

SÁNDOR MÁRAI

Turneu la Bolzano

*Curtea
veche*

Sándor Márai
Turneu la Bolzano

Traducere din limba maghiară și note de
ANAMARIA POP

BUCUREȘTI, 2008

Avertisment

În fizionomia și în caracterul personajului meu, cititorii vor avea impresia că descoperă, firește, profilul specific și inconfundabil al renumitului Giacomo Casanova, controversatul aventurier din secolul al XVIII-lea.

Mi-ar fi greu să mă apăr în fața acestei descoperiri, care în ochii unora este poate chiar o acuză. Personajul meu seamănă al dracu' de mult cu acel peregrin decis să întreprindă orice, apatrid și, probabil, nefericit în tot și în toate, care, la miezul nopții de 31 octombrie 1756, a coborât în lagune pe o scară din frânghie dintr-o carceră de plumb a închisorii din Veneția, evadând de pe teritoriul republicii, pornind spre München în compania unui călugăr desfrânat pe nume Balbi. Singura mea scuză este că din biografia eroului nu atât întâmplările romantice m-au interesat, ci mai ales caracterul său romantic.

Tocmai din cauza asta, în afară de data exactă și circumstanțele evadării nu am „împrumutat” nimic altceva din renumitele *Memorii*. În rest, este plăsmuire și poveste.

S.M.

Un domn din Veneția

Și-a luat rămas bun de la gondolierii din Mestre; din cauza lui Balbi, călugărul depravat, era cât pe-acî să ajungă pe mîna poliției, pentru că-n clipa în care poștalionul urma să plece îl căuta peste tot, cu sufletul la gură, și l-a descoperit în final într-o tavernă – își sorbea cu nepăsare porția de ciocolată caldă și-i făcea curte unei servitoare. La Treviso i s-au terminat banii; s-au strecurat prin Poarta Sfântului Toma ajungând pe niște câmpuri, apoi furișându-se pe lângă grădini și la margini de pădure, au poposit, spre asfințit, în fața caselor din Valdobbiadene. Aici și-a scos pumnalul, l-a amenințat pe incomodul tovarăș de drum, au stabilit că se vor întîlni la Bolzano, apoi s-au despărțit. Părintele Balbi își târî ursuz picioarele printre trunchiurile golașe ale pădurii de măslini; era slab și îmbrăcat neglijent, din cînd în cînd se uita îndărăt, apoi o lua iar din loc cu o privire vicleană și întunecoasă, ca un cîine răios pe care-l alungase stăpînul.

După ce dispăru, în sfârșit, călugărul, a intrat în localitate, apoi sigur pe sine și împins de un instinct orb a cerut să fie găzduit în casa căpitanului agenților de poliție. L-a întîmpinat o femeie blajină, nevasta căpitanului, i-a oferit o cină, apoi i-au fost curățate rănilor – sîngele închegat i se lipise de genunchi și de glezne, la fel și de coate, pe care și le julise cînd a sărit pe scara din frînghie din carcera de plumb a închisorii –, iar înainte de a adormi află că domnul căpitan este în alertă pe drumuri, căutându-l tocmai pe el, pe evadat. În zori a tulit-o mai departe. A înnoptat la

Pergine, iar a treia zi a ajuns la Bolzano – de data asta cu trăsura, pentru că între timp îl şantajase pe unul dintre cunoscuţii săi, de la care a primit şase galbeni.

Balbi îl aştepta deja. Rezervase camere la Hanul „Cerbul”. Bagaje nu avea, ajunse îmbrăcat jerpelit, fără palton, iar din fracul frumos odinioară, croit dintr-o mătase fină, colorată, rămăseseră doar nişte zdrenţe. Pe străzile înguste din Bolzano vâjâia vântul rece de noiembrie. Hangiul îl măsură cu suspiciune, din cap până-n picioare.

— Cele mai frumoase camere? – îl întreabă încurcat.

— Cele mai frumoase camere! – îi răspunde încet, cu severitate. Şi ai grijă ca la bucătărie să fie totul în ordine! Aici, la voi, se găteşte cu untură râncedă în loc de ulei, iar de când am părăsit teritoriul republicii n-am mai mâncat nicăieri nimic ca lumea! Pentru cină să-mi prăjeşti clapon şi pui, dar nu unul, ci trei, cu garnitură de castane. Şi să-mi faci rost de cel mai bun vin din Cipru. Te uiţi la hainele mele?... Îmi cauţi cu privirea bagajele?... Te miră faptul că am sosit cu mâinile goale? Aici nu ajung ziare? Nu citeşti *Gazetta di Leida*?... Zevzecule! – strigă răguşit, pentru că răcise pe drum şi o tuse seacă îi chinuia traheea. – N-ai auzit că un nobil din Veneţia, însoţit de secretar şi de servitori, a fost jefuit la graniţă? Nu m-a căutat încă poliţia?

— Nu, domnul meu – spuse speriat hangiul.

Balbi râdea pe înfundate. În final au primit într-adevăr cele mai frumoase camere: un salon cu două ferestre mari, cu canaturi, cu vedere spre piaţa centrală, mobilier cu picioarele aurite şi o oglindă veneţiană deasupra şemineului. Un dormitor cu pat franţuzesc, cu baldachin. Balbi locuia la capătul coridorului, în apropierea scărilor înguste şi abrupte care duceau spre mansarda unde

stăteau servitoarele. Acest lucru îl umplu de mare bucurie.

— Secretarul meu! – îl prezintă pe Balbi hangiului.

— Poliția – spuse hangiul scuzându-se – ...poliția e severă și la noi. Vor fi de-ndată aici. Toți străinii sunt supravegheați.

— Spune-le – îi răspunse cu nonșalanță – că ți-a sosit un oaspete care-i gentilom. Un domn...

— Totuși! – insistă hangiul și se înclină adânc, cu umilință și curiozitate, ținându-și în mâini fesul cu ciucure.

— Un domn din Veneția! – îi răspunse.

Rostise aceste cuvinte de parcă ar fi anunțat un rang de excepție. Până și Balbi își dădu seama cât de accentuat rostise aceste cuvinte. Apoi își trecuse numele într-un registru, un scris bine exersat, cu litere ascuțite. Hangiul era roșu de emoție: își freca tâmpilele cu degetele-i butucănoase și nu știa dacă să cheme poliția sau să ingenuncheze și să-i sărute mâna. A rămas încremenit și buimăcit, fără să scoată un cuvânt.

Apoi aprinse o lampă și-și conduse oaspeții la etaj. Servitoarele aranjau deja camerele: aduseseră lumânări în niște sfeșnice mari, aurite, apă caldă în căni de argint și prosoape de pânză de Limburg. Începu să se dezbrace încet, asemenea unui rege în compania suitei sale: hainele zdrențuite și murdare le întinse, una câte una, hangiului și servitoarelor, apoi le ordonă ca pantalonii din mătase, pătați de sânge încheșat și lipiți de pielea-i julită, să fie tăiați cu un foarfece de-o parte și de cealaltă a gambelor, își înmuie îndelung picioarele în ligheanul de argint, stând întins într-un fotoliu, aproape leșinat de oboseală, ciufulit și sumbru. Adormea pentru câteva secunde, mormăia în somn, striga. Balbi, hangiul și servitoarele umblau în vârful picioarelor și cu gura căscată în jurul lui: i-au așternut patul în alcov, au tras perdelele la ferestre și au stins toate lumânările. La ora cinei au

bătut mult timp la ușa camerei. După ce servi cina, adormi îndată; a dormit până a doua zi la prânz, fără griji, având o expresie liniștită, indiferentă, asemenea unui mort de o zi.

Un domn, spuneau fetele și-și vedeau de treaba cântând, chicotind și șoptind în bucătărie și-n pivniță, mergeau să spele trăsura și să șteargă farfuriile, să pregătească surcele, serveau clienții care stăteau la rând la tejgheaua cârciumii, vorbeau mai încet, își puneau degetul la gură, iar chicoteau, apoi își luau o mutră serioasă și transmiteau vestea cea mare, dându-și importanță și râzând: un domn, da, un domn din Veneția. Seara au apărut doi indivizi de la poliția secretă; numele, numele suspect și tentant, interesant și periculos, poleit recent de vestea unei mari aventuri și a evadării, reprezenta o atracție pentru poliția secretă din toate orașele. Și, voiau să afle totul. Doarme?... N-are bagaje?

— Un pumnal – spuse hangiul. – A sosit cu un pumnal. Asta-i totul.

— Un pumnal – au repetat cu o apreciere profesională și total dezorientați. – Ce fel de pumnal? – au întrebat indivizii de la poliția secretă.

— Un pumnal venețian – răspunse cu evlavie hangiul.

— Altceva n-are? – au întrebat în continuare.

— Nu – răspunse hangiul. Altceva n-are. Toată averea lui e un pumnal.

Informația îi surprinse pe polițiști. Nu s-ar fi mirat dacă ar fi sosit o captură pe cinste, cu pietre prețioase, cu o traistă plină de coliere și inele scoase de la gâtul și de pe degetele femeilor inocente întâlnite în timpul călătoriei. Faima lui îi precedase sosirea, asemenea unui crainic, strigându-i numele. Dimineața, prelatul luase deja legătura cu șeful poliției, rugându-l să-l expulzeze pe oaspetele cu reputație dubioasă, în Tirol și-n Lombardia, după liturghia de dimineață, iar seara,

în taverne, toată lumea vorbea despre istoria evadării acestuia.

— Ai grijă – i-au spus polițiștii –, ai grijă de el! Vrem să știm tot ce vorbește. Trebuie să ai mare grijă de el. Dacă primește său nu vreo scrisoare, de la cine anume... Se pare că – polițiștii vorbeau deja mai încet, ba mai mult, își făcuseră mâinile pâlnie și-i șopteau hangului la ureche – are un protector. Nici măcar domnul prelat nu poate să facă nimic împotriva lui.

— Deocamdată – spuse hangul cu experiență.

— Deocamdată – răspunse ecoul polițiștilor.

Au plecat în vârful picioarelor, aveau fața întunecată și erau copleșiți de gânduri. Hangul se așeză la tejghea și oftă adânc. Nu-i plăceau oaspeții cu renume, care suscitau interesul prelatului și al poliției. Se gândea la privirea oaspetelui, la acel foc sumbru și la jăraticul care-i strălucea lasciv în ochi, și-i era frică. Se gândea la pumnal, la pumnalul venețian, singurul obiect al oaspetelui său, și-i era frică. Se gândea la reputația oaspetelui, care-l însoțea ca o trenă, și începu să înjure încet.

— Tereza! – strigă furios.

Intră o fetișcană îmbrăcată deja în cămașă de noapte. Avea în jur de șaispe ani, într-o mână ținea o lumânare, iar cu cealaltă își strângea cămașa deasupra sânilor.

— Ascultă-mă cu atenție! – îi spuse în șoptă, apoi o așeză pe fată pe unul dintre genunchii săi. – Numai în tine am încredere. Tereza, ne-a sosit un oaspete periculos. Domnul acesta...

— Din Veneția? – întrebă fetișcana pe o voce melodioasă, de școlăriță.

— Din Veneția, din Veneția – îi răspunse nervos hangul. – Din închisoare. Dintre șobolani. De sub spânzurătoare. Ascultă-mă, Tereza. Fii atentă la toate vorbele lui. Ochii și urechile să-ți fie mereu lipite de gaura cheii. Te iubesc ca pe

propria-mi fiică. Tu ești fiica mea adoptivă; dar dacă te cheamă în camera lui să nu te codești. Tu îi vei duce micul dejun. Ai grijă de virtutea ta și fii cu ochii-n patru.

— Da, spuse fata.

Apoi, ținând lumânarea în mână, porni spre ușă, mlădioasă, ca o umbră. Ajunsă-n prag, grăi pe un ton infantil și tărăgănat:

— Mi-e frică.

— Și mie – spuse hangiul. – Acum du-te la culcare. Dar mai întâi adu-mi o butelcă de vin roșu.

În prima noapte, toată lumea a avut un somn agitat.

Vestea

Au dormit copleșiți de spaimă, sforăind, gâfâind și respirând intermitent, iar în timp ce dormeau au simțit tot timpul că se petrece ceva cu ei. Au simțit că umblă cineva în jurul clădirii. Au simțit că îi apostrofează cineva, iar ei trebuie să răspundă cum nu mai răspuseseră până atunci. Întrebarea adresată de o persoană străină era trufașă, obraznică, violentă, dar mai presus de toate înfricoșătoare și tristă. Dimineața, însă, după ce s-au trezit, nu-și mai aminteau întrebarea.

Cât au dormit, vestea a circulat rapid: că a sosit, a evadat din carcera de plumb a închisorii, că ziua-n amiaza mare și-a părăsit orașul natal cu o gondolă, că i-a luat în derâdere pe iluștrii domni, pe temuții domni ai Inchiziției, că l-a păcălit pe Lorenzo, temnicerul, că l-a ajutat să evadeze pe desfrânatul călugăr, că a ieșit alene din citadela dogilor, că a fost văzut la Mestre negociind cu surugiul, că a fost văzut la Treviso bând pelin într-o tavernă, iar un țăran chiar s-a jurat că l-a zărit pe câmp cum făcea fermece vacilor. Vestea se

răspândi prin palatele venețiene, prin tavernele periferiilor, iar cardinalii și senatorii, călăii și copoii, spionii și cartofoarii, amanții și soții, fetele, în timpul liturghiei, și femeile, în patul cald conjugal, izbucneau în râs și exclamau zgomotos: „Oho!” Sau strigau din toți bojocii, cu satisfacție: „Aha!” Sau chicoteau ascunzându-și capul în pernă sau ducându-și batista la gură: „Hihi!” Toată lumea se bucura că evadase. Până a doua zi seara, inclusiv papa fusese informat, își aminti de el, își aminti chiar că-l decorase personal cu un ordin pontifical ceva mai modest, așa că izbucni și el în râs. Vestea ajunsese la urechile tuturor, gondolierii din Veneția își rezemau bărbia de coada lungă a vâslelor și comentau într-un mod profesional toate detaliile evadării, se bucurau că evadase, se bucurau că era venețian și că păcălise puterea, se bucurau că exista o persoană mai puternică decât tirania, decât pietrele și lanțurile și acoperișul carcerii de plumb. Vorbeau în șoaptă, scuiپau în apă, își frecau mâinile cu satisfacție. Vestea circula cu viteza fulgerului, iar oamenii se simțeau fericiți că li se încălzește inima. Dar, de fapt, ce a făcut? – se întrebau unii pe alții. – A jucat cărți, pentru numele lui Dumnezeu, poate a și trișat, a ținut banca în tripouri, și-a pus o mască și s-a asociat la băncile crupierilor profesioniști! Dar cine n-a făcut astfel de lucruri la Veneția?... L-a bătut noaptea pe cel care-l trădase, a ademenit femeile să-l însoțească în afara orașului, la Murano, într-o locuință pe care o închiria – dar oare cine a trăit altfel în tinerețe la Veneția? A fost obraznic, ager și vorbăreț? – dar oare cine-și ținea gura la Veneția?...

Astfel mormăiau, iar uneori chicoteau și izbucneau în râs. Pentru că vestea conținea un anume element bun, un fel de satisfacție, ceva care bucura inimile. Pentru că toată lumea știa că se află cu un picior în ghearele Inchiziției, iar cu celălalt în carcerile de plumb ale închisorii, iar

acum cineva demonstrase că omul e mai puternic decât despotismul, un om e mai puternic decât acoperișul carcerelor de plumb, decât zbirii, mai puternic decât *Messer Grande*¹, emisarul călăului, mesagerul evenimentelor sinistre. Vestea se răspândea peste tot, la poliție toată lumea trântea nervoasă dosarele, căpitani urlau, judecătorii interogau cu urechile înroșite acuzații și distribuiau furioși închisoarea, exilul, galera și frânghia. Vorbeau despre el în biserici, îl muștrău după liturghie, asta pentru că reunea cele șapte păcate capitale în trupu-i blestemat, care, conform preotului, va fierbe într-o căldare, va clocoti, în vecii vecilor, în focul iadului. Dar numele lui era amintit și în confesionale, femei îngenuncherate, cu capul adânc aplecat în față îi susurau numele dindărătul cărților de rugăciuni, își loveau cu putere pieptul jurând penitență. Toată lumea se bucura în Veneția și peste tot pe unde trecuse, prin orașele și satele republicii, ca și cum s-ar fi petrecut ceva foarte bun.

Dormeau și zâmbeau în somn. Pe unde trecea, lumea închidea noaptea cu mai mare precauție ferestrele și ușile, iar îndărătul jaluzelelor trase bărbații povesteau îndelung cu femeile. De parcă toate sentimentele care, cu o zi în urmă, fuseseră doar cenușă și jărat s-ar fi trezit dintr-o dată, iar acum ardeau cu flăcări puternice. N-a fermecat vacile, dar văcarii s-au jurat că-n anul respectiv au avut parte de viței mai mulți și mai frumoși. Femeile se trezeau mai devreme, aduceau apă de la fântână în găleți mari, de lemn, făceau focul în bucătărie, încălzeau laptele și puneau fructe pe tava smălțuită, alăptau pruncii, dădeau de mâncare bărbaților, măturau în dormitor și aranjau paturile, iar între timp zâmbeau. Acest zâmbet a rămas mult timp pe fețele celor din Veneția, Tirol, Lombardia. Zâmbetul se răspândea asemenea unei plăcute și ușoare boli contagioase, se răspândea peste granițe, se știa deja și la München, îl așteptau și

zâmbeau, vestea ajunsese chiar și la Paris, istoria evadării fusese povestită regelui în timp ce se plimba prin Parcul Cerbilor, iar el a râs cu poftă. Despre existența lui se știa până și la Parma și Torino, la Viena și la Moscova. Și lumea zâmbea peste tot. Iar poliția și judecătorii, zbirii și spionii, într-un cuvânt, toți care aveau sarcina să țină populația în frâul puterii și al spaimei s-au pus pe treabă copleșiți de furie și suspiciune. Pentru că nimic nu e mai periculos decât un om care nu acceptă tirania.

Știa că nu are nimic, decât un pumnal, dar în săptămânile respective au întărit paza frontierelor. Știa că nu are aliați, că nu se ocupă de politică, dar secretarul general al Inchiziției a elaborat o întreagă strategie ca să pună încă odată mâna pe el, să-l atragă în colivie, viu sau mort, cu galbeni sau cu pumnal, cum s-o putea. Au raportat și dogelui despre evadarea lui, iar bărbatul bondoc, cu o privire înțepătoare, a trăsnit un pumn în masă cu mâna-i plină de inele, promițând zbirilor că-i așteaptă galera. Senatorii își strângeau, cu mâinile lor fragile și galbene, peste piept reverul mantalelor din mătase, stăteau muți în fotoliile din sala mare, inspirau smiorcăind aerul pe nasurile îngălbenite de diabet, examinau pe sub sprâncenele încruntate, cu o privire indiferentă, frescele și grinzile principale de pe cupola sălii de consiliu, iar în final, ridicând din umeri și în tăcere, au votat niște legi aspre.

Dar zâmbetul se răspândea asemenea guturaiului, fiind contaminate până și nevasta brutarului, sora mai mică a bijutierului și fiica dogelui. Oamenii stăteau în camere ferecate cu grijă, de bucurie își loveau burduhanul și hohoteau de râs, cu gura până la urechi. Vestea conținea o anume consolare incredibilă: faptul că o persoană reușise să evadeze prin pereții groși de un metru, să păcălească vigilența santinelor înarmate cu sulite și lănci, să iasă din îmbrățișarea lanțurilor de

grosimea unui braț de copil. Apoi oamenii au ieșit la cumpărături, umblau de colo-colo în piața orașului, savurau prin taverna vinul de Verona, cămătarii cântăreau praful de aur pe cântare de mare precizie, farmaciștii preparau laxative și elixiruri, otrăvuri cu acțiune imediată, care puteau fi dosite sub formă de praf îndărătul pietrei dintr-un inel, precupețele cu burta mare se întindeau peste tarabele scunde din piețele încărcate cu pești, fructe, carne crudă și ierburi aromate, negustorii de articole de modă așezau cu grijă în cutii din piele de saftian, parfumate cu polen de flori, ciorapii sosiți tocmai din Lyon și bustierele din dantelă de Bruges, iar în timp ce se muncea și se flecărea, în timp ce se negocia și se rezolvau probleme oficiale, toată lumea își întorcea capul pentru o clipă, își ducea mâna la gură și chicotea una bună.

Femeile aveau sentimentul că această evadare senzațională și tot ce a urmat după ea se întâmplase oarecum și-n interesul lor. Nu puteau să explice cu exactitate acest sentiment, dar ele tocmai de aceea erau femei din Veneția, ca să nu polemizeze cu sentimentele și să accepte acel argument tăcut pe care inima, sângele și pasiunea le șoptește la ureche. Iar femeile se bucurau că evadase. De parcă o forță care până atunci fusese ținută în lanțuri s-ar fi eliberat și ar fi umplut întreaga lume, de parcă din povești și din legende, din cărți și din amintiri, din vise și din pasiune, care reprezintă celălalt sens al vieții bărbaților și femeilor, nescris și necuviincios, dar totuși îngrozitor de adevărat, ar fi apărut cineva, fără mască, fără perucă și pudră din făină de orez, complet gol, cum numai o victimă poate să apară dintr-o întâlnire sinistă petrecută în camera de tortură: femeile se uitau la el, își puneau mâna la gură, își ridicau evantaiul în dreptul ochilor, își înclinau capul într-o parte, tăceau, dar ochii lor, care-l priveau languros și prelung pe evadat, rosteau clar: „Da, da.” Iată motivul pentru care

zâmbeau. Iar timp de câteva zile, mica lume în care trăiau parcă s-ar fi umplut cu tandrețe. Seara ieșeau la ferestre și-n balcoanele care se-nșirau deasupra lagunelor, aveau părul acoperit de un voal de dantelă prins într-un pieptene în formă de liră, iar umerii, cu eșarfă de mătase, priveau apa murdară și plină de pete de ulei pe care alunecau lin și indiferent bărcile, răspundeau unei priviri căreia în urmă cu o zi nu i-ar fi răspuns, își scăpau ca din întâmplare batista, pe care o mână bronzată și sprintenă o apuca deasupra oglinzii apei, își duceau la buze câte o floare și zâmbeau. Apoi închideau ferestrele, iar în camere se stingea lumina. Dar în zilele respective radia ceva din inimi și gesturi, din ochii femeilor și privirea bărbaților. De parcă ar fi emis cineva niște semnale secrete că viața nu e numai regulă, interdicție și lanțuri, ci și pasiune mai liberă, mai confuză, mai inutilă decât crezuseră până atunci. Iar pentru o secundă au descifrat aceste semnale și și-au zâmbit.

Aceasta complicitate n-a durat mult timp: codul penal, regulile scrise și nescrise ale vieții au avut grijă ca peste amintirea evadatului să se aștearnă vâlul uitării în inimi. După câteva săptămâni Veneția l-a uitat. Doar domnul Bragadin își mai amintea de el, protectorul său generos și blajin, la fel și câteva femei cărora le jurase fidelitate eternă, precum și câțiva cămătari și patroni de tripou cărora le datora bani.

„Un bărbat”

Astfel evadase, astfel se răspândise vestea încă înainte de apariția sa în carne și oase și tot astfel, cei din Veneția și-au mai amintit de el încă o vreme. Apoi au apărut alte evenimente, iar orașul uită de tânărul său rebel. În plin carnaval, toată

lumea vorbea deja despre un anume conte B., pe care – deghizat în Pierrot – l-au găsit spânzurat într-o dimineață în fața clădirii unde locuia ambasadorul francez. Pentru că și Veneția e ingrată.

Dar acum dormea încă la Bolzano, într-una din camerele Hanului „Cerbul”, îndărătul jaluzelelor trase la ferestre; și pentru că de șaispe luni dormea pentru prima dată în siguranță, într-un pat adevărat, comod și curat, își dăruie trupul voluptăților diabolice ale somnului. Se culcase de-a curmezișul patului, dormea cu pasiune și nepăsare, avea părul zbârlit, brațele și picioarele rășchirate, un zâmbet disprețuitor și obosit în jurul gurii, de parcă ar fi simțit că-i cercetat prin gaura cheii.

Pentru că-l priveau scrutător, acest lucru se petrecu astfel: prima dată l-a privit Tereza, tânăra pe care hangiuul o considera propria-i copilă, având rolul servitoarei provenite din rândul rudelor îndepărtate. Fata era dezvoltată, iar conform părerii rudelor avea o înfățișare agreabilă, proporționată și armonioasă, dar era puțin retardată mintal. Despre asta nu se prea vorbea. Nici Tereza însăși, servitoare și rudă, nu vorbea mult. Retardată, spuneau, dar nu-și argumentau afirmația, pentru că Terezei nu trebuia și nu se cuvenea să i se dea prea mare importanță; pentru că la „Cerbul”, fata era mai puțin prețuită decât asinul alb pe care-l înhămau dimineața la căruța care pornea spre piață, pentru că-n casă ea era acea rudă gen umbră, care aparținea puțin tuturor, motiv pentru care nimeni nu se preocupa de ea și nu i se dădea leafă. Retardată, spuneau, iar soldații cazați aici și negustorii aflați în trecere o pișcau de obraz și de brațe când o întâlneau pe coridoarele întunecoase. Dar avea întipărit pe chip o anume blândețe, iar în jurul gurii fremăta de viață o anume trăsătură aspră; avea și-n mâini, care erau înroșite de la spălatul vaselor, un fel de noblețe, iar

în ochi îi pâlpâia o întrebare liniștită și evlavioasă – nu se putea răspunde la această întrebare, dar nici nu putea fi ocolită. Firește, cu tot ce avea, cu fețișoara ei îngustă, de forma unei inimi, cu privirea-i interogativă, nu conta prea mult. Nu merită să vorbim pe-ndelete despre ea.

Dar acum stătea în genunchi, avea ochiul lipit de gaura cheii și privea persoana care dormea; e singurul motiv pentru care vorbim despre ea. Ca să vadă mai bine, își lipise mâinile de tâmpile, încordându-și spatele lin și șoldurile puternice, de parcă ar fi iscodit cu întregul trup. Ce vedea nu era interesant în mod deosebit. Tereza văzuse deja multe lucruri prin gaura cheii; trudea de patru ani, mai exact de la doișpe, la „Cerbul”, tăcea, ducea micul dejun în camere, dimineața și seara așternea paturile în care dormeau bărbați străini și femei străine, împreună sau separat. Văzuse multe și nu se mai mira de nimic. Înțelegea că oamenii sunt astfel: femeile petreceau mult timp în fața oglinzii, iar bărbații, chiar și soldații, își pudrau cu făină de orez peruca, sau își tăiau unghiile, le lustruiau, gemeau sau începeau să plângă, eventual băteau cu pumnii în pereți și căutau câte un obiect de îmbrăcăminte sau câte o scrisoare, umezindu-le apoi cu lacrimi. Așa erau oamenii singuri în camere, văzuți prin gaura cheii. Dar omul acesta era altfel. Dormea în patul mare, cu brațele îndepărtate, de parcă ar fi fost ucis. Avea fața întunecată și urâtă. Era fața unui bărbat, lipsită de frumusețe, nici într-un caz agreabilă, avea nasul mare și cărnos, buzele subțiri și severe, bărbia ascuțită, agresivă, era un om de statură mică și puțin bondoc, pentru că timp de șaispe luni se îngrășase la închisoare, în lipsă de aer și de mișcare. Nu mai înțeleg nimic, gândi Tereza. Gândea încet, greoi și naiv. Nu mai înțeleg absolut nimic, gândi agitată, cu urechile înroșite: ce or fi găsit de iubit femeile la el?... Pentru că noaptea, în toate cârciumile, și dimineața, în toate piețele,

peste tot în oraș, la prăvălii și la bodegi nu se vorbea despre altceva decât despre el, că sosise zdrențuit și plin de sânge, doar cu un pumnal, fără niciun sfânt, însoțit de secretarul său, un alt pușcăriaș; nici măcar numele nu merită să-i fie rostit. Dar totuși era rostit. Surprinzător de multă lume îl rostea, femei și bărbați, toată lumea voia să știe câți ani are, dacă-i brunet sau blond, ce voce are... Vorbeau despre el de parcă sosise în oraș careva dintre faimoșii cântăreți sau vreun acrobat, eventual un celebru actor castrat, care interpretează roluri feminine în diverse piese, bașca mai știe să și cânte. Dar ăsta ce știe? – se gândea fata; își ținea apăsător nasul de ușă, iar ochiul lipit de gaura cheii.

Bărbatul care dormea pe pat, cu brațele și picioarele rășchirate, nu era frumos. Tereza se gândi la Giuseppe, frizerul; el era frumos, Giuseppe avea obraji trandafirii și buzele moi, ochii albaștri, era ca o fată. Venea des la „Cerbul”, iar când Tereza îi adresa câteva cuvinte, întotdeauna își lăsa ochii-n jos și roșea. Era frumos și acel căpitan din Viena, care locuia aici toată vara, avea părul cârlionțat și uns cu pomadă, la fel și mustața, pe care și-o răsucea cu grijă ca să aibă vârfurile ascuțite, și purta o borsetă lângă sabia-i lată, și cizme, și vorbea pe o limbă de neînțeles, o limbă complet străină și sălbatică, pe care Tereza n-o înțelegea. Mai târziu i-a spus cineva că limba pe care o vorbea căpitanul era maghiară sau poate turcă... Tereza nu-și mai amintea. Era frumos și prelatul, cu părul-i cărunt și mâinile-i galbene, cu centură lată și roșie la brâu, purtând un coif violet pe capul alb. Tereza considera că totuși cunoaște câte ceva despre frumusețea masculină. Deci, cu siguranță, acest bărbat nu era frumos: mai degrabă urât, complet diferit față de ceilalți bărbați care erau pe placul femeilor, iar pe fața nebărbierită a străinului, acum, în timp ce dormea, se vedea cât se poate de clar acea trăsătură dură și indiferentă,

pe care fata o remarcase încă de seara trecută – de parcă spasmul pasiunii i-ar fi încordat mușchii din jurul gurii. Auzind geamătul persoanei care dormea, Tereza a fugit din fața ușii, a mers la fereastră, a tras jaluzelele și a dat semnalul cu o cârpă de șters praful.

Pentru că femeile voiau să-l vadă, femeile din piața de fructe și cele aflate în fața Hanului „Cerbul”, Tereza îi promisese Luciei și lui Gretl, cele care vindeau flori, bătrânei Helena, care vindea fructe, lui Nanette, o văduvă tristă care vindea ciorapi croșetați, că dacă-i posibil o să le lase să intre și o să le arate prin gaura cheii persoana care doarme. Voiau să-l vadă cu orice preț. În dimineața respectivă piața de fructe era deosebit de animată, farmacistul stătea în ușa farmaciei, vizavi de „Cerbul”, și povestea îndelung cu Balbi, secretarul, îi oferea de băut alcool dublu rafinat și voia să afle noi detalii privind istoria evadării. Primarul și medicul, perceptorul și căpitanul de poliție au intrat în farmacie, ascultau relatarea lui Balbi, își mijeau ochii spre ferestrele închise de la etajul întâi al hanului, aveau un comportament puțin agitat și incert, asemenea celor care nu știu ce decizie trebuie să ia: să-l sărbătorească pe străin cu serenade și retragere cu torțe, sau pur și simplu să-l expulzeze din oraș, pe drumul cel mai scurt, la fel cum fac hingherii după ce adună și izgonesc din urbe câinii râioși, suspecti că ar fi turbați. În dimineața respectivă și-n zilele următoare nimeni nu a reușit să răspundă la această întrebare. Nu știau ce să facă, stăteau și flecăreau la farmacie, îl ascultau pe Balbi, care pur și simplu se umflase din cauza orgoliului și a pasiunii, redând din jumate-n jumate de oră o altă variantă a detaliilor celebrei aventuri a evadării, devenită deja epopee; priveau pe furiș, printre gene, spre ferestrele închise ale hanului, se plimbau de colo-colo prin fața tarabelor din piața de fructe și a magazinelor elegante de la parterul

clădirilor din jur, comportându-se, în general, puțin agitat; erau agitați și nedumeriți, așa cum se cuvine unor cetățeni responsabili, care au grijă de liniștea clădirilor, a străzilor și sufletelor, care răspund de siguranța porților orașului, apărându-l în caz de incendiu, inundație sau atac al dușmanilor, dar care acum nu știau dacă trebuie să râdă cu poftă sau să cheme poliția. Astfel s-au plimbat și au flecărit până pe la orele prânzului, copleșiți fiind de nedumerire. Până când precupețele au început să-și adune tarabele din piață, iar cetățenii s-au retras să-și ia prânzul.

Cam pe atunci se trezi și străinul, Tereza lăsând femeile să intre în salonul învăluit în penumbră. — Arată-ni-l, cum e?... — șopteau femeile în timp ce-și frământau tivul de la șorțuri și-și ridicau pumnii la gură, stând în semicerc în fața ușii care conducea spre alcov. Le era teamă într-un mod plăcut și ar fi fost foarte fericite dacă ar fi putut chicoti ca atunci când cineva le pișcă de fund. Tereza își duse degetul arătător la gură: o prinse de mână pe Lucia, frumusețea pieței, grasă și cu ochii căprui, și le conduse pe curioase în fața ușii. Lucia se așeză pe vine — fusta i se umflă ca un clopot, deasupra podelei —, își lipi ochiul stâng de gaura cheii, apoi roșind și chicotind șoptit se ridică și-și făcu semnul crucii.

— Ce ai văzut? — au întrebat-o celelalte în șoptă și s-au aplecat unele peste altele făcând o zarvă înfundată, asemenea ciorilor când se așază pe crengile unui copac.

Cea cu ochii căprui tăcea și se gândea.

— Un bărbat — spuse apoi încet și agitată.

Acest răspuns le determină pe femei să mediteze pentru câteva clipe. Vestea primită era stupidă, dar în același timp extraordinară și terifiantă. Un bărbat, Doamne Dumnezeule! — gândeau femeile ridicându-și privirea spre tavan; nu știau dacă să râdă sau să fugă. Un bărbat, și ce dacă! — spuse Gretl. Bătrâna Helena bătu din

palme cu un gest aproape evlavios, apoi gura-i știrbă repetă cu respect și umilință: „Un bărbat!”. Văduva Nanette privi spre podea și cu o voce gravă, năpădită de amintiri, grăi cu seriozitate: „Un bărbat!”. Astfel meditau, apoi au început să chicotească și să îngenuncheze pe rând în fața ușii, își lipeau ochii de gaura cheii, iscodeau camera, simțindu-se extraordinar de bine. Ar fi avut un chef nebun să-și facă o cafea și să se așeze cu ibricul în poale în jurul mesei cu picioare aurite, să-l aștepte într-o stare de excitație festivă și de obraznicie elegantă pe bărbatul străin. Erau mândre și li se zbătea cu putere inima că-l văzuseră pe străin, că vor avea ce povesti la piață și-n oraș, acasă și în jurul fântânii de unde aduceau apa. Erau mândre și-n același timp agitate, mai ales văduva Nanette și Lucia, care fremăta de curiozitate, până și prostănaca și semeața Gretl era agitată, de parcă sosirea unui bărbat în oraș ar fi fost ceva extraordinar și minunat. Simțeau că emoția lor indiscretă și zvăpăiată e stupidă și naivă. Dar în același timp simțeau că această emoție conținea și altceva, nu numai curiozitate nerușinată. Parcă într-adevăr ar fi văzut prin gaura cheii, în sfârșit, un bărbat, și parcă soții și amanții și acei bărbați străini pe care-i cunoscuseră până atunci ar fi trecut printr-un examen special în secunda când l-au zărit pe străinul care dormea. Parcă într-adevăr ar fi fost o raritate spectaculoasă – un bărbat care nu-i frumos, ci mai degrabă urât, ale cărui trăsături nu sunt delicate, nu are un trup bine făcut, despre care nu se știe nimic, decât că-i un potlogar, eroul cârciumilor și al tripourilor, care n-are bagaje, căruia până și numele îi este suspect, de parcă nici n-ar fi al lui pe deplin, și despre care se vorbește, ca de altfel despre toți fustangiii, că-i obraznic, dezinvolt și arogant în relație cu femeile: deci, parcă acest fenomen ar fi fost, totuși, o raritate. Erau femeii și intuiau ceva. De parcă bărbații pe care-i cunoscuseră până atunci, în

comparație cu acest bărbat pe care încă nu-l cunoșteau, și-ar fi dat arama pe față. „Un bărbat” – spuse Lucia în șoaptă, agitată și evlavioasă; și simțeau cum se răspândea vestea în piețele din Bolzano, în saloanele din Trento, în cabinele teatrelor și-n confesionale, se răspândea vestea din cauza căreia inimile băteau cu putere, că este pe drum, că se pregătește, că-n secunda respectivă un bărbat începe să se trezească încet, căscând și scărpinându-se într-una din camerele Hanului „Cerbul” din Bolzano. Oare un bărbat e un fenomen chiar atât de rar? – se întrebau în adâncul inimii femeile din Bolzano. Întrebarea nu era rostită prin cuvinte, ci doar cu sentimente. Iar o bătaie a inimii care nu putea fi confundată răspundea la această întrebare. Răspunsul era „da, e cel mai rar”.

Pentru că bărbații – astfel simțeau în secunda respectivă, difuz și cu inima zvâcnindă – erau tați, soți și amanți, le plăcea să se comporte viril, preferau zornăitul spadei și să-și etaleze blazonul, rangul și averea, alergând după toate fustele: astfel erau în general, la Bolzano și-n altă parte, dacă e să dăm crezare veștilor care circulau. Dar bărbatul acesta avea o altă reputație. Bărbaților le plăcea să se poarte cu superioritate, exprimându-și uneori orgoliul și fanfaronada printr-un cucurigu de-a dreptul ridicol, precum cocoșii. Dar cei mai mulți erau triști și infantili, sau proști și lacomi, sau indiferenți și afoni. Acum simțeau că Lucia rostise adevărul, iar ele au văzut într-adevăr un bărbat care se încăpățânează în mod real să fie bărbat, bărbat și nimic altceva, la fel cum un stejar e doar un stejar, nimic altceva, iar o stâncă e pur și simplu o stâncă, nimic altceva. Au înțeles acest lucru și se holbau mirate una la alta, stăteau gură-cască, cu buzele întredeschise și meditau agitate. Au înțeles, pentru că Lucia rostise adevărul, și pentru că l-au văzut cu propriii lor ochi, și pentru că încăperea, clădirea, orașul erau îmbibate de tensiunea și de

agitația care emanau din prezența străinului, au înțeles că un bărbat adevărat e un fenomen la fel de rar ca și o femeie adevărată. Un bărbat care nu demonstrează nimic prin vorbe răsunătoare și zăngănit de săbii, nu strigă cucurigu și nu pretinde o altfel de tandrețe decât cea pe care el însuși o poate oferi, nu caută mama sau prietena în femei și nu vrea să se ascundă în brațele iubirii și-n dosul fustelor; un bărbat care vrea doar să ofere și să ceară, fără grabă și fără lăcomie, pentru că-și dăruise întreaga existență atracțiilor vieții, toate fibrele nervoase, toate scânteile spiritului și toți mușchii trupului: un astfel de bărbat e un fenomen extrem de rar. Pentru că existau bărbați molâi, care jinduiau după sentimente materne, și existau bărbați gălăgioși, care făceau pe cocoșii, care-și strigau în gura mare, cu exces de lăudăroșenie, sentimentele lor față de femei, și existau bărbați indiferenți, care-și găfâiau prostia – or, ăștia nu erau bărbați adevărați. Și existau și bărbați frumoși, care nu erau interesați de femei, ci de succes și de propria lor frumusețe. Și mai existau bărbați crânceni, care se apropiau de o femeie de parcă s-ar fi apropiat de un dușman, asemenea criminalilor, cu un zâmbet mieros pe buze și cu mâna pe pumnalul pitit sub faldul mantiei unde ascundeau și purceii furați. Apoi, se ivea uneori, foarte rar, un bărbat. Acum au înțeles vestea care îl precedase, au înțeles agitația care se răspândise în oraș, își mijeau ochii, suspinau, găfâiau, își strângeau brațele la piept. Dar Lucia scoase un țipăt scurt, astfel că toate s-au apropiat de ușă. Pentru că ușa s-a deschis, iar între canaturile mari și albe apăru el, scund și ciufulit, nebărbierit, puțin gârbov, clipind în lumina puternică cu ochii inflamați, cu spatele aplecat, ca o persoană foarte obosită, apoi îndreptându-și spatele, gata de atac; în fața lor stătea bărbatul străin.

Trezirea

Femeile s-au retras spre perete. Bărbatul cu păru-i ciufulit își înclină capul într-o parte – părul îi era plin de pene din pernă, de parcă ar fi sosit de la un bal mascat din carnavalul diabolic al nopții, unde vrăjitoarele îl scăldaseră în smoală și-l tăvăliseră în pene pe îndrăcitul dansator –, își miji ochii, cercetă cu o privire pătrunzătoare, ascuțită, camera, mobilele, își roti capul încet și calm, asemenea unei persoane care are timp și știe că orice detaliu este la fel de important, pentru că totul devine important datorită sentimentului cu care privim lumea. Observă femeile, apoi își închise complet genele întredeschise, care străluceau puternic. Rămase așa pentru o clipă, cu ochii închiși. Apoi, cu capul întors într-o parte, cu o privire întrebătoare, orgolios și decis, așa cum un domn își privește servitorii – un domn adevărat, pe servitorii adevărați, pe care îi consideră tonți nu pentru că el este domn, iar ceilalți sunt servitori, ci pentru că servitorii își asumă rolul de servitori –, privi spre femei. Își înălță capul și parcă subit a și crescut puțin în înălțime. Cu un gest agresiv al brațului vânjos și scurt, al mâinii osoase și galbene își aruncă faldul pelerinei peste umărul stâng. A fost un gest arogant și teatral. Femeile au simțit asta și parcă s-ar fi eliberat de sub vraja primelor clipe, pentru că bărbatul se trădase cu acest gest că nu e chiar atât de sigur pe sine, că e un cabotin și mimează că ar fi puternic și nobil: ceva mai liniștite, au început să tușească și să-și dreagă vocea. Dar nimeni n-a scos niciun cuvânt. Au stat mult timp astfel, într-o totală muțenie și nemișcare, privindu-se ținta, reciproc, în ochi.

La un moment dat, bărbatul începu să râdă pe neașteptate, ca și cum ar fi strănutat. Râdea fără voce, mai degrabă doar cu ochii, care i s-au deschis larg, începând să lumineze, de parcă într-o

cameră întunecoasă cineva ar fi deschis subit ferestrele. Această lumină, care era bucuroasă și crudă, orbitoare și nerușinată, curioasă și confidențială, le atinse pe femei. Acum femeile nu mai râdeau, nu mai strigau „Aha!”, nu mai spuneau „Oho!” și nu mai rânjeau, nici nu chicoteau „Hihi!”. Tăceau și se uitau la bărbat. Lucia își dădu ochii peste cap, privi spre tavan, de parcă ar fi invocat un ajutor, și spuse încet, mai degrabă gemând: „*Mamma mia!*” Nanette își împreună mâinile într-un gest de implorare. Bărbatul tăcea și râdea. Acum își arătă dinții, o dantură îngălbenită, solidă și enormă, își arătă colții intacti și carnivori, iar ochii, gura, dantura și fața îi râdeau în tăcere, cu o bucurie leneșă, comodă și conștientă, de parcă nimic n-ar fi fost mai distractiv decât această situație petrecută într-una din camerele Hanului „Cerbul” din Bolzano, în jurul prânzului: faptul că stătea față-n față cu aceste femei speriate care se furișaseră aici ca să-l spioneze cum se trezește, pentru ca apoi să aibă ce bârfi în oraș și-n jurul fântânii. Îi tremura trupul de râs. Cu mâinile în șold, își înclină dezinvolt partea de sus a corpului în spate și continuă să râdă. Și parcă un sentiment coagulat de mult timp în trupul său ar fi spart toate zăgazurile, apoi, ca un curent fierbinte, ar fi invadat corpul acestui om, un sentiment care nu era profund, nici patetic, nici tragic, pur și simplu doar fierbinte și plăcut, la fel ca viața: încetul cu-ncetul acest râs a început să clocotească în gâtul bărbatului, a prins glas, s-a amplificat poticnindu-se și cârâind răgușit, apoi s-a revărsat subit, ca o melodie celebră și trivială din gâtul unui cântăreț. Cu mâinile înfipite în șold, cu trupul aplecat în spate, continua să râdă cât îl ținea gura.

Acest râs, acest hohot strident, obraznic, izvor de lacrimi, care-i zguduia toracele, umplu încăperea, se auzi pe coridor, se răspândi în piață. Acum râdea aidoma celui care-și amintește de

ceva anume, asemenea celui care înțelege ce s-a întâmplat, iar măsura ticăloșiei umane, care de fapt e nelimitată, îi provoacă un râs irezistibil. Râdea ca unul care, în sfârșit, își amintește, s-a trezit dintr-un coșmar, vede lumea și nu se poate sătura de panorama aceasta înspăimântătoare și ridicolă. Râdea precum cel care se pregătește pentru ceva, pentru o farsă uriașă care va fascina lumea, râdea asemenea unui adolescent, din toți răunchii, urlând ca un lup, de parcă s-ar fi pregătit să pună praf de scărpinat în cămășile de noapte ale tuturor puternicilor, notabilităților și somităților lumii, în corsetele femeilor, de parcă s-ar fi pregătit pentru o glumă capitală, formidabilă, de parcă în buna sa dispoziție era gata să arunce lumea-n aer. Cu mâinile înfipite în șold, râdea răgușit, cu convulsii, cu capul înclinat într-o parte, cu toracele umflat, clătinându-și cu putere burta. Apoi râsul se transformă într-o criză de tuse, pentru că răcise pe drum și nu suporta clima lunii noiembrie, aici, la altitudinea la care se afla, în apropierea munților. Tușea îndelung, cu fața înroșită și deformată.

Când i se mai potoli atacul de tuse, îi dispăru și veselia, fiind copleșit de o furie enormă. „O, damele” – mormăi încet cu dinții strânși, răgușit și şuierând. Își încruciașă brațele peste piept. „Ce noroc, doamnelor!” Se înclină adânc, făcea reverențe din mâini și din picioare, interpretează cu talent acordarea tuturor onorurilor, de parcă și-ar fi prezentat omagiile în fața damelor de la curtea regală franceză, dimineața, pe coridoarele Versailles-ului, când încă regele dormea cu burduhanul umflat și fața vânăta, iar haimanalele pierde-vară și linge-blide exersau ritualurile etichetei. „Ce noroc – repetă – pentru un pelerin de teapa mea! Pentru un evadat! Care a scăpat recent din infernul carcerii, din umezeală și dintre șobolani, și care de un an jumate n-a mai văzut fețe plăcute, trăsături delicate! Ce onoare și ce noroc!” – continuă ceremonios, vorbind peltic, cu

o voce de temut. Femeile au simțit amenințarea din voce; s-au adunat precum cloștile pe timp de furtună, se retrăgeau încet spre ușă, Lucia pipăia cu partea dorsală a trupului peretele și ieșirea. Bărbatul porni cu pași foarte lenți – ținea câte o pauză prelungă după fiecare pas – spre grupul femeilor. „Cărui fapt îi datorez acest noroc?” – continuă cu o voce încă răgușită, dar ceva mai puternică. – „Cărui fapt îi datorez că frumoasele din Bolzano sunt aici, în camera mea, când mă trezesc? Ce i-au adus fugarului damele din Bolzano, exilatului, proscrisului umanității, pe care copoi și haitele de zbiri îl urmăresc până și dincolo de granițele țării, iar mercenarii Sfintei Inchiziții îi caută urma prin margini de pădure și prin tufișuri cu sulite și lănci? Nu le este teamă damelor de bietul fugar, că va fi indispus tocmai acum, în prima dimineață după ce a dormit din nou într-un pat demn de un om, nu pe maldăre de paie și-n culcușul câinilor? Nu le este teamă de el acum, când se trezește și-și aduce aminte? Ce doresc frumoasele din Bolzano?” – întreabă strigând din toți bojocii, strident și furios. Își îndreptă spatele cu un gest violent: subit, parcă ar fi devenit frumos pentru o clipă. Fața i se umplu de pasiune, la fel cum un peisaj pustiu este iluminat de strălucirea fulgerului. – „Dar cine și ce sunt eu că de-ndată ce am sosit femeile din Bolzano se și furișează în camera mea și cer dreptul la ospitalitate în locuința provizorie a unui vagabond?” Își savura vizibil efectul vorbelor, spaima femeilor, superioritatea situației și dezinvoltura propriului său comportament. Acum se juca deja cu femeile, asemenea unui scrimer cu un adversar mai slab, se apropia de ele pas cu pas și fiecare cuvânt rostit spinteca aerul ca o sabie. – „Frumoasele din Bolzano! Tu, brunetă orgolioasă! Tu, cea cu privirea virtuoasă, cu rozariile deasupra pelerinei! Tu, cea din colț, cu țâțele frumoase! Tu, bătrânico, de ce te uiți cu atâta curiozitate? Oare a

sosit în oraș un înghițitor de săbii sau unul care scoate flăcări pe gură, însoțit de maimuțe și urși, iar voi îl pândiți și vă holbați gratuit la această fiară? Dar aici nu este rulotă cu gratii, fiara s-a trezit și îi este foame!”

Începu să râdă din nou, dar de data asta amar și indispus. „De unde veniți?” – întrebă pe un alt ton, mai încet și disprețuitor. – „De la piață? Din taverne? Deja se clevește prin oraș că sunt aici, cei de la poliția secretă adulmecă și trag cu urechea, femeile sporovăiesc în saloane și-n lojele teatrelor, iar voi acolo jos, în piață? Deja toată lumea spune că este aici, a sosit, distracția va fi pe cînte! Ce onoare!” – repetă fără chef, lamentându-se. – „Ei, priviți-mă! Iată cum arăt! Acum sunt cel adevărat, nu seara, cu perucă, îmbrăcat în frac mov, cu sabia atârnată de șold și cu degetele pline de inele! Iată cum arăt, cu nimic mai frumos, nici mai tânăr! Vă plac astfel?... M-ați dori?... Sunt așa cum mi s-a dus vestea? Ce așteptați de la mine? Să fugim împreună, în șase, să închiriem un poșalion, să ne luăm lumea-n cap, pentru că eu sunt Giacomo, amantul peregrin, sluga tuturor, care deservește toate damele, la ordin, atunci și acolo unde doresc ele? Cărați-vă de aici, cloștilor!” – spuse cu o voce înfiorătoare, iar în ochii-i negri începură să mocnească niște străfulgerări verzi; cel puțin Lucia astfel îi mărturisi mai târziu soțului ei, plângând și tremurând în patul conjugal într-o noapte. – „Pe mine m-au ținut închis șaispe luni în numele moralei și al virtuții! Știți ce înseamnă asta? Șaispe luni, patru sute optzeci și opt de zile și de nopți pe o saltea de paie, în duhoarea mizeriei umane, pradă păduchilor și puricilor, în tovărășia șobolanilor, șaispe luni, patru sute optzeci și opt de zile în întuneric, fără soare și fără lumina adevărată a unei lămpi, ca pe o cârțiță, ca pe un șobolan, singur cu propria-mi tinerețe, singur cu instinctele și dorințele vârstei virilității, singur cu amintirile, cu amintirile vieții, cu amintirea luminii

din momentul trezirii și cu amintirea gustului dulce al somnului, singur și exclus din lume în numele moralei și al virtuții ale căror dușman sunt – cel puțin așa afirmase *Messer Grande* când m-a arestat! Patru sute optzeci și opt de zile furate și șterse din viața mea, patru sute optzeci și opt de nopți când aș fi putut vedea luna și marea în port, fețele oamenilor la lumina lămpilor și fețele femeilor în secunda când se stinge lampa, iar aceste fețe sunt luminate numai de reflexele care strălucesc în ochii amanților!” Acum părea beat; vorbea foarte tare, ca o persoană care a tăcut mult timp. – „De ce vă retrageți?” strigă și-și întinse larg brațele. – „Sunt aici! Am sosit! Tu, bătrânico, de ce te cuibărești lângă perete, tu, orgolioaso și proasto, cu ochii căprui, de ce nu vii mai aproape? Iată, brațul acesta care deja a strâns cu putere talia atâtor femei, mâinile acestea pe care voiai să le vezi! Nu ți-e teamă de mâinile astea?... Știu să mânuiască sabia și cărțile de joc, dar știu și să mângâie! Tu, blondă și molâie, cunoști degetele astea? Ele știu dibui chiar și-n întuneric caroul și trefla, dar știu să fie și atât de delicate încât să țiți de plăcere, iar mai târziu, cu gura știrbă și vorbind peltic, să le povestești nepoților despre amintirea clipei când aceste degete ți-au înșfăcat ceafa! Femei din Bolzano! Mergeți peste tot prin oraș și povestiți că am sosit, sunt aici, începe spectacolul! A sosit cavalerul fustangiilor, cel care le știe consola pe femei, medicul inimilor înșelate, cel care cunoaște remediul pentru durerile inimii, cel care deține secretul fierturii ce trebuie oferită la prânz amantului moleșit pentru ca seara să devină din nou sprinten și amuzant în pat! Povestiți că ați reușit să intrați cu forța la mine, ați văzut personal că sunt aici, că nu m-am prăpădit la închisoare, că acest braț, această inimă, acest umăr și celelalte sunt toate împreună și la locul lor! Doamnelor, răspândiți-mi bunul renume! Povestiți bărbaților în momentele intime, când vă dezlegați cordoanele și

vă dați jos fustele, povestiți că a sosit Giacomo, cel pe care în numele moralei și al virtuții l-au condamnat la carceră, la infern și la întuneric, și care e deja o persoană morală și s-a cumițit, implorând iertare și protecție! Frumoaselor, cereți îndurare pentru mine de la cei puternici și virtuoși, care sunt atât de perfecți încât au curajul și-i pot judeca pe vinovați! Pentru că sunt vinovat; mergeți și spuneți că Giacomo se căiește. Sunt vinovat pentru că știu totul despre femei și despre bărbați, și mi-a mers vestea că prețuiesc viața mai presus decât orice pe lumea asta! Mergeți și povestiți că am sosit!”

Se duse la fereastră și cu ambele mâini o deschise larg. Lumina, lumina albă de noiembrie se revărsă în încăpere, cu o abundență și cu un torent rece, precum o cascadă alpină. Ținea strâns, cu ambele mâini, canaturile ferestrei larg deschise, stătea în lumină cu capul înclinat pe spate, își îmbăia fața palidă în strălucire, suporta cu ochii închiși atingerea acesteia și zâmbea.

— Plecați! – spuse nemișcat, cu ochii închiși, zâmbind peste umăr femeilor ghemuite în colțul camerei. – Povestiți peste tot că am sosit. S-a terminat cu infernul. Strălucește soarele.

Respiră adânc. Rosti încet, vesel, de parcă ar fi anunțat lumii o veste deosebit de bună:

— M-am trezit.

Continuă să stea așa, cu ochii închiși, fără să-și întoarcă măcar capul spre ușa peste al cărei prag s-au strecurat pe coridor, tiptil și-n vârful picioarelor, femeile curioase din piața din Bolzano. Picioarele femeilor se grăbeau cu un bocănit puternic și sprinten pe scări. Asculta nemișcat acest zgomot, nu-și deschise ochii, înghițea lumina rece cu gura întredeschisă, pentru că știa și vedea totul și așa, tot ce se întâmpla în odaie, apoi îi spuse Terezei, fetișcanei care rămăsese ultima în cameră, pipăind clanța ușii cu mâinile-i mici, roșii, dar nu lipsite de grație:

— Tu rămâi aici.

Rosti aceste cuvinte cu neglijență, dar totuși cu un accent puternic, știind că porunca lui trebuie îndeplinită. Privea cu atenție piața, grupul clădirilor conturate puternic în baia de lumină. Suspina degajat, asemenea celui care-n momentul trezirii își întinde membrele și geme, apoi, în sfârșit, își amintește că are de lucru pe lumea asta, iar din fața obligațiilor zilnice nu poate evada. Spuse pe un ton distrat și amical:

— Vino mai aproape.

Vocaliză și exercițiu

Se întoarce și se grăbi cu pași repezi spre fotoliul cu picioarele aurite, acoperit cu o cuvertură de mătase imprimată cu motive florale, pus în fața oglinzii și a șemineului, se așeză, își trecu piciorul drept, umflat și musculos sub genunchi, la fel ca la toți cei care călăresc și umblă mult pe jos, deasupra genunchiului stâng, își sprijini brațele de spătar, privind cu atenție și seriozitate spre fetișcană. — „Mai aproape – spuse încet, pe un ton imperativ. – Foarte aproape.” Când fata ajunsese – apropiindu-se calm, cu pași lenți – în sfârșit în fața lui, îi prinse mâna mică și roșie pe care o ridică ușor, apoi, asemenea cavalerului care își rotește partenera în timpul dansului, sau croitorului care-și examinează ultima creație – o rochie de bal pe care tocmai o îmbrăcase una dintre manechine –, aranjându-i delicat și lejer mâna, cu un gest amical și de expert, o învârti puțin.

— Cum te cheamă? – o întreba. Iar când Tereza îi spuse numele, continuă:

— Câți ani ai?

Auzind răspunsul, ripostă clătinând din cap și căzu pe gânduri. — „De ce – grăi apoi – ai lăsat să

intre femeile în camera mea?” Și parcă fără să aștepte răspunsul continuă repede: „Tereza, oamenii cred că sunt depravat, și, într-adevăr așa sunt, cum mi-a și mers vestea. Mi-e și rușine să mai călătoresc. Omul devine celebru pentru că lumea noastră e mică. În ultimul timp transportul s-a modernizat teribil, iar serviciul de informații este aproape perfect. Oamenii află totul, deja nu mai există secrete, asta slavă bârfelor apărute în ziare și persoanelor care au acces pe coridoarele teatrelor, da, uneori am impresia că nici nu mai există viață privată. Pe vremea tinereții mele totul era altfel. În ziua de azi, Veneția este ca o cutie de sticlă, toată lumea stă în vitrină, toată lumea se ocupă public de escrocherii, fură, își îndeasă burduhanul și face amor. Ai fost vreodată la Veneția? O să te duc odată, de sâmbătă până luni” – spuse în treacăt, distrat. – „Nu, copila mea, să nu dai crezare venețienilor. Uită-te în ochii mei. Vezi că sunt trist?... Colportorii au creat din mine un personaj ridicol, un fel de celebritate a piețelor; auzind vestea sosirii mele, gașca filfizonilor și spionii din toate orașele, patronii tripourilor și damele care trăiesc din faptul că există și femei mai tinere, lipsite de experiență, încep să tragă cu urechea, grupurile care stau gură-cască pe marginea trotuarelor îmi șoptesc numele, de la balcoane și din penumbra trăsurilor mă urmăresc toți cu niște ochi de copoi, iar femeile mioape mă privesc prin lornionul cu rama aurită, apoi cu capul înclinat într-o parte se întreabă mirate și peltic: «O, el este acela?... Ce rușine!... De ce-l tolerează-n oraș? Să ni-l prezinte și nouă!» Așa vorbesc femeile. Vino mai aproape, draga mea. Uită-te în ochii mei. Ți-e teamă de mine?...”

— Nu mi-e teamă – spuse fata.

Străinul rămase pe gânduri:

— Asta nu-i bine – răspunse puțin enervat.

Dar Tereza, servitoare și rudă pentru toți cei de la Hanul „Cerbul”, într-adevăr nu simți niciun

fel de teamă. Acum, când sta aici, abandonându-și mâna în strânsoarea mâinii bărbatului străin, o strânsoare deosebită, mângâietoare și violentă, generoasă și jefuitoare în același timp, poate ar merita să vorbim despre ea. Fata nu era deosebită și nici măritată, dar uneori i se mișca o anume cută din jurul gurii, care se adresa cu un grai deosebit bărbaților. Avea șaispe ani, asta am spus deja despre ea, cunoștea secretele râncede ale tuturor camerelor și alcovurilor de la „Cerbul”, paturile desfăcute și nedefăcute, apa pe care trebuia s-o arunce din ligheanul în care se spălaseră oaspeții, avea o fustă dintr-o stofă bleumarin, pe care i-o dăruise drept amintire un negustor din Turin, o vestă decoltată și strânsă pe corp, dintr-un material fin, verde deschis, pe care o actriță o uitase în fundul dulapului din camera unde dormise, și mai avea o carte de rugăciuni legată în piele albă, ilustrată cu portretele bunului Sfânt de Padova; în rest nu avea nimic pe lumea asta. Ba da, mai avea un pieptene venețian. Dormea în mansardă, deasupra camerelor pentru oaspeți, în apropierea cămăruței lui Balbi; venise din Tirolul de Sud, dintr-un sat care la poalele muntelui înalt era sufocat din cauza lipsei de aer, într-atât îl zdrobise peisajul, muntele și sărăcia. Tatăl ei plecase într-o bună zi mercenar în armata regelui din Napoli și nu s-a mai întors niciodată. Tereza îl privea pe străin și nu-i era teamă.

Teama, care în prima seară când hangiu – care uneori o bătea, alteori o chema pe tânăra rudă în patul său de văduv – o rugase să-i facă un serviciu, teama care o copleșise când îl văzu pe străin, de-ndată după ce mâncase, cum picotește fornăind, cum moțăie, acum, când bărbatul o apucă violent de mână, trecuse. Îi era puțin rușine că avea mâinile roșii de la spălatul vaselor și de la tăiatul lemnului, avea pielea crăpată și aspră din cauza vântului; pentru că la Bolzano întotdeauna suiera vântul, uneori Tereza credea că niciodată n-

o să se poată obișnui cu acest loc. Din cauza asta, doar codindu-se și-a lăsat mâna în mâna dură, dar totuși moale și nobilă a bărbatului, viguroasă, cu pielea rece și fină. Dar atingerea o liniști. Da, mâna bărbatului și strângerea ei parcă jefuia și dăruia totul în același timp. Iar din palma asta rece și netedă se revărsa încet spre față, prin piele, pe traseul venelor, o căldură deosebită, o altfel de căldură decât cea emanată de sobă sau de soare. Căldura asta se revărsa și se răspândea, uneori părea că se întrerupe pentru o clipă, ca atunci când cineva stinge o lumânare sau un vânt puternic înăbușă flacăra unei lămpi – da, parcă în apropiere ar fi fost furtună și flăcările unui foc imens deopotrivă. Apoi mâna bărbatului încălzea iar. Terezei nu-i mai era teamă. Nu se gândea la nimic. Cel mai mult îi plăcea când putea vorbi în grădina hanului doar cu câinele, cu un câine mic, alb și cu urechile ascuțite, prefera să nu vorbească cu nimeni altcineva. și-i mai plăcea să stea ore-n șir, vara și iarna, într-unul din cotloanele sumbre ale bisericii, sub statuia Maicii Domnului, sub amvon: în astfel de ocazii își închidea ochii și în general nu se gândea la nimic. Uneori se gândea și la dragoste, dar numai așa, cum se gândește pescarul la mare. Cunoștea dragostea și nu-i era teamă de ea.

Acum, când în sfârșit bărbatul o atinse – străinul o ținea politicos de mână, cu două degete, de parcă ar fi invitat-o la dans, cu capul înclinat într-o parte, rezemat în palma celeilalte mâini –, Tereza simți că ea e mai energică. Acest sentiment o surprinse. După toate aparențele, străinul era puternic și distins, cu toate că sosise în zdrențe: pe deasupra era mai în vârstă, mult mai bătrân decât Tereza: nemaivorbind de faptul că era renumit, iar femeile voiau să-l vadă cu orice preț. Deci, Tereza ar fi avut toate motivele să-i fie teamă. Îi promisese până și c-o va duce la Veneția, iar Terezei îi era teamă de promisiuni, pentru că

persoana care promite deja și minte: i-au oferit ceva numai cei care înainte nu-i promiseseră nimic. De asemenea, nu știa exact ce voia de la ea acest bărbat... Pentru că alții o ciupeau, sau o loveau peste buci, sau voiau s-o sărute, sau îi șopteau cuvinte fierbinți la ureche, sau trivialități scabroase, sau rugăminți stângace. sau propuneri vulgare, chemând-o în cameră după miezul nopții, când toată lumea dormea deja. Nu, Tereza cunoștea bărbatii. Dar acesta n-o ciupea, n-o chema nicăieri și nu-i adresa trivialități. O privea doar, cu o față puțin îngândurată, foarte atent, asemenea celui care se concentrează intens, dar nu-și amintește de ceva anume: un nume sau o amintire, o anume problemă de o importanță capitală.

„Nu ți-e teamă” – mormăi încet bărbatul. Cu un gest deosebit de delicat, politicos, aproape curtenitor, dar totuși fără echivoc, o așeză pe genunchi. Tereza se supuse acestui gest imperativ. Stătea cuviincioasă în brațele bărbatului străin, de parcă ar fi fost invitată la o petrecere, printre necunoscuți, gata oricând să alerge la auzul primului clinchet de clopoțel sau când ar fi fost chemată undeva. Amândoi erau serioși. Se priveau ținută în ochi, foarte atent, bărbatul clipea des ca să vadă mai bine femeia, întorcând cu două degete capul Terezei spre lumină. Fata suportă aceste gesturi precum o persoană care, fiind la medic, se supune ordinelor binevoitoare ale acestuia. – „De șaispe luni – spuse calm străinul – n-am privit ochii unei femei. Tereza, ochii tăi au o culoare frumoasă, culoarea cerului de deasupra Veneției. Din fereastra închisorii vedeam uneori cerul, când mă duceau la plimbare, pe coridor. Cerul era albastru, un albastru-cenușiu exact ca ochii tăi, un albastru răcoros, de parcă s-ar fi reflectat în el și culoarea mării. Ochii tăi au culoarea lucrurilor eterne” – spuse cu gentilețe. „Dar tu nu înțelegi treaba asta. Nici nu-i important să înțelegi. Este o

anume neînțelegere între noi, ca întotdeauna între un bărbat și o femeie, și mereu, de la un moment dat încolo, îmi este rușine dacă am vorbit prea mult cu o femeie. Sărută-mă!” – spuse pe un ton simplu și amical.

Iar când fata rămase nemișcată, ținându-și capul țeapăn și holbându-se la el cu privirea-i sticloasă, de un albastru-cenușiu, el repetă pe un ton puțin mirat, dar încă amical: „Sărută-mă. Nu-ntelegi?”. Ulterior, Tereza își aminti că pe același ton putea să-i ceară un pahar cu apă sau să-l cheme pe Balbi ca să-i țină companie. Pentru că-i spusese cât se poate de simplu și de indiferent: „Sărută-mă”. Dar Tereza încă nu sărutase niciodată un bărbat; din cauza asta se uita la el cu o privire puțin sticloasă, mai degrabă năucă decât inteligentă. Bărbatul o cuprinse de talie – doar cu o mână, dar și gestul acesta fusese atât de întâmplător, de parcă și-ar fi întins mâna după o carte sau după un pieptene –, întrebând-o interesat, cu un accent prietenos:

— Ce simți?

— Nimic – răspunse fata.

— Nu înțelegi – spuse puțin contrariat. – Nu-mi înțelegi întrebarea. Nu te-am întrebat ce simți în general în legătura cu viața sau cu bărbații sau cu dragostea. Ascultă-mă, drăguț. Te-am întrebat ce simți când te ating, ce simți când îți cuprind cu cele două degete brațul, ce simți când pun mâna în dreptul inimii – uite așa –, ce simți acum, în clipa asta?...

— Domnule – spuse cuviincios fata, apoi se ridică, se înclină în fața străinului în timp ce-și săltă discret cu mâinile, așa cum văzuse la restaurant, poalele fustei –, eu nu simt nimic.

Acum se ridică și bărbatul. Stătea cu picioarele crăcănate, cu brațele încrucișate pe piept, cu capul aplecat în față, întunecat și tulburat.

„Imposibil” – spuse enervat și tuși ca să-și ascundă tulburarea. – „E imposibil să nu simți

nimic când eu... Ia stai numa'!" O îmbrățișă cu un gest rapid, se aplecă deasupra chipului tânăr și fraged, înfigându-și razele ochilor întunecați în albastrul deschis, calm și neted care strălucea senin în ochii Terezei. – „Nici acum? Când te îmbrățișez? Nu simți ce fierbinte respir? Strânsoarea mâinilor mele pe coastele tale?... Nu simți ce aproape sunt de tine, nu simți că în clipa asta ne-am și cunoscut deja și-ți ofer un dar minunat, darul vieții și al iubirii?... Nu-i așa că acum tremuri, că trece prin tine un fior deosebit, de la degetele picioarelor și până la frunte, pe care nu l-ai simțit niciodată până acum, de parcă acum ai afla că trăiești, că pentru asta ai trăit, pentru asta ai venit pe lume?" Iar când nu auzi niciun răspuns, continuă: „Ei, acum ce va fi?" – întreba nedumerit. Apoi se îndepărtă de fată, își ridică delicat mâna la frunte și privi încurcat în jur.

Pentru că fata asta care era în fața lui, la un pas distanță, fetișcana asta puțin neglijentă, zdrențăroasă și desculță – ibovnica hangiilor, genul care-i era atât cunoscut, iar dacă ar fi dorit să fie sincer ar fi mărturisit că numai astfel de femei cunoștea –, fata asta într-adevăr nu simțea nimic, dovezile erau inutile. Încurcat, bărbatul își dresе glasul. Acest trup tânăr și fraged nu s-a înfiorat la atingerea lui magistrală când îi cuprinse talia, acești ochi limpezi, strălucind ca un cristal n-au devenit tulburi, precum un iezer când îl îmbrățișează furtuna, această inimă, ale cărei bătaie le simți prin cămașa de pânză și prin pielea caldă a trupului fetișcanei, n-au zvâcnit mai tare când își apăsă palma fierbinte pe sânii ei. Fata respira domol, stătea în fața lui, trebuia doar să-și întindă mâna – dar mâna întinsă se opri în aer, la jumătatea drumului. Rezistența întâmpinată uneori din partea femeilor întotdeauna îl stimula pentru un nou atac. O, exista oare un joc mai frumos și o luptă mai pasionantă decât duelul cu o femeie care se apără, care alunecă dintre mâinile bărbatului,

care protestează și-l respinge speriată sau trufașă pe îndrăgostitul luptător? În astfel de ocazii omul își simțea adevărata putere, în astfel de momente îi izbucneau cu ușurință cuvintele de pe buze. În astfel de situații putea să fie în același timp curajos și umil, impunător și reverențios, impresionat și temerar. Pentru că rezistența era deja o legătură, un joc pe jumătate câștigat, rezistența era deja una dintre variantele dăruirii, persoana care opunea rezistență știa motivul pentru care se apăra, iar persoana care se apăra voia deja să obțină acel ceva din fața căruia se refugia... Dar fata asta aici, într-o cameră a hanului dintr-un oraș străin, această servitoare zveltă și cam neglijentă, era prima femeie după care își întinsese brațele, acum, după șaispe luni de carceră, de infern, de singurătate și mizerie, iar fata asta nici măcar nu se apăra. Fata asta nici măcar nu opunea rezistență. Era aici și stătea atât de calmă, de parcă nici n-ar fi fost în fața lui, amabilă și jerpelită, în fața lui, care nu demult închiriasse pentru cea mai frumoasă călugăriță din Veneția un palat la Murano, și pe care nu demult o marchiză din Roma îl învățase să scrie versuri de amor, în palatul cardinalului, protectorul ei... Stătea aici, și nu se putea face nimic cu ea, pentru că nu se apăra, dar nici nu se supunea poruncilor și pretențiilor sale, stătea asemenea luminii în fața umbrei, iar instinctul nu-i șoptea femeii să se refugieze. Respira adânc și-și șterse fruntea, pentru că era plină de broboane de sudoare.

Ce s-a întâmplat? Ceea ce nu se mai întâmplase niciodată. Privi de jur împrejur prin cameră, de parcă ar fi căutat ceva, iar ochii i s-au oprit pe pumnalul pe care, înainte cu o seară, îl uitase pe marginea șemineului. Înșfăcă pumnalul cu ambele mâini și cu un gest lejer, apoi începu să-i îndoiaie lama. Acum nu-l mai interesa fata, se plimba în sus și-n jos prin cameră, ținând în mână pumnalul și vorbind încet: „Și ce dacă!?” –

concluse mormăind. Apoi strigă: „Imposibil!” Se simți îngrozitor de rău. Se simțea ca un actor-cântăreț reputat, care de mult timp nu mai cântase pe scenă, iar la prima lui reparație era întâmpinat de un public rece, de o sală în care stăteau niște spectatori muți. Nu l-au huiduit, nu s-a făcut de râs, dar liniștea asta înghețată, această indiferență, era mai înspăimântătoare decât dacă s-ar fi făcut de râs. Se simțea ca și cântărețul care realizează îngrozit că vocea îi era afectată, că urlă în zadar, că inutil scoate niște triluri înalte, vocea sa nu mai transmite acel timbru cald, aceea rezonanță unică la auzul căreia se înfiorau odinioară oamenii din sală, ochii femeilor se umpleau de aburi, iar bărbații priveau sobru în fața lor și trăgeau cu urechea, de parcă ar fi sosit clipa penitenței și a judecății de apoi... Asemenea celui care-și dădea seama că uitase ceva, un efect al vocii, o atitudine, acea însușire misterioasă care-i aparținuse numai lui, care fusese secretul succesului și al existenței sale, asemenea celui care nu pricepea de ce nu aplaudă nimeni după spectacolul de azi, în timp ce ieri aclamau în delir același spectacol, asemenea celui care afla subit că s-a stricat ceva, în zadar talentul său deosebit, exercițiile și experiența, efectul asupra publicului nu mai era cel de odinioară!... Și, la fel ca actorul care simte pe scenă că nu mai seduce publicul, că din sală se revarsă o indiferență rece, începu să-și dreagă vocea, își duse încurcat mâna la gât, de parcă ar fi vrut să spună: „Aaa! Eee!” – căutând ceva pierdut. Stătea nemișcat, cu pumnalul în mână, privind-o pe fetișcană.

„Imposibil!” – spuse încă o dată, mai tare. – „Nu simți nimic, chiar absolut nimic? Nu ți-e teamă, nu tremuri, nu vrei să fugi de mine?...” – întreabă aproape rugând-o. Realiză că arată jalnic, cu pumnalul în mână, vorbind pe tonul ăsta de implorare. – „De ce nu te uiți în ochii mei?”... continuă mai încet, răgușit și foarte trist. Auzind

acest ton, fata își ridică încet capul și-și întoarse, la fel de încet, fața spre străin, apoi serioasă și atentă își dăruie ochii privirii iscoditoare a bărbatului. „Vezi!” – îi spuse vesel bărbatul și făcu o mișcare de parcă s-ar pregăti să adopte o postură de scrimer sau să facă un salt. – „Acum te-a atins vocea mea” – spuse bucuros, încet, tandru. – „Trebuie să simți că-ți vorbesc ție, personal. Deja te cunosc, deja te recunosc chiar și dintr-o mie de femei, chiar și la bal, când porți mască. Vezi, deja răspunzi, ochii tăi răspund. Știam că așa se va întâmpla. Nu se putea altfel.” – Fluieră încet de bucurie, apoi continuă iar cu vocea aceea tândră, tristă și profundă de care dispunea în mod vizibil, la fel cum un iluzionist dispunea de accesoriile sale: – „Pentru că ăsta-i secretul, draga mea, atâta tot, nu există nici truc, nici artificii, întotdeauna secretul e doar atât. E ca și cum omul ar fi atins. Tu m-ai atins în momentul când ai intrat în cameră, iar asta-i cea mai misterioasă atingere, uneori am impresia că acest lucru este motivul și sensul vieții. Inima îți bate mai puternic?... Roșești?... Știi bine că acum nu mai poți pleca. Vino mai aproape, ca adineaori.”

Iar când fata se apropie încet, îi spuse calm și simplu:

— Nu-ți amintești? Ți-am spus să mă săruți.

Își întinse brațele cu un gest lent și sigur, îmbrățișă afectuos umerii fetișcanei și se aplecă tandru, cu o privire atentă peste tânăra care-și abandonase capul pe brațul său.

Sărutul

Acum o sărută pe servitoare, la Bolzano. Într-o cameră de la Hanul „Cerbul”, a treia zi după ce evadase din carcera de plumb a închisorii unde petrecuse șaispe luni. Treaba s-a întâmplat astfel: îi

sărută buzele crăpate ale tinerei care s-au deschis la atingerea gurii bărbatului, moi și neputincioase, fără să-i răspundă la sărut. Au rămas mult timp așa. Se uita la ochii fetișcanei, la privirea limpede și speriată a unei ființe străine, apoi asemenea celor pe care îi orbește o lumină puternică și încep să mijească, au închis pentru o clipă ochii. Era o stare cunoscută pentru amândoi. De parcă asta ar fi fost singura stare firească în viața unei persoane, de parcă nu puteau pricepe de ce nu s-au ocupat până acum unul de celălalt și de ce au trăit, totuși, altfel de stări, de parcă s-ar fi pregătit de mult timp pentru clipa asta, de foarte mult timp, cu toate intențiile și dorurile, când erau treji sau în somn. Fata se cuibări în brațele bărbatului străin. Avea fața calmă și serioasă. Ca o persoana care după multe căutări și bătaie de cap suspină în sfârșit liniștită și spune: „Aha. Înțeleg, deci despre asta a fost vorba!” Apoi totul deveni dintr-o dată mult mai simplu. Se cuibări cu multă prudență în brațele bărbatului străin, își căută locul cu gesturi abia perceptibile, cu gesturi pudice, dar sigure, de parcă ar fi simțit că toate mișcările trupului ei spun ceva, marele dialog fără cuvinte, dialogul pe care-l începuse cu foarte mult timp în urma o femeie și un bărbat, continuându-l fiecare pereche de îndrăgostiți în clipele când bărbatul o cuprinde în brațele sale pe femeie: astfel își căuta locul. De fapt, nici măcar nu se mișca, se mulțumi ca trupurile lor să-și găsească echilibrul în spațiu, conform legilor gravitației universale. Își puse capul de brațul bărbatului, își înclină trupu-i tânăr pe spate, iar brațele puternice și liniștite țineau lejer celălalt trup, au preluat cealaltă greutate, și parcă ar fi ridicat-o puțin, parcă ar fi scos-o subit, pentru câteva secunde, din atracția pământului. Astfel stătea fata, prăbușită pe brațul bărbatului străin, ridicată pe vârful picioarelor, cu capul lăsat pe spate, înclinat puțin într-o parte. Dacă ar fi privit cineva prin gaura cheii, ar fi putut chiar să

creadă că fetișcana leșinase, sau că tocmai o trage cineva afară dintr-un râu invizibil, că stă inconștientă în brațele salvatorului, că va fi pusă de-ndată pe pat sau pe podea, că i se va face masaj la inimă, în încercarea de a fi readusă la viață. Pentru că-n ținuta Terezei exista ceva din gesturile unei persoane inconștiente, care piere, dar care este salvată la timp. De altfel, tocmai asta simțea și fata în clipele respective: parcă s-ar fi aruncat cu gânduri sinucigașe într-un râu, dar tocmai o salvase cineva, aducând-o deja la mal. Înainte de toate se instalează în noua situație.

În brațele bărbatului străin era într-o situație nouă, dar totuși cunoscută în mod dureros, fericit și înspăimântător. Tereza își aminti ca prin ceață că mama ei, care fusese pistruiată, asemenea unui ou de curcă, scundă și rotundă ca un butoi de Toscana, o ținuse la fel odinioară în brațe. Da, situația nouă îi era cunoscută, precum viața pentru un nou-născut; nu era nevoie de dibăcie, nici de insistențe, doar de răbdare ca să fie preluată de această situație, să accepte, să se supună ca trupurile pe care strânsoarea brațelor le unise să-și găsească echilibrul, la fel, o atracție mai puternică decât această strânsoare, niște forțe cu un efect mai profund. Totul era absolut normal și la locul său: un bărbat pe care cu o zi în urmă Tereza încă nu-l cunoscuse, care era limbut, gesticulând cu un pumnal, ieșind cu părul zbârlit și plin de pene din alcovul unde dormise cu picioarele crăcănate, furios și cu fața crispată, acest bărbat străin s-o țină acum în brațe pe Tereza, care trebuia doar să-și miște puțin capul ca să stea mai comod, să-și uite domol și moale întredeschise buzele, să-și închidă ochii, în rest să nu facă nimic pentru ca totul să fie foarte bine și la locul său. Fata a înțeles acest lucru. Iar acum, când știa și înțelegea totul, începu să zâmbească cu ochii închiși, respirând sacadat, gâfâind.

Stăteau în fața ferestrei, în lumina sălbatică și rece. Bărbatul stătea cu spatele la fereastra și privea fața tinerei luminată puternic, privea femeia pe care o ținea în brațe cu acel gest deosebit, cu gestul încurajării și al amenințării, al salvării și al agresiunii, cu gestul îmbrățișării, exact așa cum trebuia. Situația îi era cunoscută străinului și-l liniștea. Acum nu-i mai era teamă că-n umezeala carcerii și-n timpul lunilor găunoase ale singurătății își pierduse sinele. Acum știa deja că fiecare dintre cuvintele rostite, fiecare gest au succes la public. Privea liniștit fata, nu se grăbea, avea timp. Acest chip, acest chip în formă de inimă, ale cărui trăsături și nuanțe fiind, toate, mărite și mai viu colorate de lumina soarelui, era un chip de femeie, nimic mai mult – și totuși nu mințise când, în urmă cu câteva minute, îi spusese că ar recunoaște-o dintr-o mie de femei, chiar mascată fiind. Era chipul unei femei, asemenea a sute și sute de chipuri de femei asupra cărora se aplecase în situații similare, cu o curiozitate la fel de tandră și serioasă, de parcă ar fi trebuit să descifreze o scriitură secretă, un cuvânt scris cu semnele magiei și cu ale cabalei, un cuvânt care conferă sens vieții. Privea chipul cu răbdare și seriozitate. Pentru că aceste semne de pe chipul femeii, nasul delicat și puțin cârn, împodobit cu câțiva pistrui, gura crudă, ca miezul unui fruct rănit și despicat, puful auriu de deasupra buzei superioare, de pe bărbie, din jurul bărbiei rotunde, drăgălașă și infantilă, linia calmă a ochilor, desenată parcă de un maestru, valurile blonde și abundente ale sprâncenelor, cele două pliuri dure, de o parte și de cealaltă, lângă nas și gură, pe care le modelase viața, suspiciunea și spaima, și care acum parcă s-ar topi liniștite la atingerea razelor soarelui și ale brațelor bărbatului străin: acesta era desenul, scriitura secretă al cărei tâlc trebuia descifrat. Cele două chipuri, chipul atent și serios al bărbatului și chipul calm al tinerei, cu ochii

închiși, zâmbind palid a așteptare pluteau unul lângă celălalt, ca două corpuri cerești legate printr-o atracție indisolubilă. „De ce să mă grăbesc?” – gândi bărbatul. Iar fata simți ceva asemănător.

Ce a fost asta? Dragoste?... Cu siguranța că nu. Acum, când se aplecă asupra chipului Terezei și simți respirația caldă a gurii tinere, iar o atracție lentă și irezistibilă îl obligă să se apropie de buzele străine, foarte încet, aproape evlavios, la fel cum peregrinul chinuit și suferind de sete se apropie cu gestul celui care se roagă sau își exprimă adorația, de apa izvorului, se întreba în sinea sa: „Ea să fie aia?...” Dar deja știa că nu fata asta e aia, mai exact nici asta nu e aia, mai exact și asta e aia. Pentru că ar fi recunoscut chipul fetișcanei chiar și printre chipurile a o mie de femei – în cazul în care trebuia să-și amintească de chipul femeilor memoria îi funcționa cu o putere și o siguranță de excepție, exact cu acel instinct și acea însușire cu care jivinele simt și adulecă urmele în junglă –, dar în același timp știa că această relație nu va fi fatală, la fel cum până acum niciuna nu fusese fatală, indiferent de forța cu care răsuna în câte o femeie acea voce mută, misterioasă și puternică, mesajul prezenței, care întotdeauna era doar atât: „Sunt aici, am de-a face cu tine, poftim.” Întotdeauna mesajul se rezuma doar la atât. Iar el întotdeauna era atent la această chemare și la această voce, precum jivina din junglă. Își ciulea urechile, ochii-i scânteiau, își îndrepta spatele. Și pornea în direcția vocii, a chemării, adulecând, trăgând cu urechea și iscodind, condus de instinctul care nu putea fi înșelat. Și astfel îl chemau cele tinere și frumoase, la fel maturele și ofilitele, cele în zdrențe și cele ocazionale, tot astfel principesele, călugărițele, actrițele ambulante, femeile care confecționau și vindeau pălării și chelnerițele, ca și cele care puteau fi plătite cu un galben, și la fel cele simandicoase și respectabile, care locuiau în palate și așteptau

drept recompensă mulți galbeni, astfel văduva brutarului și fiica vicleană a negustorului evreu de cai, ca și M.M., ibovnica ambasadorului Franței, și C.C., tânăra depravată de la mănăstire, tot așa micuța aceea plină de jeg și de râie, pe care Ludovic de Bourbon, Cel-Mai-Creștin dintre regi, o luase sub protecție, ducând-o la haremul său de la Versailles, la fel și juna soție a căpitanului francez și cea a primarului din Köln, trecută deja de patruzeci, căreia îi lipseau doi dinți din față, astfel marchiza d'Urfé, o bătrână care nici măcar nu-și știa numărul anilor, omul înțepându-și degetele când îi îmbrățișa talia osoasă... Pornea în direcția tuturor vocilor și chemărilor, și mereu simțea această aduimcare curioasă, această înfiorare și atenție malițioasă, auzind mereu întrebarea plină de mister: „Ea să fie aia?...” Dar în momentul când se punea această întrebare, știa deja că nu ea este aia, niciuna nu este ea. Apoi, mergea mai departe.

Și peste tot existau hanuri, iar seara, peste tot aveau loc spectacole de teatru, iar viața era impresionant de generoasă cu toată lumea căreia nu-i era teamă de ea. „Nu, niciodată nu mi-a fost teamă” – conchise mulțumit și îmbrățișă și mai puternic trupul docil al tinerei. „Ar fi bine dacă ea ar fi aia” – gândi în sinea sa. Ar fi bine să mă liniștesc. Ar fi bine să știu că nu mai este nevoie de calcule pline de vicleșug și de planuri primejdioase, că într-o zi formula va deveni extrem de simplă: omul există și este o femeie pe care o iubește, atâta tot. „Ar fi bine!” – medită ironic și trist. Dar parcă l-ar fi zăpăcit subit și iremediabil formulele pe care trebuia să le descifreze, de parcă undeva, cândva s-ar fi făcut țândări imaginea fragilă pe care o tot căutase, și peste tot zăceau numai cioburi. Iar el se apleca după fiecare ciob. Asta, aici, avea o ureche frumoasă, roză și infantilă; o mică ureche nobilă, curbura pavilionului, ramificațiile fine ale oaselor

și cartilagiilor, carnea puțin ridicolă și naivă de pe lobul urechii: da, urechea era drăgălașă, numai bună de mâncat. Ce să șoptească la urechea asta? Să spună: „Doar tu?...” Spusese deja de atâtea ori. Dar asemenea celui căruia îi este teamă că se află în declin, mai degrabă doar de dragul experienței și al amintirii, se aplecă la urechea tinerei și-i șopti cu o respirație fierbinte: „Doar tu.”

Urechea nobilă și drăgălașă se roși toată. Se făcu roșu întregul chip al tinerei, de parcă acum i-ar fi fost rușine pentru prima dată. Cele două cuvinte conțineau ceva obraznic și arogant, aproape impudic, ca toate minciunile pe care oamenii le rostesc în clipele cruciale. Dar conțineau și ceva familiar și înflăcărat, precum cântecele patriotice, la fel ca și marile statui ale contemporanilor și banalitățile locurilor sfinte, pe care oamenii le tot repetau papagalicește de secole întregi. Străinul spuse: „Doar tu!” – iar fata roși, de parcă ar fi auzit un cuvânt indecent, dar foarte plăcut. Roși pentru că simți minciuna, iar bărbatul tăcu din nou, victorios și puțin mirat, ca acela care știe că nu se poate altfel, că nu poate spune o minciună mai mare. Și amândoi simțeau că-n secret, această minciună este totuși adevărată. Iată motivul pentru care tăceau, puțin tulburați. Simțeau că acest „doar tu” e adevărat, în felul său misterios, la fel ca toate lucrurile eterne, ca atunci când cineva rostește: „Patria!” sau „Destinul” și începe să plângă în mod obligatoriu. Și între timp, indiferent cât de strigătoare la cer și de obscenă ar fi intenția, simte că-n profunzime enorma banalitate și minciună este adevărată, simte într-adevăr patria, destinul, și... doar tu. Și pentru că nu-și mai puteau spune nimic altceva, au început să se sărute.

Cele două guri s-au contopit, apoi se întâmplă un fenomen ciudat: ceva a început să-i legene. Această legănare era în același timp și un soi de dădăceală, ca atunci când o persoană matură ia în

brațe un copil care, pentru că s-a jucat prea mult se-mpleticește, e trist pentru că-i obosit și se apropie seara; îl ia în brațe și-i spune încet în timp ce-l leagănă: „Te-ai jucat prea mult, ești obosit, odihnește-te pentru o clipă, inimioara mea. Nu trebuie să faci nimic, decât să închizi ochii și să te odihnești. Ești foarte fierbinte! Te-ai încălzit! Ce tare-ți bate inima!... După ce te liniștești, vei primi deseară o napolitană!” (În secunda asta, fata strâmbă din gură, capricioasă, la fel ca un copil care spune: „Nu-mi plac napolitanele!”) Apoi s-au sărutat mai departe. Legănatul, acest legănat trist și deosebit îi ducea încetul cu-ncetul în elementele esențiale ale sărutului, asemenea mării, legănatul care este în același timp cântec de leagăn și pericol, destin și aventură. Și, ca o persoană amețită, prinsă-n vârtej și răpită de pe malurile realității, care sesizează mirată că poate trăi și se poate mișca și-n elementul nou, în elementul necunoscut al destinului, și nici nu-i atât de neplăcut să te îndepărtezi de țărm cu o astfel de legănare, să pierzi orice legătură cu realitatea, să înaintezi încet, fără voință și intenție, spre nimicire, uneori, între două săruturi, cu o privire somnoroasă se uita de jur împrejur, de parcă și-ar fi ridicat capul dintre talazuri, reintrând apoi în elementul periculos și fericit, indiferent și care o legăna într-una, ajungând la concluzia: „Poate că nici nu-i atât de rea nimicirea! Poate e cel mai bun lucru pe care ți-l poate oferi viața: această legănare și uitare de sine, când omul își pierde amintirile și totul devine opac, familiar de opac.” Și-au îmbrățișat unul altuia capul cu brațele pe care le deschiseseră gesturile implorării, ale chemării. Apoi s-au sărutat în continuare.

În secunda asta intră Balbi, încremeni în pragul ușii și grăi speriat:

— Giacomo, să nu-i faci niciun rău!

S-au despărțit încet, s-au desprins din propria lor îmbrățișare și se uitau de jur împrejur

dezorientați, cu niște priviri scrutătoare. Bărbatul realiza abia acum, când îi dădu drumul tinerei, că încă strânge în mână, dus pe gânduri, pumnalul – în mâna-i stângă cu care îmbrățișase talia fetișcanei.

Un scriitor

După ce fata ieși din cameră – cu capul plecat, pășind fără zgomot, cum numai cei care au umblat mult timp desculți știu să pășească –, Balbi spuse: „Doamne, ce m-am mai speriat. Stăteai cu pumnalul în mână ca un criminal care tocmai voia să-și înjunghie victima.”

— Nu sunt criminal – răspunse cât se poate de serios, apoi așeză, gâfâind, pumnalul pe marginea șemineului. – Eu sunt doar scriitor.

— Scriitor? – întrebă Balbi cu gura căscată. – Ce ai scris?... continuă dezorientat și sceptic.

— Am scris, am scris – bombăni străinul. Vorbea cu o voce morocănoasă, de parcă l-ar fi disprețuit pe cel care întreba, de parcă l-ar fi considerat nedemn pentru un răspuns serios, pentru că persoana în cauză nu merita nici într-un caz un răspuns pe care, de altfel, nu l-ar fi înțeles. – Am scris multe lucruri. Chiar și poezii – continuă pe o voce plină de bucurie, precum cel care-i în stare să-și argumenteze spusele.

— Pentru bani? – întrebă Balbi.

— Și pentru bani – răspunse. Adevăratul scriitor scrie întotdeauna pentru bani, înțelegi, măi, zezecule? Știu că tu nu poți înțelege asta. Îmi pare sincer rău, Balbi, că nu ți-am împlântat în coaste pumnalul, acolo, înainte de Valdobbiadene, când de obraznic ce-ai fost ai periclitat evadarea noastră. În cazul ăsta acum chiar că aș fi criminal,

aşa cum ai afirmat adineaori, dar ar exista cu un bătăran şi cu un imbecil mai puţin pe pământ, şi-n final lumea mi-ar fi recunoscătoare. Voi regreta în vecii vecilor că te-am scos din vizuina, dintre şobolani.

— Fără mine nici tu n-ai fi putut evada – spuse calm călugărul. Jignirile nu-l afectau. S-a aşezat în fotoliu, şi-a crăcanat picioarele, şi-a împletit cele două braţe vânjoase deasupra burduhanului, clipea des din ochi, în timp ce cu degetele mari de la mâini se juca de-a morişca.

— Asta-i adevărat – îi răspunse obiectiv. Când omul ajunge la necaz se agaţă până şi de funia spânzurătorii.

Stăteau faţă-n faţă şi se măsurau reciproc din ochi.

— Da, chiar că-mi pare rău – spuse încă o dată, apoi ridică din umeri, de parcă astfel ar fi dorit să demonstreze că-i inutil ca omul să se lamenteze prea mult pentru neglijenţele săvârşite de-a lungul vieţii. – Asta tu nu poţi pricepe, burduhănosule, nu poţi pricepe că eu sunt scriitor. Tu ce ai scris în viaţa ta? Poezii de dragoste în schimbul a cinci gologani, la piaţă, pentru slujnicele cu călcâiele crăpate, sau ai falsificat contracte pentru samsari şi pentru potlogari, sau i-ai asediat cu scrisori de implorare pe superiorii tăi care fuseseră atât de iresponsabili şi uituci încât nu te-au trimis mai repede la galeră.

— Cu toate astea – spuse preotul cu o voce blajină şi amicală –, cu toate astea, Giacomo, scrisul ne-a salvat. Aminteşte-ţi numai. Ne-am scris unul altuia scrisori, asemenea îndrăgostiţilor. Ne-am scris epistole lungi şi înflăcărâte, iar Lorenzo, temnicerul, a fost mesagerul dragostei noastre, în aceste scrisori ne-am prezentat unul altuia, ne-am făcut confidenţe, ne-am povestit totul, trecutul şi viitorul. Dacă n-aş fi ştiut să scriu, niciodată n-aş fi corespondat cu dne, niciodată n-aş fi scăpat de temniţă. Mă dispreţuieşti, mă consideri

un om de nimic. Știu, ți-ar face o mare plăcere să mă ucizi. Ești nedrept. Și eu știu că scrisul e un lucru magnific, ceva ca și puterea.

— Ca puterea? — repetă fârtatele întru evadare, apoi, trufaș și cu capul înclinat pe spate, îl măsoară pe călugăr cu suspiciune, de sub genele întredeschise, din cap-până-n picioare. — E mult mai mult decât atât. Și nu „ca”, bagă-ți bine în cap, Balbi, nu „ca”, e însăși puterea, singura, adevărata putere. Ai dreptate, scrisul ne-a eliberat. Vezi, la aspectul ăsta nici nu m-am gândit. Este adevărat ce scrie în Scriptură, ceva de genul că și neghiobii au parte de grația divină. Scrisul și cuvântul scris — puterea cea mai mare care există pe lumea asta — sunt mai puternice decât papa și regele, sunt mai puternice decât dogele. Inclusiv exemplu nostru demonstrează acest lucru. Ne-am pus la cale evadarea prin intermediul scrisului, literele au fost cele care au tăiat lanțurile, din litere am împletit frânghia și scara, literele ne-au condus înapoi din infern pe pământ. Se pare că — spuse îngândurat — tot literele ne conduc de pe pământ în rai. Dar eu nu cred în așa ceva.

— În ce crezi? — întreabă călugărul pe o voce curioasă.

— Cred în destin — răspunse cât se poate de firesc —, în destinul pe care ni-l creăm noi înșine, apoi îl acceptăm. Cred în viață, în variante care în final se îmbină toate într-un mod miraculos, din multe fragmente se creează întregul, un om și o viață. Cred în dragoste și în roata norocului. Și cred și-n scris, pentru că scrisul are putere asupra destinului și a timpului. Tot ce faci, tot ce-ți dorești, tot ce iubești, tot ce vorbești sunt trecătoare. Trecătoare sunt femeile și iubirile. Trec emoțiile, iar timpul acoperă cu praf urmele faptelor noastre. Dar scrisul rămâne. Îți spun că sunt scriitor — afirmă pe un ton bucuros, foarte mulțumit, asemenea celui care a descoperit, în sfârșit, ceva.

Își trecu cele zece degete prin părul ciufulit și-și lăsă capul pe spate, cu gestu-i cunoscut, la fel ca un mare virtuoz înainte să-și ducă vioara la barbă și să se repeadă cu arcușul la corzile fragile. Acest gest și felul cum își ținea capul le învățase încă în tinerețe, când fusese violonist într-o orchestră de coarde din Veneția. Umblă grăbit de colo-colo prin încăpere, cu niște pași repezi, agitați, specifici, iar în nervozitatea care-l copleși parcă șchiopăta. Apoi spuse încet:

— Uneori mă miră și pe mine.

— Ce te miră? — întrebă curios Balbi, abordând o curiozitate copilărească.

— Mă miră că sunt scriitor — răspunse firesc. — Sunt un scriitor deznădăjduit, dar te rog, Balbi, să nu spui nimănui, nu-mi place să mă plâng, plânsul e în același timp și lăudăroșenie. Îți spun numai ție, asta pentru că nu dau doi bani pe tine. Se poate scrie în multe feluri. Sunt persoane care stau într-o cameră și scriu, nu fac nimic altceva. Țștia sunt fericiți. Poate că viața lor e nefericită, sunt mereu singuri, se uită după femei așa cum se uită câinii la lună, își scheaună cu tristețe lumii întregi jalea, strigă cu amărăciune tot ce le provoacă durere: soarele, stelele, toamna și moartea. Viața le este nefericită, dar totuși ei sunt scriitorii fericiți, care trăiesc numai pentru litere, nu pot să facă nimic altceva, la micul dejun mănâncă un substantiv și adorm ținând în brațe un epitet frumos și cărnos. În somn zâmbesc jigniți. Iar când se trezesc se uită chiorăș la cer, pentru că trăiesc mereu în extaz, într-un delir chior, fiind convinși că prin epitete și substantive, bâlbâindu-se sau cursiv, suspinând sau cu hohote de râs, dar până la urmă totuși vor putea exprima câte ceva zilnic, în mod sistematic, or, acest lucru până și lui Dumnezeu i-a reușit doar o singură dată. Țștia sunt scriitorii fericiți, care se plimbă triști printre noi, iar femeile îi tratează cu blândețe și multă compasiune, de parcă și-ar îngriji un frate idiot, pe

care ele, surorile mai mari, mai bune și mai înțelepte îl consolează și-l pregătesc pentru moarte. N-aș vrea să fiu un astfel de scriitor – spuse pe un ton puțin disprețuitor. – Țștia sunt doar scriitori... Apoi sunt cei care mȃnuiesc pana la fel cum mȃnuiesc pumnalul și spada, care scriu cu sȃnge, care ȓmpoașcȃ fiere pe hȃrtie, ȓi gȃsești ȓn camera lor de lucru, poartȃ pe cap o bonetȃ de noapte cu ciucure, sunt mercenarii și luptȃtorii unor idei, unor cauze umane, ȓnjurȃndu-i pe regi și pe pierde-varȃ, pe cȃmȃtari și pe trȃdȃtori... Am cunoscut un astfel de scriitor. O datȃ am fost la ȓngrozitorul Voltaire. Nu mȃ ȓntrerupe, oricum nu i-ai auzit niciodatȃ numele. ȓi lipseau deja toȃi dinȃii, dar știa sȃ muște, regi și regine se preocupau sȃ-i ȓntre ȓn graȃii, iar nenorocitul ȃsta știrb fusese ȓn stare sȃ țȃnȃ ȓn frȃu, doar cu o panȃ fragilȃ ȓntre degetele-i noduroase și deformatȃ din cauza artritei, o lume ȓntreagȃ. ȓnȃlegi tu asta?... Eu ȓnȃleg. ȃștia sunt scriitorii pentru care scrisul reprezȃntȃ doar un instrument, pentru cȃ vor sȃ schimbe lumea, ȃștia-s scriitorii nefericiȃi, care sunt puternici pentru cȃ au spirit și forȃȃ, dar n-au liniște și evlavie, din cauza asta sunt nefericiȃi. Ei sunt cei care pot ȓnjunghia un rege sau nimici legile lumii doar cu un singur cuvȃnt, dar nu sunt ȓn stare sȃ exprime tot ce reprezȃntȃ semnificaȃia ceva mai misterioasȃ a existenȃei, entuziasmul cȃ trȃim aici, pe acest pȃmȃnt, fericirea cȃ nu suntem singuri, cȃ stelele, femeile și demonii ne poartȃ de grijȃ, la fel, uimirea noastrȃ cȃ trebuie sȃ murim. Aceste lucruri nu le pot exprima cei pentru care pana e doar spadȃ sau pumnal, indiferent cȃt de puternici sunt aici, pe pȃmȃnt... ȃștia au putere asupra destinelor, tronurilor, legilor și regimurilor umane, dar le lipsește puterea adevȃratȃ asupra timpului. Apoi, sunt scriitori cum sunt și eu. E soiul cel mai rar – spuse satisfȃcut.

— Da – ȓi rȃspunse cu evlavie Balbi. – Dar de ce-i un soi atȃt de rar, bunul meu stȃpȃn și

maestru?...

În vocea sa cavernoasă și aspră din cauza închisorii și a vinului, din cauza bolilor cu care se procopsise prin șoproanele de pe marginea drumului și prin paturile servitoarelor, vibra o curiozitate respectuoasă și o suspiciune prudentă. Stătea cu gura deschisă, cu degetele mari se juca de-a morișca, de parcă s-ar fi rătăcit într-un teatru unde actorul își declamă rolul într-o limbă pe care spectatorii n-o înțeleg foarte bine.

— Pentru că rămân mereu păgubaș – spuse nervos Giacomo –, acu' înțelegi, burduhănosule cu picioarele plate, înțelegi, erou al șoproanelor și al bordelurilor, acu' înțelegi? Eu sunt scriitorul mereu păgubaș! M-ai întrebat ce am scris?... Recunosc, până acum nu prea mult. Câteva poezii, da... câteva studii despre magie... Dar toate astea nu reprezintă adevăratul scris. Am fost deja ambasador, preot, soldat, violonist, doctor în științele religioase și profane, slavă Bettinei, care pe când avea paispe ani m-a inițiat în științele profane, slavă doctorului Gozzi, care la Padova stătea în camera alăturată, nu știa nimic despre lecțiile de inițiere ale Bettinei, astfel că mi-a deschis ochii asupra secretelor fascinante ale culturii. Dar nu despre asta-i vorba, n-are importanță ce am scris. Numai eu sunt important, eu, scriitorul, persoana; află de la mine: e mai mult și mai greu să fii cineva decât să faci ceva. Gozzi contesta acest lucru. Gozzi spune că numai scriitorul prost vrea să trăiască, scriitorul bun se mulțumește că poate să scrie. Dar eu refuz afirmația lui Gozzi, pentru că lupta profană nu este altceva decât o adevărată și puternică negație și afirmație. Eu sunt cel important, chiar dacă în opinia lui Gozzi sunt un scriitor prost, doar eu, pentru că vreau să trăiesc. Nu pot să scriu fără să cunosc viața. Sunt doar la început – spuse încet, aproape evlavios. – Am patruzeci de ani. Abia am trăit. Omul nu poate trăi suficient de mult. Încă n-

am văzut destule răsărituri ale soarelui, încă nu cunosc toate sentimentele și pasiunile umane, încă nu m-am distrat destul de mult pe seama îngâmfării funcționarilor, superiorilor și autorităților, încă n-am avut suficiente ocazii în care să-i oblig să-și înghită cuvintele popii burduhănoși, care împart pe bani mântuirea, încă n-am hohotit destul de mult de prostia omenească, încă nu m-am tăvălit de râs suficient prin șanțuri văzând vanitatea umană, ambiția, desfrânarea și lăcomia, încă nu m-am trezit de suficiente ori în brațele femeilor ca să aflu și o anume realitate despre ele, cealaltă realitate, care înseamnă mult mai mult decât secretul trist și indolent ascuns sub fuste, care excită doar imaginația adolescenților și a poezilor... Încă n-am trăit suficient, Balbi – spuse încăpățânat și cu o sinceră tulburare în glas. – Și nu vreau să pierd nimic, înțelegi! Renunț la gloria profană, renunț la avere, la un cămin fericit, mai am timp să umblu în papuci de casă sub umbrarul viței de vie și să ascult ciripitul păsărilor, strângând sub braț *De consolatione philosophiae*² al păgânului Boethius, la fel și pe Horațiu, înțeleptul, care m-a învățat că de-o parte și de alta a unui om adevărat veghează două surori divine: știința și compasiunea... Încă nu vreau să mă ofer compasiunii. Vreau să trăiesc ca să pot scrie cândva. Acest lucru costă foarte mult. Trebuie să văd totul, înțelege-mă, tovarăș al nenorocului meu, care ai stat alături de mine pe băncile galerei, trebuie să văd camerele în care dorm oamenii, trebuie să-i aud cum gem când încep să îmbătrânească, putând deja cumpăra grația femeilor numai cu galbeni, trebuie să cunosc mamele și surorile mai mici, iubitele și soțiile, fiecare dintre ele povestindu-mi ceva adevărat și demn de încredere despre viață, dacă nu altfel, printr-o strângere de mână. Sunt scriitor, deci trebuie să trăiesc. Gozzi spune că numai un scriitor prost vrea să trăiască. Dar Gozzi nu-i bărbat, Gozzi

e doar un șoarece de bibliotecă, laș și trândav, nu scrie niciodată nimic pentru posteritate.

— Iar tu, când – întrebă Balbi –, când vrei să scrii, Giacomo?... Vreau să spun, dacă te pregătești să vezi toate astea, să le asculți și să le miroși... Când vei avea timp să scrii? Ai dreptate, nu mă pricep la treburile astea. Eu mă pricep numai să caligrafiez literele pe hârtie, mi-am dat seama că până și pentru scrierea unei epistole e nevoie de foarte mult timp. Cred că pentru scris, pentru truda unui scriitor e nevoie de și mai mult timp. Poate o viață întreagă.

— La sfârșit – răspunse și privi spre tavan, buzele i se mișcau în tăcere, de parcă ar fi numărat ceva –, la sfârșit o să vreau să scriu.

În curtea hanului, chiar sub fereastră, cineva râdea cu poftă. Cineva chicotea cu un râs tânăr, cald și răgușit, iar străinul se grăbi la fereastră și se aplecă peste pervazul acesteia. Apoi, făcu un semn cu mâna și o reverență, zâmbi larg, își duse două degete în dreptul buzelor și trimise un sărut în curte.

— Cea mai frumoasă! – strigă. – Unică! În seara asta!...

Se-ntoarse mohorât și spuse:

— Trebuie să consum totul ca să pot scrie într-o zi. Viața și tot ce-mi oferă aceasta. Scrisul e o distracție cam scumpă... Trebuie să văd totul ca să pot descrie obiceiurile oamenilor, la fel și locurile unde am fost fericit sau nefericit, sau pur și simplu, doar indiferent. Acum încă nu am timp să scriu. Iar ăștia – strigă înfuriat subit, dar atât de mânios, încât ochii îi ieșiseră pentru o secundă din orbite –, ăștia au îndrăznit să mă arunce în temniță! Veneția s-a lepădat de mine, de mine, care și-n galeră sunt la fel de venețian ca și cel mai distins bărbat din tablourile pictate de Tiziano! ăștia au îndrăznit să mă împiedice să fiu scriitor, un scriitor adevărat, care trăiește și-și adună zi de zi materialul necesar scrisului! ăștia au îndrăznit să

mă judece pe mine, pe un scriitor, pe un scriitor venețian, autoritățile din Veneția au îndrăznit să mă excludă din viață, din fața razelor soarelui și ale lunii, ăștia mi-au răpit un timp prețios din viață, care în definitiv ar fi fost un serviciu adus comunității... Da, așa cum concep eu treaba asta!... Un serviciu adus comunității!... ăștia au îndrăznit să-mi răpească șaispe luni din viață! Ciumă! – spuse lejer și ferm. – Ciumă și tifos peste Veneția! Să vină maurii, să vină turcii păgâni, cu părul ascuns sub turban, să-i măcelărească pe senatori, în afară de domnul Bragadin, care fusese tată în locul tatălui meu și care mi-a dat bani; îmi pare bine că mi-am amintit de el, îi și scriu de-ndată. Pierzania și rușinea să se pogoare asupra Veneției, care m-a trimis printre șobolani, pe mine, pe mine, cel mai adevărat dintre fiii ei! Scopul vieții mele va fi să nu-i rămân dator Veneției pentru tot ce mi-a făcut!

— Da – spuse Balbi însuflețit, și fața-i grasă și galbenă, plină de negi, asemenea unui bostan, începu să se lumineze. – Ai dreptate, Giacomo, te înțeleg. Și eu simt astfel. La urma urmei, chiar dacă nu sunt venețian, și eu sunt cărturar. Ciumă peste Veneția, bine ai spus. Și eu, crede-mă, și eu...

Dar nu mai apucă să termine propoziția. Străinul îi înșfăcă gulerul cămășii și începu să-l strângă de gât.

„Nu insulta Veneția!”

„Nu insulta Veneția!” – spuse răgușit. „Las’ pe mine! Hei! înțelegi?... Voi insulta eu Veneția!” – spuse cu o voce groaznică și-și lovi pieptul cu mâna stângă; avea fața din cale-afară de schimonosită. Acum, într-adevăr fața asta nu mai avea nimic uman; semăna cu o mască poznaș-înspăimântătoare, dintre cele pe care le poartă cetățenii venețieni în zilele gălăgioase ale

carnavalului. Cu mâna dreaptă ținea strâns gulerul cămășii și reverul hainei de la gâtul călugărului, mâna stângă îi plutea în aer, asemenea unei păsări răpitoare, căuta pumnalul pe care adineaori îl pusese pe marginea șemineului. Astfel îl trăgea după sine spre șemineu pe călugăr, al cărui chip galben ca bostanul deveni încetul cu-ncetul vinețiu în strânsoare. Mâna-i iscoditoare găsi pumnalul, îl înșfăcă și-l ridică în aer. „Nu insulta Veneția!” – spuse încă o dată și-și țintui cu pumnalul ridicat victima de perete, apoi continuă foarte încet. „Nimeni să nu insulte Veneția! Nimeni nu are acest drept!... Înțelege?... Nimeni!” Scuipa cuvintele, nu numai la figurat, ci și la modul real, în timp ce vorbea, din gura-i umflată, dintre colții-i îngălbeniți improșca fața călugărului cu un jet alb de bale fierbinți și şuierânde; de parcă în interior, în această agitată căldare umană, s-ar fi dezlănțuit subit ceva, iar conținutul vieții ar fi început să clocotească și să se reverse. Era palid din cauza furiei și a pasiunii, avea o culoare de un palid-cenușiu. „Las’ pe mine!” – spuse încă o dată încet, de parcă ar fi rostit o promisiune atrăgătoare și voluptuoasă; șoptind la urechea călugărului speriat, mut și vânăt la față: „Numai eu! Numai unui venețian îi este permis! Ce știi tu, la urma urmei de unde ai putea să știi!?... Ce știți voi, vagabonzilor, peregrinilor, niște pierde-vară, levantinilor, ce știți voi unde locuiește Dumnezeu și încotro este Veneția? Stați în taverne, pe străduțele de la Merceria, sorbiți vinul acru și credeți că asta-i Veneția! Vă umpleți burduhanele cu pește și carne, cu pateuri și spaghete, cu dulciuri și bucăți de cașcaval cu miros puternic și credeți că asta-i Veneția! Leneviți prin bordeluri, vă tăvăliți pentru cinci parale cu o muiere cipriotă pe un așternut nenorocit, iar pentru că între timp din vecini, din clopotnița Bazilicii San Marco, vă răsună-n urechi dangătul clopotelor, credeți că asta-i Veneția! Vă opriți în fața balconului dogelui,

horcăiți de plăcere și sărbătoriți, așteptați bacșișul, pândiți pomana și credeți că asta-i Veneția! Nu insulta Veneția, auzi? Să n-o insulti niciodată! Ce știi despre ea, ce ai văzut din ea, ce ai auzit despre ea?!... Să nu vorbești despre Veneția, să taci, de parcă ai fi deja-n mormânt și viermii ți-ar înfuleca grăsimea cu care te-ai ospătat din oalele celor care pregătesc pateuri, să taci, la fel cum tace evreul, căruia i s-a făcut circumcizie, și nu vorbește despre Dumnezeu, să taci, dacă ți-e dragă viața și vrei să mai vezi o dată Veneția! La urma urmei de unde ai putea s-o cunoști?... Tu ai văzut doar caldarâmul și oalele, pulpele femeilor și coapsele servitoarelor din Veneția, ai văzut marea care te-a adus cu nepăsare pe tine și pe toți ceilalți, pe francezi, cu poeziile, cu bolile și cu bunele lor maniere cu tot, pe nemți, care umblă cu o mutră atât de îngrijorată prin piețele și printre statuile noastre de parcă nu viața ar fi importantă, ci o anume lecție pe care mai repede sau mai târziu ar trebui s-o spună pe dinafară, pe englezi, căroră mai degrabă le place să bea apă caldă în loc de vin roșu și care cu ochi sticloși sunt în stare să stea cu orele gură-cască în fața unei icoane din altar fără să vadă că modelul icoanei e fiica unui cârciumar din vecini, matură asemenea unei mame, care stă în genunchi lângă ei, pe treptele altarului bisericii, meditând la păcatele săvârșite, păcate despre care bârfește întreaga Veneție, și pe care aceeași Veneție i le iertase deja demult. Pentru că Veneția nu e dogele și *Masser Grande*, nu e grupul canonicilor și senatorilor cu burțile umflate, pe care oamenii îi pot cumpăra după bunul lor plac cu o pungă de galbeni. Veneția nu e numai clopotarul din Piața San Marco, porumbeii pe caldarâmul alb, nici fântânile căroră meșteșugarii venețieni, tații și străbunii taților mei le-au dat forma unor capodopere, Veneția nu e numai strălucirea ploii pe străduțele înguste, nu e numai noaptea luminată de razele lunii pe micile podețe, nu e numai șleahta

codoaşelor, hăitaşilor, cartofoilor, femeilor decăzute înregistrate în birourile mucegăite ale procuraturii, Veneţia nu e numai ceea ce se vede. Cine cunoaşte Veneţia?... Trebuie să te naşti acolo ca s-o cunoşti. Trebui să-ţi însuşeşti, împreună cu laptele supt din ţâţa mamei, şi parfumul îmbâcsit, searbăd-muced al Veneţiei, acest parfum corupt şi nobil, care-i asemenea respiraţiei muribunzilor, dar în acelaşi timp, precum amintirea orelor fericirii, când nu ne era teamă de viaţă, nici de moarte, când fiecare celulă a trupului nostru, fiecare colţ al raţiunii noastre erau umplute de farmecul clipei, de ameţeala realităţii, de extazul conştiinţei că trăim pe acest pământ, în Veneţia. Îmi binecuvântează soarta şi mă închin până la pământ în faţa destinului, sunt fericit şi mândru că m-am născut veneţian! Mulţumesc cerului că prima gură de aer pe care am inspirat-o pe acest pământ a fost plină de parfumul putred-înţelept al lagunelor! M-am născut veneţian, deci îmi aparţine totul pentru care merită să trăiesc, am primit în dar sentimentul libertăţii, marea, arta şi bunele maniere, şi ştiu că a trăi înseamnă a lupta, iar a lupta înseamnă a fi un veneţian autentic şi elevat! Fericire!” – strigă şi eliberă gâtul vineţiu al călugărului, îşi ridică braţele, se uită de jur împrejur cu o privire palidă, sticloasă, asemenea unui preot care proclamă că miracolul s-a împlinit, elementul divin este aici, pe pământ, printre oameni. – „Fericire şi mândrie că există Veneţia, că deasupra realităţii, care-i plată şi plictisitoare, pluteşte ceva care-i suspendat nu numai pe piloni, dar pietrele ei sunt ținute între cer şi pământ şi de către sufletele taţilor noştri! Fericire că popoarele lumii îşi descalţă sandalele şi orbecăie, cu pielea ca de găină din cauza evlaviei, prin piaţetele şi pe străzile care pentru mine au fost locuri de joacă în copilărie, unde am putut să mă joc de-a hoţii şi vardiştii, de-a turcii şi maurii cu copiii patricienilor şi ai măturătorilor de străzi! E un oraş minunat, unde toată lumea este aristocrată,

până și copiii străzii, care se tăvălesc în excrementele porumbeilor din jurul clopotnițelor. Toți venețienii sunt niște aristocrați, reține treaba asta, Balbi, și te rog să vorbești, în sfârșit, mai politicos cu mine! Gustul laptelui pe care-l sugi pentru prima dată în viața ta din țâța mamei, cu primele mișcări flămânde ale buzelor, are parfumul lagunelor și al mării, are gustul și parfumul Veneției: puțin sărat, călduț și îngrozitor de cunoscut. Indiferent pe unde mă poartă pașii, când respir parfumul mării îmi amintesc de Veneția, de Veneția și de mama mea. Acolo, în Veneția, mi s-au întâmplat cele mai minunate lucruri din viață. Aveam trei ani și am învățat să umblu pe ape, asemenea Mântuitorului. Eram jechoși și îmbrăcați în zdrențe, dar totul era al nostru, palatele din marmură, portalurile din dantelă de piatră și portul, unde de dimineața și până seara și de seara până dimineața se descărca aurul și fildeșul, argintul și ambra, perlele și uleiul de trandafir, baloturile de stofă, mătase, catifea și pânză, tot ce se aducea din bazele Constantinopolului, tot ce se putea fabrica în atelierele din Creta, în saloanele de modă din Franța, în fabricile de armament din Anglia – totul ajungea aici, în portul din Veneția, totul era al nostru, inclusiv al meu, venețianul! Mă jucam și știam că sunt venețian. Apoi m-am maturizat și m-am oprit pe Podul Rialto, de unde am văzut cum popoarele lumii se opresc în fața picioarelor Veneției, cum aduc, tămâie, smirnă și aur, cum își prezintă omagiile Veneției! Excelența Sa, domnul secretar general, polițistul și copoiul Inchiziției mi-a reproșat că folosesc ilegal titlul nobiliar. Dar oare cine mai trăiește pe lumea asta care să simtă, în mod legal, mai nobil decât mine, fiul Veneției?... Unde este acel papă, împărat, rege sau prințisor care are drepturi mai mari să ofere titluri nobiliare decât regina lumii, Veneția, orașul meu natal?... Mama mea, tatăl meu au fost venețieni, eu și toți frații mei ne-am născut acolo: există o *grandezza*³

și un titlu nobiliar mai mare decât al nostru?...
Înțelegi deja? Te avertizez: nu insulta Veneția!”

Stătea palid în mijlocul camerei, cu cearcăne la ochi, vorbind parcă în transă. Balbi își pipăia gâtul, respira greoi de groază. Printre dinții știrbi, încleștați, spuse mormăind:

— Înțeleg, înțeleg deja, Giacomo. Vedeai-te-aș dormind cu Diavolul. Înțeleg că ești venețian. Dar dacă te mai atingi o dată de gâtul meu te mușc de nas.

— Nu-ți fac niciun rău – spuse Giacomo cu dispreț. – Tu poți fugi. Dar acum mai rămânem câteva zile aici, la Bolzano, pentru că am treabă în acest oraș, trebuie să-i scriu o scrisoare domnului Bragadin, trebuie să aștept răspunsul, apoi trebuie să ne îmbrăcăm ca lumea, pentru că fără haine până și curul unui nobil venețian e gol. Da, am puțină treabă aici, la Bolzano. Dar la sfârșitul săptămânii pornim la drum. Pe tine te duc la München, la ordinul călugăresc al cărui membru, din păcate, încă mai ești. Pe mine, destinul și vocația de scriitor mă vor purta mai departe. Răzbunarea mai poate aștepta. În inima mea răzbunarea niciodată nu va adormi. Răzbunarea trebuie crescută ca pe un leu în captivitate, să-i dai zilnic să mănânce carne crudă, sângerândă, resturi sângerânde ale amintirilor, ca nu cumva să-și piardă instinctul carnivor, să dorească mereu cu însetare sângele. Pentru că odată am să mai merg la Veneția! Pentru că nu-i permit nimănui să insulte Veneția, dar răzbunarea trăiește, răzbunarea este a noastră, a celor doi, a mea și a Inchiziției, a mea și a secretarului general, a mea și a venețienilor! Dacă ți-e dragă viața, nu insulta Veneția, dar las' pe mine, găsesc eu ac de cojocul ei! Pentru că află de la mine: Veneția nu-i totuna cu venețienii. Pe ei nimeni nu-i cunoaște mai bine ca mine, care m-am născut printre ei, care sunt sânge din sângele lor, și pe care ei, venețienii, l-au umilit și l-au exclus! Cine-i cunoaște dacă nu eu,

cel care îi oferise cardinalului băiatul voluptuos, cel care făcuse rost de un împrumut de la stat din banii orfanilor pentru senatorul care se ocupa cu artele, cel care-l prezentase pe cântărețul castrat Excelenței Sale, cuviosul șef al comisiei de control, cel care-i văzuse pe ei, sublimii, auguștii, evlavioșii cu gulerul ridicat al hainei și mascați furișându-se după apusul soarelui prin poarta faimoasă a madamei Ricci, cel care știe că în Veneția viața unui om valorează cinci galbeni, cel care cunoaște adresa exactă a ucigașilor tocmiți care trândăvesc cât e ziulica de lungă prin tavernele de pe străzile laterale din jurul pieței de pește, oferind pe față otravă și cuțite sublimilor, auguștilor, evlavioșilor, la fel cum oferă negustorii de obiecte sacre, lumânări și icoane? Cine știe mai bine decât mine cum a dispărut frumoasa Lucia, fiica adoptivă și amanta secretă a Excelenței Sale, nunțiul papal? Cine știe mai bine decât mine unde și de la cine au fost cumpărate acul, ața și sacul în care l-au ascuns în noaptea Sfântului Mihail pe fiul nelegitim al Măreției Sale, pe nobilul Paolo?... Cine știe mai bine decât mine ce anume putrezește în pivnițele clădirilor din Veneția, căror capete le aparținuseră trupurile care se scufundă după carnaval în apele Canalului Grande, cine cunoaște Veneția? Țștia?... – spuse și prinse cu ambele mâini masa a cărei tăblie groasă din lemn de stejar trosni la atingerea dură. – Țștia m-au condamnat pe mine! Paricizii, infanticizii, cămătarii, vameșii lacrimilor orfanilor și sângelei văduvelor, lacomii și desfrânații, ățtia au îndrăznit să mă condamne pe mine! Asasinii! Tălharii! Burduhănoșii! Ține minte ce-ți spun, Balbi! Odată am să mai merg la Veneția!

— Da – spuse călugărul și-și făcu semnul crucii. Dar atunci n-aș dori să te însoțesc, Giacomo!

Se holbau unul la celălalt cu o privire albă. Apoi, în timp ce continuau să se privească țintă în

ochi au izbucnit într-un râs hohotitor.

— Trimite bărbierul – spuse Giacomo. – Și o ceașcă de ciocolată. La fel și cerneală, o pană bine ascuțită, nisip de călimara și hârtie pentru scrisori, Vreau să-i scriu domnului Bragadin, care mi-a fost tată în locul tatălui meu; s-ar putea să-mi reușească să-l tapez de o sută de galbeni. Mișcă-te mai repede, Balbi, îmi ești secretar și valet, nu uita asta. Poate va trebui să petrecem câteva zile aici, la Bolzano. Uită-te prin jur, deschide bine ochii, nu pierde prea mult timp pe lângă fustele bucătăreselor, carcerele de plumb sunt peste tot în lume colivii mereu deschise și ospitaliere pentru păsări grase de teapa ta. Iar eu nu te voi mai scoate încă o dată dindărătul gratiilor. Mișcă-te mai iute. În orașul ăsta trăiește un zaraf nobil, pe care-l cheamă Mensch. Află-i adresa.

Cu un gest al mâinii învățat de la papă – când își întinde mâna plină de inele ca să-i fie sărutată – îi sugeră tovarășului său de drum că poate pleca. Apoi se opri în fața oglinzii și începu să se pieptene cu niște mișcări atente și minuțioase.

Francisca

Tereza îi aduse ciocolata și-l anunță că Giuseppe, frumosul blond, cu obrazii trandafirii și ochii albaștri, a sosit și-i așteaptă ordinele. Îi dădu Terezei bani și o rugă să-i cumpere de la galanteria din vecini niște ciorapi albi, apoi – pe credit – două perechi de mănuși din dantelă și o pereche de pantofi cu cataramă. În timp ce bărbierul îi săpunea fața, servitoarele hanului umblau în vârful picioarelor în jurul său, îi aranjau patul, umpleau lighenele cu apă caldă, îi călcau lenjeria, Tereza fiind rugată în mod special să aibă grijă să i se apreteze și să i se calce ca lumea volanele jaboului de la cămașă. Mâna moale a frizerului îi mângâia

fața, o săpunea, apoi cu gesturile unui dirijor încrețea și aranja șuvițele de păr ale celebrului oaspete.

— Povestește – îi spuse oaspetele tolănit în fotoliul din fața oglinzii, având ochii închiși – ce noutăți sunt în oraș?

— În oraș – răspunse frumosul frizer cu o voce peltică, melodioasă, efeminată – dumneata ești noutatea, domnul meu. De la apusul soarelui nu exista altă noutate în Bolzano. Numai dumneata. Cu permisiunea domniei voastre – și cu vârful foarfecelui începu să taie firele de păr din nările largi ale oaspetelui.

— Ce vorbesc? – îl întrebă cu o satisfacție plăcută. – Poți să-mi spui și veștile proaste.

— Se spun numai lucruri bune – răspunse frizerul și începu să țacăne foarfecele, apoi prinse fierul de frizat, suflă peste el și-l învârti în aer cu un gest de expert. – Azi dis-de-dimineată, conform obiceiului, am fost deja la Excelența Sa. Sunt prezent în fiecare dimineată. Trebuie să știți, domnul meu, că Excelența Sa ne onorează firma. Și trebuie să recunosc că eu sunt cel care-l bărbieresc și-i ondulez peruca, pentru că Excelența Sa, o spun în mod confidențial, este deja complet chel. Stăpânul meu, celebrul Barbaruccia – se spune că nici măcar la Florența nu se găsește un frizer cum este el, care să știe să taie atât de perfect venele și să redea cu ceaiurile sale din ierburi virilitatea pierdută – este medicul și frizerul Excelenței Sale. Așa-i cum vă spun, deci eu sunt cel care-l bărbieresc. Iar nevasta domnului Barbaruccia îi face masaj, de două ori pe săptămână, dar și cu alte ocazii, de câte ori e nevoie.

— Ce vorbești! – spuse străinul. Excelența Sa are nevoie de masaj și de ceaiuri?...

— Numai de când s-a însurat, domnul meu – răspunse frizerul și începu să onduleze cu fierul de frizat fierbinte șuvițele zbârlite.

Asculta vestea cu o juma' de ureche, tolănit în acea stare plăcută de trândăvie oferită doar de minutele în care ne abandonăm capul între degetele moi ale frizerului. Giuseppe lucra repede și flecărea și mai repede. Vorbea lin și zglobiu, așa cum clipocește apa unui izvor, cu o voce peltică și cu o nerușinare vizibilă, cum numai un frizer știe să vorbească despre problemele oamenilor, frizerul, care este în același timp prieten, maestru, consilier și secretar, cunoscând toate secretele orașului, enigmele trupurilor îmbătrânite, ale venelor pe cale de răcire, ale craniilor care-și pierd splendoarea; ale tendoanelor slăbite, ale oaselor șubrede care trosnesc sclifosit, ale gingiilor știrbe, ale respirațiilor urât mirositoare, ale tâmpelilor pline de riduri și ale buzelor palide. „Vorbește numai!” – gândi cu o înțelepciune plină de complicitate, întinzându-se și mai comod în fotoliu și suportând cu stoicism ca băiatul cu voce de fată să-i maseze fruntea cu spirt aromat și să-i pudreze cu făină de orez părul. Îi plăcea jumătatea asta de oră petrecută într-un oraș străin, în toate orașele străine, minutele când după ce se trezea apărea întotdeauna frizerul, asemenea unui delator al urbei, și țacănind foarfecile îi șoptea la ureche clientului secretele celor vii și ale morților. Din când în când, cu o privire mai insistentă, cu câte un cuvânt îl tot încuraja pe flăcăul cel harnic. – „Cum adică? E complet chel?” – întrebă surprins, de parcă ar fi fost vorba despre cel mai important lucru din lume, de parcă ar fi bănuit cine anume este această Excelență, care trebuie masat și întreținut pentru că se însurase. – „Dar pe ceafă mai are câteva șuvițe?...” – întrebă trăgând cu ochiul a încredere.

— Da – răspunse complezent Giuseppe, cu o abnegație comunicativă în voce, asemenea unei persoane care-i dispusă să povestească lumii întregi secrete și mai întunecate, și mai triste. – Dar sunt rare aceste șuvițe, foarte rare. Excelența

Sa este protectorul nostru. Atât stăpânul meu, domnul Barbaruccia, cât și eu suntem protejații Domniei Sale. În lumea de azi nu strică așa ceva. Noi fi comandăm din Grando icrele de pește care-i stimulează apetitul sexual, iar nevasta domnului Barbaruccia îi prepară o fiertură din sfeclă, hrean și ceapă verde care-l ferește de apoplexie în cazul când i se face dor de inițiative flușturatice. Chiar și Excelența Sa a vorbit despre Domnia Ta.

— Ce a spus? – îl întrebă și-și deschise larg ochii.

— Doar atât că vrea să vă vadă – răspunse frizerul pe un ton școlăresc, cu supușenie. – Contele de Parma vrea să vă vadă. Doar atât a spus.

— O! – spuse din vârful buzelor. E o mare favoare. Dacă o să-mi permită timpul îmi voi prezenta omagiile.

Astfel au flecărit, iar frizerul plecă după ce își terminase treaba. „Contele de Parma!” – mormăi în sine sa, apoi se spălă, își trase ciorapii albi pe care Tereza îi pregătise pe marginea patului, își bău ciocolata, își umezi cu salivă cele două degete arătătoare și-și netezi în fața oglinzii sprâncenele-i stufoase, își reteză unghiile cu lama ascuțită a pumnalului, își trase cămașa călcată cu grijă, cu buricele degetelor aranjă volanele apretate ale jaboului, iar cu degetul arătător și inelar de la mâna dreaptă își pipăi delicat gâtul, de parcă ar fi dorit să vadă lărgimea gulerului cămășii, la fel, să se convingă dacă capul mai e la locul său. „Contele de Parma!” – fornăi. – „Vrea să mă vadă.” La asta nu se gândise când a închiriat atelajul luând calea spre Bolzano. Fluieră încetișor, aprinse lumânările din sfeșnicul aflat în fața oglinzii, pentru că după-amiaza timpurie își strecurase deja în cameră umbre albastrui-cafenii, se așeză în fața mesei cu picioarele subțiri, aranja teancul de hârtii pentru scrisori, cerneala, nisipul de călimară, apoi cu pana de gâscă ridicată, cu

partea de sus a trupului înclinat puțin în spate se holbă cu atenție și curiozitate în oglindă, clipind bănuitor de sub sprâncenele înălțate. De multă vreme nu se mai văzuse într-o astfel de situație distinsă, demnă de el, scriitorul. De multă vreme nu mai stătuse într-o cameră mobilată cu astfel de mobile alese, în fața focului din șemineu, îmbrăcat într-o cămașă proaspăt apretată, cu ciorapi lungi, albi, cu reflexe perlate, ținând în mână o pană de gâscă, așa cum se cuvine, gata pentru creația literară, pentru ora solitudinii și a concentrării, pentru creația literară în care își va dăruia totul, și care în secunda asta nu este altceva decât o scrisoare în care va cere bani împrumut, adresată domnului Bragadin. „Și ce scrisoare va fi!” – se gândi satisfăcut în sinea sa, la fel cum se gândește poetul la un sonet ale cărui rime armonioase, primele, încep deja să susure în sufletu-i exaltat. „Contele de Parma!” – se gândi încă o dată în sinea sa sub efectul unor asociații de idei pe care nu și le putea reprima. – „Dar mai trăiește?...” Și cu buzele strânse începu să numere cu voce tare.

„Patru” – numără, apoi îngândurat privi spre tavan, aduna și scădea. „Cinci!” – spuse apoi cu exactitate, ca un negustor. Curios, cu buzele țuguiate se holba la flacăra lumânării. „Acum sunt exact așa” – se gândi cu pana de gâscă în mână, întins pe spate în fotoliu, în fața mesei de scris și a șemineului, pieptănat la repezeală, spălat și îmbrăcat cu haine proaspăt călcate – „ca și poezii înainte de a se apuca de scris.” Savura situația. „Cinci” – se gândi neliniștit și-și înălță cele cinci degete de la mâna întinsă, de parcă ar arăta cuiva, de parcă ar dori să demonstreze ceva, asemenea unui copil care exclamă: „Am ieșit din joc!” „Cinci” – bolborosi, iar cu colții-i puternici își mușcă buza de jos, își clătină capul, fornăi. Printre genele întredeschise privi lumina, privi umbrele profunde ale camerei, privi în depărtare, în viață, în trecut. Apoi, subit, de parcă ar fi găsit ceea ce

căuta, fluieră încet. În final, rosti numele: „Francisca.”

Își ridică mâna în care avea pana de gâscă și cu un gest plin de mirare scrisese acest nume în aer, asemenea celui care ar spune: „La dracu’! Dar eu n-am nicio vină!...” Se întinse în lumina roșcată a șemineului, în căldura-i parfumată, aruncă pana de gâscă și privi focul. „Da, da, Francisca!” – se gândi. Și încă o dată: „Contele de Parma! Bolzano! Ce coincidență!” Dar știa deja că nu există coincidențe, nici asta n-a fost o coincidență. Dintr-o dată vedea foarte clar totul, de parcă ar fi aprins cineva sute și sute de lumânări în cameră. Și auzi o voce, simți un parfum cunoscut, mireasma senină și ageră a verbinei și a lenjeriei proaspăt călcate purtată de o femeie. Au trecut cinci ani, da, gândi îngrozindu-se. Pentru că acești cinci ani, cu revărsarea lor fierbinte și jengoasă, au măturat totul, inclusiv pe Francisca, iar el nu a întins mâna după persoana pierdută. Au trecut cinci ani, da. Oare la Pistoia, la castel, își mai amintesc de cele întâmplate? La castel, de unde bătrâna contesă mergea la Florența cu o caleașcă neagră, cu baldachin, la orele prânzului, când galantonii și coconașii se adună și se expun la un spectacol de prost gust în fața magazinelor elegante de pe Via Tornabuoni? Oare își mai amintesc la Pistoia de acel duel de la miezul nopții? Când ilustrul cavaler bătrân îl aștepta la umbra chiparoșilor, chel și doar cu o sabie în mână, când s-au bătut în fața bătrânului conte care-și frângea mâinile și-n fața Franciscăi, pe esplanada castelului, muți și cu săbiile care scoteau scânteii în lumina lunii, mult timp și cu o înverșunare sinceră în care se dizolvase rațiunea bății, și deja nimeni nu mai voia răzbunare, nici satisfacție, pur și simplu voiau doar să se bată, pentru că erau prea mulți doi oameni în același timp în jurul Franciscăi. „Duela bine bătrânul!” – recunosc din vârful buzelor. – „Pe vremea aia nevasta lui Barbaruccia încă nu-i

fierbea elixir ca implorările sale să aibă succes și să intre în grațiile Franciscăi.” Își acoperi ochii cu palmele; acum vedea foarte clar scena, și nu era în stare – dar nici nu voia – să-și întoarcă privirea de la aceste imagini care-i apăruseră în mărime naturală îndărătul pleoapelor închise.

Aici stătea Francisca în adierea vântului de dimineață, lângă ruinele peretelui de piatră care înconjura grădina contelui, într-un halat de noapte, zveltă, având cînșpe ani; părul îi acoperise fruntea, cu o mână își strânse peste piept șalul alb, din mătase, și privea spre cer cu niște ochi mari, rotunzi. Au trecut cinci ani de atunci?... Nu, doar săbiile au scânteiat în urmă cu cinci ani; clipa când o văzuse pentru prima dată pe Francisca era ascunsă mai profund și mai misterios în timp. Stă lângă peretele grădinii, la umbra chiparoșilor, iar deasupra lor cerul e de un albastru blajin și diluat, de parcă toate pasiunile umane s-ar fi topit și s-ar fi îmblânzit în această albăstrime transparentă și universală. Pe Francisca o îmbrățișează adierea vântului, vălurile moi ale veșmântului de noapte se lipesc de trupul tânăr, ca un costum de baie: acum, Francisca arată de parcă tocmai ar fi ieșit din baia visului și a nopții, plină de apă și de rouă, cu o lumină umedă, scânteietoare în colțul ochilor, despre care nu se știe exact ce fel de fenomen este: o lacrimă sau o picătură de rouă, care în mod infidel nu s-a adăpostit în profunzimea potirului unei flori, ci a preferat genele tinerei fete?... Iar el stă în fața fetei și tace. Numai sentimentul poate să tacă astfel, se gândea acum. În general, întotdeauna vorbesc mult, prea mult. Dar atunci tăceam în fața castelului ruinat din Pistoia, în grădina pe care o năpădiseră măslinii, unde chiparoșii stăteau mohorâți, ca halebardierii unui rege exilat. Francisca fugise din pat în grădină – din pat, din castel, din noapte, din copilărie și din propriul refugiu – în zorii zile în care se logodise cu contele de Parma. Acum vedea, simțea,

adulmeca această dimineață, dar cu o senzație atât de geloasă și impresionantă cum numai cel trecut de prima tinerețe este în stare să evoce clipele de odinioară. Pentru că tinerețea lui fusese Francisca și grădina mută; și probabil că acestea au fost ultimele clipe ale tinereții sale, acolo, în grădina palatului contelui calic, la Pistoia, printre decorurile unui fast zdrențăros și sumbru destrămate încetul cu-ncetul sub greutatea propriilor sale amintiri și maturizări dărăpănate, sfărâmate, aceasta fusese tinerețea, când într-o dimineață din luna iunie, în urmă cu cinci ani, în urmă cu mulți ani, cerul era încă albastru deasupra unei grădini din Toscana, iar Francisca stătea lângă ruinele gardului grădinii, pletele și veșmântul îi fluturau în adierea vântului, iar el închisese ochii și au tăcut, îmbătați și zăpăciți de un sentiment ale cărui amintiri îl tulbură și-l obsedează și-n prezent. „Ce fată fusese!” – se gândea apăsându-și și mai tare palmele pe ochi. – De parcă ar fi fost îmbibată de lumină, așa emanau din ea razele dulcineliniștite care-l atingeau pe cel care stătea în fața ei. Da, avea în ea lumina. Un fenomen extrem de rar, se gândea cu apreciere, în mod profesional. Avea în ea lumina, te privea în ochi și parcă s-ar fi aprins toate lămpile din lume, în jurul ei devenind totul mai senin, mai adevărat și mai real. Francisca stătea fermecată, el tăcea; atunci apăru în poarta castelului pretendentul cel bătrân, se înclină adânc în fața miresei sale, îi întinse brațul și o conduse pe Francisca în casă. Asta fusese totul. Un an mai târziu, în același loc, într-unul din colțurile esplanadei castelului, și probabil la aceeași oră, s-au înfruntat în duel.

Duela bine bătrânul, aprobă încă o dată făcând o mutră și zâmbi amar. Asta fusese totul?... Probabil că tinerețea fusese semnificația acestei aventuri, ultimul an al unei tinereți adevărate, această repriză misterioasă și exaltată, când până și drumețul neliniștit lasă mai moale dârlogii calului,

se mai odihnește în timpul galopului, privește în jurul său, își șterge fruntea și-și dă seama că drumul care-l așteaptă e abrupt, iar în depărtare, deasupra munților împăduriți se lasă deja amurgul. Când o întâlnește pe Francisca era încă miezul zilei, soarele strălucea. Se aflau într-o vale, la poalele colinelor din Toscana. Venea de la Roma, avea buzunarele burdușite de galbenii cardinalului și de scrisori de recomandare. Pe vremea aceea călătoream altfel, se gândea satisfăcut și invidios. Puțini erau în stare să călătorească așa, reflecta lipsit de modestie, orgolios, cu îngâmfarea artistului care afirmă: „Glasul meu cristalin! Oho! Cine mai e în stare de așa ceva?... Competiția-i deschisă!” Da, puțini știau să călătorească astfel, dar și mai puțini să ajungă undeva atât elegant ca el, asta în vremurile bune, în urma cu cinci ani! Pentru ca pe marea scenă a omenirii totul și toate își au propriile maniere și tertipuri, iar el cunoștea aceste tertipuri; pentru că trebuie să te pricepi la alegerea atelajelor, a harnașamentelor, la dimensiunile trăsurii, da, chiar și la haina vizitiului, trebuie să te pricepi să sosești ca un oaspete la un palat sau la un han cu renume, trebuie să intri pe porțile unui oraș străin stând tolănit în trăsură, picior peste picior, îmbrăcat într-o pelerină de călătorie de culoare gri, cu tivul mov, să ridici cu mâna acoperită de o mănușă fină lornionul cu rama aurită, mimând un interes indolent, la fel cum probabil călătorise în zori și Phoebus în atelajul său de foc tras de patru armăsari, spre lumea magnifică și totuși puțin detestată... Astea erau manierele și tertipurile, astfel trebuia să călătorești și să sosești! Puțini știau asta. Puțini se pricepeau să sosească în așa fel încât în următoarea juma' de oră toată lumea, de la mic la mare, din hanul sau castelul respectiv să se agite în jurul tău! Astfel sosise într-o zi la Pistoia, la bătrânul conte calic, ruda cardinalului care transmisese binecuvântarea sa întregii familii,

contesei grase și Franciscăi, fina lui. Apoi a rămas la ei o lună de zile, a întreținut familia, i-a dăruit contelui două sute de galbeni și o tabacheră de aur, în anul următor a mai venit de două ori, apoi peste un an în sfârșit a duelat într-o noapte, la lumina lunii cu bătrânul pretendent, contele de Parma. Își deschise cămașa și privi rana de pe piept.

Pipăi cu buricele degetelor cicatricele, selecta și-și amintea. Trei răni cicatrizate se înșirau pe partea stângă, toate trei deasupra inimii, de parcă adversarii, ignoranți, dar totuși intenționat și în mod instinctual ar fi vrut să-i rănească tocmai inima. Cicatricea din mijloc, profundă și aspră, era a contelui de Parma și a Franciscăi. Atinsese cu vârful degetului arătător rana care nu-l mai durea. Se duelaseră cu sabia, iar vârful săbiei din mâna contelui a pătruns adânc deasupra inimii, săptămâni la rând chirurgul a tot scos puroiul și sângele din rana perfidă care sângea și în interior, iar în final, copleșit de febră și frisoane, gemând și urlând inconștient, victima și-a luat rămas-bun de la această aventură. A zăcut la Florența, la spitalul surorilor de caritate, unde în noaptea rănirii îl dusesese contele cu trăsura. Din clipa respectivă n-o mai văzuse pe Francisca, inclusiv despre logodnă află doar cu trei ani mai târziu, la un carnaval din Veneția, de la ambasadorul Franței, care îi amintise în treacă și cu regret că vărul stăpânului său, ruda din Parma a Celui-Mai-Creștin dintre regi, s-a însurat dintr-un capriciu smintit al senectuții cu o găscă dintr-un sat din Toscana, o contesină din provincie, uitând complet de rangul său și de rudele sale ilustre... Atunci zâmbi și tăcu. Rana nu-l mai durea, doar pe vreme de ploaie îl ustura puțin. Viața își urmă cursul și niciodată nimeni nu mai rosti numele Franciscăi.

De ce am știut, totuși, medită mirat, în toți anii ăștia de existența ei? Chiar mai târziu, când am primit a doua rană, pe asta lungă și dură, sub semnul pe care contele de Parma mi-l încrustase

deasupra inimii, rana asta lungă făcută într-o dimineată de sabia trișorului Orly, ucigașul tocmit, când am părăsit tripoul din Murano având buzunarele imensei mantale pline cu galbenii pentru care muncisem din greu, cu prada câștigată, datorită istețimii și îndemânării, de la perfidul și vicleanul bancar. De ce a doua zi după atentat, când pluteam între viață și moarte, aveam mereu în fața ochilor aceeași imagine: pe Francisca stând lângă ruinele gardului, sub cerul albastru din Toscana? Iar a treia cicatrice, această zgârietură stranie lăsată de unghiile unei grecoaice, m-a durut mai tare decât oricare alta primită de la bărbați, această rană misterioasă prin care otrăvurile morții se infiltrau în trup – mai puțin profundă ca înțepătura unui ac, dar totuși atât de periculoasă, încât domnul Bragadin și cei mai pricepuți medici de la Consiliu își dădeau importanță săptămâni la rând în jurul patului în care zăceam, chinuindu-mă cu clismă și ventuze, până când m-am plictisit să tot agonizez și am cerut într-o zi suc de portocale și supă de legume, revenindu-mi apoi în scurt timp! – deci, de ce în timpul delirului provocat de rana făcută cu armele îngrozitoare ale unei femei, o aveam mereu în fața ochilor și o strigam pe Francisca? „Poate pentru că am iubit-o?...” – se întrebă cu o mirare neprefăcută, aproape copilărească, uitându-se deasupra șemineului, în oglindă. – „Dumnezeu știe, poate că am iubit-o!...” – medită și privi în fața sa cu o sinceritate smerită.

Dar viața fusese mai puternică, mai puternică până și decât amintirea Franciscăi; când se trezea, omul era întâmpinat de lucruri minunate, mai ales dacă era sănătos și se pregătea să-și trăiască fără spaime ziua respectivă. Cine și ce a fost pentru el Francisca în anii ăștia, când galbenii îi cădeau printre degete zornăind pe mesele de joc, în mâinile femeilor, în buzunarele negustorilor de articole de modă, în palmele fărtașilor pierde-vară, peste tot unde se vindeau remedii miraculoase

împotriva bolilor oribile, a plictiselii secrete și spaimelor? „Sunt scriitor – se gândi –, dar nu-mi place să fiu singur.” Reflectă îndelung asupra acestui fenomen particular. Probabil de aceea îl pedepsise viața cu această întorsătură cumplită, cu penitența singurătății, probabil că rafinații și înțelepții maeștri torționari ai Inchiziției știau de aversiunea lui secretă, probabil bănuiau că singurătatea și plictiseala înseamnă pentru el ceea ce înseamnă pentru alții cizma spaniolă, cleștele înroșit în foc sau tragerea pe roată. Ce rost mai are să trăiești dacă ești exclus de pe piața vieții profane? Visul și imaginația, gândul și amintirea, sentimentele care se stingeau de la sine, asemenea unei flăcări, devenind cenușă, n-au fost o răsplată nici măcar pentru secvența cea mai prostească, cea mai modestă a vieții reale! Numai singur, nu! – se gândi și-l trecură frisoanele. – Mai degrabă nenorocit și sărac, mai degrabă batjocorit și detestat, dar să existe posibilitatea furișării și ghemuirii acolo unde-i lumină, unde ard lămpile, unde-i muzică și aglomerație, unde are posibilitatea să se amestece în acea complicitate slinoasă și urât mirositoare care-i viața umană, dar care te face, totuși, atât de fericit, fiind de o ticăloșie dulce. Pentru el viața se reducea doar la atât: mereu cu altcineva, mereu ferm, mereu să-și scoată viața la mezat, pentru că mezatul merită totul, gălăgia, apropierea oamenilor, aventura brutală și cealaltă, ideală, aventura metodică și perfidă, jocul cu oamenii, competiția și duelul cu destinul! Doar la atât se reducea viața pentru el, pentru scriitor. Își scărpină urechea și-l trecură fiorii.

Torționarii vicleni și trufași pentru asta l-au pedepsit cu singurătatea: mai insuportabilă decât moartea, se gândi scârbit. Patru sute optzeci și opt de zile! Și amintirile, aceste suflete blestemate! Și uneori imaginea, clipa albă și azurie în grădina din Toscana, Francisca! De parcă acest chip, singurul

asupra căruia nu se aplecase cu acea curiozitate îndrăzneată, orgolioasă și tristă cum făcea de obicei în cazul altor femei, de parcă acest chip ar fi existat pentru el cu o forță mai adevărată și mai tenace decât realitatea, chiar și acolo, în infern, în cavoul celor vii. Întâlnirea, momentul în care pe drumul vieții sale s-a intersectat cu pașii Franciscăi, fusese cât se poate de banal. Ruda cardinalului îi primise într-un interior cu oglinzi venețiene pătate și mobile florentine cu picioarele rupte, îmbrăcat într-o haină cu coatele găurite, iar prin sticla spartă a ferestrelor șuiera un vânt puternic dinspre Apenini. Ca în toate clădirile unde începe să se surpe tencuiala și prestigiul, valetul era irreverențios, indiscret, limbut și gras. Contesa nu mai voia să audă de nimic decât despre plimbările ei, plimbări pe care din când în când le și făcea la Florența într-o șaretă uzată; la Florența, la slujba religioasă și pe *corso*, unde i se părea că vede umbrele dispărute ale tinereții ei glorioase. Conteșă creștea porumbei și-l aștepta pe curierul de la Roma, bătrânește, mâhnit, speriat, curierul de la Roma care în fiecare a treia zi a lunii aducea într-o borsetă mov, din mătase, modestul ajutor financiar al cardinalului, galbenii papei. În castel sălășluia somnul, păianjenii și liliiecii. Iată și primele cuvinte rostite de Francisca: „Dumneata ai văzut Roma?...” Îl privea pe străin cu niște ochi larg deschiși, având o expresie speriată. Apoi mult timp n-a mai scos niciun cuvânt.

Această dragoste s-a pârguit încet, asemenea fructelor nobile: fusese nevoie de timp, de schimbarea anotimpurilor, de lumina soarelui și de ploaia aromată, de zorii zilelor pentru plimbări în grădina plină de rouă, printre tufele de păducel abia înflorit, de conversații prelungi în timpul cărora câte un cuvânt rostit subit lumina peisajele acestui suflet delicat și rezervat, iar omul simțea că privește în trecut, că ar vedea ruinele unei cetăți, o petrecere de odinioară, trăsurile care înaintază cu

roțile aurite pe aleile unei grădini bine întreținute, rochii multicolore și profilul viguros al unor oameni duri și vicleni. Francisca purta în sine ceva din trecut. Pe vremea aceea avea cinspe ani, dar parcă apăruse din secolul trecut, parcă Regele Soare i s-ar fi adresat într-o dimineață în timpul plimbării sale la Marly, parcă în copilărie ar fi aruncat roți decorate cu hârtie colorată pe gazonul de la Versailles. În ochii ei radia cu o lumină discretă ceva din privirea femeilor de odinioară, care erau în stare să trăiască și să moară pentru o pasiune. Dar moartea îl rănise doar pe el, pe curtezanul și cavalerul stângaci, când sabia pretendentului bătrân, îngrozitor de bogat și alarmant de distins, îi zgâriase porțiunea de deasupra inimii. Francisca privi duelul de la fereastra etajului întâi al clădirii. Stătea liniștită, cu părul despletit care-i cădea în cârlionți negri peste umerii-i delicați de copil, îmbrăcată într-un veșmânt de noapte pe care, cu câteva zile în urmă, i-l comandase din Lyon contele de Parma, cel care personal se îngrijea de zestrea logodnicei sale, despachetând cu mâinile-i osoase și pline de inele lăzile burdușite cu dantele, mătase și pânzeturi fine – Francisca stătea liniștită în lumina lunii, la una dintre ferestrele etajului întâi, cu mâinile încrucișate peste piept, și privea bărbații, pe cel bătrân și pe cel tânăr, care erau gata să-și dea sângele pentru ea. De ce? – se întreabă în secunda aceea. – Niciunul n-a primit nimic, și niciunul nu aștepta nimic de la celălalt. Săreau unul la altul în lumina argintie a lunii, cu pieptul gol, razele lunii străluceau pe vârful săbiilor, lamele scoteau un clinchet prelung, la fel ca două potire de cristal când se ciocnesc, iar în lupta înfocată peruca bătrânului conte a alunecat puțin într-o parte; Francisca se temea de-a dreptul că-n această nobilă confruntare contele de Parma o să-și piardă coama artificială. Abia mai târziu văzu că unul dintre ei, cel tânăr, căzuse. Era atentă dacă cel învins se va

ridica. Își strânse și mai tare peste piept șalul de mătase. A mai așteptat o vreme. Apoi s-a măritat cu contele de Parma.

„Vrea să mă vadă!” – mormăi Giacomo. „Ce vrea de la mine?...” Își aduse vag aminte despre ce auzise cu o juma’ de ureche de la limbuții din Veneția, că bătrânul conte moștenise un domeniu în jurul localității Bolzano, un domeniu și un castel situat între munți. Nu se putea gândi cu supărare la el. Duela bine, iar în felul în care o scosese pe Francisca dintre vise, păianjeni și lilieci era ceva nobil și cumplit, fiind nevoit să aprecieze noblețea gestului cumplit chiar și acum, când își amintea deja ca prin ceață culoarea ochilor Franciscăi. „A fost o înfrângere” – fornăi și privi flăcările focului. „A fost o înfrângere, dar în același timp singura victorie pe am obținut-o față de mine: Francisca nu-mi fusese iubită, mi se făcuse milă de ea, am fost sentimental și prost. Ea a fost prima și ultima femeie de care mi se făcuse milă. Știu, a fost o mare greșeală; poate de neiertat, da, probabil că e imposibil de reparat vreodată. Francisca purta în sine ceva nobil și rar; omului i-ar fi plăcut să trăiască alături de ea, cu ea, să bea împreună cu ea o cană de ciocolată dimineața, în pat, să plece la Paris și să-i arate în Piața Saint-Germain dresura de purici și pe rege, să-i pună un capac încălzit pe burtă, când o doare, să-i cumpere fuste și ciorapi, bijuterii și pălării moderne, apoi să îmbătrânească alături de ea când se lasă amurgul peste orașe, peisaje și peste viață. Asta am simțit atunci când stăteam în fața ei, în grădină, sub cerul albastru. Din cauza asta am fugit de ea!” – medită acum cât se poate de calm, asemenea celui care privește în față singura realitate rațională, legea propriei vieți. „Nu-i pentru mine așa ceva.” Aruncă pana, se ridică, iar inima începu să-i bată cu putere.

Pentru că acum, când își aminti de Francisca și de contele de Parma, aflând că într-adevăr trăiesc aici, în apropiere, așa cum bârfeau cei din

Veneția și Bologna, poate chiar în imobilul din vecini, într-unul din palatele din centrul orașului, pentru că probabil iarna părăsesc domeniul și castelul sumbru din provincie mutându-se în oraș, acum, când îl copleși amintirea trecutului, țesută din înfrângerea sa rușinoasă, grotescă și o victorie tristă, simți că în dimineața când căzuse în fața ochilor Franciscăi pe gazonul grădinii castelului din Toscana, nu terminaseră nimic și nu rezolvaseră nimic. După ce-l răpuse, contele a fost politicos, gentil și distins: l-a ridicat și l-a pus personal în trăsură – chiar și semiconștient fiind se miră cu câtă energie îl ridică brațele bătrâne! –, apoi l-a dus personal pe rânit la Florența, cu grijă, mergând la pas, oprindu-se la fiecare răscruce de drum, ștergând cu batista-i de mătase sângele care curgea din rană; făcea totul fără să scoată o vorbă, cu tăcerea unui om care știe că lucrurile esențiale petrecute între oameni niciodată nu se rezolvă prin cuvinte, ci doar prin atitudine și fapte. A fost un drum lung, noaptea, din Pistoia la Florența. A fost un drum lung, rana sângera abundant, iar în depărtare, în înalțuri, stele luminau cu o anume strălucire. Stătea pe bancheta din spate, pe jumătate în șezut, pe jumătate culcat, iar cu ochii-i încețoșați de febră și de negura nopții nu vedea altceva decât stelele, vâlul întunecat al cerului și silueta uscățivă și dreaptă a contelui care ținea din scurt hățurile. „Așa!” – spuse contele când în zori ajunseseră în fața porților Florenței. – „Acum am să te duc la cel mai bun chirurg. Vei primi tot ce-ți va trebui. După ce te vei vindeca, vei pleca de pe aceste meleaguri. Și nu te vei întoarce niciodată. Dacă vei mai veni încă o dată la ea – spuse pe un ton mai ridicat, stând nemișcat, cu hățurile în mână – am să te ucid sau voi plăti pe cineva să te ucidă.” Vorbea amical, firesc și sociabil. Apoi au intrat pe porțile orașului; contele de Parma nu aștepta niciun răspuns.

Accesorii

Pentru orice eventualitate, îi scrisese domnului Bragadin. Era o scrisoare frumoasă, demnă de un scriitor, care începea cu: „*Tătâne al meu*” și se termina cu: „*vă sărut picioarele*”, povesti pe șase pagini despre tot și despre toate, despre evadare, despre drum, despre Bolzano, despre contele de Parma, despre planurile sale, amintind inclusiv despre Mensch, comis-voiajorul, zaraful și cămătarul, pe a cărui adresă i se pot trimite bani. Ceru o sumă mai mare, dacă-i posibil, mai degrabă în hârtii de valoare care pot fi folosite la München și la Paris, pentru că drumul lui are destinații mai îndepărtate, spre marea aventură, spre zonele fatale ale vieții, astfel că probabil în această scrisoare își ia adio pentru totdeauna de la prietenul său, mai apropiat decât un tată, pentru că cine știe dacă inima potențailor din Veneția îl vor ierta pe el, evadatul, copilul infidel al orașului? Întrebarea era poetică, tocmai de aceea se strădui de-ndată să confere acestei propoziții patetice o tentă mai pragmatică. Ce poate el, evadatul, el, exilatul, să ofere Veneției, care-i puternică, falnică și cumplită? – se întrebă, răspunzând pe loc: „*Îi pot oferi pana mea, spada mea, viața mea, sângele meu*”. Apoi, asemenea celui care știe că toate acestea reprezintă mult prea puțin, își mai oferi cunoștințele sale legate de oameni și situații, misterele Veneției, furnizarea serviabilă a unor informații despre tot și despre toți ale căror secrete dorește să le afle Sfânta Inchiziție. În calitate sa de fiu al Veneției știa că republica nu are nevoie nici de pana sa, nici de spada sa, ci de urechi care aud totul, de guri care vorbesc de la sine, de ochi de vultur, are nevoie de copoi nobili și pricepuți, care-i urmăresc și-i trădează pe venețieni.

Deocamdată nu dorea să se întoarcă la Veneția. Jignirea care-i ardea în suflet scotea un fum gros și acoperea tot ce fusese amintire plăcută și atractivă, sufoca tot ce fusese tandru și-i putea aminti în mod conciliant de Veneția. Deocamdată dorea să urască și să călătorească mai tot timpul. Cu siguranță că domnul Bragadin, naivul înțelept, bun și nobil, pricepuse acest lucru. Senatorul Veneției, nobilul domn Bragadin, care și-n prezent credea cu sfîntenie că violonistul venețian – pe care în zorii unei zile îl scosese pe jumătate leșinat din mijlocul lagunelor și-l adăpostise în barca sa, și care mai târziu, cu ajutorul cuvintelor și magiilor, dar poate cu arme mai secrete decât banalele vrăjitorii vulgare îi salvase viața moșneagului, smulsese trupul bătrân și muribund dintre ghearele medicilor și cele ale morții – îi era singurul prieten de pe fața pământului, și, în orice caz, singurul din Veneția. Această prietenie, ca și sentimentele în general, nu putea fi explicată. De fapt, din prima clipă îl înșelase, îl păcălise, îl ridiculizase pe acest nobil generos. Domnul Bragadin fusese bun cu el, dezinteresat, ca nimeni altul până atunci; de asemenea, bănuia că nici mai târziu, de-a lungul vieții sale incerte și pline de evenimente neprevăzute, nimeni n-o să fie atât de bun cu el. Această bunătate era inepuizabilă, mută și plină de răbdare. Multă vreme cercetă cu atenție și suspiciune acest fenomen uman pe care nu era în stare să-l înțeleagă, la fel cum un daltonist nu poate vedea anumite culori. Printre genele întredeschise examina această bunătate, fiind curios când va obosi, când își va trăda adevăratele intenții, când o să ceară recompensă și despăgubire pentru atenția și tandrețea sa paternă cu care-l copleșea, când o să-și scoată moșneagul masca bunătății, când o să-și arate rânjetul înspăimântător al adevăratului său chip? Își imagina că această schimbare nu poate întârzia prea mult. Dar lunile treceau, treceau și anii, iar răbdarea domnului

Bragadin era ineputabilă. Uneori îl certa blajin pentru galbenii risipiți, îi refuza câte o pretenție prea obraznică și excesivă, îi atrăgea atenția asupra valorii banilor, asupra bucuriilor muncii, asupra importanței respectului acordat oamenilor: dar toate astea bătrânul domn venețian le făcea fără nicio intenție anume, cu delicatețea și răbdarea unui suflet nobil, fără să aștepte recunoștință, știind că recunoștința este întotdeauna mama răzbunării și a urii. Mult timp nu-l înțelesese pe domnul Bragadin. Moșneagul – îmbrăcat într-o jachetă de mătase, cu nasu-i acvilin, cu fruntea fină și strălucitoare, de parcă ar fi fost de fildeș, împodobită de cârlionți cărunți și rari, cu ochii-i albaștri, blânzi și liniștiți – putea fi un sublim personaj secundar de pe una dintre icoanele dintr-un altar venețian, un martir și un martor înfășurat într-o togă, un pilon în cutremurul vieții. „Ceva tot vrea de la mine!” – se gândi nerăbdător. Uneori detesta această bunătate dezinteresată și răbdare deloc specifică oamenilor. „Cine mă poate iubi fără pasiune și fără să mă dorească?...” – se întreba fără-ncetare.

Un astfel de om era un fenomen rar, mult mai rar decât un prieten sau un amant plin de pasiune; trăia într-o altă lume, unde simțea că el nu va avea niciodată acces în adevăratul sens al cuvântului. Stătea doar în pragul acesteia, de acolo privea în lumea nobilă, liniștită și plină de răbdare a domnului Bragadin „Ce știe despre mine?” – se miră uneori în zori când se furișa acasă, în palat, traversând lagunele printre șirul clădirilor care dormeau, clătinându-se cu gondola în elementul greu ca plumbul al apelor somnoroase, în liniștea dimineții care sfâșia inima și care era deranjată doar de clipocitul vâslelor, cum numai în Veneția știi zorii zilei să-și salute călătorul nocturn: de parcă omul ar naviga pe fluviul infernului spre un tărâm necunoscut. Casa domnului Bragadin dormea încă, numai îndărătul ferestrei cu balcon al

camerei moșneagului ardea lumina candeliei. Urca pe vârfurile picioarelor scările de marmură, se furișa în camera sa, aidoma copilului adoptiv și fiului rătăcitor al acestei case nobile, deschidea larg ferestrele spre cerul Veneției, se trântea pe pat și îi era rușine. În cursul nopții jucase iar cărți, pierduse totul pe cuvântul de onoare și grație creditului protectorului său, apoi vagabondase prin speluncile docurilor în compania prietenilor scandalagii și a zânelor care chicoteau în noaptea venețiană, îmbrăcate în rochii cu falduri de mătase, iar în zori, iată, revenea în casa liniștită unde veghea un suflet însingurat și-l aștepta fără să-i reproșeze nimic... „De ce?” – se întreba tot mai nerăbdător. „De ce mă rabdă, de ce mă iartă, de ce nu mă predă zbirilor, el, care știe totul despre mine, chiar și lucruri înfricoșătoare, care ar fi suficiente pentru ca judecătorii ipocriți ai Veneției să mă trimită la galere?...” Domnul Bragadin era un alt gen de om, genul despre care s-a scris în cărțile de povești, omul care știe să se sacrifice și nu așteaptă recunoștință, nici recompensă, care se apropie cu o răbdare neverosimilă, da, aproape supraomenească, de toate viciile și slăbiciunile umane. Era unul dintre puternicii Veneției, dar își folosea puterea cu precauție, ca unul care știa că adevărata putere care reglementează viața statelor și pe cea a oamenilor nu este comanda, ci înțelegerea.

Scria scrisoarea adresată domnului Bragadin și zâmbea în timp ce scria. „Poate tocmai din cauza asta! – medita și privi flacăra tremurândă a lumânării –, poate tocmai din cauza asta mă proteja și mă apăra, pentru că lipsește din mine tot ce prescriu tablele de legi umane și divine, totul, în afară de legea pasiunii.” Reciti cu atenție rândurile scrise cu vârful subțire al penei, corectă cu grijă un epitet, apoi suspină încet și adânc. Înțelepciunea domnului Bragadin era atât de matură și nobile, de parcă ar fi fost un complice al tuturor oamenilor,

pasiunilor și rătăcirilor. „Și papa este la fel – se gândi cu satisfacție –, și Voltaire este la fel, și cardinalul. În Italia și-n regatul Celui-Mai-Creștin dintre regi avem deja câțiva oameni de un asemenea calibru. Da, avem; e adevărat. nu prea mulți... Pentru că tot ce știu eu cu simțurile mele, cu ființa mea, cu destinul meu, acești oameni știu cu rațiunea lor, cu inima lor; știu că legea sub al cărui semn m-am născut, pe care apoi am cunoscut-o cu prețul unor răni și cicatrice, nu este legea virtuții. Există și o altă lege pe care o persecută paznicii virtuții, dar o iartă Atotputernicul, există o anume virtute care nu-i altceva decât fidelitate absolută față de ființa noastră, față de destinul nostru și față de înclinațiile noastre.” Această revelație îi pătrunse din creștet și până-n picioare; se înfioră puțin, de parcă l-ar fi trecut frigurile. „Poate din cauza asta mă apăraseră domnul Bragadin” – gândi. „Stătea în sala Consiliului, asculta alături de colegii săi rapoartele secrete, distribuia pedepse și recompense, dar în profunzimea tăcerii sale știa că îndărătul legii scrise există una nescrisă, la fel, că trebuie și asta respectată.” Era plăcut impresionat, privea flacăra lumânării cu niște ochi strălucitori, clipind des. „Banii îi aștept aici, la Bolzano, pe adresa domnului Mensch” – scrisese impresionat, dar cu litere ferme.

„Poate că totuși n-ar fi trebuit să vând inelul cu smarald” – medită în treacăt. Inelul cu smarald pe care-l alesese dintre bijuteriile de familie ale prietenului-tătâne, împodobind doar pentru o seară în timpul carnavalului mâna protejatului, pentru o seară, când mascat într-un prinț oriental pornise la petrecerea frumoasă, în vârtejul captivant și periculos al carnavalului venețian. Inelul cu smarald era o amintire, bijuteria preferată a soției defuncte a generosului prieten. „A fost o greșeală că în noaptea respectivă, în timp ce țineam banca am amanetat inelul, iar mai târziu n-am reușit să-l

recuperez, și am dat mai departe inclusiv polița... Omul comite greșeli” – cugetă cu indulgență. Iar polița pe care mai târziu, când el era deja în carcera de plumb a închisorii, i-au arătat-o bătrânului nobil, polița pe care semnăturile erau necunoscute pentru prietenul-tătăne, polița despre care apoi n-a mai auzit nimic?... „A răscumpărat-o” – se gândi ridicând din umeri. A răscumpărat-o și nu s-a supărat, domnul Bragadin era singurul care-i trimitea în lumea infernului pachete de Crăciun și de Anul Nou, cu pasiunea neputincioasă a inimii sale bătrâne, fiind convins că trebuie să iubim pe cineva, altfel nu putem trăi, nici măcar bătrânește, nici măcar atunci când persoana pe care o iubim nu este demnă de acest sentiment nobil, când vinde inelul de smarald, o amintire dragă sufletului, desenând apoi, cu o dexteritate acceptabilă, semnături false. Dar toate astea nu prea contau din moment ce omul iubea pe cineva. Uneori aproape că-l invidia pe domnul Bragadin pentru acest sentiment dezinteresat, al cărui scop real îl putea înțelege doar cu rațiunea, dar niciodată cu sufletul. O vreme l-a suspectat pe bătrânul nobil că-l iubește cu sentimente perverse, pe care poate că nici măcar lui însuși nu și le recunoaște – pentru că viața moșneagului fusese o carte deschisă, nu părăsise localitatea de când se născuse, iar în mocirla venețiană crescuse și trăise ca o plantă nobilă și pură printre aburii unei mlaștini. Nu putea să creadă că un om poate să iubească pe cineva fără nicio intenție, fără pasiunea simțurilor – această formulă nu se potrivea cu sistemul său de gândire, aici ceva nu-i regulă, se gândi mult timp. Sentimentele umane sunt mult prea haotice, reflectă cu suspiciune. Dincolo de dragostea dintre un bărbat și o femeie, între oameni există numeroase alte relații, mult mai misterioase – aceste relații le-a cunoscut acolo, în docurile din Veneția, unde dorințele Răsăritului și cele ale Sudului se amestecă în

privirile oamenilor. Detesta această dragoste perversă, această altfel de dragoste: se apropia fără teamă de profunzimea pasiunilor și sentimentelor umane, dar pentru el sentimentul se revărsa întotdeauna între malurile celor două sexe, între un bărbat și o femeie, asta în vecii vecilor și constant. Dar totuși, tocmai el, și tocmai la Veneția, pe piața castraților, a levantinilor, a sclavilor iubirii, unde carnea umană era vândută și cumpărată ca la măcelărie, deci, tocmai la Veneția, și tocmai el nu s-a clătinat niciodată: umbla în această piață strâmbând din nas și se holba cu un zâmbet disprețuitor, un amestec de batjocură și scârbă, la bolnavi și la nenorociți care reușeau să obțină favoarea lui Eros chiar și dincolo de malurile lumii femeilor... „Ale femeilor” – gândi liniștit, sumbru și ferm, de parcă ar fi spus: – „Ale vieții”.

Dar tocmai pentru că trăia la Veneția, o vreme se gândi cu suspiciune și la domnul Bragadin. Piața din Veneția era mult prea abundentă, gălăgioasă și luxoasă. Dar bunul renume al senatorului nu fusese atacat nici măcar de limba ascuțită și murdară a codoașelor. În Piața San Marco nimeni nu se putea lăuda că domnul senator și-ar fi cumpărat favorurile cu bani sau cu puterea pe care o avea. Era și el fiul Veneției, dar firește, nu provenea din ulicioarele jechoase și rău famate ale teatrelor, asemenea protejatului său, ci dintr-un pat nobil și distins, trăise întotdeauna la Veneția, tot aici se și însurase, purtând doliu chiar și la vârsta străbunicilor după iubita sa nevestă trecută de tânără în lumea umbrelor. Trăia singur, fără rude, în compania câtorva prieteni înțelepți și cu gusturi rafinate, precum și a servitorilor de odinioară. Imobilul în care locuia era unul dintre palatele cele mai sobre și respectate de pe teritoriul republicii, își deschidea porțile doar pentru foarte puține persoane, și alea alese, fiind o adevărată onoare să primești invitație la seratele pe care le organiza foarte rar, într-un cerc restrâns de

prieteni, iar cu această favoare puține persoane se puteau lăuda. Acest nobil distins, pur și introvertit îl scosese din viața-i opacă, îl pescuise din jegul lagunelor, pe el, tocmai pe el, și tocmai în momentul în care toate stelele păliseră deasupra capului său de aventurier – de ce? Fără vreo dorință sau pasiune secrete, din compasiune și bunătate, sentimente care n-au obosit niciodată.

Este adevărat, din carcera de plumb a închisorii domnul Bragadin nu-l mai putuse salva; în fața Inchiziției nici măcar nobilul senator venețian nu-și mai putea apăra protejatul, ca să n-ajungă în exil. Acuzația pe care i-o aduceau Excelențele Lor era ridicolă. Știa că nu este acuzat de magie, nici pentru bețiile scandaloase, nici pentru sângele plin de pasiune cu care sucea capul fetelor și femeilor din Veneția. „Nu trebuie sucit prea tare” – se gândi în sinea sa. – „Ce eroare! Niciodată nu eu am fost cel care a ales.” Dar despre asta nu se putea vorbi cu secretarul general. Oamenii mințeau inclusiv privind această acuză, la fel cum mințeau în legătură cu tot ce reprezenta adevărata esență a vieții. El fusese „seducătorul” de marcă, oficialul amant „infidel”, nebunul, fustangiul, el fusese pericolul public desemnat de către autorități... dacă ar fi știut! Nu le putea spune că niciodată nu el a ales, că întotdeauna a fost cel pe care l-au ales, nu se putea vorbi, nici scrie că femeile au cu totul altă părere despre virtute și despre secretele alegerii în dragoste decât cea declarată în birourile instituțiilor și din amvonul bisericilor, nu putea spune nimănui, da, chiar și în fața lui recunoștea foarte rar, în clipele de profundă singurătate că, de fapt, în duelul amorului întotdeauna el fusese cel jefuit, cel abandonat, el fusese victima... Polița, inelul de smarald, bețiile, partidele de cărți de câte cinci zile, promisiunile încălcate, comportamentul semeț și atitudinea sa îndărătnică, toate astea nu reprezentau adevăratele acuzații împotriva lui. Așa

era viața, așa se trăia la Veneția... Ceea ce nu i se putea ierta, motivul pentru care l-au condamnat la închisoare – de unde nici măcar puternicul domn Bragadin nu-l putuse scoate –, ceea ce mai marii zilei considerau că-i într-adevăr primejdios și criminal, era, în realitate, altceva; faptele, păcatele săvârșite sau poticnirile nu reprezentau atâtea crime, cât comportamentul, spiritul cu care aborda lumea. „Nu puteau să mă ierte” – se gândi ridicând aprobator din umeri. Pentru că lumea dorea ordine și încuviințare, supunere, chiar și scrâșnind din dinți, o resemnare absolută în ordinea divină și umană. Dar în el ardea profund și înfricoșător flacăra împotrivirii; iar acest lucru nu putea fi iertat.

Iată, deci, motivul pentru care nu putea să facă nimeni nimic, din cauza asta până și domnul Bragadin a fost neputincios. Cu ocazia Crăciunului i-a trimis la închisoare un palton căptușit cu blană, câțiva galbeni și cărți. Asta a fost tot. Un om nu poate fi salvat din fața lumii; într-o bună zi se năpustesc asupra lui și-l obligă să îngenuncheze. Ziua aceasta, ziua scadenței finale, nu venise încă. De data asta a reușit să se elibereze, a evadat, iar acum trebuia să se pregătească pentru luptă, ca un soldat, trebuia să facă rost de arme, să-și ascute pumnalele și săbiile. Tocmai din cauza asta a scris scrisoarea, s-a îmbrăcat și a pornit după arme și muniții prin Bolzano. Se orientă ușor prin oraș. Își ridică gulerul pelerinei; începuse să se întunece, iar străzile să fie acoperite de mazăriche; nimeni nu l-a recunoscut. Umbla repede, studia cu atenție mărită terenul. Orașul nu-i promitea prea multe lucruri bune. Parcă l-ar fi strivit munții înalți din jur și prejudecățile; a fost sedus de frumusețea clădirilor, dar privirile oamenilor i-au lăsat un sentiment de suspiciune. Asemenea marilor oratori, maeștrii conversației, se simțea și el stăpân pe sine numai în compania sufletelor înrudite și a persoanelor receptive. „Aici n-o să am succes” –

medita cu o aprigă antipatie în timp ce se plimba prin centrul fastuos al orașului, aventurându-se pe străzile laterale. Aici totul era exact la mijloc, între profunzime și înălțime, deci totul trăia și se afla în afara lumii sale. Acest oraș trăia exact la limită, la limita a tot ce iubea și a tot ce evita în viață; orașul era sobru și cumsecade, deci, îngrozitor, plin de alte aventuri decât cele care îi plăceau lui. Mergea pe stradă, își pusese fularul la gură, îi era teamă că din cauza aerului rece o să facă o amigdalită, își trăsese pălăria pe frunte, pentru că îi era teamă de privirile oamenilor, cerceta cu o atenție mărită intrările de la porți, ferestrele luminate, încerca să ghicească din răspuseri care anume dintre clădirile cu acoperișul țuguat poate fi palatul contelui de Parma, iar când se uita în ochii bărbaților și femeilor, în ochii-i întredeschiși se aprindea câte o mică flacără. „E un oraș frumos” – constată în finalul plimbării sale, strâmbând din nas. – „E un oraș curat. Străin, al dracu' de străin.” Adică străin pentru el, nu simțea în aer acea complicitate seducătoare și familiară, strălucirea misterioasă a pasiunii, a fastului, a dorinței de petrecere pe care o simțea în egală măsură în cazul orașelor și-n cazul persoanelor străine. Un oraș serios și plin de virtute, se gândi cu un sentiment de recunoaștere care îi provocă fiori și începu să numere zilele.

După toate socotelile, peste cinci zile ar putea primi un răspuns de la domnul Bragadin. Iată motivul pentru care intră la magazinele cu boltă și începu să facă tot felul de cumpărături. Avea nevoie de multe: da, de tot, din moment ce voia să rămână-n picioare – „să renasc din propria-mi cenușă, precum Phoenix” – cugetă ironic, apelând la o comparație literară. „De ce are nevoie Phoenix?” – se întrebă încet și se opri la colțul străzii, sub felinarul cu petrol, a cărui flacără mică era strangulată de vântul din nord, își aruncă o pulpană a pelerinei peste umăr, își acoperi pe jumătate fața și se holbă la flacără felinarului cu

petrol, bombănind împreună cu viforul în urma celor care se plimbau. Înainte de toate avea nevoie de cămăși din dantelă, o duzină, de ciorapi albi, din Paris, de manșete dantelate, de două fracuri – unul verde, cu rever auriu, și unul violet, cu epoleți gri –; mai avea nevoie de pantofi de lac cu cataramă argintie, de mănuși fine, tricotate, pentru evenimentele nocturne, și mănuși dintr-o piele fină, subțire, pentru evenimentele diurne, de un mantou pentru iarnă, cu guler de blană, de o mască venețiană, de mătase albă, de lornion, fără care se simțea dezarmat, de o pălărie neagră, un tricorn, și de un baston cu mâner de argint. Numără încet. Trebuie să facă rost de toate astea până mâine seară. Fără haine, fără mască și accesorii se simțea de parcă ar fi fost în pielea goală, da, se simțea ca un câine râios. Înainte de toate trebuia să se îmbrace, așa cum numai el știa s-o facă, să se adune și să rămână în picioare. Prin urmare, intră rapid la agenția de loto de peste drum, își alege trei numere, data nașterii, data intrării la închisoare și data eliberării, apoi cumpără două pachete de cărți de joc franțuzești.

Cărțile și le puse cu grijă în buzunar, apoi se duse la domnul Mensch. La prima vedere, zaraful parcă și-ar fi dezmințit numele. Îl găsi în spatele bisericii, într-o cameră întunecoasă din curte, lângă o clădire fără etaj, printre cântare și lăzi de metal. Era un om scund și slab, stătea îndărătul unei mese înguste îmbrăcat într-un halat de casă, un fel de caftan murdar, avea niște degete fine și galbene, cu unghii lungi, ascuțite și încovoiate, cu care apuca obiectele precum o pasăre răpitoare care înșfacă prada în gheare, fruntea îi era acoperită de șuvițe de păr cărunt și slinos, și se holba la străin cu o curiozitate bifocală, cu niște ochi mici, scânteietori și inteligenți, care jăruiau în adâncul orbitelor, primind vizitatorul cu plecăciuni repetate; fără a se ridica din fotoliu, făcea plecăciunile șezând într-o poziție rigidă, vorbea peltic, mormăind un amestec

de cuvinte franțuzești, italiene și germane, de parcă ar fi fost vorba despre un lucru nesperios, ca și cum gândurile i-ar fi umblai aiurea, fără să fie atent la persoana sosită în vizită. „O!” – spuse când auzi numele vizitatorului și-și ridică sprâncenele până la nivelul șuvițelor de păr murdare și firoase, clipind des cu pleoapele-i pline de riduri, ca o maimuță care-și caută puricii. „Aude bine moșneagul? Aud bine urechile surde ale bietului bolnav?” Vorbea despre sine la persoana a treia, cu o profundă și sinceră compasiune, alintându-se. „Mensch este foarte bătrân” – anunță peltic și comunicativ –, „nu-l mai vizitează nimeni. E bătrân și e sărac” – spuse pentru orice eventualitate. „Dar străinul a venit la el” – constată, apoi tăcu.

— Primul drum m-a adus la dumneata – spuse politicos străinul.

Despre bani au vorbit în șoaptă, asemenea îndrăgostiților care-și susură sentimentele pe care le nutresc unul față de celălalt. Au început de-ndată să vorbească despre bani, fără nicio introducere în temă, cu o curiozitate și ardoare înflăcărată specifice numai profesioniștilor care se întâlnesc cu ocazia unei călătorii, sau la o petrecere într-o societate, iar în timp ce amfitrioana cântă la pian sau cineva recită poezii, ei, retrași într-o nișă de lângă fereastră, se lasă copleșiți de pasiunea secretă a profesiei, începând să comenteze de-ndată despre minerale sau despre sistemul digestiv al cangurului. Așa vorbeau și ei despre bani, fără subterfugii, comunicând prin parole, știind exact că persoana cealaltă este versată în domeniu, înțelegând totul chiar și numai din câteva cuvinte; vorbeau ca doi savanți. „Amanet” – spuse Mensch, iar cuvântul şuieră în gura sa, de parcă s-ar fi pregătit să pronunțe un jurământ. „Credit” – spuse oaspetele, dar atât de fierbinte, de convingător, de firesc, de parcă nimic n-ar fi fost mai simplu, de parcă tonalitatea și

răsunetul măgulitor ar fi sedus inima moșneagului. Despre cele două aspecte au vorbit în contradictoriu, prelung și cu o plăcere cordială. Cel care i-ar fi privit de la distanță ar fi crezut că doi teoreticieni poartă o discuție despre o temă abstractă. Amândoi își exprimau prin cuvinte simple convingerea profundă, ca și cum ar fi fost vorba de conținutul interior al propriei existențe, despre credința și realitatea ardente cărora și-au consacrat viața. Ceea ce pentru unul dintre ei reprezenta „amanet”, pentru celălalt reprezenta „credit”, firește, nu numai acum, seara, în clipa asta obscură, ci și în alte ocazii, în diverse situații ale vieții. Ceea ce unul dintre ei își putea imagina doar sub formă de amanet și garanție, celălalt pretindea de la lume sub forma creditului, cu toată pasiunea și în permanență, dincolo de interesele sale financiare momentane, ca o profesiune de credință. Unul dintre ei percepea lumea numai în măsura în care aceasta putea fi luată amanet, celălalt voia să ia viața credit, fericirea, frumusețea, tinerețea, iar mai presus de toate, banii, drept un accesoriu al vieții. Nu suma era cea care-i interesa în primul rând, ci mai degrabă principiul.

Numele domnului Bragadin îl impresiona pe zaraf. „Un domn distins” – spuse clipind mai des și mai repede. – „Un nume bun! Aur curat!” – preciză cu suspiciune, fiind sigur că străinul vrea să-l înșele, că vrea să-i vândă ceva inexistent, cu o valoare îndoielnică; iar în final, vrea să-l vândă chiar pe domnul Bragadin. „Poate un inel!” – preciză și-și ridică degetul mic cu gheara lungă și murdară, îl îndoi, arătându-i astfel că pentru scopul afacerilor profane orice e mai bun, mai valoros și mai util decât un om. „Un mic inel” – repetă pe un ton rugător, ca un copil când cere marțipan. „Un mic inel cu piatră” – spuse rânjind și trăgând cu coada ochiului, apoi își frecă degetul mare de cel arătător de la mâna dreaptă; astfel demonstra ce

obiect frumos și interesant e un mic inel, cu piatră, un inel pentru care se poate oferi un împrumut. Gândindu-se la această posibilitate, ochii-i cleioși se umplură cu lacrimi diluate, iar printre dese zbateri ale genelor se uita precaut cu coada ochiului spre vizitatorul său, cu îngrijorare și exaltare exagerate, cu un respect involuntar în care se regăsea totul, asemenea spadasiului care ajungând în arenă află că, în sfârșit, se întâlnește cu un adversar veritabil, care-i demn de el. Ar fi dorit să se termine această confruntare, dar în același timp, din cauza emoțiilor îi furnicau degetele de la mâini și de la picioare, o senzație fierbinte și însuflețitoare, precum dragostea: din cauza emoțiilor că a sosit clipa, clipa aceea atât de rară când, în sfârșit, în fața sa se află un adversar veritabil, un partener demn, care știe regulile secrete și tertipurile luptei, și care reprezintă puțin și rațiunea vieții sale, pentru că, de fapt, întotdeauna și-a dorit un astfel de adversar. Își suflecă mânecile caftanului pe brațele-i scheletice, leit celui care spune: „Haide! Noi doi!” Se priveau cu admirație unul pe celălalt.

Mensch știa că o să-i dea bani străinului, pentru că nu putea să facă altfel, iar vizitatorul știa că o să primească bani de la zaraf, chiar dacă domnul Bragadin n-ar trimite galbenii ceruți cu o forță scriitoricească atât de convingătoare. „Mensch o să-mi dea banii” – se gândea demult. Încă pe vremea când era în carcera de plumb, când plănuia detaliile evadării, când aproape avusese o vedenie legată de acest nume: acum, când stătea față-n față cu zaraful, constată cu satisfacție că vedenia fusese exactă, realitatea nu i-a contrazis visele. Un instinct pe care nu și-l putea explica îi șoptise că Mensch – al cărui nume îl auzise doar o singură dată de la un olandez, comerciant de postavuri – este un adversar și un partener veritabil, că au de-a face unul cu celălalt, că se vor întâlni într-o zi, că Mensch o să scâncească, o să

țipe, dar în realitate n-o să poată să facă nimic. Adresa, spuneau oamenii, poftim, iată adresa; cât valorează, ce înseamnă o adresă?... El știa că mult, totul: adresa era deja o personalitate, eveniment și acțiune, trebuia doar să sufli peste ea, s-o încălzești cu razele imaginației și cu cele ale voinței, și adresa începea să trăiască timid, se transforma în realitate, iar în final, scrâșnind din dinți, tot îi dădu banii. Cunoștea astfel de adrese la Lyon, Paris, Viena și Manchester. Adresele migrau la fel ca și legendele în viața oamenilor; la Napoli trăia un zaraf căruia trebuia să i se spună doar atât: „Să vină Caron după tine!” – începea de-ndată să plângă și accepta polița. Iată motivul pentru care îl privea senin și liniștit pe Mensch – bucurându-se că realitatea și iluziile se potrivesc atât de bine –, calm, aproape tandru. La fel îl privea și Mensch, clipind, cu conștiința animată și îngrozită a omului care stă față-n față cu propriu-i destin.

Iată de ce în final îi dădu bani – nu mulți, dar suficienți ca să se poată prezenta la Bolzano, unde simțea că este așteptat cu nerăbdare. Mensch îi dădu treiș' de ducăți, clătinându-se, cu mâinile tremurânde numără monedele de aur pe masa cu tăblia lăcuită, fără inel și fără amanet, simplu, drept credit, pe semnătură, ca avans pentru ce o să-i trimită domnul Bragadin, care, de fapt, era puțin pe Lună, undeva departe, la fel ca toți banii care nu se aflau pe masă. După ce-i dădu monedele învelite într-o foiță de pergament, se ridică de la masă și se tot înclină cu niște gesturi aproape religioase, asemenea unui cleric, conducându-și oaspetele până la ușă. Din prag, se uită lung după el.

Persoana căreia îi dăduse bani, un credit în schimbul unei semnături, înainta cu pași repezi pe strada întunecoasă. Clătinând din cap, Mensch îl privea calm, mormăia încet un amestec de cuvinte franțuzești, italiene și germane, până ce bărbatul, un adevărat fenomen, dispăru în ceață. Înainta

repede, aproape fugind spre luminile din centrul oraşului. Ajunse la timp lângă biserică, astfel că a văzut trăsura pe a cărei banchetă din spate doi valeţi ţineau nişte torţe aprinse, iar îndărătul ferestruicii de la trăsură zări pentru o clipă un chip palid, al Franciscai.

— Francisca! – strigă cu putere.

În secunda respectivă a început să ningă. Stătea singur în mijlocul piaţetei, în ninsoare, iar trăsura trecu în trombă pe lângă el. Simţea acut durerea pe care întotdeauna o simţim când dorinţele noastre devin realitate. Apoi se duse acasă, la „Cerbul”, orbecăind cu mâinile încrucişate la spate, cu capul aplecat, copleşit de gânduri. Se simţea mult mai singur decât în infern, în carcera de plumb a închisorii.

Comanda

Seara se aşeză la o masă de la cârciuma Hanului „Cerbul”, bău vin fiert şi-i aşteptă pe cartofori. Soseau cu prudentă farmacistul, adus de Balbi, protopopul, pe care-l văzuse deja la Napoli, un actor ratat şi un ofiţer, care în urmă cu o zi dezertase dintr-un regiment din Bologna. Jucau cu miză mică, mai degrabă exersau şi încercau să se cunoască unii pe alţii. Farmacistul trişa, din cauza asta l-au şi alungat, ofiţerul l-a fugărit cu sabia până la uşă pe jucătorul gras şi cu o privire năucă, apoi l-a aruncat în stradă, în ninsoare. Spre miezul nopţii se plictisi. A urcat împreună cu Balbi în cameră, a aprins lumânările din sfeşnice, apoi cu coatele rezemate de masă au început amândoi să măsluiască atent şi cu o pricepere de profesionişti, cărţile de joc cumpărate în după-amiaza zilei respective, cărţi pe care gravorul şi tipograful le decorase cu însemnele *stampatori de naibi*⁴, cu

imaginea Morții și a Spânzuratului. Călugărul era de o îndemânare uimitoare: lucrau încet, picurau un strat subțire de ceară pe colțurile cărților mai importante, făcând apoi mici semne cu unghia.

— Nu ți-e teamă? – întreabă în treacăt călugărul adâncit în muncă.

— Nu – răspunse în timp ce ținea spre lumină un as de caro; avea pleoapele întredeschise, trase cu ochiul spre călugăr, cercetând cu o măiestrie scrupuloasă cartea măsluită. – De ce mi-ar fi teamă? Un adevărat domn nu se teme niciodată.

— Domn? – întreabă Balbi și, conform obiceiului, își scoase vârful limbii printre buzele ținute, mirându-se sincer. – Despre cine vorbești?

— Despre mine – răspunse calm în timp ce pipăi fin, cu buricele degetelor, cartea însemnată. – Despre cine altcineva aș vorbi? – întreabă într-o doară, neglijent. Dacă noi doi suntem într-o cameră, numai despre mine pot vorbi.

— Atunci de ce trișezi? – întreabă somnoros călugărul.

— De ce trișez? – întreabă și el, apoi puse deoparte cartea și se întinse de-i trosneau oasele. – Pentru că altfel e foarte greu să câștigi. Cărțile sunt tiranice. Sunt foarte rari oamenii care câștigă la cărți fără un ajutor, un mic truc – spuse pe un ton obiectiv, de narator. De altfel, toată lumea trișează: la Versailles trișează până și cele mai distinse persoane, inclusiv generalii de armată și popii.

— Și regele trișează? – întreba evlavios Balbi.

— Nu – răspunse cu seriozitate. – Doar se înfurie dacă pierde.

Au meditat asupra acestor posibilități. După miezul nopții, rămas singur, oftă, căscă prelung, apoi se culcă. A trăit așa timp de trei zile, într-o singurătate mută, înconjurat doar de Balbi, de mica Tereza și de Giuseppe, în cârciuma de la „Cerbul” a dat bancă la *pharaon*⁵ curierilor și negustorilor

de untdelemn aflați în trecere, de cele mai multe ori a câștigat, slavă cărților cu marginile cernite care-l ajutaseră, uneori a mai și pierdut, pentru că pe vremea aceea chiar toată lumea trișa, între Londra și Roma, între Viena și Paris, mai ales în cârciumile hanurilor, unde cartoforii profesioniști se opreau pentru câteva zile și foloseau *banque ouverte*⁶. Cu un grec, care scotea așii din mânecă cu o îndemânare dezarmantă și fascinantă, s-a și bătut la un moment dat, fără ură sau supărare, mai degrabă să exerseze. În zilele respective n-o mai văzuse pe Francisca, dar nici n-a căutat-o. În locul acesta, la poalele dealurilor unde aerul era mai rarefiat, viața parcă ar fi moțăit. Timp de trei zile furtuna și-a făcut de cap cu o furie cumplită, acoperind cu zăpadă ferestrele de la Hanul „Cerbul”. Cerul era acoperit de nori groși, cenușii, flocoși, nori murdari, asemenea ghemotoacelor de bumbac din urechile lui Mensch. Furnizorii i-au adus hainele, cămășile, mantourile, pantofii, masca venețiană de mătase albă, bastonul și lornionul; comandase un palton și pentru Balbi, de dragul reputației și al respectului, pentru că acest călugăr alerga de colo-colo prin oraș îmbrăcat într-un veșmânt asemănător cu cel pe care-l purtase un spânzurat căruia tocmai i se tăiase funia de la gât. Stătea tot mai mult timp în camera lui, singur, în fața focului din șemineu, în acea stare sufletească apatică și mohorâtă care în ultimii ani îl copleșea tot mai des, tocmai pe el, omul muzicii, al acțiunii, al luminii, al adulmecării, al curiozității. De parcă tot ce plănuse la închisoare, viața, bucuria, posibilitățile distracției și-ar fi pierdut adevărata forță de atracție acum, când tocmai revenise în lume, și ar fi trebuit doar să întindă mâna. În zilele respective se gândea serios să se reîntoarcă la Roma, să îngenuncheze în fața prietenului generos, în fața cardinalului, să implore îndurare și să devină preot sau bibliotecar în biroul papal. Se gândea la orașele unde nu-l aștepta nimeni, doar

hanurile, paturi cu așternuturi reci și femeile din îmbrățișarea cărora se descotorosea căscând plictisit, la coridoarele teatrelor unde exista posibilitatea să te rătăcești și să minți, cuvintele pierzându-și adevăratul sens, la saloanele și la tavernele unde cărțile de joc pregătite în prealabil puteau eventual, din când în când, pescui pentru el câțiva ducați rătăciți; apoi începu să caște. Cunoștea această stare sufletească și îi era teamă de ea. „Se termină cu hemoragie nazală și cu evadare” – se gândea și-și strânse halatul de noapte peste piept, pentru că dărdăia de frig. Starea asta sufletească începea așa încă din copilărie, cu o teamă și un dezgust care-l invadau dintr-o dată și fără niciun avertisment, apoi se termina cu o hemoragie nazală pe care doar ierburile și pansamentele Nonnei, buna și puternica sa bunică, o putea opri. În zilele astea se gândea des la Nonna; niciodată la mama, la frații și surorile lui; dar femeia asta puternică, femeia care crescuse la Veneția trei generații, cea care-l iubea în mod deosebit pe Giacomo, revenea mereu în visele lui agitate și triste. Când avea astfel de stări, Nonna îi fierbea sfeclă, pentru că susținea cu ardoare că sfecla amestecată cu hrean te cruță de toate hemoragiile, pe ceafă îi puneă comprese cu gheață învelită în pansament – iar hemoragia și tristețea se potoleau. „Nonna!” – se gândi acum cu o tristețe și un dor atât de profunde, cum poate niciodată nu se gândise la o femeie.

Francisca trăia aici, în apropierea lui, cunoștea clădirea, pe elvețianul din fața porții, îmbrăcat într-o capă din blană de urs, în mână cu un baston cu măciulia de argint, pe valeți, pe vânători și pe curierii care-l însoțeau pe contele de Parma în drumurile sale prin oraș, seară de seară trecea prin fața palatului ale cărui ferestre de la etaj străluceau în lumină – contele trăia o intensă viață socială, organiza recepții și serate, iar din cascada de splendoare care se revărsa în stradă

prin sticla bombată de la ferestre se putea intui fastul din saloane; auzise de la Balbi, care întreținea relații cu servitorii palatului, că-n fiecare seară, în brațele policandrelor de aur erau înfipse câte trei duzini noi de lumânări dintre cele mai fine, din seu de capră, pe care fabricanții din Salzburg le preparau în mod special pentru contele de Parma. „Francisca trăiește în lumină!” – recunoscuse și ridică din umeri. Se ferea să-l implice pe Balbi în secretul său. Da, Francisca trăia în lumină, locuia într-un palat, în drumurile sale era însoțită de valeti, în fiecare seară, în fața imobilului tropăiau cai din grajdurile episcopului, pe ușile trăsurilor și pe harnașamentele de argint străluceau însemnele coroanelor nobiliare și princiare, contele de Parma trăia pe picior mare, chiar și în lunile de iarnă, așa cum îi impunea rangul, dar probabil că și din alte motive, adică în onoarea tinerei sale soții. Ar fi fost extrem de simplu să intre în acest palat și să-și prezinte omagiile Franciscăi; contele n-ar fi avut obiecții față de acest admirator, nemaivorbind că voia chiar să-l întâlnească – cel puțin așa îi spusese Giuseppe, frumosul frizer, cu obrajii trandafirii și ochii albaștri. E adevărat, îi spusese o singură dată, în prima zi, deși îl vizita zilnic, în fiecare zi masa cu degetele-i fine bărbia dublă a lui Giacomo, la fel și tâmpilele, și-i ondula șuvițele de păr, în fiecare dimineață îi povestea detaliile seratelor și recepțiilor de la palat, ale jocurilor de societate, ale petrecerilor dansante de la miezul nopții, detaliile partidelor de cărți jucate în cenușiul zorilor, iar străinul asculta toate astea cu cea mai mare atenție. În fiecare seară dansau, jucau cărți, recitau poezii, se distrau practicând noi jocuri de societate, în fiecare seară se cina pe cinste și se chefua la contele de Parma. „Contele nu-i obosit?” – îl întreba uneori cu precauție pe frumosul frizer. – „Mai exact, nu-l obosesc aceste serate atât de dese? Să faci față în fiecare seară... ce crezi, la

vârsta lui nu-i obositor?...” Giuseppe ridica din umeri și tăcea.

Îi povestise doar o dată, în prima zi: contele de Parma ar dori să-l vadă pe străin – îi spusese o singură dată, apoi tăcu vorbăreț în legătură cu această dorință, ocoli întrebările prudente ale clientului său. „Să fie contele obosit?...” – întrebă căutându-și cuvintele mofturos și peltic. „Poate că-i obosit, tot ce-i posibil; Excelența Sa întotdeauna se trezește foarte devreme, merge la vânătoare în zorii zilei, indiferent cât de târziu se culcă înainte cu o seară, apoi își ia micul dejun în dormitorul soției, acolo-și primește admiratorii, pe cei care vin să-și prezinte omagiile la *lever*⁷. Să fie contele obosit?” - întrebă ridicând din umeri. Oboseala domnilor, spuse, e de altă natura decât cea a oamenilor săraci. Domnii mănâncă multă carne, din cauza asta sunt obosiți. El, Giuseppe, poate afirma că personal încă niciodată nu a fost obosit pentru că dansase, făcuse curte sau jucase cărți; dar meditația, bunele maniere și comportamentul impus de înalta societate l-au epuizat de mai multe ori. „Contele meditează!” – spuse enigmatic și semnificativ. Și trase cu ochiul, clipi des, precum cel care trăda pasiunea secretă a contelui de Parma, un păcat capital, o slăbiciune indecentă și dubioasă, făcu cu ochiul asemenea celui care ar fi putut să spună și mai multe, dar nu vorbea pentru că era precaut și deprinsese obiceiurile mondene; era înțelept, prin urmare deocamdată spunea doar atât. Străinul ascultă veștile și dădu din cap. „Meditează?” – întrebă șoptit, confidențial. Se înțelegeau perfect.

Limba vorbită de frizer și scriitor era limba lor maternă, în înțelesul profund al cuvântului, ba mai mult, al cuvintelor: limba specifică unui anume gen de oameni pe care-i leagă, chiar și fără să se cunoască, un gust comun, o slăbiciune comună și experiențe comune, limba folosită de pleava societății pe care persoanele din înalta

societate niciodată n-o puteau înțelege perfect. Giuseppe nu-i mai aminti nimic despre faptul că distinsul conte de Parma ar dori să-l vadă pe străin: în prima zi îi transmise acest lucru, ca pe o dorință trecătoare și politicoasă, apoi tăcu în felul său specific, o tăcere vorbărească și volubilă. „E frumoasă contesa?” – întreabă într-o zi străinul, mai degrabă politicos și cu indiferență. Frizerul era pregătit pentru răspuns. Așeză cu grijă fierul de frizat, foarfecele și pieptenele pe marginea șemineului, își ridică mâinile fine, albe și libertine, cu degete lungi, la fel ca preotul care binecuvântează enoriașii în timpul slujbei, își dresă glasul, apoi încet, aproape melodios, cu inflexiuni ascendente ale vocii începu: „Contesa are ochii negri. Pe față, în partea stângă, în apropierea bărbiei plină cu puf moale, lângă gropiță, are un mic neg pe care farmacistul a încercat deja să-l îndepărteze cu acid sulfuric, dar totuși a reapărut. Contesa acoperă negul cu un minuscule plastru de frumusețe”. Spuse toate astea, și încă alte detalii, de parcă ar fi spus o lecție învățată pe dinafară. Vorbea obiectiv, ca un student de la belle-arte care vorbește cu aceeași obiectivitate distantă despre calitățile și greșelile unei capodopere, observațiile sale fiind cea mai mare recunoaștere, mai mare și mai înfocată decât entuziasmul. Pentru că Giuseppe o vedea zilnic pe contesă, înaintea micului și marelui *lever*, când cameristele îi ardeau puful de pe picioare cu coji fierbinți de nucă, apoi îi lustruiau cu diverse siropuri unghiile, îi ungeau trupul nobil cu uleiuri aromatate și-i parfumau cu aburi de ambrozii părul înainte ca acesta să fie pieptănat. „Contesa e frumoasă!” – spuse sever și serios, iar această severitate se potrivea cumva ridicol cu chipul său pueril și puțin feminin, cu acest chip bucălat, care nici nu era pe deplin uman: de parcă l-ar fi pictat la Versailles un pictor monden pe peretele dormitorului unei dame galante; cam așa ar fi arătat ciobanul într-o pictură

care ar fi reprezentat o scenă pastorală nătângă și senzuală, profund inconștientă și grațios libertină... Străinul aștepta ca degetele lungi și moi să-și termine treaba pe față și-n păr, asculta veștile, afla că distinsul conte meditează și că distinsa contesă e frumoasă, dar că pe față i-a reapărut micul neg, bombăni și tăcu, dar amândoi știau, atât frizerul cât și scriitorul – pe limba lor – că vorbesc despre altceva. Pentru că distinsul conte nu a mai spus a doua oară că ar dori să-l vadă pe străin.

Din cauza asta a rămas în acest oraș, un oraș străin și antipatic pentru el chiar și mai târziu, când domnul Bragadin îi trimisese deja galbenii, însoțiți de o scrisoare binevoitoare și inteligentă, plină de înțelegerea nobilă a unei înțelepciuni neputincioase și de sfaturile sale deznădăjduite. Spre sincera încântare a lui Mensch, zaraful, domnul Bragadin îi trimisese banii – cămătarul, în marea-i însuflețire a încurcat complet cuvintele franțuzești, italiene și germane când a numărat galbenii din Veneția. când cu degetele-i tremurânde, dar sigure, a scăzut dobânda și capitalul, în timp ce a repetat de mai multe ori cuvintele „credit” și „amanet” –, da, trimisese chiar mai mult decât îi ceruse fiul său adoptiv, cu puțin mai mult, rotunjind astfel cu darul inimii sale suma solicitată oficial drept împrumut. „Un adevărat nobil!” – gândi impresionat evadatul; iar Mensch se văicărea: „Un nume bun! Aur curat!”. Iar în scrisoare, domnul Bragadin a așternut pe hârtie tot ce a dorit și a reușit să mai spună inima însingurată și bătrână în această aventură a sentimentului bizar. Pentru că fiecare sentiment e o aventură, iar domnul Bragadin știa că această legătură nu servește reputației sale onorabile și imaculate. Bârfele și insinuările n-aveau curajul să păteze numele senatorului, dar la urma urmei ce ar fi putut pricepe Veneția din adevărul mai profund al acestei afinități, cine ar fi putut crede că un sentiment își poate găsi ecoul și recompensa chiar

și într-un subiect atât de nevrednic, cine ar fi putut înțelege că nobilul senator al Veneției îi dăruise acestui filfizon suspect, cu un renume dubios, atracția inimii sale bătrâne și nu tocmai sănătoase? „De ce? – întrebau justificat venețienii, iar persoanele mai dure își acopereau gura cu palma întrebând în șoaptă și trăgând cu coada ochiului: „Ce vrea de la el?...” Dar domnul Bragadin știa cel mai mare secret al celei mai dureroase datorii din viața unui om, știa că nu trebuie să ne rușinăm de sentimentele noastre, chiar și atunci când le irosim absolut nedemn. Din cauza asta îi trimise bani, chiar mai mulți decât ceruse prietenul-evadat, scriindu-i scrisori lungi și înțelepte.

„*Acum ai pornit din nou în viață – scria cu niște litere dure și ascuțite – și n-ai să te reîntorci prea repede în orașul tău natal, băiatul meu drag... Să te gândești întotdeauna cu dragoste la patria ta.*” Așa scria. Despre patrie a scris mult, o pagină și jumate. Scria că patriei trebuie să i se ierte totul, pentru că în modul său misterios are întotdeauna dreptate. Iar evadatul, pe care furtunile din cele patru colțuri ale lumii îl poartă acum spre marea aventură a vieții, să se gândească întotdeauna că patria este eternă, chiar și în erorile sale. Scria cu demnitate, cu siguranța cu care știu să scrie doar oamenii foarte bătrâni, cultivați inclusiv la nivelul sentimentelor lor, cei care cunosc și cealaltă semnificație, cea internă, a fiecărui cuvânt, care știu ca nu se poate fugi de amintiri, care în timp ce scriu se gândesc disperați ca n-au cui să transmită adevărata experiență: toată lumea trăiește în singurătate, greșește și moare în singurătate; sfatul și înțelepciunea pe care nu le descoperim noi înșine, nu ni le cumpărăm cu prețul sângelui, nu ne ajută prea mult. Despre patrie scria de parcă ar fi scris despre un tiran, sau despre o rudă cu care nu se pot întrerupe legăturile, chiar dacă ai dori acest lucru. Apoi a scris despre bani, mult mai scurt și mai pragmatic, despre un

amic din München, care la anumite intervale de timp bine delimitate îi va sta la dispoziție cu o oarecare sumă de bani, la fel de bine precizată, a mai scris despre Inchiziție, care e mai puternică decât autoritățile laice, mai exact, iată cum: „forțele laice și cele bisericești se unesc într-o armonie perfectă în mâinile conducătorilor acestei instituții fără seamăn” – iar destinatarul știa că această propoziție nu putea lipsi din scrisoare, pentru că inclusiv corespondența domnului Bragadin era cenzurată de către *Messer Grande*. Apoi i-a binecuvântat călătoria pe care urma s-o întreprindă, viața, pe care insista cu încăpățănare s-o numească „aventură”.

A citit de două ori scrisoarea, apoi a rupt-o și a aruncat-o în foc. A preluat galbenii de la Mensch, așa că acum putea să călătorească la München, apoi și mai departe. Dar n-a plecat. Stătea deja de cinci zile la Bolzano, cunoștea pe toată lumea, de la poliție veni un căpitan care-l întrebă foarte politicos cât mai dorește să rămână în oraș. Ocoli întrebarea și începu să înjure orașul. Își plăti datoriile, iar banii rămași îi pierdu la cărți în cârciuma Hanului „Cerbul” și într-o locuință particulară, unde grecul care fusese odată bătut și alungat de la han a dat bancă la *pharaon*. Fără bani, dar având în buzunar adresa prietenului domnului Bragadin ar fi avut toate motivele să plece din oraș. Dar acum, după ce-i plăti hangiiului și furnizorilor, după ce-i cumpără un cadou Terezei și-i dădu un ciubuc gras lui Giuseppe, iar pentru scurt timp văzu strălucirea galbenilor din Veneția, putea să și rămână: avea credit nu numai la Mensch pe care-l vizită iar, nu numai la furnizori, cărora le plătise o dată, dar și acolo unde era mai dificil, adică în saloanele de joc. Un domn englez – care atunci când nu era la masa de joc cerceta rocile – îi acceptase o poliță purtând o adresă pariziană. Astfel, între momentele marcate de pierderi și câștiguri obținute datorită cunoștințelor

și îndemnării sale în domeniu, între plata datoriilor și acumularea altora, încetul cu-ncetul s-a consolidat în jurul său liantul firesc al noilor situații de viață: interesul și plăcerea inerției anturajului. Acum, străinului i se acorda credit în Bolzano, pentru că-l cunoșteau, era creditat pentru că oamenilor le era clar că posibilitățile pierderilor și ale câștigurilor din jurul său erau imprevizibile, îl acceptaseră în cercul lor, pentru că orașul se obișnuise repede cu el și-l tolerase printre zidurile sale, așa cum omul se obișnuiește cu pericolul.

Din cauza asta să fi rămas? Firește, a rămas datorită Franciscăi, și pentru că distinsul conte spusese că ar dori să-l vadă. A rămas asemenea unui fecior de țăran care, la provocarea celor din cârciumă se oprește în mijlocul încăperii, își pune mâinile în șold și urlă răgușit: „Iată-mă, sunt gata să vă înfrunt!” Așa rămăsese: mut, cu capul pironit în piept. Ce voia de la Francisca? Numele exprima ceva, iradiind tristețea alarmantă a revelațiilor nerezolvate. Firește, ar fi putut să plece fără bani la München. unde în zilele respective sosise principele de Saxonia și se întâlneau săptămâni vesele, de sărbătoare, cu multă zăpadă, cu chefuri, cu artiști de excepție și cu celebrii trișori ai Europei. Ar fi putut pleca nu numai noaptea, în ceață, dar și-n timpul zilei, cu o trăsură pompoasă, cu capul sus, pentru că le plătise deja o dată furnizorilor din oraș, la fel și hangiului, iar Mensch era încântat să-l servească. Dar a rămas pentru că aștepta un semn de la conte. Știa că într-o zi va primi o veste din palatul în fața porții căruia stătea cu o demnitate atât de ursuză și mută elvețianul cu baston cu măciulie de argint, știa că această tăcere e una dintre conversațiile misterioase ale vieții, știa că nu sosise fără motiv la Bolzano și că mai are treabă aici. Astfel că zilele au fost cuprinse subit de o semnificație pioasă: aștepta ceva. Pentru că a aștepta e identic cu a trăi.

Într-una din zile, după-amiază, când centrul oraşului fusese invadat de umbre albastre-cenuşii, iar din hornurile şemineurilor de la „Cerbul” vântul vuia şi ţipa ca bufniţele, iar el stătea fără să facă nimic, cu pielea de găină, în faţa focului din cameră, având pe genunchi un volum de Boethius, se deschise uşa, intră Balbi care rosti triumfător, cu braţele ridicate:

— Au sosit!...

Se făcu alb la faţă şi sări din fotoliu. Îşi aranja cu toate degetele părul plin cu făină de orez, gemând strident:

— Haina mov!

— E inutil – spuse Balbi şi se apropie de el clătinându-se. – Îi poţi primi şi-n cămaşă. Dar nu te vinde ieftin!

Când văzu chipul speriat şi surprins al camaradului său de detenţie, apoi de evadare, se opri, îşi rezemă spatele de perete, îşi încrucişa braţele peste piept şi – ameţit, împleticindu-i-se limba-n gură, rânjind sfios de-i tremura burduhanul plin de mâncare, băutură şi bucurie secretă că-i autorul şi părtaşul unei mari şi înţelepte ticăloşii – începu să-i povestească:

— Acum au venit numai trei – spuse –, dar toţi trei sunt bogaţi. Unul dintre ei, brutarul, e foarte bătrân; stă aici, îndărătul uşii. E bătrân şi surd; ai grijă ca răspunsurile mai confidenţiale să i le transmiţi prin intermediul semnelor, altfel, până dimineaţă află tot oraşul ruşinea care-l împovărează. E aici şi Petruccio, căpitanul cel voinic. Acum nu e chiar atât de voinic. Stă liniştit, cu braţele încrucişate, e rezemat de balustrada scărilor şi priveşte-n gol, e atât de întunecat la chip de parcă s-ar gândi la crimă sau la sinucidere. Cu asta o să-ţi fie mai simplu, pentru că-i prost. A mai venit şi secretarul vicarului, a fost punctual, a sosit la ora stabilită. Asta-i foarte tânăr, mai degrabă ar avea chef să plângă. O să vină şi ceilalţi. Pentru că trebuie să ştii, maestre, ai o reputaţie atrăgătoare,

dar care sperie pe toată lumea: din prima zi când am sosit m-au asediat în secret, în colțurile tavernelor, sub portaluri, iar mai târziu, în magazine, în atelierele furnizorilor, dar chiar și pe stradă, oriunde, m-au chemat discret de-o parte, mi-au pus câțiva arginți în palmă, m-au invitat la un pahar de vin sau la o friptură de gâscă, implorându-mă să ți-i prezint. Reputația ta sperie pe toată lumea și-i atrăgătoare; lumea nu poate scăpa de fascinația ei.

— Ce vor? – întreabă sumbru.

— Sfaturi! – spuse Balbi. Își duse două degete în dreptul gurii, apoi le ridică și le privi cu ochii cât cepele, cu burduhanul tremurând de un râs misterios, profund.

— Înțeleg! – spuse și zâmbi amar.

— Fii atent! – începu precaut Balbi. – Ai grijă, să nu împărți prea ieftin sfaturile. Cât mai vrei să rămâi aici? O zi? O săptămână? O să am grijă ca în fiecare după-amiază să fie plin antreul cu vizitatori și cu persoane care au nevoie de ajutorul tău, la fel ca în casa unui medic renumit, unde sunt aduși muribunzii și epilepticii. Nu te vinde ieftin, cere cel puțin doi galbeni pentru un sfat, iar dacă-ți solicită și leacuri, poți să ceri chiar mai mult. Vezi, eu am învățat multe la Veneția. În singurătate – Balbi numea închisoarea astfel, cu delicatețe și pudoare – am învățat că ideea e ascuțită ca o daltă și valoroasă precum galbenii. Giacomo, tu ești atât de înțelept, iar pungile oamenilor sunt pline de galbeni. Să cântărim cu pricepere înțelepciunea ta, eventual cu livra, vrei?... Îl chem pe brutar.

Astfel au sosit unul după altul, în șir indian, îndrumați de Balbi, în fiecare după-amiază, de la prânz până la apusul soarelui. Noua meserie îl distra. Până acum, de-a lungul fulminantei sale cariere nu încercase această nouă șarlatanie: oamenii veneau la el cu genunchii tremurând și cu sufletul zdruncinat, stăteau la rând în fața ușii

camerei sale, exact așa cum prevăzuse Balbi, la fel ca în marile orașe în fața caselor în care locuiau medici celebri, aducându-și spre vindecare, în loc de mâini și glezne fracturate, inimile strivite și amorul propriu rănit. Ce voiau? Un miracol. Oamenii voiau mereu miracolul, voiau dragostea care să le satisfacă vanitatea, voiau sentimentul posesiunii în schimbul căreia, dacă-i posibil, să nu ofere nimic, voiau sacrificiul, dar fără să ofere pentru asta mai mult decât unu-doi galbeni, voiau uitarea și tandrețea, dar în așa fel ca între timp ei să nu fie atenți la acest lucru... Da, oamenii voiau dragostea, dacă-i posibil, gratuit. Stăteau la rând pe coridoarele de la „Cerbul”, în fața camerei sale, ca niște handicapați și umiliți, slabi și lași, cei care gâfâiau după răzbunare, și ceilalți, care implorau să afle secretul pentru iertarea păcatelor. Îl amuza această diversitate. Și asta era o meserie, sfaturile secrete și leacurile băbești pentru dragoste, o meserie ancestrală pe care nu fusese nevoie s-o învețe; venețianul avea această experiență senzuală și vicleană la degetul mic, îl furnica de-a dreptul, iar vechea înțelepciune scotea scânteii în nervii săi. Da, asta era meseria ancestrală, moștenise această cunoaștere, iar acum, când după primele uimiri descoperi secretul bolnavilor, tatonă locurile dureroase, zdrelite și rănite, se dăruia bucuros și pasionat în marea plăcere a tămăduirii. Îi mersese repede vestea că primește pe oricine, în fiecare după-amiază, până la apusul soarelui; cu superioritate, Balbi aranja recomandările și era sever cu persoanele care se prezentau.

Pentru că venise toată lumea, cât și din împrejurimi. Primul venise brutarul cel surd, pe care la vârsta de șaptezeci de ani îl copleșise și-l îngenunchease pasiunea. Intră în cameră sprijinit în baston, gârbov și gras, burta îi atârna până la genunchi, acoperită doar în parte de halatul din postav cafeniu. „Asta așa s-a întâmplat” – spuse brutarul gâfâind și se opri în mijlocul încăperii,

descriind cu bastonu-i scurt și curbat un cerc în aer. Apoi povesti cum s-a întâmplat – toți au povestit, la început tăceau cu încăpățănare, ridicau îmbufnați din umeri, dar după prima poticnire a limbii, după prima destăinuire bâlbăită și roșie ca para focului, parcă se întâmpla ceva cu oamenii: nu se mai rușinau și povesteau totul. Brutarul vorbi furios și foarte tare – un urllet vehement și suspicios, specific celor surzi; trebuia potolit cu tact, dar cu gesturi ferme. Spunea cu o voce adâncă, dar foarte tare, că n-o mai poate ține în frâu pe Lucia: acum problema se reducea la două variante: s-o predea Inchiziției sau s-o sugrume cu ambele mâini și s-o incinereze în cuptorul imens din brutărie, acolo unde ucenicii săi coc în zorii fiecărei zile pâinea lungă și pufoasă? Iată cât de simplu o vedea la cei șaptezeci de ani ai săi Grilli, șeful breslei brutarilor, pe Lucia și problemele ivite în jurul ei. Persoana întrebată, cel de la care aștepta o părere și un sfat, tăcea. Își încrucișă brațele peste piept, apoi își prinse barba între două degete, așa cum se cuvenea să facă un savant, îl cercetă cu o privire suspicioasă pe sub sprâncenele încruntate pe bătrânul vehement și-i ascultă jelania. „Problema e gravă! – spuse apoi cu un strigăt temperat, ca să audă și brutarul. E a dracu' de gravă.” Subit îl prinse de braț pe bătrânul bolnav, îi trase până la fereastră trupul speriat, care opunea rezistență, îi prinse fața plină de negi și de riduri în mâinile sale viguroase, o întoarse spre lumină și privi prelung în ochii săi cleioși. Întrevederea a durat un timp, au discutat multe. Brutarul a plâns. Plângea smiorcăit, nu tocmai sincer, dar totuși complet neputincios, asemenea celui care nu poate să facă altfel, pentru că într-o bună zi secretul vieții începe să vorbească, și nu se poate resemna în fața acestei jigniri care, iată, îl însoțește până la groapă. „Cumpără-i – spuse străinul după o cumpănire îndelungă și plină de scrupule –, cumpără-i inele; am văzut câteva la

Mensch, sunt destul de frumoase, cu safire și rubine.” Brutarul oftă. Îi cumpărase deja inel, lănțișor din aur, cruciuliță cu diamante, o statueta de argint, foarte frumoasă, cu încrustații și emailată, a Sfântului de Padua. Dar niciun rezultat. „Cumpără-i – repetă sfătuitorul – cumpără-i mătase pentru trei fuste. Se apropie carnavalul.” Dar brutarul dădu din mână și – cu un gest jenant – își șterse de pe față lacrimile diluate, apoi spuse că dulapurile sunt pline de baloturi de mătase, pânză, postav și brocart. Tăceau. „Trimite-o la mine” – spuse brusc și plin de generozitate.

Brutarul mormăi surd, apoi clipind bănuitor se retrase spre ușă. „Doi galbeni” – preciză străinul; luă banii, aruncă pe masă monedele nobile și-l conduse politicos pe oaspete până la ieșire. „Trimite-o înainte de masă!” – repetă în treacăt, de parcă aceasta ofertă ar fi reprezentat un serviciu de excepție –, „trimite-o de-ndată după slujbă. Atunci am mai mult timp. O să vorbesc cu ea. Deocamdată n-o omori.” Deschise larg ușa și așteptă până când bătrânul copleșit de gânduri și de spaime, de sfaturi și de neputință păși umil pragul. „Mai e cineva aici?” – strigă spre antreul obscur, prefăcându-se că n-ar vedea figurile confuze care stăteau în întuneric. – „O, căpitane! Urmează-mă, voinice!” – spuse cu seninătate, apoi închise ușa în urma războinicului sumbru.

Iată cum începu să-și primească pacienții. Diversitatea simptomelor nu-l surprinse: cunoștea boala și știa că îndărătul abundenței variantelor se ascunde aceeași mizerie. Care era această boală? Se gândi, apoi spuse cu voce tare, singur în cameră: egoismul. Îndărătul tuturor suferințelor chelălăia egoismul, salva ce mai putea fi salvat, pretindea tot ce putea să pretindă un om de la semenul său, dar în așa fel încât dacă-i posibil să nu ofere în schimb nimic adevărat și esențial. Egoismul îi cumpărase iubitei palat, trăsură și bijuterii, crezând că astfel i-a oferit și acea valoare

misterioasă fără de care nu există o atracție adevărată, nu există pace sufletească. Egoismul dorea totul și credea că oferă totul atunci când risipea timp și bani, pasiune și tandrețe pentru femeia iubită sau pentru bărbatul adorat, numai că exact de acel sacrificiu suprem nu era în stare, nu era în stare să ofere acea disponibilitate simplă și minusculă, prin care renunță la totul, dându-și sufletul și viața pentru celălalt, fără să aștepte nimic în schimb. Pentru că asta doreau îndrăgostiții, acești tirani deosebiți. Ofereau totul cu dragă inimă, bani, timp, inele, bijuterii, da, își ofereau cu dragă inimă inclusiv numele și mâna – numai că fiecare dorea să-și păstreze ceva pentru sine în această febră a dăruirii, iar acest ceva era chiar el sau ea, Lucia sau Giuseppe sau Petruccio, căpitanul cel voinic, care stătea acum aici, în mijlocul încăperii, ținându-și strâns cu ambele mâini sabia, atât de trist și disperat de parcă în curând urma să fie condus la eșafod. „Care-i problema, voinice?” – îl întrebă amical și afectuos. Dar de data asta căpitanul privi de jur împrejur, rotindu-și capul încet, ca o jivină în cușcă. Apoi se aplecă la urechea străinului și-i șopti secretul. Acum, războinicul era aici, gâfâia, își strângea sabia în mâini, avea o privire sălbatică și arzătoare, și-și susură secretul. Nu, ăstuia nu putea să-i dea sfaturi. Dădu din cap cum că-l înțelege perfect, sâsâind revoltat. „Poate – spuse încet – ar trebui s-o părăsești. Ești bărbat, ești militar.” Dar căpitanul tăcea. Tăcea asemenea morților atunci când înțeleg că de atunci înainte toate vor fi așa în vecii vecilor, că trebuie să stea culcați incomod în mormânt, sub pământ și sub stele. Nu-i răspunse la sfat, de parcă ofensa și durerea sa ar fi avut ranguri, considerând orice discuție un atentat la demnitatea acestora. „Părăsește-o!” – îi spuse încă o dată cu afecțiune, compătimindu-l în mod sincer. – „Iar dacă n-ai să rezisti, tot e mai bine decât suferința pe care o înduri acum.” – Căpitanul gemu din adâncul

sufletului. Înțelesese că nu există sfaturi, nici consolare, nici remediu pentru durerea sa. Iar geamătul său, horcăitul său ofensat și disperat striga: „Până și aceasta suferință e mai suportabilă decât să n-o văd, e mai bine să trăiesc așa decât s-o părăsesc.” Era imposibil ca oamenii să fie ajutați.

Veneau mulți, mai ales pe înserate, pentru un galben primi sfaturi și secretarul vicarului, băiatul cu fața plină de coșuri, cel care citea Petrarca și n-avea curajul să-i scrie alesei inimii sale. Străinul a scris scrisoarea, apoi îl conduse cu chipul posomorât pe oaspete până la ușă, reveni în încăpere și izbucni într-un râs hohotitor, aruncă în aer galbenii, îi dădu lui Balbi partea care i se cuvenea, apoi, plin de o veselie debordantă își strânseră mâinile. „Doctorul-miracol!” – spuse Balbi râzând răgușit, cu vocea lui, de parcă ar fi nechezat. – «Vin chiar și din provincie!...” Ninge cu fulgi mari, dar veneau și prin ninsoare, inclusiv femei, aveau chipul acoperit cu voal, promiteau bani, își smulgeau de la piept broșele decorate cu pietre prețioase, își ridicau voalul de pe față și-l implorau: „Fă o minune, Giacomo, vorbește cu el, dă-i un elixir, ce crezi, mai pot spera?...” Veni într-o zi o femeie din provincie, trecută de prima tinerețe, robustă și demnă, în ochii-i întunecați ardea focul disprețului, flăcările pasiunii și ai ofensei. „Am venit prin zăpadă” – spuse cu o voce aspră și senzuală, apoi se opri în fața șemineului, își desfăcu blana de jder, își scutură capul și așteptă să se topească toate cristalele strălucitoare de gheață de pe voal și de pe șalul care-i acoperea umerii. – „Unul dintre cai a murit. Era cât pe-acți să înghețăm, ne-a prins seara. Dar am venit la tine pentru că se spune peste tot, prin împrejurimi, că știi să dai sfaturi, te pricepi la magie, cunoști inima și splina oamenilor. Atunci răspunde-mi.” Așa îi vorbi, pe un ton jignit și vehement. O îndemnă pe femeie să se așeze într-un fotoliu, fiind atent la fiecare gest al ei. Cunoștea femeile de diferite

vârste, în mod special pe cele aflate într-o astfel de stare sufletească, din cauza asta îi era teamă de ele și urmărea cu atenție izbucnirile lor. Dar femeia nu acceptă locul oferit, nu se așează. Era trecută de patruzeci, înaltă și cu obrajii îmbujorați, cu trupul viguros, din soiul celor care stau cu plăcere în bucătărie chiar și atunci când se prăjește purcelul, care își spală fața cu apă de ploaie, ale căror dulapuri cu lenjerie miros bine și în lipsa parfumurilor, și care îi fac clismă bărbatului pe care-l iubesc. O privi cu respect pe această femeie. În trupul învelit cu blană de jder, în ochii scânteietori ardea o pasiune atât de mare încât ar fi putut aprinde păduri întregi. Era o femeie care se obișnuise să comande, să mențină respectul în familie, servitorii și oaspeții, rubedeniile ascultându-i cu evlavie cuvintele și tulind-o pe șest când era furioasă; tandrețea ei fumega, avea un miros sălcii, ca fumul care se ridică din focul de vreascuri, aprins la margini de pădure, pe care hăitașii au uitat să-l stingă după chiolhanurile vânătorești. Femeia era puternică în supărarea și-n sentimentele ei impetuoase, stătea cu superioritate în mijlocul încăperii, gata să împartă palme lumii întregi, pentru ca apoi, cu un singur gest pasionat al brațului cărnos să-l strângă la piept într-o îmbrățișare mortală pe alesul inimii. Amfitrionul se învârti cu respect de jur împrejurul vizitatoarei. Din persoana în cauză emanau miresmele zăpezii, ale frigului, ale câmpurilor din Lombardia, ale râului Adige. „Deci, iată-mă!” – spuse femeia respirând adânc, cu un calm artificial. – „Am venit la tine. Am venit, deși acasă e-n toi spălatul rufelor, afumatul caltaboșilor, și am auzit că și pe aici, printre munți, în luna noiembrie lupii îi mănâncă pe drumeți. Eu sunt din Toscana” – spuse încet, dar cu hotărâre.

Străinul făcu o reverență:

— Eu sunt din Veneția, distinsă doamnă – îi răspunse și pentru prima dată privi drept în ochii

vizitatoarei.

— Știu – spuse scurt femeia în timp ce înghiți în sec. – Din cauza asta am și venit. Fii atent, Giacomo, tu ai evadat din închisoare, și se zvonește că știi secretul din inima îndrăgostiților. Privește-mă. Arăt eu ca o femeie care cerșește dragostea unui bărbat? Cine a făcut ordine și curat în casă, cine a ieșit la câmp, în iunie, la secerat, cine a cumpărat mobilă nouă din Florența, atunci când a fost nevoie să demonstrăm lumii că trăim cu fast, așa cum ne impune rangul, cine s-a îngrijit de cai și de harnașamente, cine i-a cârpit ciorapii și izmenele domnului mofturos, cine s-a îngrijit ca la prânz să fie flori pe masă și la ziua de naștere muzicanții să cânte în surdină în încăperea alăturată, cine a făcut ordine în fiecare sertar, cine a spălat în zori și seara, cu apă rece, cine a adus pânză de in din Rumburg, ca patul în care soțul legitim care se apleacă asupra mea să miroasă asemenea câmpurilor din Toscana în luna aprilie, cine s-a ocupat de bucătărie să satisfacă toate capriciile intestinelor lui nervoase și stomacului său năzuros, cine a pipăit cocoșul cel tânăr înainte de a fi tăiat ca să fie sigură că are carnea moale și fragedă, exact așa cum îi place, cine a mirosit pulpa de vițel adusă din abatorul de la oraș, cine a coborât în pivniță pe niște scări numai bune să-ți frângi gâtul să afume cu sulf butoaiile cu vin rostogolite din vie, cine s-a îngrijit ca apa pregătită pentru noapte, într-un pahar așezat pe măsuța mică, de lângă pat, să fie îndulcită, pentru că inima sa obosită în chiolhanuri și-n escapade proprii motanilor avea nevoie de zahăr, cine s-a îngrijit să nu mănânce prea mult ghimbir și piper, cine a închis ochii când îl apucau năbădăile și nici legat nu putea fi ținut acasă, cine a tăcut când i-a simțit pe haină și pe lenjerie aburii parfumurilor putrede ale altor femei?... Cine a răbdat, cine a muncit, cine a tăcut? Uită-te bine la mine, Giacomo, se spune despre tine că ești un maestru al femeilor și

un doctor renumit al dragostei, uită-te bine la mine, am născut doi copii, trei am avortat, deși am stat nopți la rând îngenuncheată în fața icoanei Sfintei Fecioare ca să-i pot naște și pe ei, privește-mă, au trecut anii peste capul meu, sunt altele mai tinere care se fandosesc și-și leagănă șoldurile mai atrăgător: totuși, așa cum stau acum în fața ta, sunt eu femeia ale cărei sărutări trebuie refuzate?... Privește-mă! – strigă femeia răgușit, cu o voce puternică și-și desfăcu mantoul de blană. Era îmbrăcată într-o rochie din mătase mov, avea părul bogat, de un castaniu închis, acoperit cu un voal din dantelă de Veneția, pe pieptu-i copt, dar arătos și armonios, rochia îi era prinsă cu o cataramă de aur, era înaltă și musculoasă, nicidecum grasă, avea carnea tare și apetisantă, o femeie de patruzeci de ani, orgolioasă, cu brațele albe, bine împlinite, cu capul înclinat grațios în spate: așa stătea în fața lui. Instinctiv, făcu o reverență în fața acestui fenomen, se înclină respectuos, cu politețe și complezență masculine. Chipul frumos și inteligent al femeii se aprinse din cauza emoției. „Să nu-mi faci complimente” – spuse mai încet, încurcată. – „N-am venit de la moșie pe un viscol din asta până la Bolzano ca să implor complimente de la un bărbat străin. N-am nevoie de consolare. Știu ce știu. Sunt femeie, știu să citesc privirile bărbaților, din privirile obraznice, lipsite de respect, descifrez și dorința sinceră, din privirile timide deslușesc și pasiunea precaută. Știu că mai am câțiva ani în care pot să ofer fericirea deplină unui bărbat care mă iubește. Și atunci, de ce?” – întreabă mult mai încet, cu o voce tremurândă, acoperindu-și trupul, timidă și înfrigurată, cu mantoul de blană. „De ce nu mi-a reușit ce voisem?”... Acum vorbea atât de încet și între timp înghițea în sec, de parcă se chinuia să-și rețină lacrimile. Vorbea cu umilință, iar în vocea ei nu era nici urmă de orgoliu din Toscana. „Ce ar fi trebuit să fac?... I-am oferit tot ce poate oferi o femeie

unui bărbat, pasiune și răbdare, copii și aventură, tihnă și siguranță, tandrețe și o viață lipsită de griji, da, străine, despre care se spune că te pricepi la dragoste așa cum se pricepe giuvaergiul la aur și la argint, întreabă-mă, consultă-mi inima, judecă-mă și dă-mi un sfat! Ce ar fi trebuit să fac? Giacomo, eu m-am umilit, am fost amantă și complice pentru bărbatul meu, am înțeles că există și alte femei pentru el, pentru că așa îi este firea, știam că-n secret mă place și se refugiază la mine din fața lumii, a pasiunii, a aventurii, pentru că e și laș, pentru că-i trecut de prima tinerețe, pentru că-l pândesc câinii morții, iar uneori așteptam să îmbătrânească de-a binelea, să fie numai al meu, când o să-l înjunghie podagra să-i pun comprese pe degetele noduroase de la picioare... da, așteptam să îmbătrânească și să fie bolnav, să mă ierte Sfânta Fecioară, iar Dumnezeu să nu considere acest lucru păcat. I-am oferit totul. Răspunde-mi, dacă poți: ce trebuia să-i mai ofer?...”

Întrebă cu vocea plină de lacrimi, implorând foarte modest și încet. Bărbatul rămase dus pe gânduri. Stătea cu brațele încrucișate peste piept în fața femeii, apoi rosti politicos și fără drept de apel, ca o sentință:

— Fericirea, *signora*.

Femeia își aplecă încet capul și-și acoperi ochii cu voalul. Tăcerea ei era un plâns mut. Apoi, cu un oftat adânc și cu vocea tremurândă, răspunse cu umilință:

— Da, ai dreptate. Numai fericirea nu i-am putut-o oferi.

Stătea cu capul aplecat, iar cu mâna-i frumoasă și moale se juca distrată cu catarama de aur care-i încheia rochia peste piept. În timp ce privea podeaua, mai spuse:

— Străine, nu crezi că există genul de bărbați cărora nu le poți oferi fericirea? Și poate din cauza asta îl iubesc. Că există genul de bărbați în cazul

căroră virtutea, atracția, puterea de seducție se oprește în fața sentimentului de a fi fericit, sunt total muți față de fericire, nu aud muzica dulce, astfel că nu cunosc dulceața fericirii?... Pentru că ai dreptate, el n-a fost niciodată fericit. Dar, precum vezi, acest bărbat care-i totuși al meu conform legilor lumești și a celor divine, nu și-a găsit nici în altă parte fericirea, deși a căutat-o timp de cincizeci de ani, așa cum un căutător de aur scormonește după comoara ascunsă în propria-i grădină, a cărei ascunzătoare a uitat-o. A săpat toată viața din jurul nostru... Și a pornit în căutarea fericirii, iar eu mi-am vândut inelele și medalioanele ca să aibă din ce călători, pentru că, te rog să mă crezi, nimic altceva n-am vrut decât să-l văd fericit: să descopere, mă gândeam în sinea mea, fericirea pe vapor, pe apă sau în orașe străine, în brațele femeilor negre sau galbene, din moment ce ăsta-i destinul său... Dar întotdeauna s-a întors la mine, s-a așezat lângă mine, a cerut vin sau ceva de citit, sau a plecat pentru o săptămână cu o muiere cu părul vopsit, de preferință cu vreo actriță. Așa este el. Ce să fac? Să-l disprețuiesc? Să-l omor? Sau să-mi iau lumea-n cap și să mă sinucid?... În fiecare dimineață, după slujba din mica noastră biserică stau îndelung în genunchi în fața Mântuitorului, crede-mă că mi-am consultat inima înainte să vin la tine, copleșită fiind de jale și de jignire. Dar acum voi merge acasă și n-am să mă mai simt jignită. Ai dreptate, nu i-am dăruit fericirea. Acum nu vreau altceva decât să-l servesc. Dar nu crezi – spune-mi jurând pe inima lui Isus –, nu crezi că vina nu-mi aparține în totalitate, că există și un astfel de soi de bărbat care nu-i în stare să cunoască fericirea? O caută doar, copleșit de curiozitate și tristețe, în brațele femeilor, în ambiție, în lumea cea mare, în bătaia criminală, în zăngănitul aurului, o caută peste tot, iar între timp știe că viața îi poate oferi orice, numai fericirea nu. Cunoști un astfel de bărbat?...

Ultimele cuvinte le rosti cu glas tare, pe un ton revendicativ și exigent. De data asta bărbatul fusese cel care-și aplecă încet capul.

— Da, spuse. — Consolează-te. Cunoscut un astfel de bărbat. E aici, în fața ta.

Rămase tăcut pentru câteva secunde, cu brațele larg deschise și se înclină adânc în fața femeii, lăsând astfel să se înțeleagă că audiența s-a terminat. Femeia îl privi prelung. Își încheie cu degetele tremurânde mantoul de blană. Iar în timp ce mergeau spre ușă, spuse încet, de parcă ar fi vorbit cu sine:

— Da, am simțit asta... Când am intrat în cameră am simțit că și tu ești din soiul ăsta. Poate că am simțit încă de acasă, când am pornit pe vifor la drum. Dar vezi, el este atât de singur și de trist... există o anume tristețe care nu poate fi consolată, de parcă mereu ar fi întârziat cineva de la o întâlnire divină, apoi nu-l mai interesează, de fapt, nimic. Tu știi mult mai multe despre tine însuși decât el, aud treaba asta în vocea ta, văd în ochii tăi, simt în ființa ta. De ce, Giacomo?... Ce s-a întâmplat cu oamenii de acest fel? Poate pentru că Dumnezeu i-a pedepsit cu rațiune, iar sentimentele, toate pasiunile umane sunt în stare să le cunoască doar rațional, nu și cu inima?... M-am gândit la asta. Giacomo, sunt o femeie simplă, nu da din cap, nu poza în politician, știu de ce spun asta. N-o spun cu modestie, știu că există și o altfel de cultură decât posesiunea orgolioasă a rațiunii, și inima își are cultura ei, or, și asta-i importantă, foarte importantă... Vezi, eu am fost cea care a venit la tine pentru sfaturi, iar acum, la despărțire, eu sunt cea căreia îi este milă de tine. Cu cât îți datorez?

Din căptușeala mantoului scoase o borsetă lungă, tricotată din fire argintii și o întinse străinului.

— De la tine — spuse bărbatul și se înclină încă o dată, îndoindu-și puțin genunchii și

întinzându-și larg brațele, de parcă și-ar lua rămas bun de la partenera sa la sfârșitul unui dans – nu primesc bani.

Rostise aceste cuvinte cu generozitate și umilință, dar totuși cu atâta orgoliu, încât femeia se întoarse din prag.

— De ce? – întrebă peste umăr, cu capul înclinat pe spate. – Doar din asta trăiești?!...

Ridică nepăsător din umeri:

— Draga mea doamnă, tu ai plătit cu vârf și îndesat pentru viața ta. Vreau să poți povesti că te-ai întâlnit odată cu un bărbat care ți-a oferit ceva gratuit.

O conduse pe vizitatoare până la scări, iar în semiîntuneric, în momentul despărțirii, s-au privit cu suspiciune. Bărbatul ridică lumânarea, astfel îi luminează întru rămas bun calea femeii; pentru că era deja întuneric, iar în antreul de la „Cerbul” începuseră să zboare liliecii.

Contractul

Era întuneric, la Biserica Sfânta Maria se trăgeau clopotele, iar jos, în adâncuri, în semiîntuneric, la cârciuma și în sala de mese de la „Cerbul” se auzea deja zdrăngănitul tacâmurilor și al paharelor, se pregătea masa pentru cină, când auzi clinchetul clopoțelilor din argint care împodobeau sania. Rămase pentru câteva clipe aplecat peste balustradă și trase cu urechea. Stătea suspendat deasupra lumii, ca un liliac în penumbră, un soi de animal care începe să trăiască doar la auzul vocilor serii, la semnalele luminoase, difuze ale acesteia. Apoi sania a apărut în fața intrării hanului, cineva a strigat, servitorii au ieșit în fugă, aduceau lumini, torțe lungi, fumegânde, iar în sala de mese și-n cârciuma hanului a încetat zdrăngănitul delicat și freamătul familiar, sunete

care-i plăceau atât de mult să le audă în hanurile orașelor străine, pe coridoare, când cobora din camera sa în vârfurile picioarelor, încălțat cu pantofii săi negri cu cataramă de aur, cu ciorapi tricotați din ață albă, care se mulau pe pulpele-i groase, îmbrăcat într-un frac violet, cu sabia fină, având mânerul aurit, care-i atârna pe un șold, învăluit într-o pelerină din mătase neagră, care-i ajungea până la glezne, cu părul îngrijit, presărat cu făină de orez, cu degetele pline de inele, în buzunar cu o pungă confecționată din bășica peștelui plină de galbeni și cu cărți măsluite: pregătit astfel pentru seară, pentru lume și aventură, cu inima plină de curiozitate și tristețe, la urma urmei sentimente identice, pășea pe vârful picioarelor, strecurându-se cu priviri iscoditoare pe scările și coridoarele hanurilor străine, știind că în diferitele încăperi din oraș, lângă flăcările fumegânde ale lumânărilor, femeile stau în fața oglinzii, își aranjează cu gesturi pricepute panglicile la bluze și-și înfig o floare-n păr, își ung trupul cu parfumuri și făină de orez, sau tocmai își potrivesc pe față minusculul platură de frumusețe, iar în sălile teatrelor muzicanții își acordează instrumentele, pe scenă și-n sala de spectacole se răspândește cu o duhoare amăruie-sălcie fumul opaițelor cu ulei, și toată lumea se pregătește pentru viață, pentru seară, care e misterioasă și festivă: în astfel de momente îi plăcea să se oprească pentru câteva clipe în antreul hanurilor străine, să asculte rumoarea tăcută a ospătarilor, zdrăgănitul veselei, clinchetul paharelor și al tacâmurilor de argint, al farfuriilor de porțelan. Pentru el acestea erau cele mai frumoase momente din lume: pregătirea pentru sărbătoare, preludiul, rumoarea cu tot cu gesturile marcate de presentimentul festiv al neprevăzutului și incalculabilului. Să te îmbraci în jurul orei opt, când peste clopotele din turnurile bisericilor s-a lăsat deja tăcerea, iar mâini albe au închis cu un

gest senzual și misterios obloanele, practic au exclus astfel lumea și au salvat căminul, intimitatea, care întotdeauna este un complot și o detașare de lume; să te îmbraci și să te pregătești pentru seară, să-ți auzi bătaile plăcute și lejere ale inimii, care atrage atenția că în noi există toate posibilitățile, inclusiv posibilitatea fericirii și a suprimării, să mergi cu pași ușori și siguri printre clădiri, spre malurile opace ale lumii întunecate: iată clipa zilei care-i plăcea în mod deosebit. În astfel de momente i se schimba mersul, auzul îi devenea mai sensibil, ochii îi străluceau, iar el vedea chiar și-n întuneric. În astfel de momente se simțea om în toată plenitudinea sa, dar se simțea – în sensul mai complicat al sentimentului, dar nicidecum umilitor – și puțin jivină, după apusul soarelui, când jivinele mai blajine pornesc spre vad și spre adăpătoare, iar dihania cea mare stă nemișcată, fără să facă zgomot, în tufiș, ascultă semnalele sonore ale apusului, își ridică încet capul și privește cu atenție în jur. Din cauza asta asculta și acum rumoarea, clinchetul și agitația care se auzeau din sala de mese a hanului, până sus, la el. În astfel de ocazii, pentru o clipă, lumea era festivă; și există oare un sentiment care face să zvâcnească mai fierbinte, mai misterios inima umană decât emoția sărbătorii și a așteptării?

Dar zornăitul a încetat. S-a auzit târșâit de tălpi, apoi niște picioare sprintene încălțate cu pantofi cu talpă de lemn au început să alerge bocănind. „Un oaspete de seamă!” – se gândi și scoase limba ca să-și umezească buza de jos cu un gest rapid, cu plăcerea unui însetat. Resimți complet agitația clădirii: cuvântul „oaspete” reprezenta pentru el unul dintre cuvintele magice ale vieții umane, ceva de genul: captură, pradă, surpriză, posibilitate, cu alte cuvinte tot ce este mai bun pentru un om. „Un oaspete gras!” – se gândi cu o încuviințare de complice și emoție plăcută. Flacăra torțelor lumina până la etaj, cuvinte scurte

dintr-o conversație dură zburau de colo-colo, probabil că oaspetele era deja în ușă, hangiul de la „Cerbul” făcea plecăciuni, îi asculta cuvintele aspre și imperative, promițându-i toate minunile pământului și cerului. „Un oaspete dificil!” – gândi cu un reproș profesional, dar în același timp cu toată înțelegerea față de acesta, pentru că și el era un astfel de „oaspete dificil”, îi plăcea să discute mult cu hangiul, să-l sâcâie, să intre la bucătărie și să verifice dimensiunile claponului, ale somonului sau ale cotletului de căprioară, calitatea acestora, să asiste când sunt aduse din pivniță sticlele de vin atât de laudate, după deschiderea sticlei să miroasă îndelung dopul, să refuze cu o grimasă plină de dispreț băutura oferită, să pretindă să i se deschidă o altă sticlă, să deguste cu o atenție sumbră densitatea uleioasă a vinului provenit din struguri franțuzești sau din sudul Italiei, picăturile sângerii ale acestora, în sfârșit să accepte binevoitor, dar strâmbând, totuși, din nas, un anume soi din multe oferite, să se oprească pe ultima scară de la pivniță sau în ușa bucătăriei, și cu degetul arătător ridicat să-l avertizeze cu exigența pe hangiu, să aibă grijă, castanele cu care va fi umplut pieptul de curcan să fie mai întâi fierte în lapte, în care să nu uite să pună și vanilie, iar vinul de Burgundia să fie pus la încălzit, într-un suport împletit din paie, exact cu patruzeci de minute înainte de începerea chiolhanului: abia apoi să ocupe un loc la masă, orgolios și clipind din ochii miopi, puțin obosit și nemulțumit, să se uite de jur împrejur prin sală, al cărei mobilier nu-l interesează, de fapt, pe „oaspetele dificil”, nici tablourile de pe pereți, nici specificul național sau internațional, pentru că trecuseră deja peste momentul cel mai greu, iar acum trebuie să se aibă grijă doar ca ospătarii să stea tot timpul la doi pași distanță, destul de departe să nu audă cuvintele rostite-n șoaptă, dar destul de aproape, pregătiți și atenți să-și îndeplinească fără întârziere obligațiile chiar și

când acestea le sunt sugerate doar printr-o străfulgerare a privirii. „Discută!” – pentru că auzea vocea dură și cealaltă voce, supusă și plină de șoapte însuflețite, vocea hangiului de la „Cerbul”. „Un oaspete din provincie!” Rămase dus pe gânduri. Își aminti că-n ziua respectivă în casa Franciscăi este bal, bal mascat, la care sunt invitați domnii din împrejurimi. De zile-ntregi în oraș se vorbea numai despre bal, toți croitorii, pantofarii, vânzătorii de articole de modă, furnizorii de panglici, toate domnișoarele croitorese și frizerițe se plâneau cu mândrie că nu mai pot face față atâtor comenzi, el însuși cerea în zadar, deja de trei zile, să-i fie puse la punct cele două cămăși cu jabou de dantelă pentru ținuta de seară, dar spălătoreasă era ocupată cu balul Franciscăi, spăla, apreta și călca lenjeria nobilă și rară, orașul fiind copleșit de pregătirile pentru marea sărbătoare, pentru marele joc, de activitățile agitate și de veselie malițioasă pe care sărbătoarea umană le transmite diform și misterios până și celor care nu participă direct la petrecere... Probabil că după bal vor dormi mulți aici, la „Cerbul”, se gândi; afară-i vifor, și pe femeia din Toscana era cât pe ce s-o mănânce lupii, după bal, în zori, domnii din împrejurimi nu se vor încumeta să pornească la drum cu doamnele lor, chiar dacă-n sănii au saci de blană pentru picioare, potecile de munte fiind complet înzăpezite. Precis că și ăsta merge la bal, acest oaspete dificil, se gândi subit, cu un sentiment de invidie lacomă, asemenea celui care află pe neașteptate că l-au exclus de undeva unde-și dorește să meargă. Îl uimi acest sentiment. Numai în tinerețe fusese jignit astfel, când adulții puneau la cale peste capul său ceva măreț și interesant. Ridică din umeri, ascultă încă pentru câteva clipe discuția dintre oaspete și hangiu, apoi se întoarce să intre în camera sa.

— Deci, nimeni! – spuse vocea dură pe un ton imperativ, jos, la capătul scărilor. Răspunsul a

fost mut: avea impresia că-l vede pe hangiu cum își încrucișează brațele la piept, cum se înclină, apoi cu privirea pironită în tavan promite că totul va fi cum dorește oaspetele. Dar vocea îl opri în pragul camerei. Era o voce familiară, cunoscută la modul intim și înfricoșător, cum sunt cunoscute numai acele inflexiuni ale unei voci cu care omul are de-a face inevitabil. Această „familiaritate” reprezenta în viața lui un magnet și o busolă, nu putea fi pierdută; iată, își ridică și acum brusc capul, ținându-l într-o poziție iscoditoare, de adulmecare și ciuli urechea. Astfel stătea în ușă, într-o mână ținea strâns clanța, cu trupul încordat și chipul serios, brăzdat de o atenție gravă, plină de respect, ca și cum și-ar cerceta destinul. Recunoștea zgomotul pașilor care înaintează pe scări, încet, cumpănit, cu un bocănit uniform, știa deja că vocea care se ridica din adâncuri și din necunoscut îi aduce un mesaj personal; știa deja că oaspetele, „oaspetele dificil”, se pregătește să-l viziteze, iar zodia vieții sale se va schimba în câteva clipe, încă o dată și nu pentru ultima oară. Din cauza asta respiră adânc și-și îndreptă spatele. Pentru o secundă, ca-ntotdeauna în astfel de ocazii, se gândi instinctiv și cu un tremur nervos, care era mai puternic decât judecata rațională, să dea buzna în cameră, să sară pe fereastră, să coboare pe burlanul de la „Cerbul” și s-o ia din loc, așa cum se cuvine, să se piardă în noapte și-n vifor. Pentru că numai de asta îi era teamă: de vocea „familiară” care se apropia deja pe scări și-n semiîntuneric, de nimic altceva nu-i era teamă, numai de această „familiaritate” inevitabilă, care radia din ființa femeilor sau din ființa bărbaților care aparțineau femeilor; îi făcea plăcere să se lupte în Toscana, cu pieptul gol, în lumina lunii, doar cu o sabie în mână, cu moșnegi geloși și nebuni de pasiune, care mânuiau bine și periculos sabia, se arunca plin de plăcere de pe acoperișul caselor și se tăvălea pe podelele tavernelor bătându-se cu derbedeii cei

vestiți din lagune: nu-i era teamă de nimic, doar de „familiaritatea” în adâncul căreia se ascunde întotdeauna un anume sentiment; îi era teamă pentru că știa: toate sentimentele, iar acesta în mod deosebit, înseamnă atașament și o legătură fedeleș. Din cauza asta îi era acum teamă. Din cauza asta se gândi și acum să intre în cameră, să își ia pumnalul și să se arunce pe fereastră. Dar în același timp îi era cât se poate de clar că nu poate scăpa de această familiaritate, tocmai din fața acesteia nu poate fugi, asta-i capcana care nu poate fi evitată fără să se rănească. Se opri în pragul ușii, teama și așteptarea îi zbârliseră puțin părul, cu mâna apăsată puternic pe clanță, holbându-se peste umăr, explorând semiîntunericul cu o privire iscoditoare, tăioasă și plină de așteptare, aștepta persoana care i se va adresa cu o voce cunoscută. Trecuse deja de ora opt. Pașii s-au oprit, obosiseră, s-au odihnit pe unul dintre palierale scărilor. În secunda respectivă s-a lăsat o liniște atât de adâncă peste „Cerbul”, inclusiv în sala de mese și-n cârciumă, unde încremeni zdrăgănitul și zgomotul inerente pregătirii mesei, încât se putea auzi cum ninge; de parcă Bolzano, munții și cărările înzăpezite, râul și stelele și-ar fi reținut respirația. „Întotdeauna se lasă o astfel de liniște când omul se întâlnește cu ceva ce ține de fatalitate” – se gândi în secunda respectivă; această constatare îl făcu să zâmbească satisfăcut, pentru că era scriitor.

În față venea hangiul, gârbov, întorcându-se mereu în spate, mormăind explicații și promisiuni, ținea în mâini o torța care lumina și fumega, pe capul chel avea o șapcă moale, de forma unei pungi, țesută din lâna roșie, la fel cum purtau pe vremuri păstorii din Frigia, iar mai nou cârciumarii din Paris și din cramele din împrejurimi, la fel și liber-cugetătorii; burta-i umflată ca un burduf era acoperită cu un șorț de piele, probabil că venise din pivniță unde, incorigibil fiind, lungăa dulceața

și îndoia vinul, după obiceiul său afurisit de care nu putea scăpa; făcând exces de zel privind costumația specifică breslei, era îmbrăcat cu o cămașă de pânză albastră, de parcă ar fi fost participant la un ritual permanent, ca un preot păgân care-i prezent la eterna sărbătoare ancestrală a funiilor de ceapă. El, hangiul, venea în față. Privea mereu în urma sa, mormăia și promitea cu ardoare, cu o umilință artificială, cu o panică de comediant, așa cum îi întâmpină și-i servește pe domni numai o persoană care vede a doua zi, în orele după ce s-au trezit și au plecat oaspeții, camera răvășită, patul din care a ieșit onorabilul trup, găleata în care aruncase apa din lighean, vasul cu excrementele umane, într-un cuvânt, tot ce rămâne până și după cel mai distins oaspete, dimineata, într-o cameră de hotel. Astfel făcea temenele, cu un dispreț șoptit, în care sâsâiau experiențele sale umane și de hangiu acumulate în cinci decenii. Înainta cu trei scări în față convoiului, ca un surugiu, noaptea, când călătorește întâmplător regele sau prințul de Condé sau, da, când călătorește contele de Parma... Pentru că, în urma hangiului, înainta un adevărat convoi: patru oameni îl flancau pe al cincilea, doi mergeau în față și doi în spatele lui, fiecare dintre însoțitori ținând ridicat câte un sfeșnic din argint, cu cinci brațe: valeți în veste de mătase neagră, cu pantaloni trei sferturi și peruci albe, cu lanțuri de argint la gât, încotoșmănați în mantouri din blană de oaie ale căror falduri largi se mișcau greoi în timpul mersului, cu pălării tricorn, plate în față, de parcă tocmai atunci ar fi fost pălmuite, mergând cu pași rigizi, fără să privească nici în față, nici în spate, cu pași uniformi, aproape paralitici, cum numai marionetele suspendate de un fir de ață se pot mișca pe scenele teatrelor ambulante din iarmaroc. Printre lumini pășea încet oaspetele. Privea cu atenție fiecare treaptă înainte de a pune piciorul pe ea, avea trupul complet acoperit cu

mantoul de călătorie, un fel de lințoliu violet închis care-i ajungea până la glezne, fără niciun ornament special, doar partea din jurul gâtului și al umerilor înguști era împodobită cu un guler lat din blană de castor; înainta încet de pe o treaptă pe cealaltă, sprijinit în bastonul de argint, după fiecare pas îi puneă cu grijă vârful pe marginea următoarei trepte, de parcă fiecare pas trebuia bine cumpănit, nu numai cu mintea, ci și cu inima, mai ales cu inima, care suporta deja destul de greu urcatul scărilor. Convoiul înainta încet, cu o ceremonie atât de maiestuoasă și complicată de care beneficiază numai persoanele care aproape că și-au pierdut libertatea de mișcare, devenind complet robii propriilor ranguri, ai ornamentelor exterioare ale personalității și obligațiilor impuse de pozițiile lor sociale. „Iată” – gândi străinul cu gura căscată, cu un accent disprețuitor, dar totuși cu o admirație involuntară din ușa întredeschisă a camerei sale –, „nu degeaba este ruda lui Ludovic cel Gras!” Se retrase puțin în semiîntunericul camerei, pe marginea pragului, cu ambele brațe sprijinite de canatul ușii, pitit cu grijă în umbra ei, așteptând până când contele de Parma ajunse la etaj.

Pentru că distinsul convoi ajunse deja la etaj, în arcadele coridorului s-au aliniat valeții care țineau ridicate sfeșnicele din argint cu cinci brațe; formau un cordon și așteptau ca stăpânul lor să-și revină din oboseală. Firește, îl recunoscuse pe contele de Parma încă înainte ca distinsul convoi să ajungă la etaj, înainte de a-i auzi vocea, îl recunoscuse pentru că făcea parte dintre persoanele „familiare”, dintre cei cu care avem de-a face în viață. Îl recunoscuse cu câțva timp înainte, încă de când femeia din Toscana ieși din camera sa, mergând înapoi în servitutea-i opacă și lipsită de veselie, undeva în viață, la soțul ei trist și predispus la călătorii; îl recunoscuse atunci când sania apără în fața intrării, iar hangiul începu să scâncească și să promită totul cu ardoare. Puține

sunt persoanele care știu să sosească astfel; admiră această sosire ca un expert, puțin cu ochii hangiului, ai portarului sau ai ospătarului, dar în același timp la fel ca un etern oaspete care stăpânește arta sosirii: privi această intrare cu aprecierea ușor disprețuitoare și admirația involuntară a unui profesionist, totul era reglementar și bine pregătit în cele mai mici detalii, i se potrivea persoanei în cauză care se supunea aproape orbește ritualurilor existenței sale, ale rolului jucat chiar și acum, chiar și aici, în acest han suspect din provincie, printre lilioci – de parcă ar sosi la Bologna, în palatul său, cu o sanie plină de zăpadă pe ale cărei aripi de protecție atârnă vulpi, lupi și porci mistreți vânați în timpul călătoriei, sau la Paris, la restaurantul domnului Voisin, sau la restaurantul „Turnul de Argint”, sau trăsura sa s-ar opri tocmai la poarta uneia dintre aripile laterale ale Palatului Versailles, în fața intrării Castelului Trianon, unde Ruda Divină tocmai conversează cu invitații sau se joacă cu frumoasele curtezane de-a v-ați ascunselea... Astfel sosi contele de Parma la Hanul „Cerbul”; n-a venit, ci „a sosit”, n-a urcat scările, ci „a înaintat”, nu s-a oprit la etaj, ci „a apărut”, și-n toate acestea exista într-adevăr ceva fantomatic, ca în viziunile destinului.

Acum, oaspetele își îndreaptă spatele și privi cu niște ochi iscoditori de-a lungul coridorului opac, ale cărui nișe adânci erau luminate de lumânările din sfeșnicele din argint, cu cinci brațe, ținute de valeți, umbrele stacojii, tremurânde fiind alungate de pălălaia flăcărilor.

Contele de Parma, ruda regelui Ludovic, împlinea, anul acesta, șaptezeci și doi de ani. „Atât!” – se gândi liniștit, cu estimare lucidă, când îl văzu pe oaspete. Nu s-a mișcat din prag, stătea aici, cu ambele brațe sprijinite nonșalant de canatul ușii, lipsit de respect și în același timp foarte atent, de parcă ar fi fost un oaspete oarecare într-un han

nu foarte select din provincie, undeva, în trecere, fiind întâmplător martorul indiferent și mut al sosirii excesiv de fastuoase a unui alt oaspete. „Nu poate altfel!” – se gândi ridicând din umeri. „Vrea să mă intimideze!” – continuă șirul gândurilor, iar ideea pe care imaginea o proiecta cu o putere irezistibilă spre el îi măgulea amorul propriu. „Nu așa vine un om să închirieze o cameră la «Cerbul!»” Toate astea erau adevărate, acuzele, bănuielile, dar în același timp nu se potriveau în totalitate cu realitatea; iar străinul – în aceste clipe prelungi, în timp ce contele de Parma verifică pendelete coridorul, cu capul înclinat spre spate, descoperind cu ochii întredeschiși în pragul ușii persoana căutată – simțea, știa cu toți nervii stomacului și ai degetelor de la picioare acest lucru. A remarcat în treacăt, cu o străfulgerare în priviri și un instinct infailibil – și, reținu liniștit – că distinsul conte de Parma sosi fără escortă, el însuși fiind fără armă. Apariția sa, înaintarea și defilarea erau, într-adevăr, mai degrabă solemne decât înfricoșătoare. În orele târzii ale după-amiezei sau în primele ore ale serii – străinul nu cunoștea cu exactitate aici, în provincie, semnificația orelor în lumea mondenă –, când la palat se pregătesc pentru bal, un bal grandios, clocotitor și minunat, care de zile întregi preocupa urbea și împrejurimile, amfitrionul nu pornește fără motiv la drum, însoțit de un convoi atât de somptuos, și nici într-un caz ca să-și rezerve o cameră la un dubios caravanserai, aflat la doi pași de palatul său! „Firește, vine la mine!” – se gândi străinul simțindu-se flatat că, în sfârșit, e vizitat și pe deasupra într-un mod atât de ceremonios. Dar în același timp, știa și faptul că acest fast, convoiul și toată ceremonia de rigoare îi sunt destinate doar la modul general drumețului aflat în trecere, căruia cu ani în urmă, într-o dimineață plină de aburi de culoarea mării, contele de Parma îi adresase la porțile Florenței câteva cuvinte de adio; nu, fastul

reprezenta pentru oaspete un mod de viață constant și natural, o parte organică a existenței sale, așa cum îi aparține păunului coada magnific colorată, pe care o poartă mereu cu sine, iar în momentul în care îl vede cineva și-o expune sub forma unui evantai. Astfel își făcea de ani de zile contele de Parma intrarea peste tot. Acum le făcu semn valeților să se dea la o parte. Recunoscu persoana care stătea în pragul ușii, își puse la ochi cu un gest exersat și neglijent ochelarii care îi atârnavă pe un lanț de aur, îl privi prelung, cu ochii întredeschiși, asemenea celui care nu este tocmai sigur că a găsit sau nu ceea ce căuta.

— El este – spuse apoi laconic și mulțumit.

— Da, *Eccellenza* – spuse cu amabilitate hangiul.

Vorbeau despre el în prezența lui de parcă ar fi vorbit despre un obiect. Îl distra această prejudecată. Nu s-a clintit din loc, nu s-a grăbit să-l salute pe oaspete, n-a căzut în genunchi în fața lui, de ce ar fi căzut?... În secunda respectivă a simțit o indiferență profundă, o indiferență amestecată cu dispreț, față de toate pericolele lumii. „La ce-s bune toate astea?” – medită ridicând din umeri. – „Bătrânul a venit să mă izgonească, poate mă va amenința, apoi o să mă șantajeze, o să mă someze să părăsesc orașul, pentru că altfel o să fiu dus înapoi la Venetia. Și toate astea pentru ce?... Pentru Francisca?... Chiar așa, oare de ce n-am plecat demult din orașul ăsta plăcut, de care nu mă leagă nimic? unde l-am exploatat deja pe Mensch, iar de la tătânele Bragadin nu mai pot aștepta un nou ajutor, unde nimeni nu se pricepe la o conversație literară elevată, unde am cunoscut deja gustul plăcut, de migdale, al sărutărilor micuței Tereza, unde pe Balbi îl prigonesc noaptea cu ciomagul și toporișca tinerii măcelari geloși, iar oamenii sunt atât de proști la jocul de cărți, de parcă ar fi niște porci mistreți. De ce stau aici deja a șasea... a câta?...

opta zi? Demult aş putea să fiu la München. Principele de Saxonia a sosit deja, iar seară de seară lumea joacă înflăcărată *pharaon*. Totuşi, de ce am rămas?...” Astfel se frământa în tăcere, nemişcat, în timp ce contele, hangiul şi valeţii îl cercetau cu atenţie, da, exact ca pe un obiect pe care-l pierduse cineva pentru un timp, iar acum, după o căutare destul de superficială l-au găsit, în sfârşit: un obiect nu tocmai agreabil, poate nici tocmai curat, iar acum se gândesc cu ardoare cum să-l atingă, cu vârful degetelor sau să-l înşface brutal, sau pur şi simplu: să-l prindă cu o cârpă de urechi şi să-l azvârle pe fereastră?... Reflecta la aceste posibilităţi. Apoi, se gândea iar, fără nicio legătură cu aspectele de adineaori: „Fireşte, Francisca.” Iar în secunda asta a înţeles că totul se întâmplase în mod logic şi consecvent, nu ieri a început, şi poate că nici măcar la noapte nu se va termina definitiv; ceva începuse cândva în viaţă, între Francisca, contele de Parma şi el, demult, cu ani în urmă, iar acum continua acest dialog început odinioară: din cauza asta nu plecase din oraş, din cauza asta stă acum, aici, în faţa contelui de Parma, care respiră atât de greoi încât aproape că se sufocă, şi se zgâieşte la el, stând răşchirat în faţa valeţilor, de parcă ar fi un comandant înainte de a porni la asalt. Astfel stătea contele de Parma, astfel stăteau în front valeţii, ridicând cât mai sus sfeşnicele de argint cu cinci braţe. „Hei!” – spuse cu voce foarte tare străinul şi făcu un pas în faţă, spre convoiul somptuos. „E cineva aici?”

Întrebarea era ascuţită ca tăişul unei săbii: pentru că era cât se poate de evident că este „cineva” acolo, atât de evident şi de inconfundabil, pe cât de evidentă este prezenţa unui munte, al unui râu sau al unui castel. „Cineva” era acolo, rezemat în bastonu-i de argint, cu capul cărunţ înclinat într-o parte; iar acest craniu stătea atât de reglementar şi de armonios deasupra trupului subţire, pe umerii laţi, de parcă ar fi fost o bilă de

fildeș sculptată cu măiestrie, care împodobește bastoanele din lemn de abanos, foarte la modă. Craniul acesta chel și perfect rotund – care păstra urmele dibăciei unui strungar – era înconjurat la nivelul tâmpelor și al cefeii de o şuviță subțire de păr mătăsos, strălucind metalic. Întrebarea fusese jignitoare și obraznică, pentru că și un orb simțea, chiar dacă nu vedea, că la „Cerbul” sosise „cineva”, căruia era imposibil să-i arunci o privire neglijentă sau să nu observi convoiul din jurul său, strigând: „Hei! E cineva aici?...” – astfel că valeții s-au uitat speriați unii la alții, iar hangiul îngrozit își duse din reflex mâna la gură apoi făcu semnul crucii. Numai oaspetele de vază nu s-a simțit jignit. A înaintat un pas în direcția vocii, iar la flacăra puternică a lumânărilor se putea vedea că la auzul acestei întrebări rostite cu voce tare, buzele-i înguste și amare oferă drept surpriză un zâmbesc plăcut. Era clar că îi făcuse plăcere să audă această întrebare. „Da, eu sunt” – răspunse domol vocea bătrână, uscată, dar totuși mlădioasă. Vorbea încet, precum cel care știe că fiecare cuvânt rostit, chiar și cel mai încet, are greutate și putere. „Vreau să vorbesc cu tine, Giacomo.”

A trecut prin fața valeților și a hangiului, apoi a avansat prin fața frontului format din garda personală ocazională, ordonând printr-un gest al mâinii că pot să plece cu toții. „Sania să mă aștepte” – spuse holbându-se în aer cu o privire fixă, fără să se uite la cei cărora le dădu ordinul: – „Voi mă așteptați în casa scărilor. Nimeni să nu se miște de acolo. Tu – spuse fără să arate cu mâna sau să facă un semn cu ochiul spre persoana căruia i se adresa, dar toată lumea știa că-i vorbește hangiului – răspunzi cu capul ca nimeni să nu ne deranjeze. O să dau de știre când terminăm.” La acest ordin valeții au plecat, au dispărut cu lumina în casa scărilor, apoi parcă într-adevăr și definitiv s-ar fi lăsat amurgul. Hangiul i-a urmat cu niște pași nervoși, împiedicându-se mereu. „Te pot ruga

– spuse foarte politicoasă, înclinându-se discret, de parcă ar fi vorbit cu o veche cunoștință sau cu un membru de familie – să mă conduci pentru puțin timp în camera ta? N-am să te deranjez mult.” Spusese aceste cuvinte pe un ton aproape rugător, cu un accent de implorare distins și monden, care totuși suna ca un ordin inevitabil. Auzind această rugămintă, amfitrionului i se făcu rușine de acele „Hei!” și „Cineva!” rostite adineaori. Asemenea celui care s-a resemnat că vizitatorul e într-adevăr cineva, și știind că nici într-un caz nu poate evita acest dialog, se înclină tăcut, deschise larg ușa, apoi rămânând înclinat îi arătă drumul, dând întâietate oaspetelui să intre în cameră, după care închise ușa.

„Îți mulțumesc foarte mult” – spuse oaspetele după ce s-a așezat în fotoliul aflat lângă șemineu, pe care amfitrionul îl împinse fără să scoată un cuvânt în fața noului-venit. Și-a întins mâinile albe și lungi, niște mâini bătrâne, anemice și de o noblete robustă, spre focul mocnit, încălzindu-se un timp în tăcere în aerul călduț și-n lumina cernută în încăpere. „Scările, știi” – spuse confidențial –, nu prea pot urca scările. Șaptej’ doi, un număr dur, omul învață încetul cu-ncetul să numere. Îmi pare bine că n-am urcat degeaba scările, îmi pare bine că te-am găsit acasă.” Își împreună mâinile cu un gest liniștit, blajin. „Întâmplător” – mormăi amfitrionul. „Nu-i întâmplător” – răspunse politicoasă și ferm oaspetele. „Am dat ordin să fii urmărit timp de opt zile și știu fiecare pas pe care l-ai făcut. Știu că după-amiezele erai acasă, că primeai vizitatori, nebuni care-ți cereau sfatul. Fiule, eu n-am venit să-ți cer sfatul.”

Spusese aceste cuvinte cu atâta blândețe, ca un prieten mai bătrân care înțelege toate slăbiciunile umane și își oferă ajutorul. Acest „fiule” a rezonat înfricoșător în camera învăluită de semiîntuneric, ca o amenințare extrem de

delicată și subtilă. La auzul acestui cuvânt simți pericolul și-și îndreptă spatele; a țintit cu privirea exersată și instinctuală pumnalul și fereastra.

— În numele cărui drept – întrebă în timp ce-și încrucișa brațele peste piept și se rezemă de marginea șemineului –, în numele cărui drept mă urmărește contele de Parma?

— În numele dreptului la autoapărare – spuse simplu, aproape amabil contele. – Știi bine, Giacomo, iar dacă știe cineva acest lucru, tu ai această înțelepciune, știi bine că pe lângă puterea oficială și laică există și o altfel de putere în lumea asta. Epoca în care trăiesc, vârsta care mi-a albit părul și mi-a jefuit forțele îmi dă dreptul la autoapărare. Epoca noastră este cea a călătoriilor. În orașe mișună drumeți străini, la sediile polițiilor oamenii nu-și mai văd capul de atâta lucru. Parisul trimite informații la München că o persoană interesantă a pornit la drum să-și încerce norocul într-un oraș străin, Veneția trimite informații la Bolzano că unul dintre fiii săi cei mai talentați își va întrerupe călătoria și se va opri în acest oraș. Nu mă pot baza pe oficialități. Situația mea, vârsta și rangul mă obligă să fiu prevăzător față de toate pericolele. Oamenii mei sunt deștepți, ageri și de încredere, cei mai buni copoi din împrejurimi sunt la dispoziția mea, sunt angajații mei, nu ai căpitanului de poliție. Ei mi-au raportat înaintea celor de la poliție că ai sosit. Aș fi aflat și altfel, pentru că reputația ta e mai iute de picior decât tine și a tulburat sufletele. Știi că de când ai pus piciorul în acest oraș viața din casele cu acoperișurile înzăpezite e mai agitată?... Se pare că transporti în bagaje pasiunile umane, la fel cum transportă comercianții ambulante eșantioanele de pânză și de mătase. În zilele trecute o casă a luat foc, un podgorean și-a ucis nevasta într-o criză de gelozie, o femeie a fugit de la bărbat-su. Firește, n-ai de-a face în mod direct cu toate astea. Dar vezi, agitația e-n tine, la fel cum trăsnetul este într-un

nor. Pe unde umbli provoci emoții și pasiuni. Repet, reputația pe care o ai ajunge peste tot înaintea ta. Tu ești în prezent o persoană celebră, fiule – spuse cu o sinceră admirație.

— Excelența Voastră exagerează – răspunse fără să se miște.

— Ba de unde – spuse bătrânul ceva mai animat. Fără modestie inutilă, n-ai dreptul la așa ceva. Ești o persoană celebră, vestea sosirii tale a tulburat sufletele, mi-au raportat și mie despre sosirea ta, mi-au raportat într-un mod special, de parcă ar fi sosit în turneu Opera din Paris: ai sosit, iar prezența ta aici a generat pentru oameni un soi de veselie ironică. Ai sosit în urmă cu opt zile, fără niciun ban. Vestea evadării tale a încântat și a înfierbântat sufletele. Și pe mine m-a copleșit curiozitatea și dorința, voiam să te văd, încă în prima zi m-am gândit să-ți trimit un mesaj. Apoi, m-am răzgândit și am așteptat. De ce a venit aici? – m-am întrebat. – Înțelegerea noastră este valabilă și definitivă, am convenit asupra ei la porțile Florenței înainte de a-i preda trupul însângerat medicilor, iar destinul – lumii. Pentru că știe el foarte bine – iată cum gândeam –, știe el foarte bine cine sunt eu, nu-mi pot încălca niciodată cuvântul dat. În general nu prea am încredere în jurământul și-n promisiunile oamenilor: cuvintele oamenilor zboară mai ușor decât funigiei toamna. Dar cred în fapte, iar el știe foarte bine că tot ce spun eu, cuvintele mele sunt fapte, i-am promis că-l termin dacă își mai îndreaptă încă o dată privirea spre Francisca. Iar acum, e aici. Astfel vorbeam cu mine însumi; pentru că, pe măsură ce viața e tot mai scurtă, acordăm tot mai mult timp amintirilor și meditației. Știe, mă gândeam, că-și pune-n pericol viața dacă vine aici: atunci, totuși, de ce vine? Ce scopuri are? O mai iubește pe contesă? A iubit-o cândva?... Grea întrebare. Nu poate să răspundă, pentru că nu cunoaște iubirea; cunoaște o mulțime de alte sentimente care seamănă cu

iubirea, umblă de colo-colo printre capcanele dubioase și periculoase ale pasiunii și aventurii. El n-a avut-o niciodată pe Francisca, acest lucru îl știm amândoi. Uneori, în anii ăștia când m-am simțit foarte singur, aproape că mi-am spus: păcat. Te miră treaba asta?... Sunt surprins că te miră. Există o perioadă în viața unui om, iar eu, datorită unei hotărâri înțelepte a destinului și a vârstei, tocmai acum îmi trăiesc zilele, anii acestei perioade, când se descojește totul de pe noi, vanitatea, egoismul, ambiția și teama nemotivată, astfel că nu mai dorim nimic altceva decât realitatea, indiferent cu ce preț o plătim. Iată motivul pentru care m-am gândit uneori: păcat. Dacă Francisca ar fi fost a lui odată, ar fi avut de suferit vanitatea mea, egoismul meu, poate că ar fi suferit chiar și Francisca, dar el ar fi umblat pe alte meleaguri, departe, nu s-ar fi întors la Bolzano, acolo unde l-au condus primii pași după evadarea din închisoare, iar eu aș fi știut că acel ceva ce începuse cândva s-a împlinit și s-a terminat, conform legilor omenești. Pentru că la bătrânețe omul învață acest lucru, de altfel, fiind singurul lucru pe care-l înțelege și-l învață: nu se poate pune punct unor evenimente ce țin de sufletul omului, dar nici de izbeliște nu pot fi lăsate, pentru că în relațiile interumane exista o anumită ordine, un anumit principiu din fața căruia nu poți evada – da, fiul meu, e mult mai greu să evadezi prematur dintr-un sentiment încă nefinalizat decât dintr-o carceră de plumb, noaptea, pe scara din frânghie! Nu poți să știi despre toate astea, pentru că sufletul, nervii și spiritul tău sunt de alt soi. Nici nu doresc să-mi dai crezare. Eu nu ți-am promis altceva decât că te voi ucide dacă te întorci încă o dată, dacă te strecoři în apropierea noastră și-ți ațintești privirea asupra contesei. Oare mă crezi și mă înțelegi acum, tămăduitor înțelept, cel care ai împărțit cât a fost ziulica de mare, în schimbul galbenilor zornăitori, sfaturi pentru nătângi și

răniți sufletește, că după tot ce s-a întâmplat între noi, mai exact, după tot ce nu s-a întâmplat, la auzul veștii care te-a precedat, la auzul informațiilor primite de la copiii mei, al realității care mi-a dat de știre că atracția fatală te-a adus iar aici, în apropierea vieții și casei noastre, poate fără voia ta, poate fără să plănuiești și să-ți pui dibăcia la încercare, ci pur și simplu supunându-te unei legi care-i puternică, asemenea celeilalte, cea care prescrie drumul lunii în jurul pământului, deci, primii pași te-au condus la noi: oare mă crezi acum că m-am bucurat la auzul acestei vești?... Da, Giacomo, m-am bucurat și am simțit o anume ușurare. Înțelegi asta?

— Nu înțeleg — spuse copleșit de curiozitate.

— Am să mă străduiesc să te fac să înțelegi — răspunse bătrânul cu amabilitate, cu o politețe sinistră, nici într-un caz liniștitoare. — Expresia „m-am bucurat” nu e tocmai cea potrivită. Minunata noastră limbă pe care sărutul lui Dante, eternul nostru îndrăgostit, a readus-o din nou la viața literară, redă uneori mult prea direct noțiunile. „M-am bucurat” este o noțiune generală, conține un anume zornăit banal, la fel ca atunci când omul își freacă mâinile și rânjește. Nu mi-am frecat mâinile la auzul veștii sosirii tale, și nici n-am rânjit: mai degrabă am simțit că-mi bate mai tare inima și că mi se înviorează sângele, senzație care amintește vag și într-un mod deosebit de bucurie, aceste sentimente fiind bunăoară înrudite, pentru că pasiunile umane sunt hrănite de aceeași apă adâncă, în ciuda faptului că aceasta se manifestă la suprafață sub forma valurilor furioase sau prin vârtejuri blajine. *J'étais touché*, poate așa aș putea să definesc mai exact, folosind o expresie specifică scrimei sau duelurilor sentimentale, care îți este tot atât de cunoscută ca și mie; ceva m-a atins, iată un cuvânt și mai exact; tu, care ești scriitor, cel puțin așa am auzit, la fel vorbește despre tine secretarul și confidentul tău, desigur

vei înțelege și vei prețui această expresie. Vestea că ești scriitor – pentru că Bolzano este un oraș mic, fiul meu, iar slăbiciunile umane nu rămân mult timp un secret – m-a surprins în mod plăcut; niciodată nu pusesem la îndoială vocația ta, am crezut cu ardoare că ai de îndeplinit o misiune, dar recunosc sincer că până în clipa în care am aflat că ești scriitor nu m-am gândit la posibilitățile acestui rol legate de persoana ta; mai degrabă mi te-am închipuit ca pe o persoană ale cărei destin și caracter au logodit-o pentru totdeauna cu materia brută a vieții, o persoană care scrie mai degrabă cu sângele, decât cu pana și cerneala. Pentru că recuzita genului tău e mai degrabă sângele, nu cerneala, Giacomo; sper că știi asta...

— Excelența Voastră judecă pripit – spuse orgolios. – Dar artistul descoperă încet și greu materia cu care îi face plăcere să lucreze.

— E adevărat – răspunse contele cu o amabilitate surprinzătoare și îngăduință excesiv de zeloasă, chiar suspicioasă puțin. – Iartă-mă! Unde mi-e capul?! Vezi, îmbătrânesc! Am uitat că geniul creator – artistul fiind personificarea în carne și oase a acestuia – nu alege, punând uneori în mod arbitrar în mâna alesului său pana, dalta, pensula, ba mai mult, chiar și sabia! Te gândești că marele Buonarroti, profundul Leonardo, copiii orașelor noastre – și tu faci parte dintre ei – au mănuit pe rând pana, dalta și pensula; da, Leonardo în magnifica și înfricoșătoarea sa curiozitate a pus mâna până și pe bisturiu ca să se apropie noaptea, pe ascuns, de secretele trupului uman, a construit bordeluri și șanțuri înaintea zidurilor cetății; iar Buonarroti, semizeul coleric și monstruos a scris sonete, a mâzgălit cupole – dar ce mâzgălitură e aia și ce cupolă, Giacomo! – și a desenat bolți, monumente funerare, iar între timp a pictat, parcă doar cu o singură mână, *Judecata de Apoi*! Așa este artistul! Dacă omul privește din perspectiva acestor posibilități, sufletul i se dilată iar inima i se

strânge, omul de rând ametește văzând această imensitate! În sensul acesta înțelegi că ești scriitor?... O, deja mi-e clar, da. E un sentiment profund, fiul meu, îmi oferă multe explicații: prin acest cuvânt îmi înțeleg patria și rasa, pe care le exprimi și tu în felul tău specific, precum corect i-ai spus secretarului tău care îți răspândește cu fidelitate în oraș toate cuvintele; un scriitor care-și înmoaie pana când în cerneală, când în sânge, dar deocamdată, dacă e să se judece după rezultate, după operele finalizate, profanii sunt înclinați să creadă că mai degrabă îți scrii operele cu pumnalul și cu sângele! Nu protesta! Cine ar înțelege acest gen dacă nu eu, ai cărui strămoși au creat opere de artă cu sabia și cu sângele, chiar și ultima dată am stat față-n față cu sabia în mână, în miezul unui dialog nescris, dar totuși cu o structură perfectă, despre care atunci, în clipa luminată de clarul lunii, am crezut că-l vom finaliza, punând punct pentru totdeauna la capătul ultimei replici. Acum înțeleg – spuse cu o satisfacție dubioasă. – Deci, un scriitor. Un scriitor care colindă prin lume și adună material pentru opera sa! – Dădea des din cap, aproape cu o aprobare însuflețitoare, cu o încântare cleios-mioapă, de parcă ar înțelege, în sfârșit, cu o bucurie infantilă de moșneag, corelațiile, de parcă într-adevăr ar crede că persoana pe care o vizitase este scriitor, iar această descoperire deosebită l-ar copleși cu o admirație și o bucurie extraordinare. – Iar acum pui capăt perioadei peregrinărilor! Acești ani grozavi, da... odinioară și eu... firește, n-am dreptul la comparații pentru că nu am creat niciun fel de operă, nu, nici măcar în felul meu specific, opera mea se reduce la viața pe care a trebuit s-o trăiesc conform unor reguli, principii și legi, iar acum, din păcate, acest lucru aproape că a reușit. Am spus „aproape”, dar te rog, fiul meu, să nu mă condamni pentru această minuțiozitate de-a dreptul deranjantă: am învățat și eu că, pe cât posibil, cuvintele trebuie folosite cu cea mai mare precizie

în viață, asta dacă vrem să aibă valoare. Am spus „aproape”, pentru că vezi, eu, care nu sunt scriitor, acum mă lupt cu aceste cuvinte, iar când stau față-n față cu tine, scriitorul, mă simt dintr-o dată neputincios, simt greutatea, greutatea fiecărei exprimări: nimic nu este mai anevoios decât să ne exprimăm clar, mai ales când cel care vorbește știe că vorbele sale sunt definitive, îndărătul propozițiilor rostite stă moartea. Mă refer la o moarte iminentă, la moartea ta sau la moartea mea – spuse încet și liniștit.

Iar când nu veni niciun fel de răspuns se întoarse într-o parte și privi jăraticul negru-purpuriu din șemineu, clătinându-și capul pe umerii înguști în dreapta și-n stânga, de parcă și-ar fi amintit de ceva și s-ar fi mirat.

— Nu este vorba de amenințare, Giacomo – continuă apoi pe o voce mai adâncă, la fel de amical, încă. – Între noi nu-și mai are loc amenințarea. Aș vrea doar să mă înțelegi. Din cauza asta am spus „aproape”. Am vorbit despre moarte, în înțelesul textual și nemijlocit, și aș vrea să savurez nu numai frumusețile generale, filozofice ale acestei noțiuni atunci când îi evoc înțelesul întunecat. Am vorbit despre moartea iminentă și personală, care e actuală pentru noi, în cazul în care nu putem să cădem la învoială într-un fel sau altul, conform manierelor și viclesugurilor umane. Pentru că, vezi bine, nu mai am poftă să atac, nu sunt agresiv, pur și simplu n-am poftă pentru că agresivitatea nu poate rezolva nimic între oameni. Omul află totul mai târziu. În urma unui atac nu există rezolvare, iar apărarea reprezintă o rezolvare doar dacă apără ceva în mod just și cu rațiune: deci, nu doar cu sabia și cu asaltul și cu clocotul pasiunii, ci și cu gesturile înțelepte, de aplanare, aparținând rațiunii. Câți ani ai acum? În curând vei împlini patruzeci?... E o vârstă frumoasă, da, asta e vârsta grandioasă, Giacomo, o spun fără invidie, mai degrabă pe vocea amintirii,

nu-i adevărat că pe măsură ce trece viața regretăm timpul pierdut – dar oare într-adevăr e vorba despre un timp pierdut? Te rog să mă corectezi dacă vorbesc ca un amator, tu, cel care ești scriitor! Oare s-a pierdut tot ce existase cândva?, ceea ce oamenii denumesc prin cuvinte simple, fals sentimentale și inexacte?, tinerețea, care a zbughit-o ca un iepure de câmp, vârsta bărbăției, peste care începe într-o zi să apună soarele, într-un cuvânt, timpul pe care l-am trăit, pe care l-am avut la îndemână, ca pe un obiect sau un domeniu personal? Nu, nicidecum, timpul pierdut este o realitate, e inutil să-i jelim trecerea; numai viitorul pot să-l percep cu suspiciune și cu un anumit sentiment de emoție, care poate semăna cu compasiunea: viitorul, chiar dacă acest lucru este ridicol și are o notă de particularitate la vârsta mea! Dar nu simt nostalgie față de timpul care a trecut, care a fost bogat și desăvârșit. Nu mi-e dor de anii tinereții, care au fost plini de noțiuni false și cuvinte inexacte, de greșelile inimii și ale rațiunii, greșeli înduioșătoare și delicate, sublime și confuze, adolescentine și pline de coșuri; contemplan cu satisfacție vârsta bărbăției, peisajele dispărute ale acesteia, care s-au scăldat odinioară în strălucirea aurului, nu regret nimic și nu-mi doresc nimic din tot ce a fost înainte vreme. Nimic nu e mai periculos decât autocompătimirea mincinoasă și inconștientă, izvorul generator de boli și mizerii umane, care de altfel este echivalentul prostiei, cu această sursă comună a lamentațiilor. Ce a fost a fost, ba mai mult, există, asta datorită minunatelor metode de conservare ale vieții însăși – care sunt mult mai complicate decât cele cu care preoții orientali au înfășurat odinioară, iar zoologii din epoca noastră au împăiat trupurile pentru posteritate –, viața a salvat pentru mine trecutul care este bogat, emanând greața posesiunii. Dar viitorul mă interesează, fiul meu –

spuse cu o voce puternică, de parcă ar fi strigat. — Asta trebuie să înțelegi, tu, cel care ești scriitor.

Era evident că nu aștepta răspuns. Iar atunci când rostise cu o repetiție încăpățânată cuvântul „scriitor”, în glasul său nu rezonase niciun fel de nuanță ironică. Faptul că un scriitor străin își încheie acum anii de peregrinare, adunându-și material — de exemplu, inclusiv aici, la Bolzano, unde trăiesc contele și contesa de Parma — pentru opera pe care o va scrie cândva, îl încuviință cât se poate de firesc, de parcă ar fi fost de acord cu această explicație și atitudine, chiar cu o generozitate, asemenea celui care în timpul unui bal mascat îi spune cu politețe vecinului clipind des: „Te-am recunoscut, dar nu spun nimănui nimic, vorbește liniștit în continuare.” Dar în realitate, amfitrionul tăcea, vorbea doar el, oaspetele. Iată ce spuse după o scurtă pauză:

— Mă interesează viitorul, pentru că viața încă nu s-a terminat definitiv. Și mie îmi plac istoriile terminate și rotunde, nu numai vouă, poezilor: așa e lumea, așa e natura umană, poetul și cititorul pretind ca istoria să ajungă odată într-adevăr la sfârșit, așa cum se cuvine, conform regulilor exterioare și legilor interioare, să fie pus punctul la capătul propoziției, dar și pe litera „i”. Nu se poate altfel. Din cauza asta voi rosti din nou cuvântul, poate ajută cu ceva istoria în care suntem amândoi implicați: „aproape”. Mai trebuie spus și rezolvat ceva înainte ca această istorie să se termine, care este doar una dintre multele, sute și sute de milioane de istorii umane, care poate că nici nu-și va găsi locul în opera ta, dacă o vei scrie vreodată, după ce vei fi adunat suficient material documentar; dar pe noi doi, sau poate trei, ne interesează mai mult decât orice s-ar fi creat înainte de a trăi noi, cu pana sau cu spada, ne interesează mai mult decât vizita divinului poet în infern. Noi rămânem aici, pe pământ, pentru noi este foarte interesant și aici. Și tot ce se mai poate

întâmpla aici, pentru ca propoziția să fie rotundă și să se pună și punctul pe „i” e doar rezolvarea și finalizarea, finalizarea acelei istorii în care suntem implicate două sau poate trei persoane, finalizare care poate să fie funestă și întunecată prin imprudență, dar poate să fie și inteligentă, senină – acest lucru, ca orice finalizare, depinde doar de tine, de scriitor. Iată gândurile care m-au adus la tine, pe viforul ăsta, când mă înjunghie podagra și nu prea ies după apusul soarelui din camera mea, unde mă consolează obișnuința și căldura sobei. Nici n-aș fi venit dacă n-ar fi sosit clipa când trebuia să vin, pentru că trebuie să-mi dai crezare: la bătrânețe, când oasele ne scârțâie din cauza vârstei, a cuvintelor jignitoare și a experienței, ni se dezvoltă, totuși, simțul timpului – un regulament ordonat în mod deștept și economicos, un anume tact și o înțelegere care ne anunță până când mai putem aștepta și când trebuie, din păcate, să acționăm... Am venit pentru că a sosit clipa. Am venit în orele în care în casa mea lumea se pregătește deja de sărbătoare, valeții aranjează masa, muzicanții își acordează instrumentele, cei din casă se îmbracă în hainele de carnaval și-și pun măștile, toate astea le fac frumos, conform regulilor jocului și ale dorului de viață, și, nu neg, inclusiv pe placul meu: pentru că nimic nu-mi place mai mult decât să privesc dintr-un colț al încăperii, dindărătul unei măști, sărbătoarea smintită și involburată a vieții. De altfel, trebuie să plec, pentru că înainte de începerea sărbătorii trebuie să mă schimb. Te interesează ce mască voi purta, Giacomo?... Dacă vei veni la noi în seara asta – pentru că sper că vei veni, consideră aceste cuvinte drept o invitație întârziată –, sunt sigur că mă vei recunoaște după mască, o mască extrem de originală, dar recunosc, ideea nu-mi aparține: am împrumutat-o dintr-o carte, dintr-o piesă de teatru scrisă în versuri, care nu-i scrisă în limba noastră dulce sau în cele înrudite cu ea, ci într-una mai

aspră și mai puternică, a rudelor noastre din vest, în limba englezilor; cartea am găsit-o în urmă cu un an în imensa bibliotecă a *cousin*⁸-ului meu, la Marly, și recunosc, m-au captivat cele citite, deși am uitat numele autorului; știu doar că odinioară fusese comediant și saltimbanc în micuța Londră, pe vremea *cousine*⁹-i noastre îndepărtate din provincie, a zgripsorului cu nume de femeie, Elisabeth. Într-un cuvânt, azi voi purta un cap de măgar – îți place ideea? Știi, în piesa respectiva, capul de măgar este purtat de eroul principal pe care îl strânge la piept eroina principală, regina tinereții, o anume Titania; sărută capul de măgar cu o pasiune înfocată, ea, regina frumuseții și a tinereții, cu o pasiune care e singura rațiune a dragostei. Din cauza asta am să-mi pun și eu în seara asta capul de măgar – din cauza asta, plin de speranță, dar poate și din alte motive, pentru că vreau să aud cum râde lumea de mine, de un anonim mascat, pentru prima dată îmi doresc acest lucru, să aud cu urechile mele de măgar cum hohotește mulțimea plină de zorzoane (o gălăgie de zile mari, nu crezi?) în palatul meu, la apogeul vieții mele, înainte să terminăm propoziția și să punem punctul pe „i”. – Acum vorbea pe un ton ridicat, politicos, dar cu o rezonanță asemănătoare celei care se aude când se izbesc tăișurile din fier după prima încrucișare de săbii. – Pentru că vreau să aud cum râde lumea de mine, în propriul meu palat, de îndrăgostitul cu cap de măgar. De ce? Pentru că a sosit clipa, Giacomo; nu s-a grăbit, n-a apărut mai repede decât trebuia, numai când a fost momentul să bată la ușă, a sosit vremea când pot să-mi pun capul de măgar, așa cum se cuvine unui îndrăgostit de teapa mea – mi-l pun, pentru că-n situația mea, căutând printre capetele de animale, acesta este cel mai simpatic și cel mai puțin ridicol, poate că până dimineața aș putea să-mi pun și altceva, de exemplu coroana cerbului, cu o

mulțime de coarne rămuroase, așa cum ne povățuiește o expresie populară ironică și malițioasă, pe care de altfel niciodată n-am înțeles-o ca lumea. Chiar așa, de ce îl numesc soț încornorat pe bărbatul pe care nu-l mai iubește femeia lui, pe care-l înșală?... Poate îmi explici tu, ca un bun cunoscător al limbii și ca scriitor.

Aștepta cu răbdare, cu mâinile încrucișate, clipind, aplecat puțin în față în fotoliu, de parcă într-adevăr l-ar fi interesat aceasta problemă lingvistică, această explicație a unei expresii populare, samavolnice și malițioase. Amfitrionul a ridicat tăcut din umeri.

— Nu știi — îi răspunse liniștit, pe o voce glacială. Așa sunt numiți în popor. O să-l întreb pe domnul Voltaire, în cazul în care pașii mă vor purta prin fața casei sale din Ferney, apoi cu voia Domniei Voastre vă voi scrie ce mi-a răspuns.

— Voltaire — spuse oaspetele cu entuziasm. — Excelentă idee! Da, întreabă-l pe el de ce-i ornează cu coarne limba populară pe bărbații înșelați, apoi scrie-mi răspunsul! Dar crezi că Voltaire, care se pricepe perfect la secretele limbii, cunoaște această noțiune și-n practica vieții, acolo, la Ferney?... E un spirit rece, focul său e ca al unui *carbunculus*¹⁰, care strălucește de-ți ia lumina ochilor, dar nu te încălzește. Recunosc, mai degrabă aveam încredere în tine, un anume sentiment mă făcea să sper că tu cunoști cu de-amănuntul această noțiune...

— Excelența Voastră glumește — spuse amfitrionul. — Gluma Domniei Voastre mă onorează și mă încântă. În același timp, simt că trebuie să răspund la o întrebare pe oare încă n-ați rostit-o.

— Chiar așa, încă n-am rostit întrebarea, Giacomo? — întrebă mirat oaspetele. — Aș greși într-o măsură atât de mare?... Oare n-ai înțelege de ce sunt acum aici, ce anume vreau să întreb, după tot ce s-a întâmplat și nu s-a întâmplat între noi? —

pentru că vezi, faptele nu reprezintă totul, dimpotrivă, dacă n-ar fi atât de insignifiante, n-aș sta acum aici, în aceste ore târzii ale serii, pentru mine oricum este nesănătos și incomod, dacă la vremea respectivă n-ai fi vorbit, ci ai fi acționat. Dar acum a trebuit să vin, iar prin asta aproape că am și rostit întrebarea la care tu deja nu mai poți să răspunzi prin cuvinte. Giacomo, îți repet, n-am venit nicio clipă mai devreme, numai când a trebuit să vin, pentru că am o treabă urgentă cu tine. Urgentă și definitivă. Ți-am adus o scrisoare – persoana care a scris-o poate că nu tocmai astfel și-l imaginase pe poștaş, și recunosc, acest rol e cam ingrat și nedemn de mine, până acum, în viața mea doar o singură dată am dus o scrisoare de dragoste, și pe aceea o scrisese o regina unui rege.

Nu sunt un *postillon d'amour*¹¹ profesionist, nu-mi place dibăcia josnică a codoșilor, poți să mă crezi, nu-mi plac îndemânarea și agerimea murdare și înfocate, practici apărute pentru îndeplinirea unor servicii diabolice din zona sentimentelor umane. Cu toate astea, eu ți-am adus scrisoarea, firește, scrisoarea contesei, pe care a scris-o azi-dimineață, cu puțin timp după *lever*, când am lăsat-o singură ca să conversez cu cărțile mele. Nu-i o scrisoare lungă, pentru că marii scriitori și femeile îndrăgostite scriu texte scurte, întotdeauna doar cuvintele cele mai necesare, iar tu, scriitorul și îndrăgostitul experimentat, sigur știi aceste lucruri. Nu, contesa nu putea să-și imagineze că eu voi fi poștaşul, iar acum, probabil, crede că scrisoarea la care așteaptă cu atâta nerăbdare răspunsul s-a pierdut, așa cum numai îndrăgostiții știu să aștepte; au impresia că pot schimba legile timpului și ale spațiului prin voința lor oarbă și extrem de puternică: da, uneori cred că pot să domine lucrurile eterne, viața și moartea! Și, poate că această credință a lor își are o anume motivație! Pentru că acum, când îmi întorc fața și nu mai privesc în trecut, care s-a dus, ci mă uit doar în

viitor, care încă îmi aparține, iar din punctul de vedere al timpului doar pentru clepsidră e mai scurt decât trecutul, dar conținutul poate fi mult mai mult și mai dens decât tot ce a fost până acum – un element deosebit, elementul vieții, timpul, care nu poate fi măsurat cu propria-i măsură, iar confrății tăi, scriitorii din antichitate, au spus deja că o clipă care-i deplină valorează mai mult și poate fi infinită față de anii sau deceniile care au precedat-o, fără să fie depline! –, iar acum, când rostesc întrebarea, care în același timp e și rugămintă, e adevărat, o rugămintă decisivă și foarte fermă, nu mă pot mira de credința oarbă a îndrăgostiților care sunt convinși că sentimentul smintit poate mișca munții din loc, opri timpul și alte asemenea absurdități. Fiecare îndrăgostit e într-un fel sau altul și un Iosua, care oprește soarele pe orbita-i eternă tocmai deasupra luptei sale cu viața, intervine în ordinea universală, așteptând astfel victoria, care în același timp întotdeauna e și o înfrângere. Acum, când trebuie să privesc înainte – nu trebuie să privesc prea departe, chiar și cu ochii-mi bolnavi pot parcurge distanța redusă, care doar pentru dimensiunile terestre e așa, în lumea pasiunilor și a dragostei e infinită – înțeleg voința cumplită a îndrăgostiților, crezând până și eu că prin această scurtă scrisoare care-i parfumată, dar scrisă cu o ortografie nu tocmai corectă – scriitorule, te rog s-o citești cu indulgență –, cu un sentiment difuz și de un infantilism strident, cu o rangă a dorului se poate distruge ordinea universală, iar pentru un timp, deci în cadrul relativei eternități, într-adevăr se poate domina viața și moartea. Iar acum, când trebuie să răspund la una dintre întrebările vieții – pentru că-n clipa asta amândoi întrebăm și răspundem, Giacomo, e vorba de un examen deosebit, când toată lumea e în același timp maestru și discipol! –, acum, când trebuie să încarc încă o dată viața, ca pe o flintă ruginită, cu

cartușele adevărate ale voinței, apoi să ochesc pentru ultima oară cu precizie, cu mâini care nu tremură, cu o privire care nu devine opacă și nu greșește ținta, chiar că încep să cred că există o forță, una singură, care domină toate legile, inclusiv legile timpului și pe cele ale gravitației. Această forță este dragostea. Nu pasiunea, Giacomo – iartă-mă că mă străduiesc să-ți corectez legea fundamentală și marile experiențe ale vieții tale. Nu pasiunea, nefericitul meu vânător, pescar, scriitor și cercetător, tu care târăști seara în culcușul tău, aici sau în altă parte, peste tot în lume, prada caldă, plină încă de aburii sângelui și ai pasiunii, nu foamea care face să-ți clănțane dinții în gură, care stă ascunsă și peste tot pândește prada, acolo unde iluzia și dorul, speranța și singurătatea visează așteptând eliberatorul, nu îndemânarea cartoforului și arta militară, care se strecoară pe o scară din frânghie, cu armele cuvintelor îndrăznețe sub fereastra virtuții adormite, nu tristețea și curiozitatea singurătății îngrozitoare, care te îndeamnă la acțiune. Vorbesc despre dragoste, Giacomo, care la un moment dat duce în ispită viața tuturor, chiar și pe a mea, un om trist, căruia îi clănțane dinții în gură – nu fără motiv ai sosit odinioară la Pistoia, la fel cum nu fără motiv ai evadat de acolo, nu ești complet inocent, dar nu ești nici complet vinovat, pentru că o dată dragostea te-a dus și pe tine-n ispită. Atunci te-am alungat cu vârful săbiei – ce negliobie! Ai fi putut striga liniștit: bătrân nebun! Un moșneag dement, îndrăgostit! Crezi că au călit vreodată în gheață și-n jar o sabie de Veneția, crezi că au încins și forjat vreodată o lamă în Damasc, care să captureze și să distrugă dragostea? Întrebarea ta ar fi fost justificată și sentimentală – puțin retorică, plină de poezie, dar justificată privind experiența vieții. Din cauza asta n-am venit cu sabia ascuțită, nici cu lama care să taie ca briciul. Am venit cu o altă armă, Giacomo.

— Cu ce armă?

— Cu arma rațiunii.

— În duelul sentimentelor e o armă lipsită de forță și inegală, domnul meu.

— Nu întotdeauna. Mă mir că tocmai tu spui asta. E singura armă, Giacomo. Mă refer de rațiunea adevărată, care nu vrea să vorbească-n contradictoriu, nici să se tocmească, nici măcar să convingă nu vrea. Repet, n-am venit să te implor, nici să te ameninț. Am venit să constat și să pun întrebări: și am toate motivele ca în situația mea, care-i jalnică și periculoasă în același timp, să cred că această armă rece și strălucitoare, rațiunea, e mai puternică decât fanfaronada și gesticulația sentimentelor. Pe contesă și pe tine, fiul meu, v-a atins dragostea. Constat acest fapt, nu-l explic. Știi bine că nu iubim pe nimeni pentru virtuțile sale; da, cândva am crezut că pe cel oprimat, pe cel vinovat, pe scandalagiul îl iubim mai mult decât iubim virtutea – apoi am îmbătrânit și am învățat, iar acum știu deja ca nici măcar pentru păcate și greșeli nu iubim pe nimeni, sau la fel de puțin, ca pentru frumusețe sau bunătate. Probabil că omul înțelege asta doar în final, când nu mai valorează prea mult înțelepciunea și experiența. E o lecție dură, da, nu există în ea mângâiere, nici cochetărie – trebuie să ne consolăm că nu iubim pe cineva pentru însușirile sale, nu numai pentru faptul că persoana respectivă e frumoasă, și, oricât de original ar fi, nici măcar pentru faptul că e urâtă, gheboasă sau săracă: pur și simplu o iubim, pentru că există o intenție care influențează lumea, o intenție al cărei conținut nu-l putem explora, care vrea să se exprime pe sine sub forma hazardului, astfel ca lumea să se poată reînnoi în veșnica-i mișcare, și, după niște criterii inexplicabile, atinge cu forța sa îngrozitoare sufletele și nervii, accelerează funcționarea glandelor, încetează minți sclipitoare. Contesa și cu tine sunteți îndrăgostiți, iar această îngemănare aproape că e

chiar minunată și de neînțeles, dar numai un profan se miră de acest fenomen, pentru că între oameni nu există nimic imposibil: animalele respectă cu mai multă consecvență regulile jocului, pentru că încă n-am auzit despre dragostea dintre o pumă și o girafă sau ceva asemănător, animalele rămân în interiorul speciei lor și pe un teren delimitat; iartă-mă, n-am vrut să te jignesc! Eu sunt cel care ar trebui să mă simt jignit făcând astfel de comparații! Nu, animalele dispun de mai multă consecvență, tocmai din cauza asta, noi, oamenii, suntem magnifici, chiar și în mizeria noastră, făcuți să înțelegem această forță secretă, în ciuda faptului că nu suntem în stare să-i descifrăm misterul, și să ne consolăm cu faptele care nu pot fi explicate. Contesa te iubește, iar acest lucru e la fel de minunat ca și răsăritul plin de raze care ar iubi miezul de noapte viforos, asta ca să termin cu imaginile din lumea animalelor care azi, când mă pregătesc pentru serată și balul mascat, unde voi purta un cap de măgar, se pare că mă ispitesc cu o forță deosebită: și tu o iubești pe contesă, iar acest lucru e și mai minunat, pentru că echivalează cu renegarea principiilor care-ți definesc caracterul. Știi bine că acest sentiment este o revoltă împotriva principiilor vieții tale. Fugi cu atâta înspăimântare din fața acestui sentiment, cum n-o faci din fața a nimic și a nimănui din lume. La închisoare ți-a fost foame și sete, loveai înfuriat cu pumnii în ușa de fier a carcerii, zgâlțâiai cu toată puterea gratiile de la ferestre, te trântea neputincios și disperat pe patul din paie putrede, blestema lumea care te-a privat de plăcerile vieții, dar în același timp, singur în așternutul tău mizerabil, îndărătul gratiilor și a ușii din fier, singur cu amintirile tale, în cealaltă robie, care-i mai cumplită decât închisoarea Sfintei Inchiziții, știai că închisoarea reprezintă și o evadare, pentru că doar dorul te pârjolește, și nu trebuie să urci pe rugul monstruos și

însământător al dragostei, știai că închisoarea reprezintă inclusiv un anume refugiu în fața propriei tale persoane și al singurului sentiment care te nimicește și te pune la pământ, inclusiv o anume moarte pentru tine, ca orice sentiment care umple cu responsabilitate sufletele libere și dezinvolve... Te-a atins dragostea atunci când te-ai întâlnit cu distinsa contesă, care pe vremea aceea era doar Francisca, tot dragostea te-a readus în apropierea ei, nicidecum amintirea aventurii eșuate. La urma urmei, cum arată dragostea voastră? Am meditat îndelung asupra acestui lucru. Am avut timp... Tu ai crezut mult timp, la Pistoia, dar chiar și apoi, la Veneția și la închisoare, când Francisca devenise deja contesa de Parma, că și ea e doar o aventură, alături de multe altele: o aventură care n-a reușit perfect, aventură, atunci când ai fost ceva mai milostiv față de ea. Dar vezi tu, mila e întotdeauna suspectă. Tu nu faci parte din specia milostivilor, Giacomo: tu dormi liniștit în timp ce femeia părăsită răsucesce o frânghie din cearșaful patului dragostei voastre, de care se va spânzura în fața ușii locuinței tale, iar tu vei striga apoi: „La naiba!” – și vei da din cap a mirare. Asta ești tu. Dragostea, felul în care umbli după femei, felul în care privești mâna, umărul, pieptul unei femei, e prea puțin uman. Cu ani în urmă te-am văzut o dată la Bologna, la teatru: încă nu ne cunoșteam, n-o cunoșteai nici pe Francisca, pe vremea aceea avea vreo douăzeci de ani, nimeni n-o cunoștea, numai eu știam de existența ei, la fel ca omul care știe de existența unei flori rare dintr-o sera, care crește în secret, în condiții artificiale, pentru ca într-o bună zi să înflorească, iar lumea să rămână de-a dreptul uluită... Nu știai nimic despre Francisca, nici despre mine, ai intrat la teatrul din Bologna, unde lumea a început să-ți șoptească numele: ai intrat cât se poate de distins, mai ceva decât au făcut-o actorii, te-ai oprit în primul rând, cu spatele la scena, ți-ai ridicat lornionul și te-ai

uitat de jur împrejur. Atunci m-am uitat atent la tine. Reputația, numele tău sfârâiau pe buzele celor prezenți, peste tot în sală și-n loji. Nu ești un om frumos, primește felicitările mele, nu ești acel *beau*¹² detestabil, care-și poartă ca o cocotă trăsăturile armonioase, ai fața aspră și deosebită, cum să spun: virilă, da, dar nu în înțelesul uman al cuvântului. Nu vreau să te jignesc, dar chipul tău e prea puțin uman. Sau poate că acesta e adevăratul chip, așa l-a imaginat Creatorul, apoi timpul și epocile, ideile și moda l-au modelat și au modificat idealul original? Nasul mare, gura dură, trupul bondoc, mâinile scurte și pătrate, maxilarele colțuroase, toate astea nu sunt accesoriiile *beau*-lui, cu siguranță. Îți spun treaba asta din politețe. Ai ceva inuman pe chip, Giacomo, mai întâi a trebuit să-ți înțeleg chipul, pentru ca apoi s-o pot înțelege pe Francisca, iar în final să vă înțeleg dragostea; ai ceva care nu aparține omului, dar nici animalelor, parcă ai fi o ființă intermediară, între om și fiară, un soi de creatură fabuloasă. În atelierul unde se amestecă elementele componente ale ființei umane, cu siguranță s-a avut în vedere ceva cu tine. Ești o creatură care poate fi considerată între fiară și om – sper că auzi că spun toate astea cu o voce plină de admirație. Stăteai în sala teatrului, le-ai rezemat de balustrada orchestrei și ai căscat. Îți țineai lornionul în mână și te uitai la femei, iar femeile se uitau la tine fără să-și ascundă curiozitatea, bărbații îți urmăreau gesturile și pândeau privirile scrutatoare ale femeilor, iar în această atmosferă încordată și plină de o nervozitate mută, tu ai căscat și ți-ai arătat toți cei treiș'doi de dinți, colții îngălbeniți. Ai căscat ca lumea, înfricoșător. Odinioară, la Florența, în grădina de portocali din incinta palatului meu, am avut mai mulți lei tineri și un leopard aflat în pragul bătrâneții; mi-am amintit de căscatul acestei fiare bătrâne, care până la urmă l-a devorat pe dresorul arab; fără niciun preambul, cu o

plictiseală înfricoșătoare și o indiferență uimitoare, numai acest nobil dobitoc mai știa să caște astfel în fața lumii care-l ținea în robie. Atunci m-am gândit că voi arunca o plasă peste tine și-ți înfig un harpon în piept dacă te voi vedea în apropierea unei femei care-mi place și mie. Apoi, după trei ani, când am sosit la Pistoia, nu m-am mirat deloc că te-am găsit acolo, în grădină, lângă zidul în ruine: cu un baston care avea vârful aurit aruncai spre Francisca niște cercuri colorate pe care ea le prindea cu îndemănare. Oare ce mi-a trecut prin cap? Doar atât: „Da, e firesc, nici nu putea să se întâmple altfel.” Iar acum ți-am adus scrisoarea Franciscăi.

Cu niște gesturi încete și calme scoase din buzunarul interior al mantoului căptușit cu blană o scrisoare împăturită, pe care o ridică în aer:

— Te rog să-i citești cu indulgență ortografia; nu demult a învățat să scrie, la Parma, de la un poet pelerin pe care-l castraseră maurii, iar eu l-am scos din închisoare pentru că tatăl lui era grădinarul meu și, de altfel, mie îmi plac poezii. Se pare că fusese foarte emoționată când ți-a scris, iar acest lucru este impresionant: biata de ea, încă nu prea cunoaște majusculele; îmi imaginez cât de înfierbântat îi era capul și cum îi tremurau degetele înfrigurate în timp ce se chinuia să aștearnă pe o bucată de pergament pătat, pe care Dumnezeu știe unde a găsit-o, împreună cu pana, călimara, nisipul de călimară dama ei de companie, bătrâna Veronica – o adusesem cu noi încă de la Pistoia, dar azi m-am gândit pentru prima dată că ar fi fost mai înțelept s-o fi lăsat acolo, în voia sorții ei. Dar era aici, la îndemână, iar când a sosit clipa a făcut rost de pergament, de o pană, de cerneală, de nisip de călimară, așa cum se cuvine și cum trebuie, pentru că fiecare om, chiar și o asemenea Veronică, are un anume rol ancestral de care nu poate scăpa – doica e în același timp și puțin codoașă, nu numai pe scenă!... E o scrisoare

scurtă, te rog să-mi permiți să ți-o citesc prima dată eu. Poți să-mi permiți, pentru că am citit-o deja; am citit-o după-amiază la patru, când i-a fost dată grăjdarului să ți-o aducă, apoi mai târziu, spre seară, înainte de a porni aici în calitate de mesager și poștaș, pentru că nu-i bine ca omul să încredințeze astfel de scrisori unui străin. Te încrunți?... Crezi că nu se cuvine să fie citită scrisoarea unei femei?... Taci și îmi dezaprobi curiozitatea?... Ai dreptate – spuse liniștit. – Nici eu n-o aprob. Toată viața mea, o viață lungă, fiul meu, am respectat regulile jocului, am fost cavaler și un om galant, pentru că așa m-am născut, așa am fost educat. Nu mi-am imaginat niciodată că se va ivi o femeie și o situație când am să acționez altfel decât îmi dictează educația și calitățile umane: din principiu n-aș fi desfăcut scrisorile femeilor, dar și pentru faptul că nicio scrisoare nu m-ar fi interesat atât de mult încât să încalc regulile bunei-cuviințe dictate de comportamentul unui cavaler. Dar asta acum m-a interesat – spuse cu obiectivitate. – Francisca nu mi-a scris niciodată scrisori, de altfel nici nu putea să-mi scrie, pentru că în urmă cu un an încă nu cunoștea secretul scrisului. Acum un an, cu puțin timp după ce poetul castrat poposise la noi, a început să-și manifeste interesul față de scris – aproape în același timp cu vestea care sosise de la Veneția, care ajunsese la urechile tuturor, că Sfânta Inchiziție te-a înfundat la închisoare. A învățat ca să-ți poată scrie – asta-i nemaipomenit la femei, că sunt în stare să-și asume inclusiv fapte eroice dacă iubesc pe cineva. A învățat semnele misterioase și îngrozitoare ale artei tale, *e*-ul dolofan și naiv, cu ochii lăsați în jos, *s*-ul burtos, *t*-ul care aduce cu o suliță, *f*-ul care parcă ar purta o pălărie, ca să te poată consola și să-ți scrie cuvintele care-i ardeau în inimă. Voia să te consoleze la închisoare, iar o vreme am crezut că voi chiar corespundați – am crezut și vă urmăream, avusesem multe urechi și multe duzini de ochi,

ochi excelenți și urechi clasa întâi în toată Lombardia și Toscana, unde chiar că se pricep la așa ceva... Învățase literele pentru că voia să-ți trimită mesaje; apoi a renunțat, nu ți-a scris, vezi, știu bine că nu ți-a scris, pentru o inimă pură și pudică scrisul e cea mai mare obscenitate, mai degrabă mi-o imaginez pe Francisca dansând pe sârmă sau făcând amor într-un bordel, cu filfizoni străini și lacomi, decât să scrie cu pana în mână sentimentele nutrite față de iubitul ei – pentru că Francisca e o femeie pudică în felul ei, așa cum ești și tu scriitor în felul tău, iar eu sunt bătrân și gelos în felul meu –, astfel am trăit, fiecare în felul său, tu în carcera de plumb de la Veneția, noi la Pistoia și la Marly, și ne pregăteam pentru ceva, așteptam ceva. Da, da – spuse făcând cu mâna un gest de apărare, de parcă amfitrionul l-ar fi întrerupt. – Recunosc, noi trăiam mai comod la Pistoia, Bolzano și Marly, peste tot, lângă Napoli, printre munți, în castelele noastre, decât tine sub acoperișurile de plumb, pe așternuturi de paie, pline de păduchi. Dar și această comoditate era o anume robie, în felul ei diform, aproape indecent; te rog să nu ne condamni cu prea mare vehemență... Deci, Francisca învățase să scrie de la eunuc, iar eu o urmăream cu atenție și-mi spuneam în gând: „Aha”. Nu era un gând stupid. Uneori nici însuși Voltaire nu gândea altceva, dar chiar și-n astfel de ocazii rămâne tot Voltaire, la fel ca atunci când meditează asupra virtuții sau a puterii. Cu toții devenim înțelepți în momentele adevărate și imprevizibile ale vieții, când recunoaștem surpriza și schimbarea. Din cauza asta îmi spuneam în gând: „Aha” – și am început s-o urmăresc cu vigilență, cu toate urechile și cu toți ochii Lombardiei și Toscanei. Dar nu observasem nimic suspect: Franciscăi îi era rușine să-ți scrie ție, scriitorului, să-și exprime sentimentele prin cuvinte – chiar așa, voi, scriitorii, sunteți niște ființe foarte nerușinate atunci când uneori, fără

nicio ezitare, fără să vă gândiți, așterneți pe hârtie conținutul cel mai pudic al ființelor umane. Un sărut este întotdeauna virtuos; un cuvânt care descrie sărutul este întotdeauna impudic. Poate că Francisca tocmai asta a intuit, cu subtilitatea fină care o caracterizează, ca-n general pe toate femeile îndrăgostite. Dar poate că pur și simplu îi fusese doar rușine de litere și de scrisul scrisorilor, pentru că inima îi este pură, chiar dacă o tulburase dragostea. Tocmai din cauza asta acum, când în sfârșit ți-a scris, îmi pot imagina emoția și spaima care o copleșiseră din cap și până-n picioare, atunci când cu degetele tremurânde și înfrigurate s-a așezat în fața pergamentului, a cernelii și a cutiei cu nisip de călimară, ca să se dăruiască primei fapte rușinoase din viața ei: să-ți scrie. A scris o scrisoare de dragoste, chiar mai mult și mai periculos decât atât, pentru că se dăruise complet, se încredințase pergamentului și cernelii, deci, lumii și eternității – or, asta este adevărata lipsă de pudoare, numai asta, când cineva își destăinuie în fața lumii cele mai profunde sentimente, de parcă ar face amor în piața orașului, în eternitate, în văzul nătângilor și al celor care stau gură-cască în epocile următoare, iar misterul și noblețea care reprezintă într-adevăr sentimentul ar fi împachetate în hârtia mototolită a cuvintelor, de parcă un hingher ar împacheta într-un petic de hârtie cele mai nobile organe interne ale omului – da, scrisul este îngrozitor. Sărăcuța de ea, toate astea le-a resimțit cu inima când ți-a scris, pentru că în marea-i dragoste și durere învățase semnele cuvintelor. Îi tremura mâna, treaba asta se vede clar pe forma literelor. E o scrisoare scurtă, dar scrisă într-un stil surprinzător de corect, folosind cuvintele cele mai necesare, la fel ca Ovidius și Dante. Fii atent, acum îți voi citi scrisoarea Franciscăi. – Desfăcu pergamentul cu niște degete liniștite, cu o mână îl ridică în dreptul ochilor miopi, cu cealaltă mână își fixă ochelarii, își

îndreptă spatele și aplecându-se puțin înainte începu să descifreze textul. – Nu văd bine – spuse oftând. Fiul meu, te rog adu sfeșnicul mai aproape.

Iar când amfitrionul aduse în tăcere și cu o amabilitate glacială unul dintre sfeșnicele de pe marginea șemineului, păși lângă el:

— Așa, îți mulțumesc. Acum văd perfect. Ascultă, deci. Iată ce i-a scris Francisca, femeia mea, contesa de Parma, lui Giacomo, iubitul ei, la opt zile după evadarea acestuia din închisoare, unde a suferit din cauza caracterului și a temperamentului său, venind apoi la Bolzano: „*Trebuie să te văd.*” Și s-a și semnat, cu inițiala prenumelui, cu un *F.* desenând o majusculă puțin festivă, plină de înflorituri, așa cum învățase de la eunuc.

Ținu departe de ochi scrisoarea, poate ca să vadă mai bine cu ochii săi miopi literele de mărimea unui bob de piper.

— Asta-i scrisoarea – spuse cu o satisfacție deosebită în glas, apoi lăsă să-i cadă pergamentul și ochelarii în poale, și se întinse în fotoliu. – Ce părere ai de stilul ei? Pe mine m-a încântat. Tot ce face Francisca este perfect, așa este ființa ei, nu poate să facă altfel. M-a încântat și sper că și pe tine te va tulbura, te va tulbura în ființa ta, în caracterul tău, așa cum numai scrierile adevărate sunt în stare să emoționeze oamenii integri. După mult timp, după ce devorasem multe cărți, în această după-amiază, când am citit prima dată scrisoarea Franciscăi, am simțit cu adevărat puterea fatală a cuvântului: e singura putere adevărată, inclusiv pentru împărați, înalte fețe bisericești, cum ar fi papa, dar și pentru muritorii de rând, e mai cumplită și mai ascuțită decât sabia și lancea. Înainte de toate, m-ar interesa părerea ta privind stilul, părerea unui scriitor despre modul de exprimare al unui debutant. După ce am citit prima și a doua oară scrisoarea Franciscăi, părerea mea este că are un stil perfect – această părere mi-

a fost confirmată și acum, când am ridicat a treia oară scrisoarea în dreptul ochilor. Te rog să treci cu vederea slăbiciunea mea, te rog să nu râzi de entuziasmul unui membru de familie, mai ales nu cu superioritatea erudită a profesionistului – trebuie să admiți că un amator nu este capabil să scrie astfel. Patru cuvinte și inițiala numelui – dar gândește-te la condițiile care au forțat așternerea celor patru cuvinte pe bucata asta de pergament, gândește-te că persoana care le-a scris încă nu cunoștea literele în urmă cu un an, judecă și tu cu câtă exactitate urmează unele după altele cele patru cuvinte, de parcă ar fi bătute în fier, de parcă ar fi verigile unor cătușe. Se pare că talentul se naște spontan din sine însuși – Francisca n-a citit operele lui Dante, nici pe cele ale lui Virgilius, nu cunoaște noțiunile de subiect și predicat, și totuși a descoperit în mod voluntar și cu dibăcie principiile unui stil frumos și corect. Pentru că nimeni nu poate preciza mai mult și mai exact decât se afla în această scrisoare. Să analizăm?... „*Trebuie să te văd.*” Înainte de toate admir forța conciziei, a exprimării. În această exprimare care poate fi gravată în marmură nu există niciun cuvânt de prisos. Începe cu un verb¹³, așa cum se obișnuiește, în general, în cazul exprimărilor grandioase, mai ales în dramele și în tragediile scrise în versuri, de-ndată ce acțiunea debutează pe scena teatrului. *Să te văd*, scrie, iar acest cuvânt este palpabil, aproape senzual. E un cuvânt străbun, de aceeași vârstă cu omul, izvorul tuturor experiențelor umane, cunoașterea și dorul încep datorită văzului, omul însuși începe să existe datorită văzului, pentru că înainte să vadă omul e doar o bucată de carne care scâncește – cu văzul începe lumea și, firește, inclusiv dragostea. Un verb fermecător care conține totul: dorul, secretul incandescent, rostul ascuns al vieții, pentru că lumea există doar în măsura în care o vedem, în spiritul acestei scrisori inclusiv tu exiști în măsura

în care te vede Francisca – cu ajutorul vederii revii pentru ea din infernul orb, acolo unde ai și fost de altfel, dar numai așa cum există umbrele, amintirile, morții. Deci, înainte de toate vrea să te vadă. Pentru că perceperea, pipăitul și mirosul, auzul și gustul sunt toate niște zeități oarbe fără misterioasele torțe ale văzului – iar Eros nu este un zeu orb, Giacomo, Eros e un zeu curios și dorește lumină, dorește realitate, da, vrea mai presus de toate să vadă. Din cauza asta a început cu *să te vad*. De altfel, ce altceva ar fi putut să spună? Ar fi putut să scrie: „să vorbesc” sau „să fim împreună” – dar toate astea sunt deja consecințele vederii, iar acest verb demonstrează ce puternic e dorul care îi pusese în mână pana, acest verb aproape chicotește, pentru că inima îndrăgostită nu mai suportă întunecimea oarbă, trebuie să vadă chipul iubitului, trebuie să vadă, deci, trebuie aprinsă lumina în lumea oarbă și de neînțeles, altfel n-are sens nimic. Din cauza asta a ales foarte exact și expresiv acest cuvânt: *să te vad*. Nu te plictisește această analiză pe text?... Recunosc, pe mine mă interesează foarte tare și e prima dată când îi înțeleg pe înțelepții solitari, care-și dăruiesc răbdarea infinită și atenția meticuloasă unor hârtii acoperite de praf și îngălbenite, unor texte vechi, care discută și analizează decenii la rând un oarecare verb dintr-o limbă moartă, iar din privirile și răsuflarea lor sar scânteii, dând viață literelor moarte din cuvântul care începe să strălucească. Cred că pot să explic acest text, textul scrisorii Franciscăi. Deci, înainte de toate, a vedea. Apoi: „*trebuie*”. Nu „mi-ar plăcea”, nu „aș dori”, nu „aș vrea”. Cu următorul cuvânt exprimă de-ndată irevocabilul, asemenea textelor sacre – și nu crezi, Giacomo, că această tânără scriitoare a scris, în felul ei, un text sacru atunci când a așternut pe pergament primele cuvinte de dragoste din viața ei, nu crezi că textul în care este exprimată dragostea seamănă puțin cu hieroglifile sacre scrijelite pe

pereții mormintelor păgâne –, simbolizând nemijlocit Eternitatea, chiar și atunci când vorbește de ora întâlnirii sau despre scara din frânghie necesară evadării?... Firește, Francisca nu vorbește despre aspecte secundare; e o poetă mult prea bună, asta transpare cu claritate chiar și din prima ei creație poetică. Am spus poetă, dar nu cred că pasiunea și extazul exagerate m-ar fi determinat să pronunț acest cuvânt, care știu că înseamnă și rang, primul dintre rangurile umane. În China, dar și la Versailles, poeții mergeau imediat în urma regelui, în cadrul cortegiului regal; Racine și Bossuet, chiar și Corneille – deși, în viața de toate zilele, era uneori cam nătăflet și puțin cam jegos –, la fel și La Fontaine întotdeauna puteau intra la rege înaintea lui Colbert, ba mai mult, chiar și a madamei Montespan și a domnului Vendôme. Poetul are un rang printre oameni, o aură misterioasă, o medalie invizibilă, știu bine acest lucru. Poate din cauza asta simt că Francisca este poetă – simt cu evlavie acest lucru, acum, când îi citesc prima operă, cu o adorație care-mi impregnează interiorul, îmi umple sufletul cu o încântare fabuloasă, cu acest sentiment extraordinar și patetic care-mi sugerează, într-un mod care mi-a fost străin până acum, gânduri elevate despre solemnitatea vieții. Din pricina asta a scris *trebuie*. Ce forță delicată emană acest cuvânt, fiul meu! E un cuvânt imperativ, regal, e mai mult decât ordin, conține în același timp atât explicație, cât și rațiune – putea să fi scris pur și simplu „vreau”, și acest cuvânt ar fi fost unul regal, dar puțin orgolios. Nu, ea a ales cu precizie cuvântul corect și puternic, cuvântul care în timp ce ordonă, se și umilește puțin: *trebuie*, spune, recunoscând că atunci când ordonă, când te somează și-ți dă de știre ceva anume, ea însăși se supune unui ordin misterios, *trebuie*, deci, persoana care solicită această întâlnire este la ananghie, nu mai are de ales, nu mai poate aștepta,

este la discreția cuiva. Acest cuvânt conține ceva impresionant de neputincios și de uman. De parcă nu ea ar dori toate astea, da, Giacomo, nu știu dacă citesc bine cu ochii-mi de moșneag, dacă pot să am încredere că aud bine cu urechile-mi bătrâne, dar întreaga propoziție, care ar putea să fie chiar și primul vers al unei poezii, conține ceva neputincios și de aservire, ca atunci când un om stă față-n față cu propria-i soartă, sub cerul înstelat, apoi rostește marele și tristul adevăr. Care este acest adevăr? E mai mult și mai puțin decât faptul că Francisca *vrea* să te vadă – această voce strigă după ajutor și e neliniștită, ordonă, dar în același timp recunoaște că și ea, autoarea, este victima acestui ordin. *Trebuie să te văd*, îngemănarea acestor patru cuvinte are o rezonanță periculoasă; un astfel de ordin este dat numai de o persoană care recunoaște că și ea este în pericol, da, că mai degrabă l-ar înlătura și ar renunța, dar nu poate face acest lucru, din cauza asta se supune și ordonă. Sunt cuvinte perfecte. Apoi, în mod logic, dar cu atâta rezonanță, de parcă undeva în lumea asta ar fi trase clopotele: acest *te* înainte lui „văd”, înțelegându-se de la sine că: *Pe Tine*. Sunt cuvinte mari, Giacomo. Nici nu știu: poate să spună un om ceva mai magnific altui om?... E un cuvânt plinar, cu o sonoritate care umple întregul univers uman, un cuvânt dureros, modelează și indică, determină personalitatea să vorbească și-i insuflă viață. Dumnezeu astfel i s-a adresat prima dată omului, atunci când l-a creat și a văzut că acest lucru nu-i suficient, din cauza asta i-a spus pe nume și l-a tutuit. *Pe tine*. Înțelegi bine aceste cuvinte?... Pe lumea asta trăiesc milioane și milioane de oameni, dar ea *Pe Tine* vrea să te vadă. Trăiesc bărbați mai nobili, mai frumoși, mai tineri, mai morali, mai înțelepți, mai viteji, da, nu vreau să te jignesc, dar trebuie să cumpănești, oricât ți-ar fi de neplăcut și ți-ar afecta amorul propriu, dar trăiesc bărbați inclusiv mai ticăloși, mai dibaci, mai vicleni, mai

lipsiți de suflet și mai hotărâți; dar ea *Pe Tine* vrea să te vadă. Aceste două cuvinte te disting *Pe Tine* în univers, te separă de tot și de toate elementele comune celorlalți oameni, te ridică și te ating pe umăr, asemenea unei săbii regale la ceremonia acordării titlului de cavaler. E un cuvânt teribil. *Pe Tine*, implicat de imperativul „să te vad”, scris de Francisca, femeia mea, contesa de Parma; în momentul în care a scris aceste cuvinte într-adevăr ai devenit un nobil în această lume, chiar dacă ești un aventurier și folosești ilegal predicatul nobiliar. *Pe Tine*, a scris, și câtă siguranță și forță conțin aceste cuvinte, literele se umplu de elan, la fel cum într-o acțiune pasionantă brațul ridicat se umple cu sânge și mușchii se contractă, în momentul acesta scriitorul din ea știe deja ce vrea să transmită, nu caută expresia, așterne sigură de sine pe pergament cuvintele care conferă o ținută anume propoziției și structurii lingvistice, definind exact sensul creației sale. *Pe tine...* Două cuvinte misterioase. Gândește-te numai cât de mulți oameni trăiesc pe lumea asta, inclusiv pentru Francisca, oameni care merită să fie văzuți, chiar dacă nu neapărat *trebuie*, oameni care pot să-i ofere mai mult, mai adevărat, mai consistent decât o faci tu; în zadar ești scriitor și un om care ai văzut lumea, există bărbați care au umblat prin India și prin Lumea Nouă, savanți care au descifrat secretele naturii și au elaborat pentru oameni noi table cu legi; trăiesc și alții, dar ea *Pe tine* vrea să te vadă... Iar prin această propoziție spune lucrurilor pe nume, de parcă te-ar recrea. Pentru că, de exemplu, s-ar putea întâmpla să dorească să mă vadă pe mine, n-ar fi de mirare, la urma urmei sunt, totuși, soțul ei; dar ea *trebuie* să te vadă *Pe Tine!*... Deci, acesta este sensul textului. Iar acum, după ce i-am analizat elementele componente, să admirăm întregul structurii, dur și concis, logica gândirii, elanul nobil al concretizării, perfecțiunea exprimării care, deși este laconică, redă, totuși, totul, până la ultima

fărâamnă. Apoi, semnătura, foarte modestă, cu inițiala prenumelui – pentru că-i inutil ca adevăratele scrisori și adevăratele opere să fie semnate cu numele întreg, opera indică inclusiv autorul, se contopește cu acesta. Nimeni nu-și imaginează că sub titlul *Divinei Comedia* autorul fusese obligat să-și scrie și numele... dar prin asta n-aș vrea să risc niciun fel de comparație. Dar numele e inutil din moment ce vorbește întreaga operă, cuvintele, structura, literele, când toate elementele emană același suflet, aceeași personalitate care, în momentul când și-a recunoscut destinul, a creat sub presiune și în transa conferită de vrajă, destin care se reduce pur și simplu la faptul că vrea să te vadă *Pe Tine*. Deci – spuse cu nonșalanță și ridică între două degete pergamentul pe care-l întinse în treacăt amfitrionului –, cu asta am terminat. Iată scrisoarea.

Văzând că destinatarul alias amfitrionul nu face niciun gest, puse cu grijă scrisoarea pe marginea șemineului, lângă sfeșnic.

— O vei citi mai târziu? – întrebă. Da, te înțeleg. Cred că vei citi deseori această scrisoare, mai încolo, când vei fi bătrân. Atunci poate o vei pricepe.

Apoi tăcu și respiră greu, asemenea celui care s-a însuflețit peste măsură într-o afacere, iar inima-i bătrână și plămânii uzați ar fi obosit într-o conversație prea lungă.

— Cu asta am terminat – repetă și se rezemă cu ambele mâini în baston, bătrânește și epuizat. Continuă să vorbească astfel, șezând. fără să-și îndrepte privirea spre gazdă, holbându-se atent la jărat, mijindu-și nervos ochii și clipind des. – Mi-am atins unul dintre scopurile călătoriei și vizitei; ți-am predat scrisoarea contesei. Sper că ai s-o păstrezi cu sfințenie. N-aș vrea ca scrisoarea de amor a contesei de Parma să stea aruncată pe mesele pătate și lipicioase de vin din diverse

cârciumi, sau s-o citești în așternuturile târfelor, lăudându-te și dându-ți aere, cum obișnuiesc să facă bărbații copleșiți de extazul ieftin provocat de vin și pasiune. Nu te pot împiedica să procedezi astfel, dar mi-ar părea extrem de rău și sper să nu fie așa. Pentru că, firește, o astfel de scrisoare nu rămâne un secret, și deloc nu m-aș mira dacă ulterior, într-o epocă mai receptivă și mai puțin ingrată, această scurtă propoziție, o adevărată operă de artă, ar intra în manualele școlare ca exemplu de redactare perfectă. La fel, nu mă îndoiesc nici de faptul că această scrisoare o să fie plagiată, ca toate operele de artă; că prin misterioasele vase capilare ale memoriei se va răspândi în conștiința umană a vremurilor care urmează, îndrăgostiții o vor copia și o vor transmite mai departe, inconștienți, fără niciun respect, fără să știe nimic despre persoana care a scris-o și despre originea acestei scrisori – o vor scrie chiar de mai multe ori, de parcă le-ar aparține, vor așterne aceste cuvinte pe hârtie, vor striga să audă toată lumea că „*Trebuie să te văd*”, își vor scrijeli numele sau numai inițiala sub celebra propoziție, care în mod misterios o să le aparțină deja –, pentru că un text veritabil se revarsă în lume și se contopește cu viața, aceasta fiind particularitatea sa. Totuși, mi-ar părea bine dacă acest proces ar avea loc în ritmul firesc al literaturii și memoriei, și nu dacă tu ai recita această scrisoare, împăunându-te cu un titlu de glorie prin cârciumi sau în așternutul ștoarfelor. Mi-ar părea foarte rău dacă s-ar întâmpla asta. Dar acum, după ce ți-am predat scrisoarea al cărei conținut real l-am descifrat și l-am înțeles – cel puțin așa sper –, trebuie să avem grijă ca pasiunea pentru această descifrare, plăcerea încăpățânată și nesănătoasă față de arta scrisului să nu ne îndepărteze de sarcinile realității: pentru că, vezi tu, și litera poate să fie la fel de îngrozitoare, de pasionantă ca și sărutul sau crima, există în ea

inclusiv ceva bun și fierbinte, iar noi doi, cărturarii – tu, scriitorul, și eu, cititorul și amatorul –, fiind aplecați asupra literelor, aproape că am uitat de persoana care a așternut pe pergament această propoziție perfectă. Deși este vorba de ea, de Francisca, femeia care are impresia că trebuie să te vadă. Asta-i realitatea la care trebuie să ne întoarcem, acum, când am terminat de admirat frumusețea textului. Iar acum trebuie să respectăm o anume ordine, pentru că e deja târziu, se apropie seara – niciodată timpul nu zboară cu aripi atât de ușoare ca atunci când ne desfătăm cu frumusețea ascunsă a unui text într-adevăr excelent! –, iar sarcina noastră este ca independent de semnificația literară și eternă a textului să descoperim și semnificația pragmatică a acestuia, care nu este altceva, cu nimic mai mult, dar – din păcate – cu nimic mai puțin decât realitatea, conform căreia contesa de Parma e îndrăgostită și trebuie să te vadă! Chiar dacă ai vrea, nu te poți sustrage acestui ordin. Ți-am spus deja că n-am venit să te ameninț, Giacomo: pur și simplu ți-am adus o scrisoare și aș dori să înțeleg, să exprim și să rezolv ceva. Nu te impacienta, pentru că nu te ameninț, între noi nu mai poate fi vorba despre asta față-n față cu sabia în mână și a ne înfrunta pentru Francisca, cu o virilitate ridicolă, dar totuși atât de frumoasă, cum s-a întâmplat odinioară, în Toscana, cu piepturile goale, în lumina lunii! Nici timpul nu mai este prielnic pentru așa ceva – nu numai vremea, care e rece și aspră și-mi biciuiește oasele chiar și îmbrăcat fiind în blană (oare cum m-aș simți cu pieptul gol?), ci și celălalt timp, care a trecut deja peste mine. A trebuit să arunc sabia. Firește, aș putea să-mi cumpăr alte săbii, mai bune, mai agere decât a fost a mea cândva; deși, înainte vreme, poate că-ți mai amintești, n-am fost chiar un nepriceput la scrimă. Aș putea să-mi cumpăr o sabie care să scoată scânteii fiind în slujba mea, un pumnal cu lama rece ca gheața, care să pătrundă

printre coastele tale cu o iscusință criminală, pentru că viața ta este în mâinile mele. Dar nici pe asta n-o considera amenințare, Giacomo, am constatat doar. Nu protesta. Nu lua poziție de apărare, nu fă pe fanfaronul, viața ta e-n mâinile mele, în zadar ai trecut ilegal granițele republicii, degeaba râdea lumea de-i tremura burduhanul și-ți aprecia printr-un rânjet de admirație evadarea, zadarnic te protejează aici alte legi, tradițiile dreptului internațional privind acordarea azilului, cutumele care-ți garantează securitatea personală și legală. Conform legilor și cutumelor, tu aici ești inviolabil. Dar dacă există cineva, atunci cu siguranță tu ești acela care știe foarte bine că pe lângă legile practicate și înscrise în Codurile aflate în vigoare, există și o altă lege, mai subtilă și nescrisă, o cutumă și o practică juridică – asta-i cea adevărată și eficientă, peste tot. Această lege îmi aparține, eu dispun de ea, eu și alte câteva persoane din lume, care suntem suficient de puternici și înțelepți să facem uz de această lege nescrisă, fără să abuzăm de ea. Crede-mă, Giacomo, în zadar ai evadat cu agilitatea unei maimuțe din carcera de plumb, de pe acoperișul casei dogelui, degeaba ai înotat precum un șobolan de apă în lăturile nobile ale lagunelor, ajungând la mal la Mestre, apoi la Valdobbiadene, în zadar trăiești acum aici, dincoace de zona periculoasă, într-una din camerele Hanului „Cerbul”, etalând un orgoliu înfoiat, asemenea celui care a scăpat de toate pericolele: dacă vreau, mâine, pe vremea asta, după apusul soarelui vei ajunge iar dincolo de granițe, între ghearele lui *Messer Grande*; poți să mă crezi, ți-o spun cu mâna pe inimă. De ce?... Pentru că raportul de forțe e altul decât cred găgăuții ăștia, iar tu, care ești un spirit înțelept și ager, înțelegi acest lucru. Și nu există în lumea asta o ascunzătoare, un ungher unde, ducă vreau, să nu ajungă mâinile mele obosite deja și atacate de podagră pentru a ridica sabia – îți este cât se poate

de clar și acest lucru. Tocmai din cauza asta nu te ameninț. Te las să fugi, dar nu din generozitate, nici dintr-o compasiune nobilă și mincinoasă – pentru că trebuie să fugi, Giacomo, cu ajutorul cailor iuți de picior, ascuns într-o trăsură, sau cu o simplă sanie, încă înainte de venirea zorilor, după ce am pus punct la sfârșitul propoziției, de-ndată ce ți-ai terminat misiunea în Bolzano, iar contesa te-a văzut, așa cum trebuie, așa cum sună ordinul ei atât pentru tine, cât și pentru mine! – tocmai din cauza asta nu te ameninț când îți etalez posibilitățile ascunse îndărătul celor vizibile: un raport de forțe real și adevărat. Îți explic doar și te atenționez. Iar în inima mea nu mai există amărăciune, nici ofensă, nici falsă vanitate masculină. Pentru că și tu ești doar un instrument și un actor, pentru că o persoană anume, cineva, se joacă mai tot timpul cu noi... iar uneori, într-un mod inexplicabil, nu tocmai cinstit, parcă s-ar juca numai pentru propria-i distracție, iar tu, cel care te pricepi nu numai la discursul fatal al unei scrieri, ci și la cel al cărților măsluite, înțelegi și cunoști perfect acest lucru! Din cauza asta am venit la tine! Vreau să rămâi aici până dimineața și să te supui dorinței contesei, care e mai mult decât o dorință, e și poruncă, e ceva de la care nu ne putem abate, noi trei, pentru că îndărătul ei stă *trebuie*, pe care contesa de Parma l-a exprimat atât de bine în scurta sa capodoperă. Prin urmare, vei rămâne aici până dimineața. Vrei să te ameninț? Să-ți aduc argumente? Să te implor? Să-ți explic? Ce aș putea să-ți fac?... Te-aș putea ucide, atunci precis că ai rămâne aici, mai îngrozit decât în momentul acesta, în realitatea ta sângeroasă, bondoacă și cârnoasă, ai rămâne umbră și amintire, rival care nu va mai putea fi atacat de sabie, o umbră îndrăgostită, un futălău mort, care te ascunzi printre perdelele patului femeii mele, îmi ocupi locul pe perne, după miezul nopții, vocea ta răsună din vocea bărbaților străini, privirea ta strălucește

din ochi necunoscuți. Din cauza asta nu te ucid. Să te alung de aici într-o țară străină, să dau ordin să pleci, să urci acum, îndată, în sania care e în fața intrării, să-ți ascunzi chipul în faldurile pelerinei, apoi, sub protecția și supravegherea oamenilor mei, să alergi peste munți și văi, să străbați sub clar de lună pădurile înzăpezite, tulburate de umbrele lupilor, să dispari din orizontul vieții contesei?... Pot să-ți pretind și acest lucru, iar tu te-ai supune, pentru că la urma urmei îți aperi pielea; vezi, din cauza asta sunt eu mai puternic: tu îți aperi încă viața, îți aperi pielea, personalitatea ta prețioasă, carnea și oasele tale, pe care nu ești dispus să le scoți cu orice preț la mezat; eu nu-mi mai apăr viața, eu apăr doar un singur sentiment, care e mai important și mai valoros pentru mine decât însăși viața. Din cauza asta trebuie să te supui. Din cauza asta sunt eu mai puternic – din cauza asta și din alte motive concrete, lumești, pe care le cunoști foarte bine. Iar acum sunt dispus ca această putere și forță s-o folosesc și-n serviciul intențiilor și intereselor tale, dacă vom putea încheia un contract potrivit regulii și rațiunii, așa cum trebuie și se cuvine între noi doi. Pentru că din cauza asta am venit: îți propun un contract. Am cugetat mult timp până să vin. Ți-am văzut chipul la teatrul din Bologna, te-am văzut cum căscai și ți-am înțeles firea, îți cunosc viața și destinul, cred că știu cine ești, cel puțin în măsura în care un străin este în stare să coboare în abisurile unui alt suflet... Să te ucid? Ar fi o mare greșală. Mort fiind, bărbatul care-i iubit e un rival periculos; ai sta lângă noi la masă, ai dormi în patul contesei, te-ai strecura înaintea noastră, cu pașii invizibili ai morților, prin camere sau prin grădină, ai fi prezent peste tot. Iar în jurul tău ar fi doliu, un fast patetic, tapetul negru și argintiu al sentimentelor și amintirilor. Iar pe urmele aducerilor-aminte s-ar ridica norii purpurii ai răzbunării, calea amintirii tale ar fi luminată de făcliile stacojii ale vendetei

fumegând în tăcere. Iar eu aş fi laşul şi egoistul, meschinul şi tâmpitul care l-a omorât pe el, pe unicul, pe magnificul, pe care Francisca trebuia să-l vadă! Nu, fiul meu, n-am să te ucid. Sau să te alung pentru totdeauna?... Eşti în mâinile mele, te pot oricând preda încă o dată lui *Messer Grande*... dar eu nu mai comit această greşeală. Vezi bine, puterea e o forţă secretă, îşi aruncă departe plasa şi ghearele invizibile, iar în dimineaţa aceea, în urmă cu un an jumate, când zbirii din Veneţia au pătruns în locuinţa ta, iar tu pretindeai cu spume la gură şi protestând revoltat să-ţi spună cu ce ai păcătuît, apoi ai putrezit în muţenie un an jumate în iad, pe un aşternut de paie, şi nu ţi s-a adus la cunoştinţă pentru ce anume eşti acuzat, puteam să fiu şi eu cel care, printr-un cuvânt confidenţial şi cu greutatea puterii de care dispun, să fi intervenit în viaţa ta. Puteam să fiu, am spus, nu spun că eu am fost. Îţi amintesc doar şi această posibilitate – una dintre multe altele, gândeşte-te la ea, după ce trece noaptea asta. Pentru că şi eu sunt puternic, în felul meu, chiar dacă nu sunt scriitor şi nu mă mai pregătesc pentru niciun fel de carieră, iar timpul a trecut peste capul meu, am chelit şi podagra îmi înjunghie braţele. Cu toate astea, am braţul lung, dacă vreau poate ajunge departe, până în preajma unei vieţi care se crede în siguranţă la Veneţia, sub aripile protectoare ale tătânelui Bragadin. Eşti palid? Faci un pas îndărăt?... Privirea ta caută pumnalul? Vrei răzbunare?... Stăpâneşte-ţi pornirile, fiul meu. Precum vezi, am venit la tine neînarmat, nu te împiedică nimic să-ţi răsuceşti pumnalul în mine, din răzbunare, fără niciun rost, apoi să fugi în lungul şi-n latul lumii din faţa copoilor, până te prăbuşeşti undeva şi te ridică să-ţi pună laţul de gât. Ce inutil ar fi! Ai pierde totul, chiar şi răzbunarea ţi-ar provoca un sentiment îndoielnic. Stai liniştit. N-am afirmat că astfel s-a întâmplat – am vrut doar să evidenţiez prin cuvintele mele existenţa unei posibilităţi, care până

acum ți-a fost cam neclară. Nu simt compasiune pentru tine, pentru că știu ce înseamnă lupta și cunosc viața. Compasiunea mea nu este un sentiment ieftin – numai cei slabi și lași varsă lacrimi și-și îmbrățișează cu o falsă însuflețire adversarii. Eu n-am să te îmbrățișez, Giacomo, nu te ucid și nu te alung înainte de vreme. Deci, ce aș putea să fac?... Cred că am găsit singură cale de rezolvare: voi încheia un contract cu tine. Când îți ofer acest contract mă adresez deopotrivă inimii și rațiunii tale – contract care nu vă fi cu nimic mai ticălos, nici mai nobil decât sunt în general alianțele și acordurile între oameni. Am să te cumpăr, fiul meu. Tu vei fixa prețul, dar dacă te împiedică sentimente care nu există sau motive artificiale, cum ar fi falsa pudoare, ambiția mincinoasă, fixează eu prețul pe care sunt dispus să-l plătesc pentru ca realitatea să nu devină umbră și rival fantomatic, pentru ca, în sfârșit, să dispari din viața noastră, să-ți îndeplinești obligația, să-ți joci rolul, iar contesa să te poată vedea, așa cum trebuie și cum vrea... Am să te cumpăr, iar acum astea sunt cuvintele mele, și, deși nu sunt cuvintele unui scriitor, nici ale contesei, totuși, sunt cuvinte precise. Am cântărit valoarea cuvintelor și le-am ales cu grijă. Știu, nu ești o marfă ieftină. Sunt bogat și puternic, voi plăti pentru tine, cu aur și cu îndurare, cu sfaturi și cu relații, cu scrisori de recomandare și cu polițe, am să te cumpăr la greutate. În zadar te înfurii ca măgarii care transportă apă în piața din Toulon, am să te cumpăr ca pe un sclav din târgul de la Smirna, ca pe un obiect rar aflat într-unul din magazinele de pe Podul Aurarilor din Florența. Ești revoltat? Privești podeaua, îți muști buzele?... Te gândești la o vendetă înfiorătoare, care să răscumpere în același timp această ofensă, precum și presupusa batjocură și trădare, batjocura detenției și trădării tale la Veneția?... Te rog, liniștește-te. Firește, va trebui să plătesc și această ofensă, cu galbeni care să

zornăie și cu alte plăceri lumești, pentru că omul trebuie să fie cumpărat în întregul său, cu toate pasiunile sale, altfel târgul nu-i valabil, iar contractul inutil. Te cumpăr, pentru că ești om. Acest lucru e aproape un compliment, gândește-te bine: la începutul conversației noastre am spus o dată acest cuvânt: *aproape*, iar acum repet, pentru că, după cum bine știi, cuvintele au o forță de fascinație, pot lumina concomitent în trecut și-n viitor. E aproape un compliment, crede-mă, pentru că, la urma urmei ce înseamnă un om pe piața cotidiană?... Un amestec între caracter și destin, nimic altceva. Îți cunosc caracterul și ți-am cercetat destinul, știu, știu foarte bine – la fel de bine cum știu ca acum ești palid, gâfâi și-ți rotești de jur împrejur ochii – că nu mă vei ucide și că nu te vei sprijini în sabia ta – nu din lașitate, o, nu! –, ci pur și simplu pentru că nu-ți stă în caracter, pentru că în secret te gândești deja la prețul pe care-l poți pretinde de la mine, pentru că-n adâncul ființei tale te încântă acest târg și acest contract, și pentru că nu ești responsabil pentru toate astea, de fapt, nici n-ai putea... Așa ești tu. Și poate că e singura trăsătură umană în cazul tău: cu tine se poate tocmi omul. Nu-ți mai bate capul să ceri un preț prea mare și să ai tot felul de pretenții, Giacomo, pentru că vei primi tot ce-mi ceri. Primești chiar mai mult, și poate că nu dau dovadă de înțelepciune comercială atunci când îți destăinui cheful meu de a cumpăra, dar comit eroarea și recunosc că nu mă interesează prețul pe care-l poți apoi plasa. Primești, să spunem, o mie de ducăți de aur, în noaptea asta... e puțin?... Bine, să fie două mii. Și încă două mii sub formă de polițe, pentru München și Paris. Și asta-i puțin?... Corect, fiul meu, s-o ținem tot așa, te înțeleg. Deci, vei primi zece mii de ducăți și un acreditiv pe care-l poți schimba la Paris. E puțin?... Înțeleg, înțeleg, fiul meu. Primești o scrisoare de liberă trecere, de parcă ar călători însuși domnul Condé, la elector,

care va fi fericit să audă personal de la tine istoria evadării. Primești... E puțin?... Cu Domnul înainte, să fie, nu sunt meschin. E-n regulă, vei primi scrisoarea către vărul meu, Ludovic.

Mâinile-i nobile, veștejite, întinse cu ezitare spre focul din șemineu, acum le întoarse cu palmele-n sus, de parcă în palmele sale goale ar oferi întreaga lume.

— Vezi, asta încă nimeni n-a obținut de la mine – spuse aproape înduioșat de propria-i generozitate. E adevărat, situația este absolut deosebită, nici poștaș n-am prea fost până acum, decât foarte rar, poștaș și parte contractantă, intermediar care convinge o femeie și un bărbat să întreprindă ceva în comun... Noaptea asta este o noapte de excepție, pentru că e prima dată în viața mea când voi purta în public eterna mască a tuturor îndrăgostiților bătrâni: capul de măgar. Deci, vei primi scrisoarea. Știi prea bine cât valorează. Vei primi și bani, în aur și-n scrisori de credit, cu destinatari de excepție, vei putea decide singur orașul și casa de schimb, bani, suma despre care ți-am vorbit. Plătesc un preț pipărat pentru tine, Giacomo, așa cum se cuvine când cineva, pentru că-și simte deja sfârșitul, cumpără un cadou și vrea să-l ofere drept simbol de adio, femeii, singurei femei pe care o iubește. Iată motivul pentru care vreau să închei un contract cu tine. Te cumpăr, așa cum se cuvine și conform tuturor regulilor artei, iar scrisoarea pe care am s-o adresez vărului meu și pe care ți-o va înmâna în zori omul meu de încredere, asta dacă totul se va întâmpla potrivit clauzelor contractuale și așa cum vreau eu, va fi prima și ultima scrisoare de solicitare adresată Celui-Mai-Creștin dintre regi, care nu poate refuza ceea ce-i cer. Ludovic o să te primească la Versailles, atât valorează această scrisoare! Cu asta sunt dator, nu ție, nici mie, sunt dator față de femeia mea al cărei poștaș am fost și pe care o iubesc. Deci, ăsta-i prețul tău. Acum am

fixat deja prețul și cred că nici tu nu poți să-mi pretinzi mai mult. Această scrisoare îți deschide granițele țării, apoi vei dormi în camerele hanurilor din orașele străine, cum ai dormit odinioară în brațele mamei tale, ale frumoasei dive. Poliția nu te va mai deranja, iar dacă norii furtunoși ai aventurii vor apărea deasupra ta și vei fi persecutat, va fi suficient să arăți scrisoarea, iar cei care te prigonesc se vor transforma în niște prieteni devotați. Iată ce-ți ofer pentru drum, pe o vreme atât de friguroasă și aspră. Acesta e prețul contractului. Ce pretind în schimb? Firește, foarte mult. Îți pretind să te supui dorinței contesei de Parma. Îți pretind să petreci noaptea asta în compania contesei de Parma.

Își ridică elegant bastonul de argint, iar la sfârșitul propoziției lovi încet cu vârful bastonului în podeaua de marmură, de parcă astfel și-ar fi pecetluit spusele.

— Excelența Voastră dorește la modul serios toate astea? – întrebă amfitrionul.

— Dacă doresc?... Nu – răspunse liniștit oaspetele. – Eu poruncesc acest lucru, fiul meu. Ți-am mai spus – continuă apoi mai încet și confidențial –, eu vreau să închei un contract cu inima și cu rațiunea ta. Vino mai aproape și ascultă-mă. Suntem singuri?... Vreau să cred că da. Te angajez pentru o noapte, Giacomo. Am decis asta fără sentimente false, fără intenții emfatice, fără spaimă și reprezentări tulburi. Am decis asta pentru că am ajuns aproape la capătul vieții, iar ceea ce mi-a mai rămas din ea aș vrea s-o umplu cu singurul sens posibil. Acest sens este femeia mea, Francisca. Vreau să păstrez această femeie pentru timpul pe care-l mai am de trăit, timp care nu e lung, dar nici foarte scurt, este exact cât îmi revine. Vreau s-o păstrez nu numai în realitatea și prezența ei fizică, ci și în sentimentele și pasiunile ei pe care le-a tulburat dragostea, această agresiune crudă și diformă; dragostea pe care o resimte față

de tine. Această dragoste este o revoltă. Poate o revoltă îndreptăţită, dar care-mi deranjează interesele. Iar eu voi înăbuşi această revoltă, la fel cum am înăbuşit până acum toate revoltele cu care am avut de-a face de-a lungul vieţii. Nu sunt sentimental, respect ordinea şi tradiţia – ordinea care e mai riguroasă şi mai raţională decât are impresia un bădăran, ordinea care nu întotdeauna e virtuoasă în înţelesul unui catehism. Eu am fost acela care a dat ordin ca brutarii din Parma să fie spânzuraţi în faţa brutăriilor când au început să scumpească pâinea, or n-aveam dreptul să fac aşa ceva, dar aveam putere şi argumente adevărate, din cauza asta a fost ordine într-un alt sens al cuvântului decât cred exegeţii şi savanţii în domeniul legislaţiei. Eu am fost acela care a dat ordin ca locotenentul care-mi era cel mai apropiat să fie tras pe roată în faţa porţilor Veronei, pentru că fusese arogant şi nemernic cu un soldat de rând, mulţi au criticat fapta mea, dar cei de ispravă, soldaţii şi ofiţerii adevăraţi, m-au înţeles – pentru că numai soldaţii şi ofiţerii adevăraţi ştiu că a comanda e acelaşi lucru cu asumarea responsabilităţii, iar disciplina o poate menţine numai cel care este de o consecvenţă neîndurătoare, dar în acelaşi timp plin de tact şi politicos. Eu înăbuş revolta, pentru că am o încredere oarbă în ordine. Fără ordine nu există bucurie, fără ordine nu există sentimente adevărate, iar de-a lungul vieţii mele întotdeauna am spulberat cu vârful săbiei şi cu ştreangul toate revoltele impertinente şi sentimentale care voiau să afecteze ordinea interioară a lucrurilor, acea ordine adevărată fără de care nu există armonie, nu există dezvoltare, da, cred că fără ordine nu există nici revoluţie adevărată. Dragostea asta a voastră este revoltă, Giacomo, şi pentru că n-o pot trage pe roată, n-o pot spânzura de picioare în faţa porţilor oraşului, n-o pot alunga desculţă şi în pielea goală în noaptea plină de nămeţi, o cumpăr. Preţul l-am

fixat. E un preț bun. Puțini au plătit pentru tine până acum un preț atât de bun. Te cumpăr ca pe un cântăreț celebru, ca pe un iluzionist, ca pe un acrobat, exact ca pe o persoană care, aflându-se în turneu într-un oraș străin, oferă o reprezentație la serata celui mai de văză domn din oraș, distrând invitații cu talentul și calitățile sale. Giacomo, urcă pe scenă și oferă o reprezentație pentru o noapte în cadrul turneului tău la Bolzano: ești angajatul meu prin contract. Arată ce știi, de tine o să depindă dacă la sfârșitul reprezentației vei primi aplauze sau huiduieli... Taci în continuare? Consideri că prețul e prea mic? Sau prea mare?... Te lupți cu propria-ți persoană?... Să râdem, fiul meu! Să râdem pentru că suntem împreună, în afara lumii, față-n față cu adevărul, să râdem pentru că suntem inițiați. Se revoltă amorul propriu? Giacomo, Giacomo! Văd deja că trebuie să plusez. Nu, trebuie să-ți ofer mai mult și altceva, doar tu ești cavaler și jucător, vrei totul sau nimic... dai din cap? Deci te-ai maturizat, nu mai ești adolescent? Știi că „totul sau nimic” nu există în realitate, că între „totul” și „nimic” există mediocritatea, acel „ceva” care uneori poate să fie foarte mult? De ce eziți? Spune prețul, nu te aude nimeni. Spune o sumă, banii nu mai au nicio valoare pentru mine, spune deschis, licitează cu prețul propus de tine limita propusa de propria-ți conștiință, șoptește-mi la ureche pentru ce sumă ești dispus să-ți petreci noaptea asta cu distinsa contesă de Parma? Cât de scump îți estimezi arta, sau cât de ieftin?... Vorbește, fiul meu – spuse și-și drese zgomotos vocea. – Vorbește, pentru că e deja târziu.

Amfitrionul stătea în fața lui cu brațele încrucișate peste piept. În semiîntunericul din cameră nu-și vedeau chipurile.

— Nici scump, nici ieftin, *Eccellenza* – spuse politicoș și ferm. – Noaptea asta nu are preț. Noaptea asta poate fi cumpărată doar cu un singur preț.

— Spune prețul.

— Gratis – răspunse.

Oaspetele își îndreaptă din nou privirea spre foc. Nu schiță nicio mișcare la auzul acestui cuvânt, nu-și ridică pripit capul, apoi șuierând cuvintele printre buzele-i subțiri și palide răspunse indispus:

— E prea scump. Mi-e teamă. Giacomo, că m-ai înțeles greșit. Atât nu pot să-ți plătesc. Vreau să spun – continuă după ce văzu că acesta tace cu încăpățănare – că un contract nu are sens, adică un sens real, în cazul în care îmi propui un preț atât de ridicat, da, un preț inaccesibil și care nu poate fi plătit, când îți supraestimezi la modul absurd serviciile și arta. Asta e vocea tenorului, iartă-mă, Giacomo; vocea asta înaltă, cristalină, nu e vocea unui negoț frumos și calm, negoțul rațiunii. Eu am venit la un bărbat, nu la un bufon cântăreț.

— Eu am răspuns bărbatului – spuse liniștit celălalt. – Nu unui mecena.

— Bun! – răspunse contele și ridică din umeri. – Bun răspuns. Ai rostit cuvinte frumoase. Un răspuns bun și frumos, cuvinte potrivite și nobile: dar toate astea nu reprezintă adevărul. E adevărat, pentru o negocieare e nevoie și de așa ceva, e nevoie de cuvinte frumoase și de bravadă, se vede că altfel nu putem cădea la învoială. Am rostit deja cuvintele frumoase. Dar să revenim cu picioarele pe pământ. Am impresia că nu m-ai înțeles. Tu crezi că această ofertă e imorală. E posibil ca pentru gustul laș și pentru morala înspăimântată de care dă dovada lumea să fie într-adevăr așa. E deja târziu, nu mai am timp să mă ocup de morala și judecățile lumii. Pe tine te iubește o femeie pe care o iubesc eu: tu nu ești capabil să iubești cu sentimente adevărate o femeie, pentru că ești din specia celor care poartă permanent cu sine prin lumea largă o anume lipsă de satisfacție, care-și potolește tristețea în troaca de porci și-n paharele de cristal și nimeni nu-l

poate ajuta. E un soi al neputinței iubirii, dacă n-ai știut până acum – a durat mult timp până să dezleg enigma, din clipa în care te-am văzut căscând, acolo, la teatrul din Bologna, și până în clipa când ți-am înmănat aici, la Bolzano, scrisoarea de dragoste a contesei de Parma. Dar acum știu cine ești, tocmai de aceea nu-i pot spune Franciscăi: du-te cu cel pe care-l iubești! Poate, Giacomo, poate i-aș spune aceste cuvinte dacă tu n-ai fi cel care ești, și dacă n-aș vrea s-o apăr pe Francisca de focul acela trist care arde în tine. Iar dacă te compătimeșc pentru ceva, te compătimeșc doar pentru această surditate cu care te-au blestemat destinul și caracterul tău, mi-e milă de tine pentru că nu cunoști iubirea, niciodată nu vei cunoaște vocea dragostei, pentru că ești surd. Poate uneori renunți și tu din plictiseală la femei, sau abandonezi o femeie și o predai pasiunii înflăcărate, pentru că-ți place gestul, pentru că te joci sau faci pe cavalerul, sau crezi că ești generos. Dar n-ai de unde să știi că omul poate fi imoral din cauza dragostei, n-ai de unde să știi că persoana care iubește poate renunța pentru o noapte sau pentru totdeauna – nu din egoism, ci ca să îndeplinească un anume ordin de serviciu, o jertfă. Pentru că a iubi întotdeauna înseamnă doar a fi în serviciul cuiva. Sunt pentru prima dată în viața mea într-o astfel de postură. Iată cum se joacă soarta și cu noi, cei puternici și privilegiați. Iar dacă aș ști că nu ești cel care ești, poate aș lăsa-o pe Francisca să plece cu tine, pe Francisca, tinerețea și inconștiența. Dar n-o pot lăsa, pentru că nu ești în stare să-i oferi altceva decât zilele și nopțile când este a ta, tandrețea care este aproape impersonală, flacăra care te arde, dar nu încălzește niciodată. Ce poți să-i oferi?... Aventura. E genul tău. E un gen grandios, cu tradiții serioase, iar tu te pricepi la asta, ești un adevărat maestru. Dar aventura, prin natura ei, se termină repede: așa este acest gen, asta îi este dimensiunea și regula. Ei

bine, fă o capodoperă, Giacomo! – spuse de data asta cu o voce puțin răgușită întorcându-se spre el cu ochii larg deschiși. Astfel s-au privit unul pe celălalt. – Fă o capodoperă din aventura asta: adineaori te-ai simțit jignit când ți-am oferit pentru arta pe care o practici bani, libertate și șanse de reușită, te-ai simțit jignit și ai rostit cuvinte mari: „gratis” și „mecena”. De fapt, sunt doar cuvinte. Dar genul tău e aventura, e singurul lucru la care te pricepi, în care ești maestru, aventura este într-adevăr meseria ta, la fel ca inelele și brățările pentru un giuvaergiu, aici ești cu adevărat un mare creator. Fă, deci, o capodoperă din aventura asta; înțelege-mă, știu cu cine stau de vorbă și am încredere că nu va fi amatorism ce vei face. Ce trebuie pentru o aventură?... Toată recuzita îți stă la dispoziție, noaptea, secretul, masca de carnaval și jurământul, cuvintele inimoase, suspinele, scrisoarea, mesajul misterios, apoi evadarea în noaptea plină cu nămeți, o răpire plină de tandrețe, marea clipă când prada găfâie în brațele tale, crede și țipă, apoi declinul delicat și sfârșitul, jurământul că „numai al tău” și „pentru totdeauna”, în timp ce cu un ochi pândești deja zorii dindărătul ferestrelor, ca să mergi mai departe, respectând toate regulile artei, asemenea celui care și-a terminat cu brio treaba și rămâne singur, fiind gata să împlinească o nouă datorie într-un nou decor. Mi-ai spus că bărbatul nu poate fi cumpărat. Sunt cuvinte foarte frumoase. Nu cred în ele, pentru că știu: totul poate fi cumpărat pe lumea asta, poate chiar și căldura dragostei. Acum mă străduiesc să cumpăr ce a mai rămas pentru mine din dragostea Franciscăi, cumpăr pentru ultimele mele zile restul ei de tandrețe, pentru că sunt slăbit, pentru că în curând va trebui să mor, și vreau ca ultimele zile sau luni să fie pline de acea lumină nobilă care radiază din trupul și sufletul ei. Știu, este o slăbiciune. Vreau să se vindece de tine, ca de o boală. Nu o idee vicleană și diformă m-a îndemnat

să vin aici în timp ce muzicanții își acordează deja instrumentele în palatul meu și mă așteaptă capul de măgar, nu bătrânul îndrăgostit este cel care imploră, care nu mai poate oferi iubitei sale uitarea și mirajul, nu, Giacomo, tu ești o boală, ești ciuma și dalacul în același timp, o febră misterioasă, iar ea trebuie să se vindece de tine. Deci, să trecem și peste asta, din moment ce viața ne-a adus într-o asemenea situație. Asta-i motivul pentru care am venit aici și te implor să petreci noaptea asta cu femeia mea – e o rugămintă destul de ciudată la prima vedere, dacă ținem seama de tot și de toate, și totuși, este cea mai firească rugămintă dacă examinăm pasiunile în adevărata lor profunzime, cu instrumentele rațiunii. Ciuma și dalacul, frigurile galbene, să ne vindecăm de ele. Fă o capodoperă! Altceva nu-i poți oferi bieteii bolnave, numai aventura – deci să creăm această aventură așa cum trebuie, așa cum se cuvine, cu demnitate și pricepere, de comun acord, asociindu-ne în acea tristă complicitate inevitabilă pentru bărbații care sunt în serviciul uneia și aceleiași femei. Întoarce-te la genul tău și fă o capodoperă din aventura asta, vreau ca dimineța, când se trezește, Francisca să revină în palatul meu, să se întoarcă gata vindecată și cu capul sus – nu pe ascuns, la umbra ulițelor, ci cu capul ridicat, pentru că așa vreau s-o văd, pentru că și ea are un rang, și nu sunt dispus să mă resemnez că în această aventură poate să-și piardă ceva din rang. Astfel vreau s-o păstrez pentru puținul timp care este încă al meu, acum, când înțeleg multe lucruri pe care nu le înțelesesem odinioară, și când viața mea a ajuns aproape la sfârșit. Din cauza asta îți spun toate astea, nu bărbatului care s-a simțit jignit, ci creatorului și profesionistului: rămâi fidel genului tău și creează această capodoperă! Te uiți la mine? Începem să ne înțelegem?...Te uiți în ochii mei? Bine, fiul meu. Să ne privim în ochi cu complicitatea demnă și rece a rațiunii. Pe bărbat l-am jignit, dar am

reușit să trezesc interesul creatorului: probabil că marele papă s-a simțit la fel când l-a convins pe Buonarroti că trebuie construită și finalizată cupola. Deci să construim și noi ceva similar, în felul nostru, și să terminăm – spuse zâmbind cu o tristețe aparte. – Nu-ți vinzi ieftin arta, iar eu sunt dispus să plătesc acest preț ridicat; deși am rostit inutil vorbe mari, mâine în zori vei avea nevoie de zece mii de galbeni și de excepționala și rarissima scrisoare: n-are rost să ne pierdem vremea, e cât se poate de firesc. Spun treaba asta doar așa, în treacăt. E mai important pentru mine că văd lumina înțelegerii în ochii tăi, au trecut doar câteva clipe și simt că am reușit să ating artistul din tine, ideea te animă și te preocupă, privești distrat în fața ta, te gândești deja la detalii, la greutățile concretizării, la elanul debutului... greșesc? N-aș crede. Înseamnă că m-am gândit bine, vezi, Giacomo, artistul nu poate rezista chemării excitante a artei sale. Pentru că de data asta chiar că am încredere că nu vei comite greșeli și vei crea o capodoperă, de fapt nu poți să faci altfel. În caz contrar vei eșua. Vreau să condensezi arta ta; ceea ce altă dată durează o lună sau un an, acum să fie un minut sau o oră. Vreau ca începutul și sfârșitul să se îmbine perfect – cine poate să facă mai bine acest lucru, pe cine cunoști în Europa care să se priceapă perfect la așa ceva dacă tu nu?, tocmai tu și tocmai acum, când ai sosit de la închisoare, unde timpul și suferința meditativă ți-au maturizat talentul și arta... Giacomo, simt că vei crea o capodoperă! Vreau – pentru asta te cumpăr atât de scump, cu rațiune, cu argumente, cu vorbe, cu aur, cu scrisoare și cu amenințare de moarte, așa cum ți se cuvine și cum este demn de persoana ta, puțin și de persoana mea, la fel și de persoana căreia îi ofer toate astea! – să scurtezi și să condensezi, pentru că întotdeauna acest lucru este cel mai dificil, vreau să dizolvi pentru câteva ore legile timpului, să faci magie, aidoma iluzioniștilor orientali, care

transformă într-o clipă sămânța într-un boboc, apoi într-o floare în culori și cu un parfum perfecte, iar în următoarea clipă concretizează în fața spectatorilor celălalt miracol, mai trist dar la fel de fascinant și de neînțeles: miracolul concluziei, al declinului, al sfârșitului, deci, al veștejirii și al morții! Pentru că ambele sunt niște miracole, la fel de atractive, care se îmbină într-un mod înspăimântător, începutul, maturizarea și sfârșitul! Și totul să fie real și vioi, deci nu o scamatorie confecționată din hârtie aurită și cuvinte lipsite de conținut, ci o aventură adevărată, un complot adevărat, cu noapte, cu ceață, cu evadare, cuvinte și pasiuni adevărate, altfel nu valorează nimic! Vreau ca totul să se întâmple repede, Giacomo, repede, pentru că mă presează timpul, nu pot aștepta, nu-ți pot pune la dispoziție săptămâni, nu am nicio zi, nicio noapte în plus! Din cauza asta te-am angajat pe tine, singurul printre celebritățile zilei care este în stare să realizeze așa ceva! Pentru că simt și aproape – revine și mă obsedează azi acest cuvânt! –, aproape că-ți respect meseria, știu că-i nevoie inclusiv de sânge și de rațiune, de pasiune și lacrimi, de bătaii puternice ale inimii și de o transă, de o viclenie calculată și o planificare făcută la rece, de o nebunie neînfrânată și un leșin sinucigaș, știu că va trebui să faci în noaptea asta condensat și accelerat totul, pentru care cetățenii și îndrăgostiții au nevoie de mult timp, uneori de o viață întreagă. Din cauza asta ești artist, precum cei care sunt în stare să sculpteze pe suprafața unei mici pietre o întreagă scenă de luptă, sau pe suprafața unui fildeș de mărimea unei palme pictează un întreg oraș populat, o mulțime de oameni, de hingheri, câini și turnuri de biserică. Pentru că numai artistul, numai el poate să arunce în aer legile timpului și pe cele ale spațiului! Păi atunci, aruncă-le! În noaptea asta vei veni la noi, pentru că Francisca simte că trebuie să te vadă! Vino deghezată și cu mască, asemenea celorlalți!

Apoi, după ce o vei recunoaște, cheam-o cu tine, adu-o aici și creează capodopera! Vreau – da, Giacomo, acum când văd în privirea ta că accepți, iar eu plătesc pentru asta, probabil că mi-e permis să folosesc un cuvânt și mai dur –, pretind ca-n zori contesa de Parma să se întoarcă la palat. Îți promit, niciodată nu vom mai vorbi despre noaptea asta, indiferent ce întorsături și ce surprize ne va rezerva viața. În noaptea asta contesa o să te vadă, așa cum a vrut în timpul bolii ei, o să te cunoască, cum e scris în Biblie, prin cuvinte foarte exacte, pentru că dragostea, această înflăcărare bolnăvicioasă, nu este altceva decât cunoaștere – apoi e treaba ta, e treaba artistului, ca până-n zori să o vindeci de această pasiune. Nu mă interesează secretele meseriei tale. Să se vindece de tine, dar în așa fel încât dimineața să se întoarcă la mine, nu pe ascuns, ci fără mască, așa cum se cuvine unei femei care are rang, căreia i-am dat rang și pe care o iubesc. Deci, să n-ajungă pe mâinile pline de complicitate și tăcere ale servitorilor plătiți și ale codoașelor, ci să se întoarcă demnă, cu capul sus. Viața este un accident. Nu vreau ca distinsa contesă de Parma să-și frângă gâtul în acest accident. Mai am încă nevoie de ea. Să se întoarcă în zorii zilei la mine, în căminul ei, dar nu strecurându-se la umbra zidurilor, ci cu capul ridicat, în lumina dimineții, în văzul întregului Bolzano – înțelegi? Să se întoarcă acasă vindecată. Fă în așa fel încât să te cunoască, Giacomo, să afle că pentru ea nu există altă viață decât cea pe care i-a hărăzit-o destinul, să afle că tu ești aventura, să afle că pentru ea nu există viață alături de tine, tu ești noaptea, furtuna și ciuma, care trece peste peisajele vieții, apoi răsare soarele, iar casele încep să fie afumate cu tămâie, dezinfectate cu var, spălate și curățate. Iată motivul pentru care ți-am cerut să creezi o capodoperă! Dăruiește-i contesei în cele câteva ore secretul adevăratei tale ființe, și vreau ca până dimineață acest secret să devină

amintire care nu mai doare și nu se mai furișează între noi. Să fii bun cu ea, dar în același timp, cumplit și neîndurător, așa cum ești de altfel, consoleaz-o și insult-o, la fel cum ai face dacă ai dispune de mai mult timp, fă să rodească într-o noapte tot ce poate să rodească între doi oameni, și isprăvește totul ce oricum trebuie să se isprăvească într-o zi între doi oameni. Apoi, trimite-o acasă, la mine, pentru că eu o iubesc, iar tu oricum nu mai ai treabă cu ea.

După ce rosti aceste cuvinte se ridică.

— Ne-am înțeles, Giacomo? – întrebă în timp ce se rezemă în baston.

Amfitrionul, cu mâinile încrucișate la spate, traversă camera. Se opri în dreptul ușii, privi cu capul aplecat pragul și întrebă dus pe gânduri:

— Și ce se va întâmpla, Excelență, dacă nu reușește spectacolul?... Vreau să spun, dacă nu voi reuși să condensez și să accelerez așa cum își imaginează Excelența Voastră? Ce se va întâmpla dacă distinsa contesă de Parma o să simtă în dimineața zilei care va urma acestei nopți că noaptea asta fusese doar începutul a ceva...

Dar nu reuși să termine propoziția. Oaspetele traversă grăbit, cu niște pași surprinzători de sprinteni și juvenili, încăperea, se opri în prag, față-n față cu amfitrionul și-i spuse cu o voce dură, privindu-l de sus:

— Atunci ești un cabotin. Giacomo.

S-au privit în tăcere și nemișcați minute în șir.

— Dorința *Eccellenzei* este ordin – spuse amfitrionul și ridică din umeri. – Mă voi strădui să-i ofer Excelenței Voastre serviciile mele de cea mai bună calitate, așa cum se dorește, așa cum îmi îngăduie priceperea.

Apoi, se înclină adânc.

Dar contele se întoarse din prag și preciză:

— Am spus s-o consolezi și s-o insulti. Aș vrea să-ți mai spun ceva, acum, la despărțire. Să n-o insulti prea tare, dacă îmi dai voie să te rog.

Ieși pe ușă, fără s-o închidă, apoi porni cu pași înceți, pipăind cu bastonul treptele, puțin gărbov, coborând printre valeții care se grăbeau să-l întâmpine cu torțele ale căror flacără se unduia din cauza curentului.

Masca

...Ei, ce mai aștept? Hai, îmbracă-te, artist bătrân, șarlatan ramolit! Camera e plină de umbre: sunt umbrele tinereții tale. Pentru că tinerețea a trecut, știi?... – încă-i mai auzi glasul, la fel cum aude oaspetele năuc clinchetul saniei. Acum trece sub fereastra ta, cu valeții săi, cu caii înzorzonați și sania plină de zurgălăi. L-au încotoșmănat în blană, nu i se vede nici măcar vârful nasului, un ceva uscățiv și amorf într-o sanie, învelit în blănuri și în ranguri, bătrân și rănit mortal, da, gata să moară, orice ar spune, cu oricâtă abilitate ar predica și și-ar bate gura – de data asta el este cel rănit, mortal și definitiv, el, nu eu, cel care am sângerat odinioară în grădina din Pistoia și în fața porților Florenței. Ascultă clinchetul zurgălăilor de la sania care se-ndepărtează, și bucură-te de victorie! Te bucuri?... Îți încrucișezi brațele peste piept? Cel mai mult ți-ar plăcea dacă ai putea saluta niște spectatori invizibili și le-ai trimite bezele cu vârfurile degetelor, spectatori care te aplaudă, iar tu le-ai mulțumi înclinându-te în fața lor? De ce taci?... Ai un gust acru în gură asemenea celui care a mâncat și a băut peste măsură, iar acum îi este dor să postească, îi este dor de heringi uscați și de penitență?... Vezi-ți de treabă, smintitule! Ucide totul din tine, tot ce-i amintire, sugrumă totul cu ambele mâini, tot ce e sentiment și tandrețe, ca pe puii de pisică, așa să sugrumi tot ce-i relație umană și compasiune! A trecut tinerețea?... Încă nu de tot. În față îți lipsesc

deja doi dinți, da. Suportă mai greu frigul, iarna îți place să mormăi în fața sobei, învelit în blană de jder, ești atent la ce mănânci, iar înainte de a te pregăti să săruți pe cineva îți clătești gura cu grijă și îndelung, pentru că digestia ta și dinții cariați lasă de dorit! Toate astea nu sunt încă fatale. Stomacul, inima, rinichii te servesc cu fidelitate, iar părul ți s-a rărit doar în vârful capului și la tâmpile, trebuie să ai grijă ca mâinile femeii îndrăgostite să nu ajungă în aceste locuri atunci când îți mângâie coama! Asta încă nu înseamnă bătrânețe, dar trebuie să ai grijă... blestemul diavolului șuieră în lume, deci, tocmai despre asta-i vorba, trebuie să ai grijă! Abundența aia mare, revărsările cele sălbatice și acel totul-sau-nimic, despre care vorbise cu dispreț năucul bătrân înțelept, da, poate astea au fost cele adevărate!... și orice altceva – prudența și înțelepciunea, cumpănirea și inițierea erudită – nu valorează nici măcar cât o ceapă degerată dacă nu sunt întreținute de pasiunea inconștientă a tinereții, de dorința care vrea să jefuiască întreaga lume și-n același timp să se autodevoreze, care-și întinde ambele mâini după tot ce-i oferă viața, apoi aruncă tot cu ambele mâini, toate darurile!... Deci, mai încet. Asta de acum e deja un alt gen de carnaval – un alt gen de contract și o altfel de întâlnire! S-a terminat cu tinerețea. Acum e vârsta maturității, ba mai mult, una dintre clipele înțelepte ale acesteia, ceva care seamănă cu ora patru după-amiază, la mijlocul lunii octombrie. Un timp frumos. Soarele strălucește încă... Privește în jurul tău, inspiră parfumul dulce și razele, mișcă-te mai încet și mai atent, oricum nu poți să faci altfel. Tinerețea a trecut, da... Undeva se râde și paharele se ciocnesc, o femeie cântă, plouă înmiresmat, cu fața umedă de lacrimi și de ploaie stai într-o grădină unde s-au veștejit deja florile, în inimă îți zvâcnește o fericire crudă, dorința de plenitudine și nimicire, în jurul tău flori călcate în picioare... cam așa ceva fusese.

O să-ți amintești mai târziu, bătrâne. Acum îmbracă-te, e târziu, în salonul de bal au apărut deja perechile, doi ochi incredibil de plăcuți și de atenți te caută și vor să te vadă... Unde-i scrisoarea? A rămas aici, da. Ia s-o văd. Litere mari, un scris atent și îngândurat... nu e prima, dar nici ultima scrisoare pe care mi-au scris-o femeile, și totuși, cât de tare îi tremurau degetele și cum îi scânteiau ochii bătrânului îndrăgostit, soțul jignit, când a tocat bucăți-bucățele fiecare literă: ce caraghios! Uneori merită să trăiești! *Să te văd*, da... păi ce să fi scris biata de ea, din moment ce abia de un an învățase literele? A spus că nimeni nu poate să scrie mai mult și mai frumos, și poate că avusese dreptate: o scrisoare frumoasă; marchiza, ruda cardinalului, la fel și M. M., maestra sărutului și a peniței, scriseseră epistole mai lungi și mai iscusite, împănate cu versuri și citate clasice, cu obscenități sublime și cu ornamente pasionante, dar nici ele n-au scris mai adevărat, nu, entuziasmul suspect al bătrânului nebun e îndreptățit și echitabil... Păi o să mă vezi, porumbița mea, așa cum ai vrut! O să mă vezi personal, pe mine, care nu mai sunt nici tânăr, nici cel mai frumos, dar nu sunt nici cel mai josnic om din lume, cum spusese *Eccellenza*... o să mă vezi, așa cum doriți, tu, porumbiță leșinată, și tu, bătrân șoim îndrăgostit, cu penele zbârlite! Doamne, câte cuvinte! Ce plan perfid! Amenințare și pumnal! E posibil ca-n urmă cu șaispe luni el să mă fi dat pe mâna zbirilor din Veneția?... Consiliul oferă cu plăcere mici atenții persoanelor influente aflate în slujba puterilor străine; *Messer Grande* e un om politicos, nu refuză mici servicii pentru ruda regelui francez. Conte de Parma, ei bine, vei primi ce ai cerut! Ai comandat într-un mod viclean, ai comandat aidoma cuiva care oferă un dar, ai comandat pe un ton care exclude replica, pe tonul înțelepciunii, în afacerea asta comună ai dori să ai rolul regizorului și al celui care face comanda, al

stăpânului și al protectorului; prin urmare, vei primi ce ai comandat!... S-ar putea ca într-adevăr mâinile tale rebegite să mă fi așezat pe salteaua de paie din Veneția?... Nu mi-a dat un răspuns clar, mi-a fluturat doar această posibilitate, ca pe un pumnal, călău bătrân, apoi și-a pitit secretul în buzunarul caftanului, ducându-l cu sine!... Acu', poți să fierbi în suc propriu, dezleagă enigma, se gândi. N-ai decât să tremuri că-mi repet numărul! Avusese dreptate, nu-i un mare amuzament... Avusese dreptate când a vorbit despre o altfel de lege și o ordine diferită, despre asta și eu aș putea să spun o poveste, nu-i nici așa de lungă, și are chiar și o poantă la final. Nici tătânele Bragadin nu este un înger dacă e să vorbim despre binele public, la fel și despre faptul că putem să facem cuiva pe plac în schimbul unei vieți umane. Așa-i lumea, încetul cu-ncetul vei învăța lecția. Așa-i viața, încet-încet te vei pregăti s-o înfrunți, vei învăța artificiiile, faptul că o partidă de cărți nu e cea mai curajoasă și nici cea mai josnică afacere. Există și altele, acoperite de văluri festive, de cinste și demnitate, și totuși nu sunt mai puțin josnice. Ai grijă, Giacomo! Ai grijă, în noaptea asta. Și mâine dimineată să ai grijă, când, la cântatul cocoșilor, vei merge mai departe, în viscol! A plănuit exagerat totul ca să pară lipsit de pericol și inocent: moșneagul potentat, iubitul înțelept și bătrân, care nu-l sugrumă pe rivalul său, ci, cu mâinile rivalului, își sugrumă dragostea și amintirea dragostei... ai grijă! La grajduri e încă lumină, câțiva galbeni câștigați de ieri îți mai zornăie în buzunare; ce ar fi dacă ți-ai face în grabă bagajele, ai ridica-o în mare viteză pe păsăruica asta drăguță și caldă, pe Tereza cea de șaispe ani, ale cărei sărutări te adorm deja de opt zile, și-n loc de bal, de contract și de spectacol ai pleca împreună cu ea mai departe, fidel legilor și principiilor tale, care rareori te înșală... Da, ar fi mai înțelept decât să aștepți zorii zilei. Iar ei să se

veselească și să danseze, contele de Parma să poarte capul de măgar, să-și păstreze comoara pentru timpul pe care-l mai are de trăit și să-și bată capul cum să sugrume amintirea și ce va face cu o Francisca tânără care a învățat să scrie?... Rămâi înțelept, fratele meu îndrăgostit... eziți? Rămâi aici? Ai acceptat rolul, iar rolul te obligă? Nu poți evada din fața acestui spectacol josnic și trist în același timp, periculos și artificial, un spectacol în care pe mica scenă curg lacrimi adevărate și picături adevărate de sânge, și poate că valetii vor transporta în final un mort adevărat din fața spectatorilor... Simți deja tremurul care-ți invadează întregul trup, lumea din fața ochilor tăi începe să devină opacă, te încălzește și te arde pasiunea pe care nicio rațiune n-o mai poate disciplina, simți că nu mai poți să faci altfel, deci trebuie să-ți joci rolul, cavalerul gelos intuise bine când a trezit artistul din tine, când a definit genul artistic în care excelezi, simți că nu mai poți refuza oferta, chiar dacă distinsul conte de Parma ascunde într-un sac nu numai amintiri, ci și actori... Nu te revolta și nu adopta defensivă: trebuie să rămâi aici. Nu poți evita rolul și genul pe care-l practici; toată viața ta a fost o mare primejdie – o să rămână primejdioasă cât trăiești. Nu poți să trăiești altfel, resemnează-te. Ai nevoie de pericol, ai nevoie să știi că dindărătul perdelelor patului tău în oricare moment poate să apară o mână care împlântă pumnalul între coastele tale, ai nevoie de posibilitatea nimicirii, ai nevoie de imposibil, de acel ceva pe care și-l dorește, la modul maladiv și neputincios, burghezul care visează în timp ce, purtând o bonetă de noapte cu ciucuri, sforăie lângă consoarta sa, iar tu tremuri de frig prin pivnițe, sau umbli hai-hui pe acoperișul caselor, sau îți măsoari cu pricepere sabia cu săbiile ucigașilor, realizând ceea ce virtușii și sforăitorii îndrăznesc doar să viseze: varietatea și noutatea, încarnarea a ce numesc ei aventură. Ce poți să

faci? Supune-te caracterului tău și talentului. Deci, rămâi aici! La treabă, flăcău bătrân! Bate de trei ori din palme și ți se aduce apă rece într-o cană din argint, poruncește-i lui Balbi să-și miște picioarele jechoase și să caute în oraș o mască și o pelerină, cheamă-l pe Giuseppe să-ți netezească și să-ți fardeze fața, mai trebuie să vorbești și cu micuța Tereza, s-o convingi să-și adune-n mare secret, la noapte, lucrșoarele într-o boccea, iar în zori să fie la marginea orașului; o iau cu mine la München și o mărit cu primul secretar al Electorului. Cred că astfel va fi totul în regulă. Consolează-te, nu poți să faci altfel. A intuit bine contele de Parma. M-a evaluat exact și a luat în calcul toate posibilitățile, a știut că am să rămân aici pentru noaptea asta, că, aflat în turneu la Bolzano, voi accepta să joc acest spectacol, că-mi asum rolul chiar dacă-i riscant, mi-l asum chiar și dacă în final într-adevăr o să-mi frâng gâtul, iar frumoasele din Bolzano vor putea cânta într-un cor funebru, pe trei voci, deasupra cadavrului meu. Ai intuit bine, deșteptule, om zăpăcit și lacom, care crezi cu încăpățănare că vei domina până-n ultima clipă a vieții lumea ta, doar pentru că ești înțelept și prevăzător, pentru că ai aur și putere! Eu totuși îți transmit, acum, înainte să mă deghizez și să-mi pun masca, înainte să mă fardez, înainte să mă pregătesc pentru spectacol, conform tuturor regulilor meseriei: ai grijă, ai și tu grijă! Ce ți-ai imaginat?... Un magician din India, accelerare și comasare, gen artistic și capodoperă, ce cuvinte! Ai grijă, pentru că suntem oameni față de care în disperarea ta repeți un gen artistic și o capodoperă! Oare am știut eu vreodată ce voi face în zorii zilei?... Oare am regretat treaba asta?... Am trecut de amiaza vieții, nu regret nimic, nu m-am plictisit nicio secundă, mi-au înfipt mai multe cuțite între coaste, m-au servit deja cu paharul otrăvii, am dormit sub stele, anonim, fără să am un prieten, o iubită, fără să am o para chioară în buzunar... oare am regretat treaba asta? Partea cea

mare a vieții mi-am trăit-o deja, nu am casă, nici măcar un cuib în lumea asta, nu am o mobilă care să fie a mea, nu am un ceas, nu am un inel care să-mi aparțină, îmi comand haine noi în fiecare oraș, și nu am niciun sentiment al apartenenței, nu mă simt legat de nimic... continui să mă invidiez, distinse conte de Parma? Tu, care trăiești într-o plasă a legăturilor și apartenențelor, care ești legat de palate, de nașterea ta, de titlu și de nume, de moșie și de avere, de sentiment și de teamă, acum, când ai ajuns aproape la capătul vieții, așa cum ai tot repetat papagalicește, la modul smintit, dar în același timp plin de speranță și de cochetărie, de parcă prin puterea superstițioasă a cuvântului ai reuși să influențezi retroactiv destinul, atunci când numești „aproape” acel ceva care este deja o realitate împlinită și clară: tu, care scâncești fiind legat fedeleș în chingile sentimentelor și ale realității, oare nu mă invidiezi în secret, în adâncul sufletului tău?, pe mine, cel care călătoresc cu razele lunii, încotoșmănat în nori, trecând granițele țării pe aripa vântului, cel pe care nu-l așteaptă, de fapt, nimeni nicăieri, cel de la care nu-și ia rămas bun, de fapt, nimeni nicăieri, cel care pe lumea asta mare și lată n-are nici măcar o singură cameră, nici măcar o singură mobilă care să fie ale lui, care să-i aparțină cu adevărat... Ei bine, trezește-te, fratele meu! Chiuie una bună, cum făceai odinioară! Suflă o adiere înghețată care trage de fustele femeilor din Bolzano, hohotește împreună cu această adiere! Nu s-a terminat încă viața, nici vorbă de „aproape” și de alte șarlatanisme malițioase și smintite rostite cu cochetărie, ești cel adevărat, încă! Ai grijă, distinse conte de Parma, nu mi-e teamă de ce-mi rezervă dimineața; iar acum să mă transporte furtuna care vâjâie în inima mea, în conștiința mea, acum să fie lacrimi și jurăminte, sărut și moarte, să fie totul comasat sau încetinit, așa cum dorește viața, indiferent cum ne vom trezi în zori! Distinse conte de Parma, am să

te servesc cât pot mai bine în noaptea asta! Vei primi adevărul, capodopera, la fel ca odinioară, când luptătorul știa că la sfârșitul spectacolului trebuie să plătească cu viața, n-o să mă folosesc de un text inventat și învățat dinainte, pe care apoi să-l șoptesc în fața voastră, am să improvizez, ba mai mult, o să fie un text autentic! Nu ți-e teamă, bătrân înțelept, că va reuși mult prea bine spectacolul?... Pentru că scrisoarea e încântătoare și puternică, farmecul care se revarsă din text poate e mai puternic decât planul tău smintit cu ajutorul căruia vrei să salvezi tandrețea și dragostea pentru restul zilelor pe care le mai ai de trăit, comori de care ți-ai legat viața – nu ți-e teamă că pasiunile umane nu pot fi calculate cu exactitate, că până și cel mai mare artist poate să greșească în timpul muncii sale, iar jocul se transformă în realitate, sărutul, într-o legătură veritabilă, sângele, într-o rază care curge-n șiroaie, în vârtejurile căreia dispare viața?... Da, am încheiat un contract. Prin urmare, toată lumea la treabă. Tu, cu capul de măgar în palatul tău, cu o inteligență chinuită și pizmașă, eu, deghizat într-o mască perfectă, fără să mă recunoască altcineva decât persoana pentru care o voi îmbrăca! Balbi și Tereza, sunteți pregătiți pentru drum?... Hei, Balbi!... Ascultă-mă bine! Cât e ceasul?... Se apropie miezul nopții? E o oră ideală, asta-i clipa în care se închide cercul magic al zilei, iar vrăjitoarele încalecă mătura. Ești beat? Duhnești a usturoi, în colțurile gurii îți strălucește grăsimea, și te uiți cruciș de la vinul de Verona... nu te clătina, ascultă-mă cu atenție o clipă! E vorba de o afacere pe cinste, Balbi! E o afacere minunată! Îți poți freca mâinile de bucurie, te-ai rugat ca lumea, s-a terminat cu șederea noastră la Bolzano, în zori o luăm din loc. Spune-i hangiului să pregătească nota de plată și caii! Îți vei împacheta boarfele încă în noaptea asta, apoi îți vei lua rămas bun de la zeițele bucătăriei și de la prietenii pe care i-ai

devastat, măi, fustangiule și ștrengarule... nu, e mai înțelept dacă în noaptea asta nu spui nimic nimănui! Apoi, mâine, din München, poți să scrii scrisori drăgăstoase de adio. Îți faci bagajele, dacă ai ce să împachetezi, te duci în camera ta și aștepți revărsatul zorilor. Să fie înhămați cei mai buni cai, vorbește și cu șeful poștalionului, vreau trăsură cu coviltir, pături de păr și sticle cu apă caldă! Și toată lumea să fie la locul său! Spune-le că dimineța o să plouă cu aur sau cu pumni, de ei depinde, ce preferă! Nu pune întrebări! Ține-ți gura și deschide-ți urechile, fii atent la fiecare mișcare, iar când te voi chema, ia-ți bocceaua pe umăr și cară-te la caleașcă, lângă vizitiu! Asta nu-i rugămintă, Balbi, e un ordin – încă n-am scăpat de Veneția, ai grijă, pe *Messer Grande* îl mănâncă palmele cel puțin la fel de tare ca pe tine gâtul! Nu te văita! Nu-i bună vestea pe care am primit-o?... O să afli cu o sută de mile mai încolo, dacă va veni vremea. Acum du-te în oraș și fă-mi rost de haine ca să mă deghizez. Ce fel haine? Haine pentru bal mascat, o mască perfectă și originală, demnă de un domn, să rupă gura târgului când intră în sală, toată lumea să fie atentă la el, să nu-și dea nimeni seama cine-i persoana care poartă acest costum, cine se ascunde îndărătul măștii... Ce spui? Nu mai sunt măști în Bolzano pentru noaptea asta? Prostule, ce caut eu nu e un costum obișnuit pentru un bal mascat, nu e vorba de *Pierrot* și *Columbina*, de „prințul persan și astrologul”, de bucătarul și ajutorul său, de cavalerul din Orient, de pașa cu turban și cu hanger, de nebunul cu tichia cu clopoței și sceptru înzorzonat cu panglici colorate. Toate astea au fost deja, sunt triviale și plictisitoare. Nu, Balbi, să găsim ceva nou și adevărat pentru noaptea asta. Ce ar fi dacă m-aș îmbrăca în cavaler, pur și simplu, cum se cuvine numelui și rangului meu, în cavaler francez care tocmai acum a sosit de la curtea regelui Ludovic... nu, nu e bine! Stai, nu mă deranja! Măi, ce ar fi dacă m-aș îmbrăca în scriitor,

doctor și savant, cu ochelari cu ramă neagră și groasă pe nas, cu calpac specific oamenilor de știință, cu guler alb, rotund și haină neagră?... Scriitor, nu-i o idee rea... scriitorii se recunosc între ei. Ce spui? Nu există un alt scriitor în Bolzano? Nu-mi răspunde pripit, Balbi, ordinul scriitorilor e unul secret, poartă decorații invizibile, tu, care ești un incult, crezi că domnul Vendôme și madam Montespan pot să intre la rege înaintea scriitorilor, dar realitatea este alta. Domnul La Fontaine și Corneille, ba chiar și Bossuet intră înaintea lor, deși Corneille uneori umblă cam jegos... dar toate astea tu nu le înțelegi, nici nu le poți înțelege. Nu, nu e bine să mă deghizez în scriitor. Trebuie să căutăm și să găsim altceva – ce ar fi dacă m-aș îmbrăca în vânător, cu un corn, un pumnal și arc, Nimrod și Diana în jungla umană... nu, simbolul e prea evident. Nu-ți vine nimic în minte? Fetele de la bucătărie nu-ți pretind să le distrezi cu spiritul tău, care duhnește a usturoi?... Stai, Balbi, știi! Fetele de la bucătărie! Ce idee genială! Cheam-o îndată pe micuța Tereza! Să aducă jupoane și bluze, ciorapi albi, să aducă plasture de frumusețe și cârpe vieneze ca să mă sulemenească, să aducă bonetă și o mască din mătase albă... ce te zgâiești așa la mine?... Da, mă voi deghiza în femeie în seara asta! De ce rânjești așa prostește? E o mască perfectă, am nevoie și de evantai, o să confecționăm niște sâni falși, cred că vom folosi moda napolitană, deci, o să facem niște sâni din penele pe care le scoatem pentru noaptea asta din pernțele patului! Grăbește-te! Trezește pe toată lumea! Faceți ordine în cameră, deschideți ferestrele, ațâțați focul, puneți pe masă carafe pline cu vin dulce, friptură de pui cu salată înmuiată-n ulei, șuncă și cașcaval, pâine albă, tacâmuri din argint și veselă din porțelan, totul să fie de cea mai bună calitate! Hangiule! Pe unde hoinărești, codoș bătrân, pribeag nenorocit, asasinul negustorilor aflați în trecere!... Vino și ascultă-mi ordinele!

Focul să duduie în șemineu, dă ordin să fie făcut patul, să fie schimbate fețele de pernă cu altele, din pânza cea mai fină, cu dantele, în locul păturilor să fie aduse pilote, aruncați ambră peste jărat, aduceți două fotolii în fața șemineului, puneți bucatele pe măsuța mică, din lemn de abanos, fără rost de flori, chiar dacă va trebui să plătești cu viața, auzi, trandafiri roșii, da, acum, la mijlocul lui noiembrie, în plină ninsoare! De unde?... E treaba ta. Din serele contelui dacă din altă parte nu se poate, acum, noaptea! Lângă friptura de pui vreau garnitură de ouă cu sos *vinaigre*, șunca și cașcavalul să fie aduse într-o singură bucată, pe o tavă de sticlă, iar untul să fie servit pe un strat de zăpadă virgină! Hai, la treabă toată lumea! Vizitiul poate căra deja sticlele cu apă caldă în trăsură, să se încălzească, dați cailor ovăz din belșug, harnașamentul să lucească, în zori să stea toată lumea la locul său, bucătăria să fie încălzită, vreau hrană caldă și rece pentru drum, un butoiș cu vin, totul să fie de clasa-ntâi! Vreau ca la noapte să fie liniște de mormânt, ca sub pământ unde te vei odihni mâine seară dacă nu-mi îndeplinești cu fidelitate și foarte rapid ordinele! Nu mă cunoști, amice, încă nu mă cunoști: sunt îngrozitor de coleric! Trebuie să știi că relațiile mele sociale sunt supranaturale... nu trebuie să-ți explic prea multe, doar ai văzut cine stă la rând în fața ușii camerei mele, atât în timpul săptămânii, cât și-n seara asta! Vei primi o sută de galbeni, asasinul negustorilor, dacă totul va fi cum îți ordon: transmite bucătarilor și cameristelor că dimineața, la Bolzano, o să plouă cu aur din cerul cenușiu, asta în cazul în care toată lumea rămâne la locul său în noaptea asta, în cea mai mare discreție, dar tot timpul gata să-mi îndeplinească ordinele! Și totul să se petreacă în cea mai mare liniște, înțelegi, fără pic de zgomot și invizibil! Ești încă aici?... Închideți ferestrele, s-a aerisit destul, stropiți patul cu ulei de trandafir, puteți trage perdelele de la pat; au sosit florile?...

De unde ai făcut rost de ele? Le-ai găsit în camera damei din Bergamo?... Măine îi trimitem mai frumoase și mai parfumate, un coș întreg, o sută de trandafiri, nu, nouă'nouă, e mai delicat, nu uita! Da, poți pregăti masa, aduceți bucatele! Vinul... arată-mi-l, vreau să-l miros! Nu-l gust, dar răspunzi cu capul dacă întâmplător vinul va mirosi a butoi! Nu-l gust, pentru că acum mi-am clătit gura... Giuseppe, bine c-ai apărut, pune-mi pe umeri halatul pentru machiaj, vreau fard roșu pe obraji, și pe buze puțin, plasturele de frumusețe lipește-l în partea de jos, în dreapta, aproape de bărbie, pudră din făină de orez pe păr, acum pune-mi boneta asta pe care o luăm de pe capul Terezei. Puteți pleca. A trecut deja de miezul nopții?... Să plece toată lumea. Până-n zori nu mai vreau să văd picior de om. Tereza, tu rămâi aici, micuța mea. Leagă-mi la brâu fustele, aranjează-mi deasupra genunchilor jartierele, dă-mi împrumut eșarfa de mătase pe care ți-am dăruit-o ieri, pune-mi-o pe umeri... așa-i bine, mulțumesc. Stau bine așa, picior peste picior, așa stă o femeie, cu evantaiul în mână, când ascultă declarația de amor a iubitului ei?... Acum îmi dau seama că nu știu nimic despre gesturile femeilor, nimic esențial, nu cunosc elementele acestor gesturi. Așa trebuie să țin evantaiul?... Îți mulțumesc, îngerașul meu. Îți place cum arăt?... Am nasul prea mare? O să mi-l acopere masca, Tereza. Acu' vino mai aproape, micuța mea, așază-te pe genunchii mei, să nu-ți pese dacă se șifonează volanele de la fustă. La München o să primești fuste și rochii frumoase, de mătase și catifea, câte și de care dorești... te miri? Nici nu-mi imaginez altfel. Vrei să te ofilești aici, micuța mea floare de munte, aici, la cârciuma asta, în brațele drumeților străini?... Vii cu mine mâine în zori, îl luăm cu noi și pe Balbi, apoi pe drum ne gândim cum să scăpăm de el, așa cum merită. Mergem la München, da, în zori, de-ndată ce se crapă de ziuă... de ce plângi? Sărută-mă, așa cum

obișnuiești, cu ochii închiși, cu gura deschisă și cu răbdare. De ce tremuri așa!? Taci, copilo, pregătește-te de drum și urmează-ți soarta. Care va fi minunată: o să ai galbeni și o casă frumoasă, o să ai propriul tău han la München, o să ai propria ta servitoare, care seara te descaltă, îți trage ciorapii de pe picioare și te îmbracă în cămașa de noapte de mătase. Nu-ți trebuie?... Dai din cap și taci?... Eu plec dimineată, copila mea, în noaptea asta merg la bal, deghizat, așa cum se cuvine, dar în zori vom fi deja pe drum, tu vei fi însoțitoarea și camerista mea, dar tot tu vei fi doamna, cel puțin o vreme... Zâmbești? Du-te în camera ta, roagă-te, dormi și pregătește-te pentru drum. Dimineata așteaptă-mă la marginea orașului, acolo unde se bifurcă drumul spre nord și spre vest, la crucea de piatră. Ai încredere în mine... doar știi bine că poți avea încredere în mine. Este ceva în zâmbetul tău, ceva ce am mai văzut doar o singură dată, la Verona, ceva inconștient și pervers, blajin și periculos... o să-ți explic odată. O să-ți vindecăm mâinile. Spală-ți părul în seara asta, spală-l cu ceai de mușetel, la fel și fața, apoi unge-ți pielea cu alifia asta... stai, primești și un fir de trandafir, drept amintire, pentru noaptea asta. Acum du-te și gândește-te la ce ți-am spus. Dar să nu te gândești prea mult timp... Du-te, trebuie să plec și eu. Vise plăcute, copila mea. Dimineata începe o viață nouă pentru tine, la crucea de piatră, în trăsură, în brațele mele, sub faldurile ocrotitoare ale pelerinei mele... *Addio, cara fanciulla! Addio, mia diletta! Arrivederci domani! Iniziamo una vita nuova!...*

*Una vita felice!..*¹⁴. Of! A plecat toată lumea?... Putem pleca. Era să uit, masca, repede. O, mască frumoasă, accesoriu cunoscut, din mătase albă, de Veneția, acoperă-mi fața ca de atâtea ori până acum, în clipele tulburi și periculoase ale vieții. Încă o privire în oglindă... plasturele de frumusețe a alunecat puțin de la loc, încă un strop de roșeață pe buze, sprâncenele trebuie netezite și îngroșate

cu funinginea de la fitilul ars al lumânării, la fel, puțină funingine și sub ochi, numai o idee... Da, masca e perfectă! Paltonul mă va feri în timp ce trec pe stradă... ce ninsoare! Ai grijă de voce, Giacomo, va trebui să vorbești mai degrabă cu evantaiul și cu scânteile din ochi! Totul e la locul său, da, friptura rece de pui, bucata de unt pe tava cu zăpadă, vinul în sticlă de cristal, gravată, trandafirii în vasul din marmură, parfum de roze pe lenjeria de pat, perdelele patului trase....da, probabil că va fi bine așa. Încă un braț de lemne în focul din șemineu... ceva mai lipsește. Nu-mi vine-n minte. Oare despre ce a fost vorba, n-am voie să uit.... mai important decât trandafirii, decât vinul, decât parfumul de ambră, decât friptura... o, știu deja, pumnalul! Vino la pieptul meu, însoțitorul meu fidel. La pieptul meu, în decolteul rochiei de damă, între sâni din pene; e ceva fantastic, numai femeile știu să ascundă astfel pumnalul între sâni, câtă siguranță și conștiință glaciale în acest sentiment, să te duci cu un pumnal deasupra inimii la o întâlnire!... Cred că n-am uitat nimic. Hai, pleacă. Ai grijă... ce-i asta? De ce nu pornești? Ești singur, uită-te în oglindă, costumul e superb, totul e la locul său, la fel și oamenii, peste câteva clipe începe spectacolul, conform regulilor jocului, conform contractului încheiat cu distinsul conte de Parma! De ce tragi de timp, ce-s cu palpitațiile astea, ce sentimente ți-au înșfăcat cu o putere atât de mare inima că nu te poți decide să pornești, că tragi de timp, cu pumnalul între sâni, cu masca pe față, ținând în mâini evantaiul... ce se întâmplă cu tine, Giacomo? Numai acrobatul amețește astfel când se uită spre mulțime din vârful piramidei formată din trupuri umane, ca să caute o privire cunoscută în marea oamenilor străini... Ce te neliniștește, ce-ți trece prin minte? Potolește-te, inimă agitată, termină cu bătaile astea sălbatice! Ți-e teamă de dragoste, da... ți-e teamă de sentimentul care te ține legat, contele de Parma te

cunoaște bine, a reușit să te cunoască în marea-i durere și nevoie care l-au copleșit, ți-e teamă de sentimentul care-ți umbrește drumul, de sentimentul din fața căruia evadezi încă din copilărie. Nu-ți fie teamă, biet nebun! Ești mai puternic de-atât. Nu-ți fie teamă, nu există sentiment care să te domine: poate că după asta vei avea câteva zile mai neplăcute, câteva săptămâni mai agitate, o să te avânți în câteva partide de cărți, o să-i amuzi pe semenii tăi, așa cum își doresc, după eternele reguli ale comediei umane, făcându-i să râdă și făcându-te de râs, înșelându-i și lăsându-te înșelat... lasă, o să treacă amintirea. Lasă, n-o să mori dintr-atât, nu-ți fie teamă. Dimineața o să mergi mai departe cu fata de la bucătărie, ca de atâtea ori până acum, ca de atâtea ori de acum înainte, apoi o să te trezești singur într-o încăpere străină, într-un oraș străin, așa cum te-ai obișnuit deja, și nici nu mai poți trăi altfel. Nu-ți fie teamă, nu te lăsa răpus de sensibilitate. Lacrima pe care ai vărsa-o ți-ar mânji machiajul de pe față și ți-ar umezi plasturele de frumusețe... dar nu-mi fac probleme că ai vărsa vreo lacrimă. *Trebuie să te văd...* O scrisoare frumoasă. Niciodată n-am primit una mai frumoasă. Da, mă leagă ceva de femeia asta, altfel, cu alte forțe și cu alt dor decât față de celelalte. Dar nici ea nu mă poate elibera. Atunci apucă-te de treabă, comediantule! Îndreaptă-ți spatele, aruncă-ți peste umeri pelerina, pune-ți masca... Ce liniște profundă! Doar vântul șuieră. Pornește la bal, la treabă, în lumea care ți-e și destin în același timp, dur și fără sentimente. Cine-i la ușă?...

Spectacolul

Ușa s-a deschis, flacăra lumânărilor a început să tremure din cauza curentului. În prag stătea un

tânăr, purta o mască, era îmbrăcat într-un frac elegant, negru, cu pantaloni scurți, de mătase, în picioare avea niște pantofi cu cataramă, la brâu îi atârna o sabie îngustă, cu mâner de aur, iar în mâini ținea o pălărie neagră, un tricorn. Se înclină, apoi rosti cu o voce pură și înaltă, aproape infantilă, de parcă ar fi adus în cameră frigul și veselia din lumea înzăpezită:

— Eu sunt, Giacomo.

Închise cu grijă ușa și traversă încăperea cu niște pași timizi și neîndemânatici, de parcă nu s-ar fi obișnuit cu veșmintele băiețești. Se înclină ca un bărbat și spuse fără pudoare:

— Te-am așteptat în zadar, așa că am venit eu.

— De ce ai venit? – întrebă bărbatul cu o voce cam răgușită, dindărătul măștii, și făcu un pas stângaci, timid, împiedicându-se în volanele fustei.

— De ce? Doar ți-am scris în scrisoare. Pentru că trebuie să te văd.

Rosti aceste cuvinte cu tandrețe, fără niciun accent străin, de parcă asta ar fi fost singura explicație, dar de altfel, singurul răspuns firesc pe care o femeie îl poate da unui bărbat. Iar când bărbatul tăcu, ea continuă:

— N-ai primit scrisoarea mea? – întrebă cu îngrijorare.

— Ba da – răspunse bărbatul. Mi-a adus-o în seara asta soțul tău, contele de Parma.

— O! – spuse femeia, apoi tăcu.

Spuse acest „o” tăcut și cu simplitate, pe o voce de păsăruică. Își rezemă trupul zvelt și băiețos de marginea șemineului, prinse cu ambele mâini sabia și începu să se joace cu ea. Masca frumoasă care-i acoperea fața privi goală și cu seriozitate spre podea. Apoi rosti foarte încet:

— Am presimțit. Așteptam răspunsul și am presimțit că s-a întâmplat ceva rău cu scrisoarea. De altfel, foarte rar scriu scrisori. La drept

vorbind, asta-i prima pe care am scris-o în viața mea.

Cu un gest lejer și puțin rușinos își înclină capul într-o parte, de parcă și-ar fi recunoscut sub forma unei mărturisiri cel mai mare secret al vieții ei. Începu să râdă agitat dindărătul măștii.

— O!... — repetă. — Cât de rău îmi pare că scrisoarea a ajuns în mâinile lui. Ar fi trebuit să mă gândesc la acest lucru. Crezi că mai trăiește grăjdarul care se angajase să îți aducă scrisoarea?... Mi-ar părea rău să i se fi întâmplat ceva, e încă tânăr, mă privea cu atâta jind și tristețe în timp ce călăream, nemaivorbind că are o familie numeroasă pe care o întreținea. Conte de Parma a fost cel care ți-a adus scrisoarea?... Bietul de el. Cred că a avut un drum greu. Este atât de mândru și solitar, îmi imaginez ce o fi simțit când a pornit la drum să-ți înmâneze scrisoarea în care-ți scriam că vreau să te văd. Te-a amenințat? Sau ți-a oferit bani?... Răspunde, iubitul meu.

Ultimele cuvinte le rosti răspicat, confidențial, dar în același timp cu obiectivitate, de parcă ar definit o anume noțiune foarte serioasă sau un obiect. Acum masca privea rigid în lumină, moartă și albă.

— M-a amenințat și mi-a oferit și bani. Dar nu pentru asta a venit — spuse bărbatul. — A venit doar să-mi aducă scrisoarea, al cărei conținut mi l-a și explicat detaliat. Apoi, am încheiat un contract.

— Da — răspunse femeia și parcă s-ar fi auzit un oftat scurt. — Despre ce contract este vorba, iubitul meu?

— Mi-a cerut să-ți ofer arta mea nocturnă, aventura. Mi-a spus să fac o capodoperă din noaptea asta. Mi-a oferit bani, libertate, o scrisoare de recomandare care mă protejează și mă ajută să trec granițele țării. Francisca, mi-a spus că ești bolnavă, că te-a răpus dragostea, și m-a rugat să te vindec. Mi-a spus că ne dăruiește noaptea asta,

care este exact la fel de scurtă și la fel de lungă cum este întreaga viață, și să fac imposibilul, să trăim într-o singură noapte tot extazul și toată decepția dragostei, iar dimineța să ne despărțim, eu să plec în lumea largă, acolo unde mă cheamă destinul, iar tu să te întorci în palatul tău, cu capul sus, urmând să luminezi și să încălzești ultima perioadă din viața contelui de Parma. Asta mi-a spus. Și mi-a explicat semnificația scrisorii tale. Cred că și el a înțeles scrisoarea, Francisca, a înțeles perfect fiecare cuvânt. Nu s-a răstit, mai degrabă a vorbit încet și cu răbdare. A mai dorit să te consolez și să te insult, așa cum trebuie, ca până dimineța să se termine totul între noi, să punem punct la sfârșitul propoziției... Așa mi-a spus.

— Ți-a spus să mă insult?...

— Da. Dar la plecare m-a rugat să nu te insult prea tare.

— Da – spuse Francisca. – El mă iubește.

— Așa am crezut și eu – răspunse bărbatul. – Te iubește, dar lui îi este simplu, Francisca. E ușor să iubești așa cum iubește el, când viața aproape... s-a terminat, așa mi-a spus, a repetat de mai multe ori cuvântul „aproape” – probabil că acest cuvânt are o importanță aparte pentru el, dacă bine am înțeles. E ușor să iubești când viața aproape s-a terminat.

— Dragul meu – spuse acum femeia cu o voce foarte tandră și indulgentă, de parcă o persoană matură i s-ar adresa odraslei sale, iar în clipa în care buzele invizibile rostiră aceste cuvinte, masca arăta de parcă ar fi zâmbit cineva. – Niciodată nu-i ușor să iubești.

— Nu – răspunse bărbatul cu încăpățănare. – Dar lui îi este mai ușor.

— În final – întrebă cealaltă mască – ai acceptat contractul?...

— Da.

— Ce fel de contract, Giacomo?

— Am acceptat contractul așa cum a vrut el, așa cum ai scris tu. Ca-n noaptea asta o să ne vedem. Și ca o să ne iubim, pentru că între noi exista un secret și o legătură; iar acest lucru este adevărat, Francisca, ne-a atins pe amândoi dragostea. E un dar mare și o mare tristețe. E un dar mare, pentru că eu într-adevăr te iubesc în felul meu, întotdeauna între limitele genului meu artistic, ale posibilităților aventurii, și o mare tristețe pentru că dragostea asta n-o să fie niciodată veselă și simplă, n-o să aibă aripi, asemenea porumbelului... între noi este o altfel de dragoste. Deci, am acceptat contractul, am acceptat să ne cunoaștem, așa cum stă scris în Biblie, apoi tu termini cu mine, vei fi dezamăgită, iar dimineața ne vom despărți pentru totdeauna. Iar eu n-am să mai fiu o umbră în patul vostru, n-am să mai fiu o fantomă când contele de Parma se va apleca asupra ta printre perne, pentru un timp o să fiu doar o amintire, mai târziu nici atât, am să fiu pentru tine un nimeni și un nimic. Asta-i contractul nostru. Asta trebuie să fac în noaptea asta, prin cuvinte și prin sărutări, cu lacrimi și cu jurăminte, punând la bătaie toate secretele meseriei mele, toate regulile artei mele.

Apoi tăcu, așteptând cu atenție și curiozitate replica.

— Păi, atunci... la treabă, Giacomo – spuse încet și liniștit femeia.

Își înclină capul într-o parte; masca privi în depărtare, indiferentă.

— La treabă – spuse încă o dată vocea – ce mai aștepți, amice?... Începe, a sosit clipa. Am venit eu, să nu ieși în vifor – pentru că miezul nopții a adus cu sine viforul, dacă eventual n-ai aflat până acum, șuieră un vifor înghețat, iar vântul boreal adună zăpada în nămeți pe drumuri. Dar aici, în casă, e liniște și o căldură plină de arome. Văd că au făcut și patul. Simt parfum de trandafiri și de ambră. Au pregătit și masa, pentru două

persoane, îngrijindu-se până și de cele mai mici detalii, respectând obiceiurile de odinioară. Într-adevăr a trecut de miezul nopții, e deja vremea *souper*¹⁵-ului. Deci, ar fi cazul să începi, Giacomo.

Se așeză în fața mesei, își scoase mănușile, își duse degetele înghețate la gură, suflă peste ele, apoi își frecă o mână de cealaltă, și cu o atitudine de așteptare cuviincioasă și politicoasă sta la masa plină cu bucate, ca o persoană care așteaptă apariția ospătarului și momentul când poate să înceapă să mănânce.

— Cum o să începi? – întrebă apoi, când văzu că bărbatul nu face nicio mișcare; apoi continuă confidențial și plină de curiozitate: – Cum trebuie să seduci, apoi să dezamăgești pe cineva care a venit din proprie inițiativă aici, pentru că este îndrăgostită?... Sunt foarte curioasă, Giacomo! Ce o să faci apoi?... O să fii violent sau viclean și politicos? Într-adevăr, este o capodoperă ceea ce ți-ai asumat, nu e deloc ușor de concretizat. Pentru că, după cum vezi, acum nu suntem singuri aici, el știe de această întâlnire, deci, suntem și vom fi oarecum în trei în această cameră. Firește, el a știut că o să-mi povestești din prima clipă totul sau aproape totul, n-a crezut nicio secundă că vei acționa dur, că vei minți și vei tăinui c-a fost aici, că nu-mi vei vorbi nimic despre contractul pe care l-ai încheiat. Nicio clipă nu și-ar fi imaginat că se va petrece altfel decât s-a petrecut, știa foarte bine că vei începe cu mărturisirea, și probabil c-a știut și cum vom încheia acest început, noi doi sau trei... Încă nu știu. După tot ce am auzit, sunt foarte curioasă. Deci, începe.

Apoi, ambele măști au tăcut o vreme. După un timp masca bărbatului începu să vorbească pe un ton de copil care se învioră încet, de parcă s-ar fi încălzit de la căldura cuvintelor rostite, pentru ca apoi să devină o voce de femeie, o voce ale cărei asperități și rețineri s-au topit cu totul:

— Pentru că atunci poate încep și eu... sunt și eu aici, chiar dacă nu în totalitate datorită voinței sale, la fel, nici măcar datorită voinței tale: sunt aici pentru că așa am vrut eu, chiar dacă port masca, chiar dacă sunt deghizată în bărbat, deci, asemenea cuiva care s-a îmbrăcat puțin pentru un joc, pentru o petrecere... și poate ca este bine așa. Începe și creează o capodopera. Va fi foarte interesant. Deci, asta ați convenit voi doi, bărbatul pe care-l iubesc, și celălalt, care mă iubește?... Din cauza asta, acum, că sunt aici, eu doar mă supun ordinului său? Și indiferent cum va fi noaptea asta, totul se va petrece la ordinele sale, iar noi doi, tu și eu, la ordinele sale o să ne cunoaștem și o să ne insultăm reciproc?... Ce minunat — spuse cu detașare vocea, cu o indiferență liniștită și tristă. Asta-i tot ce a inventat, asta e tot ce ați convenit conform contractului? N-ați reușit să inventați mai mult, altceva, mai inteligent? Doi bărbați atât de înțelepți și extraordinari cum este el, cum ești tu?... A adus scrisoarea și a explicat-o? Poate că totuși n-a explicat-o suficient, Giacomo, iubitul meu. Pentru că-n secunda în care mi s-a permis în viață să aștern, în sfârșit, pe hârtie literele, primele cuvinte coerente, care au sens, m-am speriat cât de mult spun aceste cuvinte în cazul în care cel care scrie o scrisoare știe să le aleagă într-un mod potrivit, apoi știe să le așeze într-o ordine anume... Patru cuvinte, vezi, iar la porunca lor tu te-ai îmbrăcat în straie femeiești, iar el a pornit la drum din palatul său, și-a asumat rolul poștașului, a urcat treptele astea abrupte... patru cuvinte, câteva picături de cerneală pe un pergament, și cât de multe evenimente a generat porunca acestor patru cuvinte! Multe lucruri s-au mișcat în lumea asta pentru că am scris cele patru cuvinte! Da, și eu am rămas mirată și m-am înfiorat. Și totuși cred că n-a înțeles cu adevărat scrisoarea mea. Ți-a explicat-o?... Ți-o voi explica eu, Giacomo! Ți-o voi explica eu, chiar dacă nu atât de rațional cum ați

făcut-o voi doi! Ce crezi, sunt eu femeia din soiul celor care de dragul unei aventuri și al unui capriciu pornește noaptea din căminul ei ca să-l caute pe bărbatul care tocmai a ieșit din închisoare, care are o reputație atât de rea încât mamele și bătrânele din Bolzano, dar și de prin alte părți, își fac semnul crucii când îi aud numele?... Atât de puțin mă cunoști? Iar contele de Parma, cu care împart patul, mă cunoaște atât de superficial?... Ți-ai imaginat că am învățat să scriu din joacă și din plictiseală, ca să-ți pot trimite o invitație pentru o amuzantă întâlnire nocturnă?... Ți-ai imaginat că vin la tine pentru o aventură așa cum ați convenit într-un contract, voi înțelepții bărbați, pentru o aventură, pentru o noapte, între două fragmente muzicale și între doi pași de dans, că mă grăbesc s-o șterg de acasă deghizată, purtând mască, să intru în camera unui bărbat străin, apoi să alerg înapoi la palatul meu, și încă înainte să se termine dansul să intru și eu în rândul dansatorilor din sala de bal?... Ți-ai imaginat că urmăresc vreo amintire infantilă atunci când îți scriu și când vin la tine, când mă gândesc la tine și încălzesc cu respirația amintirea ta, când număr zilele pe care le petreci la închisoare, apoi mă furișez aici, la tine, pentru o noapte, pentru o întâlnire secretă, doar pentru că ești aici, ești în trecere în orașul în care trăiesc alături de soțul meu, și pentru că pe vremea când eram fată te cunoscusem și fusese între noi o hârjoneală drăgăstoasă?... Asta-i înțelepciunea marelui, puternicului conte de Parma, asta e atotștiutorul Giacomo, cel care cunoaște atât de bine inimile femeilor?... Iar eu, femeia simplă și naivă urmăresc un vis în timp ce scriu, în sfârșit, cuvintele prin care-ți aduc la cunoștință în primul rând ție, apoi, da, contelui, lumii întregi că trebuie să te văd? Poate nici nu sunt chiar atât de visătoare și de naivă, Giacomo, iubitul meu. Poate că eu am dirijat pașii grăjdarului când a pornit la drum cu scrisoarea mea, asta ca în sfârșit contele să cadă în

capcană?... Poate că și eu am semnat un contract în seara asta, dacă nu cu altcineva atunci cu mine însămi și cu soarta mea, un contract dur și solid, asemenea sicriului, chiar dacă nu poartă pecete și jurământ? Poate și eu știu de ce am urcat treptele, nu numai contele de Parma? Ce crezi, iubitul meu? De ce am scris scrisoarea, de ce l-am trimis într-o misiune secretă pe grăjdar, de ce te-am așteptat, de ce m-am deghizat în haine bărbătești, de ce am evadat din palatul meu, de ce stau aici, în camera ta? Răspunde, din moment ce ai acceptat contractul!

Cealaltă mască întrebă pe o voce stinsă, cu supușenie:

— De ce, Francisca?

— Pentru că eu nu sunt aventura, iubitul meu, eu nu sunt materia unei capodopere, eu nu sunt obiectul unui contract înțelept, nici litera acestuia. Eu nu sunt iubita care se furișează pentru o noapte în brațele iubitului ei. Eu nu sunt o găscă visătoare care așteaptă în zadar un bărbat, care urmărește o umbră, o himeră a fericirii. Eu nu sunt dama tânără care visează la brațul soțului ei bătrân îmbrățișările unor brațe vâjnoase, sărutul unor buze fierbinți, care pornește în ninsoare să caute ocazia și răsplata. Nu sunt dama care se plictisește, care nu poate rezista reputației tale și-ți cade la picioare, nici nevistica de la țară care nu poate fugi de prezența iubitului voinic din tinerețe. Eu nu sunt nici găscă proastă, nici curtezană, Giacomo.

— Cine ești tu, Francisca? – întrebă bărbatul.

Masca le înăbuși cuvintele, de parcă și-ar fi vorbit de la o mare distanță. Din liniștea distanței, de foarte departe, femeia rosti:

— Eu sunt viața, iubitul meu.

Bărbatul merse la șemineu și cu grijă, ca nu cumva flăcările să înșface volanele fustei, se aplecă și aruncă două bucăți de lemn pe foc. Aplecat, cu lemnele în brațe, o întrebă peste umăr:

— Ce înseamnă viață, Francisca?

— Firește, nu o evadare în zăpadă – răspunse liniștită femeia. – Și nu febră, nu înflăcărare, nu cuvinte mari, nici această situație în care suntem acum aici, tu deghizat în femeie, iar eu deghizată în bărbat, purtând amândoi măști, în camera unui han, de parcă am interpreta niște roluri dintr-o operetă. Toate astea nu reprezintă viața. Ți spun ce este viața. M-am gândit mult timp. Pentru că nu numai tu ai trăit în închisoare, Giacomo, în închisoarea unde te-au aruncat niște mâini puternice și geloase; în anii care au trecut și eu am trăit în închisoare, chiar dacă n-am dormit pe o saltea de paie. Viața, iubitul meu, este un tot. Viața e faptul că un bărbat se întâlnește cu o femeie pentru că-și aparțin, pentru că între ei există o legătură precum aceea dintre ploaie și mare, picăturile de ploaie întotdeauna cad în mare, se creează una din cealaltă, una este condiția celeilalte. Din acest tot se naște ceva, care este armonie, iar asta-i viața. Acest lucru se întâmplă foarte rar între oameni. Tu fugi din fața oamenilor, crezi că ai altceva de făcut pe lumea asta. Eu caut acest tot pentru că știu că nu am altceva de făcut pe lumea asta. Din cauza asta am venit. Repet, a trecut destul de mult timp până când m-am convins de asta. Acum știu. La fel știu că fără mine nu poți să faci nimic perfect în viață, da, nici măcar genul de artă în care excelezi, cum ai spus, fără mine nu poți fi nici măcar un aventurier perfect și veritabil, nu poți găsi cu adevărat nici măcar jocul, experiența și aventura, fără mine nu le poți seduce cu adevărat nici pe celelalte femei. De ce stai nemișcat Giacomo, ținând în mână vătraiul, de parcă te-ar fi lovit cineva, iar tu ți-ai îndreptat subit spinarea?... Ai înțeles ceva? Eu sunt viața, iubitul meu, iar pentru tine sunt singura femeie care reprezintă în viață acest tot, fără mine nu ești un om întreg, nici artist, nici cartofoș și călător, la fel cum nici eu nu sunt fără tine o femeie adevărată, ci doar o umbră, undeva în infern. Acum înțelegi?...

Pentru că eu înțeleg. N-aș fi venit de la contele de Parma, care mă iubește și-mi arată tot ce merită văzut din lume: puterea și fastul, luxul și înțelepciunea, și, nu vreau să fiu indiscretă, nici obraznică, nu trebuie să-mi dai crezare, dar tot el m-a făcut să cunosc și fața tristă și serioasă a dragostei și a pasiunii: pentru că dragostea are o mie de fețe, iar contele de Parma poartă și el una dintre ele. Acum, în clipa asta, poartă capul de măgar, în palatul său, pentru că l-a jignit dragostea noastră și l-a copleșit o tristețe de moarte. Și știe că nu poate fi altfel, din cauza asta suportă ca-n seara asta să fiu aici, la tine, din cauza asta poartă cu orgoliu capul de măgar. Dar nici asta nu-l ajută, nici faptul că știe, nici masca pe care o poartă, nici contractul, nimic nu-l ajută. A trăit cu violență și va muri de vanitate. Nu pot să-l ajut. Dar nu l-aș fi părăsit niciodată, pentru că și eu am încheiat un contract cu el, iar pe mine m-au învățat să-mi respect promisiunile. Eu sunt din Toscana, Giacomo – spuse masca; iar el își îndreptă puțin spatele.

— Știu, draga mea – îi răspunse bărbatul ținând în mână vătraiul, iar glasul parcă i-ar fi zâmbit. – În seara asta, aici, în camera asta, mi-a mai spus cineva același lucru.

— Așa? – întrebă Francisca pe o voce tăragănată, cu un accent melodios, cu vocea unei eleve care se supune cu mirare. – Da, în ultima vreme ai primit mulți vizitatori. De acum înainte mereu va fi așa... întotdeauna în jurul tău vor fi mulți oameni, bărbați și femei. O să mă obișnuiesc, iubitul meu... n-o să-mi fie ușor, dar mă voi strădui.

— Când, Francisca – întrebă bărbatul –, când vrei să te obișnuiești cu asta? În noaptea asta?... Pentru că-n noaptea asta nu mai aștept niciun vizitator.

— În noaptea asta? – întrebă femeia cu aceeași voce calmă și infantilă, cum vorbise și

adineaori. – Nu, mai târziu, în viață.

— În viața pe care o vom petrece împreună?

— Poate, iubitul meu. Tu nu așa ți-ai imaginat?

— Nu știu, Francisca – spuse bărbatul și se așeză în fața femeii, se lăsă pe spate în fotoliu, își puse picior peste picior sub fustă și-și încrucișă brațele deasupra sânilor falși, din pene. – Acest lucru nu este inclus în contract.

— Contractul acesta nu este altceva decât un cuvânt – spuse cu calm femeia. – Dar în celălalt contract, pe care l-am încheiat noi doi, fără cuvinte, este inclus. Întotdeauna în jurul tău vor fi mulți oameni, bărbați și femei, firește, acest lucru n-o să-mi facă plăcere în mod special. Dar am să suport – spuse îngrijorată și oftă prelung.

— Și când – întrebă bărbatul cu o voce respectuoasă, obiectivă și plină de alinare, așa cum vorbește omul cu un copil sau cu un nebun, pe care n-ai voie să-l contrazici –, când crezi că o să începem să trăim o astfel de viață, Francisca?...

— Dar am și început-o, iubitul meu – răspunse cu însuflețire femeia. – Am început deja să trăim o astfel de viață din clipa în care ți-am scris scrisoarea, iar contele de Parma ți-a înmănat mesajul meu, iar eu apoi am început să mă îmbrac în straie bărbătești. Acum vorbești cu mine ca și cu un copil sau cu un nebun. Dar nu sunt nici copilă, nici nebună. Sunt femeie, chiar dacă acum port mască și sunt deghizată în bărbat, sunt o femeie care cu siguranță știe ceva și tocmai din cauza asta acționează așa. Taci?... Tăcerea ta mă întreabă ce anume știu cu atâta precizie, cu o certitudine atât de ridicolă, atât de smintită, care nu lasă loc niciunui dubiu?... Simplu, știu că sunt legată de tine, Giacomo, iar tu ești legat de mine, chiar dacă întotdeauna în jurul tău vor fi mulți oameni, mulți bărbați și cu atât mai multe femei, iar acest lucru o să mă doară; iată ce știu, iar acest lucru îl știe și contele de Parma. Din cauza asta ți-a adus

scrisoarea mea, din cauza asta suportă acum, împodobit cu capul de măgar, în palatul său, faptul că mă aflu la tine. Din acest motiv s-a grăbit să încheie un contract cu tine, la fel și tu, Giacomo, te-ai grăbit să închei un contract cu el, împotriva mea, pentru că ți-e teamă de mine, la fel cum îi este teamă omului de viață, de viața care-i un tot, deci, e destin... or, tuturor le este teamă puțin de asta. Mie nu-mi mai e teamă – spuse tare și răspicat.

— Și cum va fi viața noastră?... întrebă domol bărbatul.

— Nu va fi fericită, nici solemnă. Nu vom avea noroc. Există oameni care au urechi pentru armonie, pentru acel tot. Tu nu ești un astfel de om. Am să fiu mult timp singură, o să fiu o solitară în ochii lumii, o să mă abandonezi deseori și n-am să fiu fericită în sensul acela plescăit și ciripitor al cuvântului, așa cum majoritatea oamenilor cred și ar dori să creadă. Dar viața mea va avea un rost, va avea un conținut, poate unul apăsător și dureros. Știu totul, Giacomo, pentru că te iubesc. Sunt foarte puternică și am forță cât un luptător. Voi fi la fel de deșteaptă ca și papa, pentru că te iubesc. Am să învăț să scriu și voi deprinde tainele jocului de cărți, deja am și început să învăț cum trebuie însemnat regele și asul de caro, în așa fel ca nimeni să nu-și dea seama, am comandat de la Napoli un pachet nou de cărți și ceară, o să măsluim împreună cărțile înainte ca tu să pornești în lume, printre nemernicii paznici ai virtuții, eu te voi aștepta acasă până golești toate buzunarele, iar tu te vei întoarce în zori sau a treia zi, apoi vom împrăști galbenii, îi redăm înapoi lumii, pentru că n-avem nevoie de avere, tu nu poți păstra aurul, îți curge printre degete, așa ți-e firea. Eu am să fiu cea mai frumoasă femeie din Paris, Giacomo, ai să vezi, am să-l seduc pe șeful poliției, am să cinez cu el și nu ți se va putea întâmpla nimic rău, te voi proteja mai bine decât scrisoarea de recomandare a

contelui de Parma, te voi proteja cu toate sclipirile din privirea mea, cu fiecare respirație, numai să nu pățești nimic. Iar dacă vei primi vreo boală rușinoasă de la stricate, am să te îngrijesc, o să-ți fricționez membrele cu mercur și-ți voi prepara fiertură de ierburi, ca să te vindeci. Voi fi vicleană ca spionii Inchiziției, iar dacă o să-ți fie dor de țara natală voi merge la Veneția, mă voi culca cu dogele și voi cere clemență pentru tine, ca să te poți întoarce acasă, să-i mai vezi încă o dată pe Nonna și pe domnul Bragadin, sau pe frumoasa călugăriță căreia i-ai închiriat un palat la Murano. Am să învăț să gătesc bine, iubitul meu, am și învățat deja, știu că n-ai voie să mănânci bucate condimentate pentru că ești predispus la hemoragie nazală, știu să prepar o supă de la care îți trece durerea de cap, voi merge la cocotele care-ți promit marea cu sarea și nu se țin de cuvânt, am să fiu codoașă pentru tine și am să ți-o aduc pe gratis pentru o noapte pe celebra Julieta, pentru care prințul de Norfolk a plătit o sută de mii de galbeni, și care a fost necruțătoare cu tine la ultimul carnaval din Veneția. Am și învățat să tricotez, să spăl și să calc, pentru că pe drum deseori n-o să avem bani, vom poposi la hanuri mai mizerabile decât e „Cerbul”, copoii zarafilor vor fi pe urmele noastre, dar eu am să mă-ngrijesc ca tu, iubitul meu, să apari printre oameni mereu îmbrăcat în cămașă curată, călcată, cu jabou, chiar dacă de patru zile nu vom fi mâncat acasă altceva decât pește uscat prăjit în ulei. Am să fiu atât de frumoasă, Giacomo, încât uneori, când vom avea bani, iar tu mă vei copleși cu mătăsurii, catifea și bijuterii, când mă vei duce la Londra, la operă și vei închiria pentru mine o lojă, toată lumea mă va admira, chiar și-n timpul spectacolului: iar tu vei sta lângă mine și vom privi distant și indiferent mulțimea, pentru că-n asemenea ocazii n-am să mă uit la nimeni altcineva decât la tine, și toată lumea o să știe că cea mai frumoasă femeie este a ta,

numai a ta. Și te vei simți bine, pentru că ești vanitos, inuman de vanitos. Toată lumea o să știe că triumful tău este complet, că eu sunt contesa de Parma care și-a părăsit bărbatul și castelele numai ca să poată trăi cu tine, a renunțat la bijuterii și la moșii numai ca să se culce-n patul tău, cu tine fuge de colo-colo pe drumuri și poteci, cu tine doarme prin șoproane dărăpănate și nu se uită la alt bărbat decât dacă vrei tu. Pentru că poți să faci cu mine orice, Giacomo. Mă poți vinde rudei noastre, lui Ludovic, pentru haremul din Versailles, mă poți vinde la kilogram, dar vei ști că în clipele în care bărbați străini se vor topi în brațele mele, precum plumbul aruncat de Anul Nou în jărat, sunt numai a ta. Îmi poți interzice să mă uit la alți bărbați, firește, mă poți urâți, e o nimica toată!... Poți să mă tunzi, poți să-mi însemni sânii cu vătraiul fierbinte, poți să-mi infectezi pielea cu diverse boli, dar ai să vezi că voi continua să fiu frumoasă pentru tine, o să găsesc remedii, o să prepar tot felul de leacuri băbești, o să-mi schimb pielea și o să-mi crească din nou părul dacă tu mai târziu, vreodată, vei voi să mă iubești și vei dori să-ți plac. Trebuie să știi că toate astea sunt posibile, pentru că te iubesc. Eu voi fi cea mai virtuoasă femeie, dacă așa vei dori, iubitul meu, voi trăi singură într-o locuință ale cărei ferestre le vei putea zidi, chiar și la slujba de la biserică voi merge numai atunci când îmi vei permite și când mă vor însoți servitorii tăi, toată ziua am să stau în camerele pe care tu mi le vei desemna drept carcere, și-mi voi îngriji trupul, mă voi găti și te voi aștepta. Și mă vor servi numai femei pe care tu le vei alege, femei mute și oarbe, dacă așa vei dori. Dar dacă vei avea nevoie ca dorința altor bărbați să-ți învioreze dragostea, voi fi cocotă și nelegiuită. Dacă vrei să mă umilești, Giacomo, află de la mine că nu vei găsi umilința care să nu-mi fie pe plac; pentru că te iubesc. Dacă ai nevoie să mă torturezi poți să mă legi de scaunul de tortură și

poți să mă bați cu un bici plin de cuie, eu voi țipa, va șiroi sângele din mine, dar între timp mă voi gândi la alte metode de tortură, ca să-ți ofer o bucurie și mai mare, mai adevărată. Dacă vei dori ca eu să te domin, voi fi necruțătoare și insensibilă cu tine, așa cum am văzut în cărțile pe care contele de Parma le comandase la Amsterdam. Știu multe secrete, Giacomo, nu există o femeie în casele rău famate din Veneția care să cunoască mai bine ca mine secretele torturii și ale tandreței, ale excitării trupului și sufletului, ale elixirelor și lenjeriilor, ale iluminatului și parfumurilor, ale mângâierilor și abstenenței. Dacă vei dori să fiu vulgară, știu niște cuvinte în italiană, franceză, germană și engleză încât uneori roșesc până și eu când sunt singură și-mi vin în minte; am învățat aceste cuvinte pentru tine, și numai ție ți le voi șopti dacă vei dori. Nu există sclave în haremurile orientale, iubitul meu, care să cunoască mai bine ca mine mângâierile – am învățat trupul, îi cunosc fiecare dorință, până și cele mai secrete – la care oamenii se gândesc doar pe patul morții, când deja nu mai contează nimic, iar mirosul pucioasei învăluie patul. Toate astea le-am învățat pentru că te iubesc. E suficient?...

— E puțin – spuse bărbatul.

— E puțin – repetă femeia. – Păi sigur că-i puțin. Am vrut numai să-ți spun, ca să știi... Dar să nu crezi că am sperat măcar pentru o secundă că ar fi suficient, că asta ar fi totul. Astea sunt doar instrumente, iubitul meu, știu bine, instrumente triste. Ți-am spus doar despre toate astea, le-am denumit, pentru că am vrut să știi: nu poți să dorești nimic de la mine ceva ce n-aș accepta sau m-aș codi să-ți îndeplinesc. Ai dreptate, e puțin. Pentru că dragostea are două scene unde se desfășoară marele duet, și ambele sunt infinite: patul și lumea. Iar noi vom trăi și-n lume. Și nu-i suficient să-ți ofer tot ce ar putea să pretindă de la mine imaginația, dorința sau capriciile tale, nu, trebuie să aflu ce este acel ceva care te face fericit,

trebuie să descifrez și să te descopăr. Trebuie să aflu ce este acel ceva după care tânjești atât de tare încât nu recunoști nici măcar în fața propriului tău suflet, nici măcar pe patul morții, când nu mai contează nimic: trebuie să aflu și trebuie să-ți spun ca să știi, ca să-ți fie bine, ca în sfârșit să poți fi fericit. Pentru că tu ești un om nefericit, iubitul meu, iar eu nu suport nefericirea ta, trebuie să numesc acel ceva după care tânjești... dar nici asta nu-i suficient, e puțin, e o muncă dură și ar fi o greșeală profesională, pentru că și eu am genul meu artistic, dacă n-ai știut până acum, numai că nu-i atât de elevat și de complicat ca al tău. Genul meu?... Atâta doar că te iubesc. Din cauza asta voi fi puternică și deșteaptă, pudică și depravată, răbdătoare și solitară, dezlănțuită și atentă, pentru că te iubesc. Trebuie să aflu de ce evadezi din fața sentimentelor și a fericirii, iar după ce voi descoperi secretul tău va trebui să-ți transmit acest lucru trist, dar nu prin cuvinte, nu să-ți spun direct, pentru că această descoperire e alarmantă, nu ajută la nimic... cuvintele, indiferent cât ar fi de exacte, denumesc doar și divulgă secretele oamenilor, dar nu oferă rezolvare, tu, scriitorul, precis știi asta. Nu, trebuie să trăiesc și să mă comport în așa fel, trebuie să fiu afectuoasă, să aștept, să fiu atentă și să-ți transmit fără cuvinte acest secret, acel ceva care te doare, pe care-l dorești, pentru care nu ești suficient de curajos – pentru că îndărătul tuturor nefericirilor stă lașitatea și ignoranța, iar tu știi bine treaba asta, doar ești scriitor. Deci, trebuie să aflu de ce ți-e teamă de fericire, care nu înseamnă să te plimbi mână-n mână cu cineva, nu înseamnă leagăn și sicriu, ci totul, ceva serios, aproape sever, deci, viața, adevărul. Trebuie să aflu ce este acel ceva la care tânjești atât de mult, încât n-ai curajul să-ți recunoști nici ție însuși, apoi, trebuie să trec sub tăcere în fața ta acest secret, cuvintele mele te-ar jigni, te-ai înfuria în profunda-ți vanitate și ai evada, ai protesta și m-ai blestema; iată, deci, de ce

va trebui să tac, purtând acest secret în inima mea. Va trebui să trăiesc în așa fel ca tu să afli, să înțelegi și fără cuvinte de ce existase singurătatea, plictiseala, curiozitatea, pasiunile haine, mulțimea femeilor, partidele de cărți, chefurile, lipsa unui cămin, de ce s-a conturat astfel opera ta, aventura, de ce ești aventurier... – iar dacă vei afla datorită mie, dar fără ajutorul cuvintelor mele, ai să vezi că dintr-o dată totul o să fie mai bine și mai ușor. Dar secretul numai tu poți să-l pronunți. Eu nu pot să fac altceva decât să aștept, să fiu atentă, să aflui, apoi cu toată ființa mea, cu toată viața și cu tot trupul, cu tăcerea mea și cu sărutările mele, cu atitudinea mea să-ți ofer această cunoaștere și acest secret. Așa trebuie să fac, pentru că te iubesc. Din cauza asta ți-e frică, ți-e frică de viață și de tot, pentru că omul nu se teme de nimic mai tare, nici măcar de scaunul de tortură sau de spânzurătoare, decât de propria-i persoană, de secretul pe care n-are curajul să-l privească-n față. Va fi bine după aceea, iubitul meu?... Nu știu. Totul va fi însă mai simplu, mult mai simplu. Iar pe cele două scene, în pat și-n lume, vom fi complici care știu totul despre ei înșiși și despre spectatori, nu vom mai avea emoții. Pentru că iubirea este o complicitate și o alianță, Giacomo, nu numai febră și jurământ, lacrimi și țipete, e o alianță foarte serioasă și dură. Iar eu am să respect această alianță, cât am să trăiesc. Ce o să fie?... N-am niciun plan, Giacomo. Nu-ți spun: „sunt aici, sunt a ta, ia-mă cu tine” – pentru că astea ar fi doar niște cuvinte stupide. Dar trebuie să știi: chiar dacă nu mă iei acum cu tine, am să te aștept în vecii vecilor, în taină, până când îți vei aminti de mine, iar într-o zi te vei îndura și-ți vei întoarce privirea spre mine. N-am motive să jur, nici să promit, pentru că eu știu realitatea, iubitul meu, iar realitatea e că tu ești cel adevărat. Poți pleca de la mine, cum ai făcut-o odinioară, ai dezertat ca un laș, și nu din cauza contelui de Parma ai dezertat, ci îngrozit de puterea

însământătoare a sentimentului, pentru că ai recunoscut: eu sunt cea adevărată pentru tine. N-ai aflat asta cu ajutorul cuvintelor, nici cu ajutorul rațiunii, dar ai știut cu inima și cu trupul; din cauza asta ai evadat. Degeaba ai evadat, pentru că acum suntem din nou față-n față și așteptăm clipa în care ne putem scoate, fiecare, masca de pe față, și ne putem vedea unul pe celălalt, așa cum trebuie. Pentru că încă ne uităm unul la celălalt dindărătul unei măști, iubitul meu, între noi sunt încă multe, foarte multe măști, și trebuie s-o scoatem pe fiecare, rând pe rând, până când ajungem, în sfârșit, să cunoaștem fața adevărată, nudă a celui alt. Nu te grăbi, nu te agita, nu-ți atinge masca, n-o arunca încă. Nu este întâmplător că ne întâlnim mascați, după foarte mult timp, când fiecare dintre noi și-a părăsit, în sfârșit, închisoarea, ajungând să stăm unul în fața celui alt; nu te grăbi să-ți arunci masca, pentru că vei găsi sub ea o altă mască, din oase, din carne și din piele, este o mască aidoma ăsteia, care-i din mătase. Trebuie să renunți la multe alte măști până când îți voi putea vedea și cunoaște chipul. Dar știu că undeva, foarte foarte departe, trăiește și acest chip al tău, celălalt, pe acela trebuie să-l văd într-o zi; pentru că te iubesc. Odinioară mi-ai dat o oglindă, Giacomo, cu foarte mulți ani în urmă mi-ai adus de la Veneția un dar, iar acest dar, firește, nu putea fi altceva decât o oglindă, o oglindă venețiană, care-i faimoasă pentru că reflectă adevăratul chip al oamenilor. Mi-ai adus o oglindă într-o ramă de argint și un pieptene, un pieptene cu mâner de argint. E tot ce am primit de la tine. E un dar mare, dragul meu. Au trecut anii, mulți ani, iar eu țin în fiecare zi în mână oglinda și pieptenele, îmi aranjez buclele și-mi privesc chipul, așa cum ai vrut tu, așa cum ți-ai imaginat tu atunci când mi-ai dăruit oglinda. Pentru că oglinda este un farmec – știi asta, tu, venețianul, în a cărei țară se fabrică cele mai frumoase oglinzi din lume? Trebuie să te

uiți mult timp în oglindă, de multe ori și mult timp, până când îți descoperi adevăratul chip. Oglinda nu este doar o simplă placă din sticlă acoperită cu o foiță din argint, nu, oglinda este și profundă, ca un iezer, iar persoana care se apleacă foarte atent asupra oglinzii venețiene vede subit în adâncuri, și vede alte și alte adâncuri, iar chipul care se apleacă asupra oglinzii se reflectă de la distanțe tot mai mari, și în fiecare zi cade câte o mască de pe acest chip care se privește în oglinda pe care i-a adus-o iubitul în dar, tocmai de la Veneția. Niciodată să nu mai dăruiești o oglindă unei femei pe care o iubești, iubitul meu, pentru că femeile, privindu-se-n oglindă, ajung să se cunoască pe ele însele, văd mai clar și devin mai triste. Oarecum, cunoașterea a început cândva cu o oglindă, atunci când omul s-a aplecat asupra mării și și-a văzut chipul în infinit, atunci a devenit neliniștit și a început să întrebe: „Cine este acesta?... – iar oglinda, de mărimea unei palme, pe care mi-ai adus-o de la Veneția, mi-a arătat adevăratul chip, iar într-o zi mi-am dat seama că acest chip despre care am crezut că mi-e cunoscut și că-i al meu, e doar o mască, o mască mai fină chiar decât cea de mătase, iar îndărătul ei este un alt chip care seamănă cu al tău. Îi pot mulțumi oglinzii... Tocmai de aceea nu promit acum nimic, nu rostesc jurăminte, nu pretind nimic, indiferent cât de sălbatic îmi bate inima în clipa asta; pentru că mi-am cunoscut chipul și știu că seamănă cu al tău, la fel, că tu ești cel adevărat. E suficient?...

— E puțin – spuse bărbatul.

— E puțin? – întreabă femeia cu vocea mirată, de pășăruică. – Nu, Giacomo, acum n-ai fost sincer. Știi și tu că acest lucru nu mai e puțin, ci e deja ceva, da, poate-i chiar mai mult decât ceva. Nu e puțin, nu e deloc puțin că doi oameni știu că sunt adevărați unul pentru celălalt. Și mie mi-a trebuit mult timp până când am aflat. Pentru că a fost o vreme când nu mă cunoșteam, creșteam doar

aşa, într-o doară, la Pistoia, în dosul zidurilor groase, în grădina cea bătrână, cu o rapiditate inconştientă, luxuriantă şi zbârlită, asemenea unei tufe de iederă – pe vremea respectivă încă îmi făceai curte foarte comic, băieţeşte şi în treacăt, dar amândoi ştiam că ne adresam unul altuia prin intermediul cuvintelor adevărate, indiferent despre ce am fi vorbit! –, pe vremea aceea cuvintele cu care mă dezmierdai le alegeai încă din lumea animalelor, a stelelor şi a plantelor, aşa cum obişnuiesc îndrăgostiţii când încă se joacă unul cu celălalt şi de-a cuvintele, la începutul iubirii, când încă n-au curajul să-şi spună pe nume, de exemplu: „iubitul meu” sau „iubita mea”, „Giacomo” sau „Francisca”. Pentru că mai târziu, orice cuvânt e inutil. Dar atunci mă numeai încă „floare sălbatică”, ba mai mult, „urzică sălbatică” – e adevărat, nu foarte politicos –, pentru că eram sălbatică şi usturătoare, iar tu-mi spuneai că atingerea mâinilor mele îţi provoacă o senzaţie fierbinte şi ţi se băşică pielea. Aşa-mi făceai curte. Când mă gândesc la vremurile alea uneori încep să ameţesc şi să roşesc, am senzaţia că-n prima clipă când te-am zărit în sala mare de la parterul casei din Pistoia, printre mobilele zdrenţuite, cu picioarele rupte – tocmai îţi arătai tatălui meu scrisoarea cardinalului şi schimbai cu el vorbe politicoase, minţind ceva fără să clipeşti –, am ştiut mai multe despre tine decât după aceea, când conversaţia şi jocurile de societate îţi ascundeau în faţa mea adevărata fiinţă. Am ştiut totul despre tine din prima clipă, iar dacă este ceva de care mi-e ruşine, pe care-l neg chiar şi-n faţa propriei mele persoane, acest ceva este perioada următoare a dragostei noastre, atunci când îmi „făceai curte”, când mi te adresai cu nume alese din lumea animalelor, a plantelor, a stelelor, când erai galant, hain, mincinos şi străin. Ai fost laş, Giacomo, ai fost laş faţă de ce-ţi dicta inima încă din prima clipă, din clipa în care m-ai văzut, când încă nu

schimbasesem niciun cuvânt-unul cu celălalt, când încă nu mă alintai că aş fi ca o „urzică sălbatică” şi alte cele. Ai fost laş, iar acest lucru e un mare păcat – îţi iert totul, tot ce nu-ţi iartă lumea, îţi înţeleg caracterul şi slăbiciunile, predispoziţiile pentru lucruri haine şi egoismul dezlănţuit înţeleg totul şi te dezleg pentru tot şi pentru toate, dar niciodată n-am să-ţi pot ierta acest păcat. De ce l-ai lăsat pe contele de Parma să mă cumpere ca pe o viţică la târgul din Florenţa?... De ce ai permis să merg cu el în castele şi-n oraşe străine, din moment ce ai ştiut că tu eşti cel adevărat?... În noaptea nunţii, când se crăpa de ziuă, mi-am întins mâna în pat şi te-am căutat. Am văzut Parisul, iar în trăsură care ne-a dus pe aleea pietruită spre Versailles, stăteam la stânga regelui şi când ruda noastră, Ludovic, m-a întrebat ceva când am ajuns sub platani, nu i-am răspuns, am crezut că tu stai lângă mine şi voiam să-ţi arăt ceva. Întotdeauna îmi punem aceeaşi întrebare: de ce a fost laş din moment ce el este cel adevărat? De ce nu-i este teamă de pumnal şi de închisoare, de otrăvă şi de infamie, de ce-i este teamă de mine, de cea adevărată, de fericire?... Astfel mă tot iscodeam. Apoi am înţeles. Iar acum ştiu deja, Giacomo, ce am de făcut – din cauza asta am învăţat să scriu şi încă multe alte lucruri care n-au de-a face nici cu cerneala, nici cu hârtia. Am învăţat totul, pentru că te iubesc. Iar acum, ascultă-mă cu atenţie, iubitul meu, nu-ţi spun cu tandreţe, nici cu jînd acest cuvânt: „*te iubesc*” – nu, mai degrabă îţi spun cu supărare, şi-l strig în faţă ca pe o acuză, ca pe un ordin. Mă auzi, Giacomo? Te iubesc. Nu pronunţ gîngurind acest cuvânt. Te interpelez, asemenea unui judecător, auzi? Te iubesc, deci te judec, am drepturi depline asupra ta. Te iubesc, deci îţi pretind să fii curajos. Te iubesc, deci te recreez, te iau cu mine, te iau cu mine chiar dacă ai avea puterea unei stele prinsă într-o rază de diamant al unei orbite cereşti, te smulg din univers, din

sistemul tău de legi, din genul tău, cum îți place să spui; pentru că te iubesc. Nu este o rugămintă, Giacomo, ci o incriminare, o acuză capitală. Nu te chem să ne jucăm, nu am chef să mă giugiulesc cu tine, nici să interpretez o scenă pastorală, nu mă zgâiesc cu tandrețe la tine, leșinată, gâfâind domol și stupid: te privesc furioasă, cu indignare, așa cum își privește un om dușmanul. Te voi lua cu mine în dragostea asta, acum sau mai târziu, n-am să te las nicio clipă, poți să evadezi peste mări și țări, o poți lua cu tine pe micuța servitoare, cea care adineaori mi-a deschis poarta, apoi s-a retras în întunericul intrării adormecând cu mirosul unei căprioare că femeia ascunsă-n straietele bărbătești îi este dușmancă, la fel cum am simțit și eu că are de-a face cu tine și mi-e dușmancă și, ca și toate celelalte, plănuiește ceva cu tine împotriva mea – asta așa este și așa va fi. Dar eu sunt mai puternică, pentru că te iubesc. Îți strig în față acest cuvânt, ca și cum te-aș pălmui, înțelegi?... Înțelegi?... Te iubesc. Destinul s-a răzbunat pe tine prin faptul că te iubesc. De cinci ani te iubesc, Giacomo, din clipa în care te-am văzut în grădina bătrână, la Pistoia, iar tu ai mințit una bună, apoi m-ai numit urzică sălbatică și te-ai bătut pentru mine, cu pieptul gol, la lumina lunii, apoi ai evadat, iar eu te-am detestat și te-am iubit. Știu că ți-e teamă, încă ți-e teamă. Nu coborî pleoapele îndărătul deschizăturii aflate în dreptul ochilor de pe masca ta: acum te văd, în sfârșit, și prin mască, îți văd doar ochii, care adineaori luceau, la fel ca ochii jivinelor când cercetează prada, iar acum sunt opaci, de parcă ar fi acoperiți de un voal și de ceață; acum aproape că sunt ca ochii unui om. Nu închide ochii ca unul care întoarce spatele, pentru că trebuie să știi că n-am să te las, în zadar există între tine și contele de Parma un contract și o momeală perfidă, totuși, tu ești bărbatul cu care am de-a face, și eu sunt femeia cu care ai de-a face, la fel cum are de-a face asasinul cu victima sa,

păcătosul cu păcatul său, creatorul cu creația sa, cum au de-a face toți cu datoria ce le este hărăzită pe lumea asta și de care ar dori să fugă. Nu-ți fie teamă, Giacomo! Era cât pe ce să spun: nu-ți fie teamă, n-o să te doară prea tare! Trebuie să-ți transmit curajul, care-i și virtute, trebuie să te învăț să fii curajos față de tine însuși, față de noi, față de cauza noastră, care conține în sine și păcatul, fiind și un atentat, la fel ca toate cauzele adevărate din lume. Nu-ți fie teamă, pentru că te iubesc. E suficient?...

— E mult – spuse bărbatul.

— E mult – răspunse femeia oftând. Tăcu, își prinse în mâini fața ascunsă îndărătul măștii și privi îndelung spre focul din șemineu.

Focul vorbea bombănind monoton. Ascultau această voce vie, continuă. Cu niște gesturi prudente, de parcă i-ar fi fost teamă să nu se împiedice în sabia care-i atârna la brâu, îngenunche în fața bărbatului, își ridică brațele lungi, apoi foarte tandru și cu mare grijă, atingând cealaltă mască doar cu vârful degetelor, prinse între palme fața acoperită și șopti:

— Iartă-mă dacă-i prea mult, iubitul meu Giacomo. Știu, e un păcat grav. Trebuie să mă ierți. Foarte puțini suportă dragostea desăvârșită, care întotdeauna e obligație și responsabilitate depline. Acesta e singurul meu păcat față de tine; iartă-mă. Niciodată n-am să-ți mai cer nimic. Am să fac tot ce-mi stă-n putere ca să suferi cât mai puțin din cauza asta. Ți-e teamă de momentul trezirii, ți-e teamă de plictiseală, de faptul că trăind lângă mine o să-ți strângă, într-o bună zi, cu palmele-i umede beregata?... Să nu-ți fie teamă, iubitul meu, pentru că această plictiseală o să fie bogată și veselă, la fel ca atunci când cineva se-ntinde și cască, plictiseala o să aibă rostul ei: faptul că te iubesc. Tu încă nu știi, de altfel, nici n-ai de unde, cum e atunci când cineva este iubit! Trebuie să-ți explic, iubitul meu, pentru că nu știi nimic.

Ți-e teamă de dorurile tale și de curiozitate, ți-e teamă de femeile pe care încă nu le cunoști, care-ți vor zâmbi în fiecare han la care vei trage, din fiecare fereastră, din piețele fiecărui oraș străin, din fiecare trăsură, iar tu vei simți că nu poți alerga după ele pentru că te leagă de mine un sentiment?... Dacă eu te iubesc, nu-i sigur, Giacomo, că vei avea chef să alergi după ele. Dar dacă totuși, din curiozitate și plictiseală vei pleca într-o zi, am să supraviețuiesc cumva și am să te aștept. Iar la un moment dat te va obosi și pe tine lumea, vei gusta și vei cunoaște totul, te vei trezi scârbit, o boală neiertătoare o să-ți chinuiască membrele, carii îți vor roade oasele, iar atunci te vei uita de jur împrejur prin lume și-ți vei aminti că eu te aștept undeva. Unde te aștept, iubitul meu?... Unde vei voi tu. Într-o casă din provincie, după ce moare contele de Parma, într-un mare oraș unde mă vei lăsa singură, poate aici, la Bolzano, în casa mea, unde mă voi întoarce să te aștept dacă se termină noaptea asta... Dar trebuie să știi că te voi aștepta în vecii vecilor. Și indiferent unde-mi aștern seara patul, una dintre perne te va aștepta pe tine. Și fiecare farfurie cu mâncare pe care o voi pregăti sau pe care mi-o va pune valetul în față va fi și mâncarea ta. Când va străluci soarele și cerul va fi albastru, va trebui să știi că voi privi cerul spunându-mi în sinea mea: „Acum privește și Giacomo cerul, și se bucură.” Dacă va ploua, mă voi gândi: „Acum stă în fața unei ferestre din Paris sau din Londra, e indispus și morocănos, ar trebui făcut focul în cameră, să nu-i fie frig la picioare.” Dacă voi vedea o femeie frumoasă, o să-mi treacă prin minte: „Poate i-ar dăruia o oră plăcută, când e bine dispus și nu-i atât de nefericit.” Dacă voi rupe o felie de pâine, una dintre jumătăți va fi întotdeauna a ta. Știu, e mult, iubitul meu, din cauza asta îți cer să mă ierți. Vreau să trăiesc mult, ca să am timp să te aștept să vii acasă.

— Unde acasă, Francisca? — întreabă masca. — Eu n-am casă pe lumea asta, nici mobilă n-am.

— La mine, Giacomo — spuse femeia. Acolo unde dorm eu este și casa ta.

Cele două palme mângâiau masca bărbatului, foarte tandru, cu o grijă deosebită, de parcă ar fi atins un obiect fragil:

— Vezi — spuse femeia, iar din vocea ei răzbătu o anume profunzime și strălucire, și masca începu să se trezească la viață și să zâmbescă —, stau aici în genunchi, în fața ta, deghizată în cavaler, într-un înamorat care ademenește și încearcă să înduplece femeia. Iar tu stai în fața mea, îmbrăcat în straie de femeie, cu masca pe chip, pentru că în jocul destinului ne-am schimbat rolurile pentru noaptea asta, ne-am schimbat rolurile și măștile: eu sunt cavalerul și înamoratul, iar tu ești dama care se apără. Nu crezi că-i mai mult decât hazard?... După-amiază încă nu știam că-n noaptea asta mă voi îmbrăca în haine bărbătești, la fel cum nici tu n-aveai de unde să știi că te va vizita contele de Parma, că-ți va aduce scrisoarea mea, că te va invita la serată, iar tu te vei îmbrăca în straie de femeie... nu crezi că nu-i vorba doar de o simplă întâmplare? Nu înțeleg ordinea lucrurilor umane, Giacomo, o intuiesc doar, încerc să presupun că în tot ce este important și ireversibil nu există nimic întâmplător, iar în adâncuri, în cea mai mare profunzime, sunt amestecate în noi, oamenii, bărbați și femei, sentimentele, măștile și rolurile, că exista momente când viața se joacă, se distrează, că inversează în noi totul despre care am crezut că este definitiv și ireversibil. Din cauza asta nu mă mir că acum eu stau în genunchi în fața ta, nu tu în fața mea, așa cum ordonase contele de Parma în contract, că eu mă străduiesc să te consolez, nu tu pe mine. Pentru că vezi, în noaptea asta totul se-ntâmplă conform contractului, poate doar distribuția diferă față de cum dorise contele de Parma. Eu sunt cea care te

implor să accepți această iubire, eu sunt cea care vreau să te consolez, pentru că te iubesc și nu suport să-ți văd tristețea, eu sunt cavalerul și cel care te asediază, nu tu, eu sunt cea care am venit la tine, pentru că trebuia să te văd. Sunt aici, iar tu taci. Taci profund și ești taciturn după toate regulile artei, așa cum trebuie, așa cum îți dictează rolul ale cărui replici finale le preiau cu exactitate, așa cum prevede contractul. Încă mai eziți, Giacomo, încă te mai joci, îți joci mult prea bine rolul – nu ți-e teamă că se termină timpul pe care-l avem, că trece noaptea asta, iar tu nu vei putea raporta nimic interesant și îmbucurător comitentului tău?... Nu-ți trebuiesc, iubitul meu? Cât de înspăimântător ești când taci atât de teatral. Iar când ți-am oferit tot ce poate oferi o femeie bărbatului pe care-l iubește ai spus că-i puțin, ai spus că-i mult. Privește focul, Giacomo, acum arde cu flăcări vioaie, de parcă ar dori să spună ceva. Poate vrea să spună că trebuie să pierim într-o pasiune, că trebuie să renaștem într-un sentiment, pentru că asta înseamnă plenitudinea, viața. Dacă vrei, tot ce a fost între noi se aprinde, arde cu flăcără și dispare în dragostea noastră, iar eu voi merge cu tine sau vei veni tu cu mine – e totuna, Giacomo, cine merge cu celălalt –, dar trebuie să luăm totul de la început, pentru că asta-i marea magie a dragostei. Trebuie să te nasc din nou, am să-ți fiu în același timp mamă și fiică, te vei purifica în dragostea mea, iar eu voi fi pură în brațele tale, de parcă nu m-ar fi atins niciodată un bărbat. Taci în continuare?... Nu-ți trebuiesc?... Nu te pot consola?... O, dar este cumplit. Giacomo. În zadar îți ofer voluptate și liniște, inocență și reînnoire, nu te pot lua cu mine în acest sentiment, nu te pot scoate din genul tău, nu te pot schimba, nu-ți pot vedea chipul cu adevărat, ultimul, fără mască, așa cum ți-am scris și cum vreau?... E posibil ca totuși tu să fii mai puternic, iubitul meu? E posibil ca puterea dragostei mele să fie zdrobită

de caracterul tău, de genul tău?... Îți promit pacea și plenitudinea vieții, iar tu-mi spui: mult și puțin. De ce nu spui că-i destul?... Nu pot să-ți ofer ceva care să te scoată din rolul pe care-l joci, nu pot să-ți spun ceva la care să exclami, în sfârșit: da, acum e destul!... Privește-mă, stau în genunchi în fața ta, am douăzeci și șase ani și știi bine că sunt frumoasă. Și eu știu. Nu cea mai frumoasă, pentru că așa ceva nu există nicăieri, dar sunt frumoasă, am un trup fără cusururi, chipul meu exprimă ceva, iar în expresia asta există curiozitate și tihnă, evlavie și înțelegere, seninătate și gravitate, toate acestea se întrepătrund armonios, din cauza asta sunt frumoasă. Pentru că asta înseamnă frumusețea. Restul e doar un amestec fragil de piele, de carne și oase – tu mai crezi în femei, Giacomo, în cele care-și etalează cu ostentație frumusețea, se plimba semețe și nu știu că-n creuzetul iubirii frumusețea se topește, iar după o lună sau un an, după contopire, nimeni nu mai vede frumusețea – chipul, picioarele, brațele, pieptul frumos odinioară, toate se topesc și se nimicesc în flacăra numită dragoste, și rămâne o femeie care încă mai poate calma și reține, care poate oferi și ajuta, chiar și mai târziu, când deja nu mai vezi frumusețea chipului sau a trupului... Așa este și frumusețea mea. Sunt liniștită, Giacomo, sunt atât de liniștită ca un lingou de aur, care întotdeauna și peste tot este deopotrivă metal și aur, chiar și atunci când cineva poartă pe deget, chiar și atunci când e îngropat în adâncul pământului. Sunt liniștită pentru că sunt frumoasă, Creatorul mi-a dăruit frumusețe, dar e adevărat că m-a și pedepsit puțin: sunt frumoasă, deci am o misiune de îndeplinit pe lumea asta: trebuie să-ți plac. Dar nu numai ție îți plac, Giacomo. Nu pot să trec prin viață cu frumusețea asta fără să nu fiu pedepsită, pe unde umblu trezesc pasiuni, și simt aceste pasiuni, la fel cum simte mișcarea apelor subterane cel care caută un izvor. Trebuie să sufăr mult,

pentru că sunt frumoasă. Iar eu îți ofer ție această frumusețe și armonie pe care mi le-a dăruit Creatorul, pedepsindu-mă în același timp cu ele, iar tu încă mai stai pe gânduri și spui: mult și puțin. Nu ți-e teamă, Giacomo?... M-ai cunoscut ca pe o fetișcană și m-ai numit urzică sălbatică, apoi ai permis să mă cumpere contele de Parma și ai evadat, pentru că ți-a fost teamă și ți-e teamă de mine, de cea adevărată, de plenitudine – nu crezi că în zadar există destinul și această legătură, că sunt și eu doar o femeie care obosește în așteptare, în contract, în negociere, în promisiune, nu crezi că poate am și obosit deja, că am venit doar ca să mă conving de acest lucru și să ți-l aduc la cunoștință?... Pentru că această patimă și promisiune care radiază acum din inima mea spre tine sunt niște pasiuni îngrozitoare și vehemente care ard de la sine! Nu ți-e teamă, Giacomo, că am și eu secrete? Nu ți-e teamă că pot trezi în tine sentimente care nu sunt tocmai tandre și pașnice, nu, poate dacă mă străduiesc foarte tare te pot distra și cu povești la auzul cărora ții și în final totuși spui: „Ajunge!...” Pentru că vezi tu, Giacomo, eu sunt cea adevărată și nu vreau altceva decât să te izbăvesc cu jertfa dragostei pe tine și pe mine, apoi să trăiesc cu tine în infernul infernului, după toate legile omenești. Dar dacă tu ai acceptat un alt fel de contract cu genul tău, cu contele de Parma și cu tine însuți, poate am să fiu și eu slabă și am să-ți spun că această flacără care trăiește în mine din clipa în care te-am cunoscut este o flacără ce nu poate fi stinsă, poate am să-ți spun că nu m-am putut resemna că ai evadat, că ai fost laș, și că m-au sărutat și alți bărbați înainte de a mă oferi contelui de Parma. Poate aș putea să-ți povestesc unde a împins-o pasiunea rănită pe femeia care avea cînșpe ani când a fost rănită, poate aș putea să-ți povestesc cum a fost când, după evadarea ta, m-am aruncat acolo, la Pistoia, în brațele grădinarului pe care l-ai cunoscut și tu –

nu ți-e teamă, Giacomo, că am să-ți povestesc seara aceea? Pentru că-mi aduc bine aminte toate detaliile, la fel cum și tu-ți amintești de acel grădinar prin care-mi trimiteai flori; era înalt și cu umerii lați, taciturn și violent. Vrei să asculți ce s-a petrecut în seara aceea, apoi în noaptea care a urmat serii în care v-ați duelat și tu ai fugit?... Vrei să asculți toate detaliile? Și toate celelalte care au urmat când treceau lunile, treceau anii, dar tu nu dădeai niciun semn de viață, iar pe mine începuse să mă ardă flacăra asta, care-i mai cumplită decât flacăra și fumul iadului, e mai cumplită decât flacăra ce mușcă trupul nenorociților condamnați de Sfânta Inchiziție să fie arși de vii? Să-ți povestesc istoria casei din Florența, să-ți descriu palatul de pe malul râului Arno, aflat la capătul Podului Santa Trinita, unde-mi găsești halatul, papucii, pieptenele și oglinda venețiană primită-n dar de la tine – să-ți vorbesc despre casa care m-a avut deseori oaspete, pentru că Giacomo, în anii ăștia poate am avut și eu un *casino* și un palat secret nu numai tu, la Murano? Să-ți povestesc toate astea? Vrei dovezi?... Să-ți povestesc censeamnă când o femeie care dorește să-i ofere totul bărbatului iubit tot ce poate oferi un trup tânăr, un suflet tânăr, e dezamăgită în dragoste și începe să ardă în lume asemenea unei torțe din carne, păr, sânge, din pasiune înfierbântată, o torță care arde cu o flăcără secretă în penumbra vieții, arde și pârpolește tot ce atinge, și-n zadar era puterea contelui de Parma, forța și vigilența lui, pentru că n-a putut stinge niciodată această flăcără? Să-ți povestesc cum este când o femeie e nevoită să caute în brațele a zece, douăzeci, o sută de bărbați acea tandrețe pe care niciodată nu voise s-o primească de la altcineva decât de la unul singur pe care l-a iubit și care a fugit de ea? Vrei nume, Giacomo? Dovezi?... Vrei numele și adresa gentilomilor, grădinarilor, grăjdarilor, comedianților, cartoforilor și muzicanților care au

fost cu toții mai gentili și mai umani față de mine decât ai fost tu?... Vrei să știi cum este când o femeie începe să trăiască în lume ca o posedată, asemenea cuiva atins și marcat de destin, și care nu mai are liniște în suflet, pentru că iubește pe cineva și a fost rănită? Pentru că aș putea să-ți povestesc și despre aceste lucruri.

— Nu-i adevărat – spuse răgușit bărbatul.

— Nu-i adevărat? – întreabă mirată femeia, având o voce târăgănată, infantilă. – Și dacă aduc dovezi, Giacomo?... Dacă vei primi toate numele și adresele care sunt tot atâtea dovezi, atunci mă crezi? Pentru că poți să primești numele și adreselor celor despre care ți-am vorbit. E suficient?...

— E suficient – spuse bărbatul.

Apoi se ridică, își duse mâna cu un gest rapid la piept și scoase din decolteul rochiei pumnalul pe care-l înșfăcă puternic.

Dar femeia nu se mișcă din loc. Îngenuncheată, într-o poziție cât se poate de umilă, își întoarse masca aruncând o privire rigidă spre bărbat și spuse calm:

— O, pumnalul! Răspunsul etern, iubitul meu! Singurul tău răspuns la jignirile vieții! Pune la loc pumnalul, dragul meu; e un răspuns prea scurt, nu explică nimic, e un răspuns naiv și prea simplu. La urma urmei, de ce mi-ai răspunde cu un pumnal din moment ce ești laș și nu îndrăznești să mă iubești, când ceea ce pot să-ți ofer nu reprezintă pentru tine o bucurie și o durere adevărate, când totul este un spectacol dintr-un turneu, un spectacol al marelui actor aflat în trecere, un număr de virtuozitate al iluzionistului angajat? Pumnalul nu face parte din contract, iubitul meu. Repet, pune la loc pumnalul, nu-ți îndrepta degetele tremurânde spre mască, stai potolit. În definitiv de ce ți-ai scoate masca? Ce poate să-mi spună chipul acoperit de o mască? Ți-am scris că trebuie să te văd și te-am văzut. N-am

vrut să văd un chip, Giacomo, ci un om, pe omul adevărat pentru mine, care a fost laș, m-a vândut, apoi a fugit din fața mea. Am vrut să-l mai văd încă o dată pe acest om. Pentru că în zadar am știut cine ești și ce hram porți, degeaba a ars în mine timp de cinci ani focul Gheenei, zadarnic am încercat să sting această flacără, am încercat fără niciun folos să sting jăraticul și tăciunii jignirii cu sărutările altor bărbați — știi, nu-i așa, că întotdeauna te-am iubit?... —, în zadar am purtat această jignire prin lumea largă, ca pe o sabie plină de sânge, chemând la luptă pe toți cei care mi-au ieșit în cale, degeaba am răzbunat de sute și sute de ori această jignire, pentru că-n adâncul adâncurilor am tot sperat în secret că voi avea puterea necesară ca într-o zi să smulg de pe chipul tău ultima mască, să te văd, așa cum ți-am scris, și să te iert. Iată motivul pentru care ți-am scris și ți-am trimis scrisoarea. Iată motivul pentru care te-am așteptat, iar când am văzut că nu vii, pentru că te tocmeai cu contele de Parma, fidel genului tău, am venit eu, îmbrăcată în straie bărbătești, mascată, ca să te mai văd o dată. Apoi ți-am povestit totul, iar tu ai știut că-i adevărat, că tu ești cel adevărat pentru mine, iar eu sunt femeia de care ești legat în mod fatal, și ți-am oferit tot ce pot să-ți ofer. Dar tu ai spus că-i puțin, și ai spus că-i mult. Dar la sfârșit ai rostit și cuvântul „suficient”. Acesta e cuvântul pe care am vrut să-l aud. Iar acum te rog să mă ascuți cu atenție, iubitul meu: fiecare cuvânt pe care ți l-am adresat e adevărat. Te-am văzut și nu mai vreau să te văd altfel: trebuie să mă întorc la casa mea, la oaspeții mei. Iar tu du-te în lumea largă, trăiește, minte, jefuiește aur și trupuri, rupe toate fustele care-ți ies în cale, tăvălește-te în toate paturile pe lângă care te poartă pașii, cultivă-ți genul cu fidelitate. Dar între timp vei ști, ziua și noaptea, când vei fi treaz sau când vei dormi, când vei trăi extazul sărutului în brațele femeilor străine, vei ști în vecii vecilor că eu am

fost cea adevărată, plenitudinea, viața, iar tu m-ai jignit și m-ai vândut. Vei ști că de la mine ai fi putut primi totul, tot ce poate primi de la viață un om, dar tu te-ai mulțumit cu un contract, ai fost deștept și laș, și n-ai să mai primești nimic de la viață. Vei ști că trupul meu, care face parte din tine, niciodată nu va mai putea fi al tău, dar poate fi al oricui, indiferent cine-l dorește. Vei ști că trăiesc undeva, că mă sărută alți bărbați, dar tu nu mă vei mai putea săruta niciodată. Și eu sunt fidelă, Giacomo, în felul meu. Am vrut să trăiesc cu tine la fel de pur cum au trăit oamenii în Grădină, când încă nu exista păcatul. Am vrut să te izbăvesc de destinul tău. Și nu ar fi existat suferință, nenorocire, boală sau infamie pe care să nu le fi împărțit cu tine. Și știi bine că așa este, așa stă scris în Sfânta Scriptură, asta-i adevărul. Și ai știut toate astea, dar ai tăcut, ai rămas fidel contractului încheiat cu tine însuși și cu contele de Parma. Ei bine, atunci trebuie să știi și faptul că te-am văzut, să știi că te-am condamnat la nefericire, să știi că-n viața ta nu va fi nici măcar o clipă în care să simți dulceața vieții pe buzele tale, să știi că-n vecii vecilor va trebui să te gândești la mine, acum, că m-ai văzut și tu și ai aflat una-alta despre mine – chiar dacă nu totul, pentru că timpul a fost scurt, și nu uita că datorez puțină pudoare și discreție sexului meu, numelui pe care-l port. Dar totuși, deja știi una-alta despre mine. Restul rămâne să-ți imaginezi în fiecare zi, în fiecare ceas, când ai timp, între două sarcini pe care trebuie să le rezolvi, între două contracte, între două capodopere. Pentru că de acum înainte va trebui să te gândești la mine, Giacomo, sunt liniștită, sunt sigură că de acum înainte va trebui să te gândești la mine. Din cauza asta am venit să te văd, din cauza asta ți-am promis tot ce poate promite o femeie unui bărbat, și tot din cauza asta îți spun acum că imaginația unor artiști perversi niciodată nu poate inventa o situație care în viitor

să nu poată reprezenta pentru mine realitatea, indiferent în care oră din zi sau din noapte, când te vei gândi la mine. Din cauza asta am venit aici, în miez de noapte, îmbrăcată în straie bărbătești, purtând mască pe față și sabie la brâu. Da, acum pot să mă întorc acasă, în palatul meu, în viața mea, care fără tine va fi doar pe jumătate viață. Sunt convinsă că nu poate fi altfel. Prin urmare, trăiește, călătorește și creează opere de artă, amice. Poate că într-adevăr într-o zi viața ta va fi o capodoperă, o capodoperă din care va radia o lumină rece și haină, poate că asta ți-e legea, iar pentru tine e mai importantă decât orice altceva. Pentru mine tu ai fost mai important, iubitul meu, iar acum știu că după noaptea asta în inima ta va sălășlui în veci durerea, pentru că nu numai eu te-am văzut, așa cum îmi dorisem, nu, și tu m-ai văzut pe mine, iar acest chip al meu, celălalt, acoperit de o mască în fața lumii, n-ai să-l poți uita niciodată. Pentru că și răzbunarea este voluptate, Giacomo – acum încă nu înțelegi acest cuvânt, dar în clipa următoare, când n-am să mai fiu în camera ta, când am să dispar pentru totdeauna din viața ta, îl vei înțelege subit, apoi întreaga viață o să-ți fie plină de semnificația lui. Eu sunt o persoană neînsemnată. Giacomo, nu sunt artist și niciun bărbat puternic, eu sunt doar o femeie, Francisca din Toscana, nu merit să ocup un loc distins în marea ta operă. Dar în viața ta ocup deja un anume loc, am avut grijă să fie astfel în noaptea asta. M-am sădit în tine, la fel cum ți-am sădit și convingerea că eu am fost cea adevărată, de acum încolo vei ști că ai alungat-o și ai umilit-o pe femeia ta adevărată, cea care te-a iubit și care te va iubi întotdeauna, în toate situațiile când se va dăruia să se supună jurământului răzbunării. Eu altfel de jurământ aș fi vrut, Giacomo, am vrut să jur cu tine pe viață. Dar tu n-ai vrut. Ei bine, se poate și așa... Dar de acum înainte vei trăi altfel, iubitul meu, decât ai trăit până acum, și toată viața o să te

doară ceva, de parcă fi s-ar ți dat să înghiți o otravă foarte gustoasă, am avut grijă de asta. Pentru că și eu am armele mele, mult mai subtile decât pumnalul. Adevărat, pumnalul... Ascunde pumnalul, iubitul meu. În viață și-n dragoste n-am reușit să fiu mai puternică, dar în răzbunare eu sunt mai puternică: din cauza asta ascunde pumnalul. Sau, dacă vrei, oferă-mi-l amintire pentru noaptea asta... o să-l păstrez, îl duc la Florența, în casă, îl așez lângă darurile primite de la tine, lângă oglindă și pieptene. Vrei să facem schimb? Iată, scot sabia îngustă cu mânerul aurit, cea pe care am prins-o la brâu în seara asta, ți-o ofer în schimb, cum făceau odinioară adversarii care se împăcau, făcând schimb de inimi și arme după marea și decisiva înfruntare. Dă-mi pumnalul tău ca amintire. Mulțumesc... Primește ca amintire această armă elegantă și îngustă, du-o cu tine peste tot, în lume. Vezi, Giacomo, dacă n-am reușit să facem schimb de inimi, am făcut schimb de arme. Iar acum să ne întoarcem fiecare la locul nostru în lume, să trăim mai departe așa cum trebuie, pentru că inima ta n-a reușit și n-a vrut să fie mai puternică decât caracterul tău, decât genul tău. Îți mulțumesc pentru pumnal, iubitul meu – spuse femeia și se ridică. – Îți mulțumesc pentru noaptea asta. Acum voi trăi și eu mai liniștită decât trăisem în ultimii cinci ani. O să mai aud de tine?... Nu știu. Te aștept?... Dar ți-am spus, Giacomo: te voi aștepta întotdeauna. Pentru că ceea ce este între noi nu trece cu timpul. Nu numai dragostea este eternă, Giacomo, ci și răzbunarea, la fel ca toate sentimentele adevărate.

Își scoase de la brâu sabia și i-o întinse, apoi, de catarama aurită a cordonului fixă pumnalul venețian pe care bărbatul i-l dădu fără să scoată un cuvânt.

— Se crapă de ziuă – spuse cu o voce cristalină, inocentă –, trebuie să plec. Nu-i nevoie să mă conduci, Giacomo. Dacă am găsit drumul

care m-a adus la tine, am să găsesc și celălalt drum, cel care mă va conduce în viața și-n casa mea. Ce profundă e liniștea... S-a oprit și furtuna. Iar focul, vezi, s-a stins, de parcă ar vrea să semnaleze pe limba lumii și a fenomenelor că toate pasiunile se transformă la un moment dat în cenușă. Dar nu vreau să cred în așa ceva. Pentru că și tu știi, nu-i așa? că noaptea asta a fost totuși o întâlnire, o întâlnire și o cunoaștere, chiar dacă nu tocmai așa cum își imaginase contele de Parma și cum stă scris în Biblie. Acum contractul poartă deja o pecete, Giacomo: această pecete, acum când știi totul, e răzbunarea. E o pecete puternică, foarte puternică, cum e și dragostea, viața și moartea. Poți să-i spui contelui de Parma că te-ai ținut de cuvânt, așa cum ai promis în contract; nu ești un diletant, iubitul meu, n-ai fost slab, îți meriți leafa și recompensa. Iar noaptea s-a terminat, totul s-a petrecut așa cum ai promis, iar eu te-am cunoscut și mă întorc la omul care mă iubește și mă așteaptă ca să-l ajut să-și ia mai ușor rămas bun de la viață. Călătorie plăcută și traversează lumea cu pași domoli, Giacomo. Genul tău este nevătămat, iar ce ți-ai asumat s-a petrecut: nu tocmai așa cum v-ați imaginat voi doi, înțelepții bărbați, dar important e rezultatul, iar rezultatul înseamnă că te-am cunoscut, nu am puteri depline asupra inimii tale, tocmai de aceea mă resemnez cu soarta mea și accept ce am aflat: că nu mai am altă putere asupra ta decât răzbunarea. Această mărturie și promisiune du-le cu tine pe drumurile pe unde vei hoinări, care vor fi lungi și, firește, variate și interesante. Dar ca rămas bun îți cer și eu ceva: ți-am scris o scrisoare, acest lucru fiind un eveniment rar în viața mea. Dacă vreodată vei simți că ai înțeles această scrisoare și vei voi să-mi răspunzi, nu fi leneș, nici laș, răspunde-mi, așa cum se cuvine, cu pana și cu cerneala, ca un scriitor experimentat. Îmi promiți?...

Văzând că bărbatul tace, continuă:

— Nu-mi răspunzi? Chiar atât de teamă ți-e de un răspuns, Giacomo?

— Știi bine – spuse foarte încet și răgușit bărbatul –, dacă am să-ți mai răspund vreodată în viața asta, atunci răspunsul n-am să-l scriu cu pana și cu cerneală.

Femeia ridică din umeri și spuse liniștită, cu un zâmbet blând ascuns în voce:

— Da, știi asta. Ce aș putea să fac?... Trăiesc și aștept răspunsul la scrisoarea mea, iubitule.

Porni spre ușă, dar în mijlocul încăperii se opri și cu o voce foarte drăgălașă, aproape rugătoare, adăugă amical:

— Spectacolul acestui turneu s-a terminat, Giacomo. Să ne întoarcem la viața noastră, să ne scoatem măștile și să ne dezbrăcăm de hainele în care ne-am deghizat. Totul s-a petrecut așa cum ai dorit. Cu siguranță că totul s-a petrecut conform unei legi anume. Dar trebuie să știi că în același timp totul s-a petrecut și cum am vrut eu: te-am văzut, te-am consolată și te-am insultat.

Se întoarse din drum, se ridică în vârful picioarelor și privindu-se-n oglindă își îndesă cu un gest lejer tricornul peste perucă. Apoi spuse cu tandrețe, pe un ton confidențial, în treacăt:

— Dar nu-i așa că nu te-am insultat prea tare?

Nu mai așteptă răspunsul. Părăsi cu pași repezi și hotărâți încăperea, nu privi îndărăt și închise fără zgomot ușa în urma ei.

Răspunsul

În cameră se făcuse frig, lumânările au ars până la capăt și fumegau cu un miros înecăcios. Bărbatul își dezbracă fustele, se descotorosi de sutien, își smulse masca și aruncă peruca. Păși în alcov, în fața ligheanului, din cana de argint își

turnă apă rece în palme făcute căuș și începu să se spele cu gesturi meticuloase și atente.

Își spală cu apă rece vopseaua și pudra din făină de orez de pe față, pomada roșie de pe buze, plasturele de frumusețe de pe bărbie și funinginea de pe sprâncene. Aruncă violent apa pe față, a cărei atingere de gheață îi ustura și ardea pielea ca niște lovituri de bici. Își trecu de mai multe ori degetele prin păr, își șterse fața cu un prosop aspru, până se roși pielea, aprinse lumânări noi și, aplecându-se spre oglindă cercetă cu priviri atente, de expert, dacă nu cumva mai rămăsese vreo urmă din vopselele și fardurile cu care se deghizase. Fața îi era șifonată, palidă și nerasă, sub ochi avea cearcăne vineții, de parcă ar fi sosit de la o beție, după o noapte de petrecere. Aruncă tot ce fusese mască, haine în care se deghizase, apoi începu să se îmbrace cu niște gesturi rapide, precise, pe care vizibil le exersase în repetate rânduri.

De undeva se auzi dangătul clopotelor. Își îmbracă hainele de călătorie, cămașă groasă și ciorapi de lână, își aruncă pe umeri pelerina cu faldurile largi, menită să împrăstie norii, iar în final se uită cu o privire scrutătoare prin cameră. Bucatele și băutura erau neatinse pe măsuța acoperită cu o față din damasc alb, pe care străluceau tacâmuri de argint, numai zăpada se topise în tavă, iar bucățile de unt înotau inutil pe suprafața lichidului, de parcă ar fi fost niște flori orientale cu petale unsuroase într-un minuscule lac artificial. Ridică puiul prăjit, îl rupse în două și se ghistui cu gesturi sacadate, plescăind nervos și lacom. Apoi aruncă oasele, își șterse degetele unsuroase pe fața de masă, ridică sticla de cristal, gravată, plină cu vin auriu, strălucitor și gros ca uleiul, golindu-i conținutul. Bău încet, cu înghițituri mici, cu capul lăsat ușor pe spate, iar în oglindă privi cum imensul măr al lui Adam coboară și urcă ritmic pe traseul gâtlejului. Cu dosul palmei își șterse gura umedă și aruncă sticla,

care cu clinchet cristalin se făcu țândări pe podea. În final, cu vocea răgușită strigă:

— Balbi!

Călugărul apăru de-ndată, de parcă ar fi pândit și așteptat să fie chemat. Stătuse-n prag, gata de drum, îmbrăcat într-o haină groasă dintr-un postav cafeniu, încălțat cu bocanci cu ținte, sub braț avea o traistă pe care din când în când o strângea cu tandrețe și grijă la piept, la fel cum își strânge o mamă pruncul nou-născut. În urma sa intră în cameră Tereza, trecu în tăcere, pe vârful picioarelor, prin încăpere, se așeză în genunchi în fața resturilor sticlei din cristal și adună cu atenție cioburile împrăștiate, pe care le puse meticulos în șorțul legat la brâu.

— E pregătit totul? – îl întrebă pe călugăr.

— Acum înhamă caii – răspunse Balbi.

— Ai împachetat? – o întrebă pe fată.

— Nu, domnule – spuse fata cu o voce blajină și supusă, care se potrivea în mod special cu propoziția negativă. – Nu merg cu dumneavoastră.

Fata stătea în fața șemineului, avea capul înclinat puțin într-o parte, ținea în mâini șorțul plin cu cioburile sticlei de cristal și-l privea prelung, liniștit, cu ochii mari, albaștri și goi pe bărbatul străin.

— De ce nu vii cu mine? – întrebă în treacăt, cu trufie în timp ce-și lăsă capul pe spate. – Îți asigur un viitor.

— Pentru că nu mă iubiți – spuse fata cu o voce de școlăriță, articulând melodios cuvintele, de parcă ar fi vorbit în somn sau ar fi recitat o lecție.

— Iubesc pe altcineva? – continuă bărbatul.

— Da.

— Pe cine iubesc? – întrebă curios bărbatul, de parcă ar fi descusut un copil care deține un secret, iar acum începe să-l divulge.

— Pe femeia aia – răspunse fata – îmbrăcată în straie bărbătești, care a plecat adineaori.

— Ești sigură de asta? – întrebă înmărmurit.

— Foarte sigură.

— De unde știi?

— Simt. Pe nimeni altcineva nu iubiți. Și nici de acum încolo nu veți iubi pe nimeni altcineva. Din cauza asta nu merg cu dumneavoastră. Dați-mi voie să plec, domnule.

Dar nu se mișcă din loc. Balbi stătea mut în pragul ușii, cu mâinile grase încrucișate peste burduhan, se holba cu răbdare și cu o expresie preocupată în timp ce clipea des, jucându-se de-a morișca, în liniște, cu degetele. Bărbatul păși lângă servitoare și-i mângâie cu palma, foarte tandru și distrat, fruntea și părul.

— Stai – spuse. – Nu pleca încă. Poate îngerii vorbesc din tine.

Își descheie pelerina, se așează în fotoliu, o așează pe fetișcană pe genunchi, apoi privi cu gravitate și atenție în ochii albaștri și goi.

— Stai jos, Balbi – îi spuse călugărului. – Acolo, în fața mesei de scris. Găsești o pană, hârtie și nisip de călimară. Scrie așa cum îți spun.

Fără să scoată un cuvânt, călugărul se așează greoi și gâfâind, aprinse o lumânare, examinează pana la flacăra pâlpâindă a acesteia, apoi privi spre tavan și așteptă.

— Scrie – spuse bărbatul. – „*Excelența Voastră, conte de Parma! Ai grijă la litere, să le scrii frumos. Am să-ți dictez rar, ca să ai timp să desenezi fiecare literă. Ești gata? Putem începe. „În primele ore ale dimineții voi părăsi orașul. Voi pleca fără să-mi aștept leafa și fără recompensa promisă, iar ceea ce vă cer drept plată și recunoașterea serviciilor mele se rezumă doar la o mică favoare. Excelența Voastră și-a mai asumat o dată în viață rolul poștașului: vă rog să vă asumați încă o dată, ca moment de adio, rolul mesagerului și să-i spuneți contesei de Parma că-l rog pe Dumnezeu, rog toate puterile din lumea de dincolo și din infern să ne apere pe noi, pe ea și pe mine, acum și-n viitor, de o nouă întâlnire. Excelența*

Voastră s-o roage, dacă are credință-n Dumnezeu și-și teme viața, să mă evite oriunde și oricând de acum înainte, să aibă grijă să nu mai vedem încă o dată chipul celuilalt, nici cu mască, nici fără mască. Asta-i tot ce doresc. După legile firești ale omenirii eu voi trăi mai mult decât Excelența Voastră, afirm acest lucru cu politețe și fără intenția de a vă jigni: trăiesc mai mult dacă așa vrea natura mea și legile vieții, iar nobilul cadavru al Excelenței Voastre va fi deja demult oale și ulcele în mormântul strămoșilor când Francisca și eu vom trăi încă pe lumea asta și n-o să mai fie cine să aibă grijă de ea, de femeia pe care o iubim amândoi, fiecare dintre noi în felul său, potrivit destinului nostru, potrivit contractului nostru. Iată de ce vă rog să-i spună Excelența Voastră – celei căreia eu n-am să mă adresez prin cuvinte sau scrisori niciodată în viață – să mă evite cum evită ciurma și inundațiile, să mă evite cum evită păcatul și calomnia, să mă evite ca să salveze tot ce este mai important decât propria sa viață, să mă evite ca să-și salveze sufletul. Acest lucru numai Excelența Voastră poate să i-l spună. Trăsura mă așteaptă, peste o oră voi părăsi orașul, până se lasă seara voi părăsi teritoriul statului. Contesa de Parma o să-i povestească Excelenței Voastre, în momente de tandrețe sau pur și simplu în cele de profundă sinceritate, că am îndeplinit tot ce am convenit în cadrul contractului: nu tocmai cum ne imaginaserăm, nici tocmai cum procedez și-mi imaginez de obicei, dar contează doar rezultatul, iar rezultatul este că mi-am respectat cuvântul dat, iar contesa de Parma s-a întors la casa ei însoțită de primele raze ale dimineții, atinsă și vindecată, a trecut peste mine, peste ciumă și frigurile galbene, iar acum trăiește mai departe, la dreapta Excelenței Voastre, fără mine, așa cum trebuie, purtând în inimă amintirea tot mai palidă a ființei mele haine și periculoase. Pentru că pasiunea și vehemența dintre noi s-au topit în reprezentație,

iar acum eu port mai departe tot ce fusese în dragoste înflăcărare și insultă, iar contesa de Parma își poate consacra mai liniștită viața Excelenței Voastre, poleind ultimele zile ale soțului ei înțelept.” Ai scris?... Stai. Să corectam și să scrii „ultimele luni...” – e mai politicos și mai uman, și nu uita, Balbi, nici tu, copila mea, ca în marele duel al vieții sunt permise, chiar și în momentele decisive, numai armele politeții: numai astea ni se potrivesc nouă, oamenilor, dacă vrem să rămânem demni fața de rangul nostru. Unde am rămas?... „ultimele luni. Dacă nu voi fi răpus de mâini criminale la margine de drum sau în careva dintre accidentele vieții – pentru că viața și pentru mine este un accident, așa cum a spus Excelența Voastră, iar eu țin cu dinții să fac față acestui accident –, am să trăiesc mai departe, iar fiecare zi din viața mea va fi un pericol pentru Francisca. Iată mesajul meu. Tot ce aș mai putea consemna vorbește de la sine: plec din oraș, așa cum am convenit, iar contesa de Parma s-a întors acasă din această aventură care-i albă precum zăpada proaspătă și norii primăverii; e adevărat, conform ultimelor învățături ale științei moderne, culoarea albă reunește în sine toate celelalte culori, de la purpuriul sângelui până la negrul doliului; așa am învățat din cărțile savanților, așa că notez și asta, pentru orice eventualitate. Aventura a fost pură ca zăpada proaspătă, Excelența Voastră, dar totuși conține în sine toate culorile care exprimă și înseamnă ceva pentru oamenii de pe acest pământ. Excelența Voastră a dorit pacea și vindecarea, a dorit ca Francisca să se elibereze de vraja iubirii, să trăiască fără doruri și amintiri mai departe lângă soțul ei. Acest lucru s-a întâmplat, astfel că pot pleca pe drumul meu. Nu pot să spun că plec cu inima ușoară. Nu pot să spun nici faptul că o iau din loc fiind mândru de mine și ridicând din umeri, că-mi frec mâinile cu satisfacție asemenea celui care și-a îndeplinit cu succes un serviciu, își

pune câștigul și recompensa-n buzunar și abia așteaptă să treacă granițele țării, apoi să-și asume alte și alte servicii, alte contracte, alte aventuri. Mi-am analizat cu atenție inima și pot să spun că acea legătură pe care voisem s-o rupem cu ajutorul cuvintelor și al pumnalului e mai puternică decât era cu o zi în urmă, decât fusese până acum: e vorba de legătura dintre mine și contesa de Parma. Se pare că tot ce leagă zeii, oamenii în zadar încearcă să dezlege cu mâinile lor pricepute sau tandre sau chiar violente. Din cauza asta vă rog să aveți grijă de sufletul contesei de Parma, la fel, să nu ne mai întâlnim niciodată în viață. Focul se stinge, a spus contesa, și toate pasiunile se transformă la un moment dat în cenușă; dar acum fie-mi permis să spun și eu, ca rămas bun, că există un soi de foc și de pasiune ale căror flăcări nu vraja clipei e cea care le întreține, nu sentimentele și curiozitatea, nu egoismul și ambiția le atâță, nu, există în viața omului un soi de jar fatal pe care nu-l stinge obișnuința și plictiseala, nu-l stinge împlinirea, nici curiozitatea cochetă, nu-l poate stinge o lume întreagă, da, nici măcar noi înșine nu-l putem stinge. Acest foc a fost într-adevăr furat din cer de către mâinile oamenilor, iar acum zeii sunt invidioși pentru totdeauna pe hoți. Acest foc o să ardă în inima mea și nici nu vreau să-l sting: indiferent ce-mi oferă viața, indiferent cât de fidel am să fiu caracterului meu și genului meu, am să știu că acest foc nu va înceta și este esența vieții mele. N-am putut să spun acest lucru contesei, pentru că n-am vrut să fiu diletant, am dorit să fiu fidel genului meu și regulilor contractului. Nu puteam să-i spun că «Numai-pe-Tine-în-veci-vecilor» și tot ce obișnuiesc să-și spună, în general, îndrăgostiții; mi-am respectat cuvântul dat, astfel că numai Excelența Voastră poate să-i spună odată contesei de Parma că și iluzionistul știe să fie erou uneori, când se supune condițiilor

și legilor spectacolului său, când nu rostește cuvintele care-i ard în inimă și pe buze, a căror semnificație este într-adevăr doar atât că: «Numai-pe-Tine-în-vecii-vecilor». N-am rostit cuvintele eterne și triviale ale dorului și ale mărturisirii, iar aceste cuvinte nerostite mereu vor rezona de acum înainte în sufletele noastre; din cauza asta menționez literalmente și cu maximă fidelitate ateste aspecte în raportul meu de adio, așa cum ne-am înțeles. Spectacolul a reușit, Excelența Voastră, reprezentația din cadrul acestui turneu s-a terminat. Dar ceea ce nu s-a terminat și nu se va termina niciodată, ceea ce nici măcar forța grozavă a Excelenței Voastre, puterea secretă, vigilența înspăimântătoare și explicațiile înțelepte nu vor putea niciodată desface și nimici nu este altceva decât descoperirea că mâna și iscusința umană nu pot stinge în inima oamenilor flacăra și jăraticul aprinse și atâtea de fatalitatea divină. La fel, n-am putut să-i spun, pentru că n-am vrut să fiu diletant, faptul că în dragoste există un soi de sacrificiu și serviciu, care sunt mult mai importante și mai adevărate decât mărturisirea și jaful, reprezintă mai mult decât acel «Numai-pe-Tine-în-vecii-vecilor».” – ai pus cratimă între cuvintele astea?... – „există un soi de dragoste care nu vrea să-și însușească nimic, ci să protejeze, nu vrea să provoace răni, ci să salveze, și probabil că asta-i dragostea adevărată, numai asta, iar spre sincera mea uimire acesta este și sentimentul care păstrează în inima mea amintirea contesei de Parma. Pentru că nimic nu-i mai simplu decât să răpim din lumea ei persoana pe care o iubim. Nimic nu-i mai simplu pentru un iluzionist experimentat decât confruntarea cu lacrimile și jurămintele, aventura desăvârșită, marele salt, hora faunilor și nimfelor jucată pe muzica flautului și a viorii. Pot să spun fără să mă laud, că eu cunosc această rezolvare, de câteva ori am avut parte de ea, și probabil că voi mai avea,

dacă așa vor voi nimfele și zeii milostivi și zburdalnici. Pentru mine nimic n-ar fi fost mai simplu – iată ceea ce numai Excelența Voastră poate să-i spună într-o zi contesei de Parma, pentru că eu am fost nevoit să tac, pentru că n-am vrut ca vorbele să se transforme în fapte și realitate! – decât să ascult de îndemnul pasiunilor mele, să nu consider că-i mult, nici că-i puțin tot ce oferise în extazu-i insultat femeia îndrăgostită, să nu mă intereseze răzbunarea, doar faptele: viața mea s-a derulat sub semnul faptelor, între dorințele și gesturile mele niciodată n-a existat distanță, slavă Cerului;” – aici pune punct și virgulă –, „afirm toate astea cu sufletul împăcat, fără falsă lăudăroșenie. Dar am știut ceva ce această copilă bolnavă de dragoste, contesa de Parma, n-are de unde să știe încă: am știut cine sunt, am știut care-i menirea mea pe lumea asta, care-i destinul meu și rolul meu, la fel, am știut că flacăra, focul care mă ține-n viață și mă încălzește provoacă arsuri mortale celor care-l ating imprudent. Pentru mine nimic n-ar fi fost mai simplu decât să accept un dar, să plătesc cu trupul pentru un trup, cu sufletul pentru un suflet și s-o răpesc pe Aceea” – scrie cu majusculă – „care pentru mine este Cea Adevărată. Dar mai știu ceva ce contesa de Parma încă n-are de unde să știe: persoana Adevărată trăiește doar până o acoperă vălurile misterioase și tainice ale dorinței și jindului. Din cauza asta n-am ridicat de pe ea vălul și nu i-am scăldat fața enigmatică în lumina realității. Iar acum mă voi întoarce la realitatea care-i diversă, ale cărei gusturi și miresme le cunosc atât de bine, încât uneori mi se amărăște gura, iar de acum înainte nu voi mai aștepta nici miracol, nici mântuire. Pace nouă, tuturor, Excelența Voastră! Suntem oameni, iar acest rang înalt ne obligă: trebuie să ne cunoaștem inima și destinul. Nu-i ușor. Doar două remedii divine ne pot ajuta să suportăm otrava realității și să nu

murim înainte de vreme: rațiunea și indiferența. Noi doi, bărbații care am descoperit acest secret, am descoperit Realitatea, apoi inclusiv persoana Adevărată, înțelegem bine acest lucru. Dar nu este nici obligația, nici sarcina unei inimi tinere, care bate cu înflăcărare, să înțeleagă asta: din cauza asta suportăm în tăcere acuzele și răzbunările ei care se țin de noi pe tot parcursul vieții. O rog încă o dată, acum, în clipele când îmi iau rămas bun, înainte să dispar în ceața care acum învăluie drumurile de munte, în orașe, în timp și în necunoscut, înainte să dispar în destinul meu, care-i real, să mă evite dacă nu vrea să-și pună în pericol mântuirea sufletului. Pentru că bunătatea și experiența, practica și mila sunt doar instrumente cu care ne putem disciplina, din când în când, inima; dar îndărătul intenției care ne dirijează pașii există inclusiv o poruncă mult mai profundă, ale cărei forțe de fascinație nu pot fi stimulate fără să nu fim pedepsiți. Vă doresc luni fericite, Excelența Voastră! Sper că nu ne-am cauzat nicio decepție unul celuilalt. Iar dacă într-o zi, în vremurile ce vor urma, când pasiuni mai blânde și balsamul mirific al uitării vor fi consolat inima tânără, atât de dragă amândurora, și în cadrul unei conversații tandre o să fie vorba și de mine, vă rog, Excelența Voastră, spuneți-i că sabia pe care mi-a dat-o în schimbul pumnalului meu, am dus-o cu mine în lumea cea mare, că am s-o mânuiesc cu pricepere și n-am s-o fac de rușine. Asta să-i spuneți, dacă veți putea. Poate că sabia pe care mi-a dat-o va trebui s-o răsucesc în diverse inimi; spuneți-i să fie liniștită: în momentele respective mâna mea va fi rece și sigură. Pentru că mâna asta pe care acum o disprețuiește atât de profund, a tremurat doar o singură dată: atunci când a paralizat-o bunătatea, înțelegerea și mila, când nu s-a întins spre ea, cea Adevărată. Iar când Excelența Voastră va fi pe patul morții, când va căuta ultimele cuvinte,

spuneți-i contesei ceea ce va fi un rămas bun din partea Excelenței Voastre, dar în același timp și mesajul meu pe care nu l-am rostit: «Numai-pe-Tine-în-vecii-vecilor»”.

Ultimele cuvinte le dictă lui Balbi, dar în același timp le rosti calm și încet în urechile fetișcanei.

Apoi se ridică, o cuprinse pe fetișcană în brațele-i vânjoase, o săltă cât putu de sus, apoi o așează pe podea, asemenea unui obiect. Privi distrat prin încăpere, luă sabia de pe masă și și-o fixă la cingătoare.

— Copiază-n curat! – îi spuse lui Balbi.

Păși la fereastră, deschise larg canaturile acesteia, apoi strigă cu putere, cu o voce de lup, poruncind în cenușiul strălucind a umezeală:

— Caii!...

Își aruncă faldul pelerinei peste umărul stâng și ieși grăbit pe ușă. În casa scărilor se auzi ecoul bocănitului pașilor fermi. Jos, curtea începea să se trezească, caii nechezau, se auzea clinchetul sticlelor, zgomotul roților de la căruțe și trăsurile. Cu cioburile de cristal în șorț, fetișcana părăsi încăperea, coborî scările, la început cu niște pași domoli, apoi fugind, grăbindu-se după cel care plecase, de parcă ar fi înțeles ceva, de parcă și-ar fi amintit de ceva. Doar călugărul rămase în cameră. Scria îngândurat, își încrețise sprâncenele triste, iar cu buzele țuguiate silabisea cu glas tare: „*Nu-mai pe Ti-ne în ve-cii ve-ci-lor*”... Apoi aruncă pana de gâscă, se lăsă pe spate în fotoliu, își contemplă cu satisfacție opera, își încrucișă brațele peste piept și începu să râdă cu hohote, cu toată puterea de care era în stare și cu burduhanul tremurând.

Notes

[\[←1\]](#)

Messer Grande (it.) – apelativ „la modă” în epoca respectivă.

(*N. tr.*)

[\[←2\]](#)

De consolatione philosophiae (lat.) – *Mângâierile filozofiei*,
principala operă a lui Boethius, Anicius Manlius Severinus
(480–524), de inspirație platoniciană, scrisă în închisoare. (N.
tr.)

[\[←3\]](#)

Grandezza (it.) – un comportament demn, mândru. (*N. tr.*)

[←4]

Stampatori de naibi (it.) – simbolurile unor cărți de joc arabe.

(*N. tr.*)

[\[←5\]](#)

Pharaon (fr.) – un vechi joc de noroc jucat cu cărți
franțuzești. (*N. tr.*)

[←6]

Banque ouverte (fr.) – „a ține banca (deschisă)”, expresie specifică pentru jocurile de noroc. (*N. tr.*)

[←7]

Lever (fr.) – audiența oferită de persoanele nobiliare în timpul dimineții. (*N. tr.*)

[\[←8\]](#)

Cousin (fr.) – verişor. (*N. tr.*)

[\[←9\]](#)

Cousine (fr.) – verișoară. (*N. tr.*)

[\[←10\]](#)

Carbunculus [*scarbunculus*] (lat.) – piatră prețioasă roșie
care are proprietatea de a lumina noaptea. (*N. tr.*)

[\[←11\]](#)

Postillon d'amour (fr.) — poștaş al dragostei. (*N. tr.*)

[\[←12\]](#)

Beau (fr.) frumos. (*N. tr.*)

[\[←13\]](#)

În limba maghiară, sintaxa acestei propoziții este următoarea:

Să te văd trebuie (N. tr.)

[\[←14\]](#)

Adio copila mea dragă! Adio iubită mea! Pe mâine!
Începem o viață nouă!... O viață fericită!... (it.). (N. tr.)

[\[←15\]](#)

Souper (fr.) – masă servită la orele târzii ale serii. (*N.tr.*).

Table of Contents

Notes

Cousin (fr.) – verișor. (N. tr.)

Cousine (fr.) – verișoară. (N. tr.)

Table of Contents

Notes	243
Cousin (fr.) – verișor. (N. tr.)	250
Cousine (fr.) – verișoară. (N. tr.)	251